

ತಮಿಮಮಹಮಜಂ ಶರೀರಭಾಜಾಂ
ಹೃದಿ ಹೃದಿ ಧಿಶ್ವಿತಮಾತ್ಮಕಲ್ಪಿತಾನಾಮ್ |
ಪ್ರತಿದೃಶಮಿವ ಸೈಕಧಾರ್ಕಮೇಕಂ
ಸಮಧಿಗತೋಽಸ್ಮಿ ನಿಧೂತಭೇದಮೋಹಃ || ೪೨ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಕೃಷ್ಣ ಏವಂ ಭಗವತಿ ಮನೋವಾಗ್ವ್ಯಕ್ತಿವೃತ್ತಿಭಿಃ |
ಆತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾವೇಶ್ಯ ಸೋಽಂತಃಶ್ವಾಸ ಉಪಾರಮತ್
|| ೪೩ ||

ಸಂಪದ್ಯಮಾನಮಾಜ್ಞಾಯಿ ಭೀಷ್ಮಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿಷ್ಕಲೇ |
ಸರ್ವೇ ಬಭೂವುಸ್ತೇ ತೂಷ್ಣೀಂ ವಯಾಂಸೀವ ದಿನಾತ್ಯಯೇ
|| ೪೪ ||

ತತ್ರ ದುಂದುಭಯೋ ನೇದುರ್ದೇವಮಾನವವಾದಿತಾಃ |
ಶಕಯುಃ ಸಾಧವೋ ರಾಜ್ಞಾಂ ಚಾತ್ಮೇತುಃ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಣಯಃ
|| ೪೫ ||

ತಸ್ಯ ನಿರ್ಹರಣಾದೀನಿ ಸಂಪರೇತಸ್ಯ ಭಾರ್ಗವ |
ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ ಕಾರಯಿತ್ವಾ ಮುಹೂರ್ತಂ ದುಃಖಿತೋಽಭವತ್
|| ೪೬ ||

ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಣಮುನಯೋ ಹೃಷ್ಯಾಃ ಕೃಷ್ಣಂ ತದ್ಗುಹ್ಯನಾಮಭಿಃ |
ತತ್ರೇ ಕೃಷ್ಣಹೃದಯಾಃ ಸ್ವಾಶ್ರಮಾನ್ವಯಯುಃ ಪುನಃ
|| ೪೭ ||

ತತೋ ಯುಧಿಷ್ಠಿರೋ ಗತ್ವಾ ಸಹ್ಯಪ್ಲೋ ಗಜಾಹ್ವಯಮ್ |
ಸಿತರಂಸಾಂತ್ರ್ಯೂಮಾಸ ಗಾಂಧಾರೀಂ ಚ ತಪಸ್ವಿನೀಮ್
|| ೪೮ ||

ಏತ್ರಾ ಚಾನುಮತೋ ರಾಜಾ ಮಾತುರ್ದೇವಾನುಮೋದಿತಃ |
ಚಕಾರ ರಾಜ್ಯಂ ಧರ್ಮೇಣ ಸಿತೃಪೈತಾಮಹಂ ವಿಭುಃ
|| ೪೯ ||

ಸರ್ವರಿಗೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಇಂದು ನನ್ನ ಮೃತ್ಯುಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನದುರಿನಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿರುವನಲ್ಲ! ಅವನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಾದ ಪ್ರೇಮ ಉಂಟಾಗಲಿ. || ೪೦ || ಒಬ್ಬನೇ ಸೂರ್ಯನು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ರೂಪಿಯಾಗಿ ತೋರುವಂತೆಯೇ ಅಜ್ಞಾನದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನಿಂದಲೇ ರೂಪವಾದ ಅನೇಕ ಶರೀರಧಾರಿಗಳ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಅನೇಕರೂಪಗಳಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಓರ್ವನೇ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ಭಗವಂತನನ್ನು ನಾನು ಭೇದ-ಭ್ರಮರಹಿತವಾಗಿ ಪಡೆದು ಕೊಂಡು ವಿಶಾತ್ಮಭಾವವುಂಟಾದವನಾಗಿ, ಅವನ ಇಂದಿನಲ್ಲೇ ಶರೀರತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. * || ೪೧ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಹೀಗೆ ಭೀಷ್ಮತಾಮಹರು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ವಾಣಿ ಮಾತು, ದೃಷ್ಟಿ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಾಣ ವಾಯುವನ್ನು ಅವನಲ್ಲೇ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿದರು ; ಶರೀರ ಶಾಂತ ವಾಯಿತು. || ೪೨ || ಅವರು ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಕಲವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಂಜೆಯಾದಾಗ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೆಲ ರವವು ಶಾಂತವಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಮೌನರಾದರು. || ೪೩ || ಆಗಲೇ ಮನುಷ್ಯರೂ, ದೇವತೆಗಳೂ ದುಂದುಭಯೇ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿದರು. ಸಾಧು-ಸಜ್ಜನರಾದ ರಾಜರು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು. ಆಕಾಶದಿಂದ ಹೂಮಳೆ ಸುರಿಯಿತು. || ೪೪ || ಶೇನಕರೇ ! ನಿಷ್ಕಳಂಕವೂ, ನಿರುಪಾಧಿಕವೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಮೃತಶರೀರಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಧರ್ಮರಾಜನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಶೋಕ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಕುಳಿತನು. || ೪೫ || ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅವನ ರಹಸ್ಯಮಯ ದಿವ್ಯನಾಮಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಕೃಷ್ಣಮಯವಾದ ಹೃದಯಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. || ೪೬ || ಅನಂತರ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೂ ಕೂಡ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ದೊಡ್ಡಪ್ಪನಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನೂ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿ ಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. || ೪೭ || ಮತ್ತೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ, ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರರಾಜನು ತನ್ನ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಆಳತೊಡಗಿದನು. || ೪೮ ||

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರರಾಜ್ಯಪ್ರಲಂಭೋ ನಾಮ ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೯ ||

* ಶರಣವೈಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ಭೀಷ್ಮತಾಮಹರು ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮದ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮಂತ ಆದರ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದರು. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಇದರ ಕುರಿತು ಅತ್ಯಾದರವಿದೆ. ಭಾಗವತವನ್ನು ಓದುವವರು ಈ ಭೀಷ್ಮಪ್ರತೀಯನ್ನು ಪದೇ-ಪದೇ ಓದುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ತುತಿಯು 'ಭೀಷ್ಮಪುರಾಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತರಾದವರಲ್ಲಿ ಇದರ ಕುರಿತು ಬಹಳ ಅದರವಿದೆ. ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ಪ್ರಭಾವ, ಕೀಲಿಗಳನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಆಲಂಕಿತವಾಗಿ ಮೊಳಗಿಸಿದವರು. ಭಕ್ತಜನರು ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮವನ್ನು ಆತ್ಮಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವೀಕೃತವು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಕಂಠಸ್ಥವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿ-ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಮರಳಿದುದು

ಶೌನಕ ಉವಾಚ

ಹತ್ವಾ ಸ್ವರಿಕ್ತಸ್ವಧ ಆತತಾಯಿನೋ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರೋ ಧರ್ಮಭೃತಾಂ ವರಿಷ್ಠಃ |
ಸಹಾನುಜೈಃ ಪ್ರತ್ಯವರುದ್ಧಭೋಜನಃ
ಕಥಂ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ಕಿಮಕಾರಪೀತ್ತತಃ || ೧ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ವಂಶಂ ಕುರೋರ್ವಂಶದವಾಗ್ನಿನಿರ್ಹೃತಂ
ಸಂರೋಹಯಿತ್ವಾ ಭವಭಾವನೋ ಹರಿಃ |
ನಿವೇಶಯಿತ್ವಾ ನಿಜರಾಜ್ಯ ಕುಶ್ಲರೋ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ ಪ್ರೀತಮನಾ ಬಭೂವ ಹ || ೨ ||

ನಿಶಮ್ಯ ಭೀಷ್ಮೋಕ್ತಮಥಾಚ್ಛುತೋಕ್ತಂ
ಪ್ರವೃತ್ತವಿಜ್ಞಾನವಿಧೂತವಿಭ್ರಮಃ |
ಶಶಾಸ ಗಾಮಿಂದ್ರ ಇವಾಚಿತಾತ್ರಯಃ
ಪರಿಧೃಪಾಂತಾಮನುಜಾನುವರ್ತಿತಃ || ೩ ||

ಕಾಮಂ ವವರ್ಷ ಪರ್ಷಸ್ತಃ ಸರ್ವಕಾಮದುಘಾ ಮಹೀ |
ಒಪಿಚುಃ ಸ್ಮ ವ್ರಜಾನ್ಗಾವಃ ಪಯಸೋಧಸ್ತೀರ್ಮುರಾ
|| ೪ ||

ನದ್ಯಃ ಸಮುದ್ರಾ ಗಿರಯಃ ಸವನಸ್ತವೀರುಧಃ |
ಫಲಂತ್ಯೋಷಧಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಕಾಮಮನ್ತ್ವಾ ತು ತಸ್ಯ ವೈ
|| ೫ ||

ನಾಥಯೋ ವ್ಯಾಧಯಃ ಕ್ಲೇಶಾ ದೈವಭೂತಾತ್ಮಹೇತವಃ |
ಅಜಾತಶತ್ತ್ರಾವಭವನ್ ಜಂತೂನಾಂ ರಾಜ್ಞಿ ಕರ್ಹಚಿತ್
|| ೬ ||

ಉಪಿತ್ವಾ ಹಾಸ್ತಿನಪುರೇ ಮಾಸಾನ್ಯತಿಪಯಾನ್ ಹರಿಃ |
ಸುಹೃದಾಂ ಚ ವಿಶೋಕಾಯ ಸ್ವಸುಶ್ಚ ಪ್ರಿಯಕಾಮ್ಯಯಾ
|| ೭ ||

ಆಮಂತ್ರ ಚಾಭ್ಯನುಜ್ಞಾತಃ ಪರಿಪ್ಲಜ್ಯಾಭಿವಾದ್ಯ ತಮ್ |
ಆರುರೋಹ ರಥಂ ಕೈಶ್ಚಿತ್ತರಿಷ್ಣಕ್ಷೋಽಭಿವಾದಿತಃ
|| ೮ ||

ಶೌನಕಾದಿಗಳು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ - ಸೂತ ಪುರಾಣಕರೇ !
ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಿರೋಮಣಿಯಾದ ಮಹಾರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತನ್ನ
ವೈಶ್ಯಕಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಲು
ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಹೋದರರೊಂದಿಗೆ
ಹೇಗೆ ರಾಜ್ಯಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು? ಎಕೆಂದರೆ, ಭೋಗಗಳ
ಲ್ಪಾದರೋ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ || ೧ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಬೋಧದ ಉಚ್ಚೇವನಕ್ಕಾಗಿ
ಅವಕಾರಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಹರಿಯು - ಬಿದಿರುಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ
ಫರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಬೆಂಕಿಯು ಬಿದಿರುಮೇಳೆಯನ್ನೇ
ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಹಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ
ಕುರುವಂಶದ ಕುಡಿಯಾದ ಪರೀಕ್ಷಿತನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
ನನ್ನು ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರಸನ್ನನಾದನು.
|| ೨ || ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹರ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶ

ಶ್ರವಣದಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ, ಎಲ್ಲ
ಭ್ರಾಂತಿಗಳು ಅಳಿದು ಹೋದುವು. ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಬೆಂಬಲದಿಂದ
ಅವನು ಸಮುದ್ರ ಪರ್ಯಂತವಾದ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಇಂದ್ರ
ನಂತೆ ಆಳಿಕೊಡಗಿದನು. ಭೀಮಸೇನರೇ ಮುಂತಾದ ತಮ್ಮಂದಿರು
ಅತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩ || ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ
ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಖಕೃಷ್ಣವಿದ್ದು ಸುಖಶಾಂತಿಗಳು
ನೆಲೆಸಿದ್ದವು. ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಮಳೆಯು
ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು
ಹೇರಳವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕಳುಗಳು ಕೆಚ್ಚಲಲ್ಲಿ
ಹಾಲು ಹಿಡಿಸಲಾರದೆ ಕೊಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹಾಲಿನಿಂದ ನೆನೆಸುತ್ತಿದ್ದವು.

|| ೪ || ನದಿಗಳೂ, ಸಮುದ್ರಗಳೂ, ಪರ್ವತಗಳೂ, ವನಸ್ಪತಿಗಳೂ,
ಜಿಪಧಿಗಳೂ, ಲತೆಗಳೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಋತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ
ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು.
|| ೫ || ಅಜಾತಕತ್ತುವಾದ ಮಹಾರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ
ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಎಂದೂ ಅಧಿ-ವ್ಯಾಧಿಗಳು ಅಥವಾ ದೈವಿಕ,
ಭೌತಿಕ, ಆತ್ಮಿಕವಾದ ಕ್ಲೇಶಗಳು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. || ೬ ||

ತಮ್ಮ ಬಂಧು-ಮಿತ್ರರ ತೋಷವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಮತ್ತು
ತನ್ನ ತಂಗಿ ಸುಭದ್ರೆಯ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು
ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ತಂಗಿದನು. || ೭ || ಮತ್ತೆ
ಅವನು ರಾಜಾಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಂದ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ
ಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಧರ್ಮರಾಜನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತುಂಬು
ಹೃದಯದಿಂದ ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ಭಗವಂತನು
ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ರಥವನ್ನು ಎರಿದನು. ಸಮವಯಸ್ಕರಾದ
ಕೆಲವರು ಅತನನ್ನು ಅಬ್ಬಿಕೊಂಡರು. ಸಣ್ಣವರು ವಂದಿಸಿಕೊಂಡರು.

|| ೮ || ಆಗ ಸುಭದ್ರೆ, ದ್ರೌಪದೀ, ಕುಂತೀ, ಉತ್ತರೇ, ಗಾಂಧಾರೀ

ಸುಭದ್ರಾ ದ್ರೌಪದೀ ಕುಂತೀ ವಿರಾಟತನಯಾ ತಥಾ |
ಗಾಂಧಾರೀ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರಶ್ಚ ಯುಯುತ್ಸುರ್ಗೌತಮೋ ಯಮೌ

|| ೯ ||

ವೃಕೋದರಶ್ಚ ಧೌಮ್ಯಶ್ಚ ಸ್ವಯೋಮತ್ಸುಕುತಾದಯಃ |
ನ ಸೇಹಿರೇ ವಿಮುಹ್ಯಂತೋ ವಿರಹಂ ಶಾರ್ಙ್ಗಧನ್ವನಃ

|| ೧೦ ||

ಸತ್ಸಂಗಾನ್ತುಕ್ತದುಷಂಗೋ ಹಾತುಂ ನೋತ್ಸಹತೇ ಬುಧಃ |
ಕೀರ್ತ್ಯಮಾನಂ ಯತೋ ಯಸ್ಯ ಸ್ಯದಾಕರ್ಣ್ಯೋ ರೋಚನಮ್

|| ೧೧ ||

ತಸ್ಮಿನ್ನಸ್ತಧಿಯಃ ಪಾರ್ಥಾಃ ಸಹೇರನ್ನಿರಹಂ ಕಥಮ್ |
ದರ್ಶನಸ್ಪರ್ಶಸಂಲಾಪಶಯನಾಸನಭೋಜನೈಃ

|| ೧೨ ||

ಸರ್ವೇ ತೇಽನಿಮಿಷೈರಕ್ಷಪ್ತಮನುದ್ರುತಚೇತಸಃ |
ವೀಕ್ಷಂತಃ ಸ್ನೇಹಸಂಬದ್ಧಾ ವಿಚೇಯಸ್ತತ್ರ ತತ್ರ ಹ

|| ೧೩ ||

ನ್ಯರುಂಧನ್ಯುದ್ಗಲದ್ವಾಪ್ತಮೌತ್ಯಂತ್ಯಾದ್ವೇವಕೀರುತೇ |
ನಿರ್ಯಾತ್ಯಗಾರಾನ್ನೋಽಭದ್ರಮಿತಿ ಸ್ಯಾದ್ಬಾಂಧವ್ಯಯಃ

|| ೧೪ ||

ಮೃದಂಗತಂಖಭೀರ್ಯಶ್ಚ ವೀಣಾಪಣವಗೋಮುಖಾಃ |
ಧುಂಧುರ್ಯಾಣಕಘಂಟಾದ್ಯಾ ಸೇದುರ್ದುಂದುಭಯಸ್ತಥಾ

|| ೧೫ ||

ಪ್ರಾಸಾದಶಿಖರಾರೂಢಾಃ ಕುರುನಾಯೋ ದಿದೃಕ್ಷಯಾ |
ವವೃಷುಃ ಕುಸುಮೈಃ ಕೃಷ್ಣಂ ಪ್ರೇಮದ್ರಿಶಾಸ್ಥಿತೇಕ್ಷಣಾಃ

|| ೧೬ ||

ಽತಾತಪತ್ರಂ ಜಗ್ರಾಹ ಮುಕ್ತಾದಾಮವಿಭೂಷಿತಮ್ |
ವ್ಹದಂದಂ ಗುಡಾಕೇಶಃ ಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರಿಯತಮಸ್ಯ ಹ

|| ೧೭ ||

ಉದ್ವಜಃ ಸಾತ್ಯಕಿಶ್ಚೈವ ವೃಜನೇ ಪರಮಾದ್ಯುತೇ |
ವೀರ್ಯಮಾಣಃ ಕುಸುಮೈ ರೇಜೇ ಮಧುಪತಿಃ ಪಥಿ

|| ೧೮ ||

ಅಶ್ವಯಂತಾಶಿಷಃ ಸತ್ಪಾಸ್ತತ್ರ ತತ್ರ ದ್ವಿಜೇರಿತಾಃ |
ನಾನಾರೂಪಾನುರೂಪಾಶ್ಚ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಗುಣಾತ್ಮನಃ

|| ೧೯ ||

ಅನ್ನೋನ್ನಮಾಸೀತ್ಸಂವಲ್ಪ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕಚೇತಸಾದಮ್ |
ಕೌರವೇಂದ್ರಪುರಸ್ಕೃತಾಂ ಸರ್ವಶ್ರುತಿಮನೋಹರಾಃ

|| ೨೦ ||

ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಯುತ್ಸು ಕೃಪಾಜಾಯಾರು, ನಕುಲ, ಸಹದೇವ, ಭೀಮಸೇನ, ಧೌಮ್ಯರು, ಸತ್ಯವತಿ ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಶಾರ್ಙ್ಗ ಪಾಣಿಯಾದ ತ್ರಿಶ್ಯುಷ್ಣನ ವಿರಹವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಮೂರ್ಛಿತ ರಂತಾದರು. || ೯-೧೦ || ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಶ್ಯುಷ್ಣನ ಮಧುರವಾದ ದಿವ್ಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಕೇಳಿದವರೂ ಕೂಡ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಸತ್ಸಂಗ ದಿಂದ ದುಷಂಗವನ್ನು ತೊರೆದು ಆ ಹರಿಕಥಾ ಶ್ರವಣಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಹಂಬರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, ಅವನೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಾ, ಅವನ-ಶಯನ-ಭೋಜನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನೊಡನೆ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹೃದಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅವನ ಆಗಲಿಕೆ ಸಹಿಸಲಾರದೇ ? || ೧೦-೧೨ || ಅವರ ಚಿತ್ತವು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನವಾಗಿತ್ತು. ಎವೆಯಿಕ್ಕದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಅವನ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. || ೧೩ || ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಶ್ಯುಷ್ಣನು ಆರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಲೇ ಬಂಧು-ಸ್ವಿಯರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವರು ಪ್ರಯಾಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಪಠಕುಷವಾಗದಿರಲೆಂದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಅಶ್ರುಧಾರೆಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡರು. || ೧೪ ||

ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸ್ಥಾನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೃದಂಗ, ತಂಖಿ, ಭೀರಿ, ವೀಣೆ, ಡೊಳ್ಳು, ಕಹಳೆ, ಝಲ್ಮರಿ, ತಮಟೆ, ಘಂಟೆ ದುಂದುಭಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗತೊಡಗಿದವು. || ೧೫ || ಭಗವಂತನನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಕುರುವಂತದ ಸ್ವಿಯರು ಮೆಲ್ಲಹಡುಗಿನನ್ನೇ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ವಾದ ತ್ರಿಭಗವಂತನಡೆಗೆ ಪ್ರೇಮ, ಲಕ್ಷ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂದ ಹಾಸದ ನೋಟವನ್ನು ಬೀರಿ, ಅವನ ಮೇಲೆ ಹೂಮಳೆಗಳೆರೆಯ ತೊಡಗಿದರು. || ೧೬ || ಗುಂಗುರುಕೊದಲುಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ತ್ರಿಶ್ಯುಷ್ಣನ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತಿನ ಝಲ್ಮರಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ, ರತ್ನವಿಚಿತ ಹಿಡಿಯಿಂದ ಕೋಳಿ ಸುವ ಬೆಕ್ಕೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. || ೧೭ || ಉದ್ವಜ, ಸಾತ್ಯಕಿಯರು ಇಕ್ಕೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾದ್ಯುತವಾದ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಜ್ಜೆ-ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಶ್ಯುಷ್ಣನ ಮೇಲೆ ಪುರ ಜನರು ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ದೃಶ್ಯವು ಮನೋಹರವಾಗಿತ್ತು. || ೧೮ || ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನೂ, ಅಪ್ರಾಕೃತನೂ ಆನಂತ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣನೂ ಆದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸತ್ಯವಾದ ಆಶೀರ್ವಚನಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಆಶೀರ್ವಚನಗಳು ಆತನ ನಿರ್ಗುಣ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. || ೧೯ || ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕನಾದ ಆ ಪರಮ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಕುಲೀನ ಸ್ವಿಯರು ಕಿವಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತಹ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. || ೨೦ ||

ಸ ವೈ ಕಿಲಾಯಂ ಪುರುಷ ಪುರಾತನೋ
ಯ ಏಕ ಆಸೀದವಿಶೇಷ ಆತ್ಮನಿ ।
ಅಗ್ರೇ ಗುಣೇಭ್ಯೋ ಜಗದಾತ್ಮನೀಶ್ವರೇ
ನಿಮೀಲಿತಾತ್ಮನಿಶಿ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿಪು ॥ ೨೦ ॥

ಸ ಏವ ಭೂಯೋ ನಿಜವೀರ್ಯಚೋದಿತಾಂ
ಸ್ವಜೀವಮಾಯಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಸಿಸೃಕ್ಷತೀಮ್ ।
ಅನಾಮರೂಪಾತ್ಮನಿ ರೂಪಸಾಮನೀ
ವಿಧಿತ್ಸಮಾನೋಽನುಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರತ್ ॥ ೨೧ ॥

ಸ ವಾ ಆಯಂ ಯತ್ಪದಮತ್ರ ಸೂರಯೋ
ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾ ನಿರ್ಜಿತಮೂತರಿತ್ಸನಃ ।
ಪಶ್ಯಂತಿ ಭಕ್ತುತ್ಕೃತಿಕಾಮಲಾತ್ಮನಾ
ನನ್ವೇಷ ಸತ್ತ್ವ ಪರಿಮಾಪ್ತುರ್ಮಹತ್ ॥ ೨೨ ॥

ಸ ವಾ ಆಯಂ ಸಖ್ಯನುಗೀತಸತ್ಯಭೋ
ವೇದೇಷು ಗುಹ್ಯೇಷು ಚ ಗುಹ್ಯವಾದಿಭಃ ।
ಯ ಏಕ ಈಶೋ ಜಗದಾತ್ಮಲೀಲಯಾ
ಸೃಜತ್ಯವತ್ಪತಿ ನ ತತ್ರ ಸಜ್ಜತೇ ॥ ೨೩ ॥

ಯದಾ ಹೃದಮೇಣ ತಮೋಧೀಯೋ ಸೃಪಾ
ಜೀವಂತಿ ತತ್ಕೃಪ ಹಿ ಸತ್ತತ್ವಃ ಕಿಲ ।
ಧತ್ತೇ ಭಗಂ ಸತ್ಯಮೃತಂ ದಯಾಂ ಯತೋ
ಭವಾಯ ರೂಪಾಣಿ ದಧದ್ಯುಗೇ ಯುಗೇ ॥ ೨೪ ॥

ಅಹೋ ಅಲಂ ಶ್ಲಾಘ್ಯತಮಂ ಯದೋಃ ಕುಲಂ
ಅಹೋ ಅಲಂ ಪುಣ್ಯತಮಂ ಮಧೋರ್ವನಮ್ ।
ಯದೇಷ ಪುಂಸಾಮೃಷಭಃ ತ್ರಿಯಃ ಪತಿಃ
ಸ್ವಜನ್ಮನಾ ಸಂಕ್ರಮಣೇನ ಚಾಂಚತಿ ॥ ೨೫ ॥

ಅಹೋ ಒತ ಸ್ವರ್ಯಶಸ್ವಿದೃಕ್ಕೋ
ಕುಶಸ್ಥಲೀ ಪುಣ್ಯ ಯಶಸ್ಕರೀ ಭುವಃ ।
ಪಶ್ಯಂತಿ ನಿತ್ಯಂ ಯದನುಗ್ರಹೇಷಿತಂ
ಸ್ಮಿತಾವಲೋಕಂ ಸ್ವಪತಿಂ ಸ್ಮ ಯತ್ಪಜಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ನೂನಂ ವ್ರತಸ್ನಾನಹುತಾದಿನೇಶ್ವರಃ
ಸಮರ್ಚಿತೋ ಹೃದ್ಯ ಗೃಹೀತಪಾಣಿಭಃ ।
ಪಿಬಂತಿ ಯಾಃ ಸಖ್ಯಧರಾಮೃತಂ ಮುಹು-
ವ್ರಜಸ್ವಿಯಃ ಸಮ್ಭುಮುಹುರ್ಯದಾಶಯಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ಸಖಿಯರೇ ! ಈತನೇ ಆ ಪುರಾಣಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಲ್ಲವೇ ?
ತ್ರಿಗುಣಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಹಾಪ್ರಳಯದ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಹಾರ ಹೊಂದಿದಾಗ
ಜಗದಾತ್ಮಾ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವರೂ, ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಸುಪ್ತ
ವಾಗಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಿರ್ವಿಕೇಷವಾದ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ದಲ್ಲಿ
ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ನಾರಾಯಣನು ಈತನೇ ಅಲ್ಲವೇ ?
॥ ೨೦ ॥ ಈತನೇ ವೇದಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಭಗವಂತನು.
ನಾಮ ರೂಪರಹಿತನಾಗಿದ್ದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ನಾಮ-ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ
ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪರಮಾದ್ಭುತವಾದ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ
ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಲು ತೊಡಗಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಣೆ
ಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಅಂಶರಾದ ಜೀವರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ
ಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಅಧಿಪ್ತಾನವಾಗಿ ತಾನೇ ನಿಂತು, ಈ
ಪ್ರಪಂಚವು ಮುಂದುವರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ॥ ೨೧ ॥ ಜೀತೇಂದ್ರಿಯ
ರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಯೋಗಿಗಳು ಭಕ್ತಿ
ಯಿಂದ ಆರಳಿದ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಈತನು. ವಾಸ್ತವ
ವಾಗಿ ಇವನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅಂತಃ ಕರಣವು ಪೂರ್ಣ ಶುದ್ಧವಾಗು
ವಂತೆ, ಯೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೨೨ ॥ ಸಖೀ ! ರಹಸ್ಯಾ
ರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುವ ವೇದ ವ್ಯಾಸಾದಿ ಜ್ಞಾನಶ್ರೇಷ್ಠರು
ವೇದಗಳ ಮೂಲಕವೂ, ಇತರ ರಹಸ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲಕವೂ
ಗಾನ ಮಾಡಿರುವುದು ಈತನ ಮಹಿಮೆ ಯನ್ನೇ. ಏಕೈಕ ಪರಮೇಶ್ವರ
ನಾಗಿ ತನ್ನ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ
ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಲೇಪವು ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಇಲ್ಲದೆ
ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಭುವು ಈತನೇ. ॥ ೨೩ ॥ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ
ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ, ಸುಖ-ಶಾಂತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದ ರಾಜರೇ
ತಾಮಸಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅಧರ್ಮ ದಿಂದ ಜೀವಿಸತೊಡಗಿ
ದಾಗ, ಈತನೇ ಜಗತ್ತಿನ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ
ವಶರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಋತ, ದಯೆ, ಯಶಸ್ಸು ಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು
ಯುಗ-ಯುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವತರಿಸುವನು. ॥ ೨೪ ॥ ಆಹಾ ! ಈ
ಯದುವಂಶವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿದೆ ! ಏಕೆಂದರೆ,
ತ್ರಿಯಾವತಿಯಾದ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಈ ವಂಶದಲ್ಲಿ
ಅವತರಿಸಿ ಈ ವಂಶವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮಧು
ರಾಮಂಜಲವೂ ಆತ್ಮತ ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ತನ್ನ ಶೈಶವ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ
ಭಗವಂತನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಅದನ್ನು ಸುಕೋಭಿತ ಗೊಳಿಸಿದನು.
॥ ೨೫ ॥ ಎಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ಈ ದ್ವಾರಕಾ ನಗರವೂ ಕೂಡ ತನ್ನ
ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಮೀರಿಸಿ ಭೂಲೋಕದ ಪವಿತ್ರ
ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆಯಲ್ಲ ! ಈ ನಗರದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈತನ
ಅನುಗ್ರಹ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಗೆ
ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಈ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಸದಾ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತಾ
ಧನ್ಯರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಲ್ಲ ! ॥ ೨೬ ॥ ಗೆಳತಿಯೇ ! ನಿಜವಾಗಿ ಈತನ ಕೈ
ಹಿಡಿದ ನಾರೀಮಣಿಯರು ಎಷ್ಟು ಜವಳಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತ, ಸ್ನಾನ,
ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ,
ಮೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು ! ಅದಕ್ಕೇ ಗೋಕುಲದ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಪದೇ-
ಪದೇ ಈತನ ಅಧರಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾ, ಈತನ ಸ್ಮರಣ
ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅನಂದದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತರಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ॥ ೨೭ ॥

ಯಾ ವೀರ್ಯಕುಶ್ಲೇನ ಪೃತಾಃ ಸ್ವಯಂವರೇ
ಪ್ರಮಥ್ಯ ಚ್ಯವಪ್ರಮುಖಾನ್ ಹಿ ಕುಷ್ಮಿಣಃ |
ಪ್ರಮೃಮ್ನ ಸಾಂಬಾಂಬಸುತಾದಯೋಽಪರಾ
ಯಾಶ್ಚಾಹೃತಾ ಭೌಮವರ್ಧೇ ಸಹಸ್ರಶಃ || ೨೯ ||

ವಿತಾಃ ಪರಂ ಸ್ತೃತ್ವ ಮಪಾಸ್ತಪೇಶಲಂ
ನಿರಸ್ತುಶೌಚಂ ಏತ ಸಾಧು ಕುರ್ವತೇ |
ಯಾಸಾಂ ಗೃಹಾತ್ಪುಷ್ಪರಲೋಚನಃ ಪತಿ-
ರ್ನ ಜಾತ್ಯಪ್ಯತ್ಯಾಹೃತಿಭಿರ್ಹೃದಿ ಸ್ತುಶನ್ || ೩೦ ||

ವಿವಂ ವಿಧಾ ಗದಂತೀನಾಂ ಸ ಗಿರಃ ಪುರಯೋಷಿತಾಮ್ |
ನಿರೀಕ್ಷಣೇನಾಭಿನಂದನ್ಸಸ್ಥಿತೇನ ಯಯೌ ಹರಿಃ
|| ೩೧ ||

ಅಜಾತಶತ್ರುಃ ಪೃತನಾಂ ಗೋಪೀಥಾಯ ಮಧುದ್ವಿಷಃ |
ಪರೇಭ್ಯಃ ಶಂಕಿತಃ ಸ್ನೇಹಾತ್ಪ್ರಾಯುಂಕ್ತ ಚತುರಂಗೀಣಮ್
|| ೩೨ ||

ಅಥ ದೂರಾಗತಾನ್ ಶೌರಿಃ ಕೌರವಾನ್ವಿರಹಾತುರಾನ್ |
ಸಂನಿವರ್ತ್ಯ ದೃಢಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಾನ್ಪ್ರಾಯಾತ್ಸನ್ನಗೀಂ ಪ್ರಿಯೈಃ
|| ೩೩ ||

ಕುರುಜಾಂಗಲಪಾಂಬಾಲಾನ್ ಕೂರಸೇನಾಸ್ಸಯಾಮುನಾನ್ |
ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತಂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ ಮತ್ಸ್ಯಾನ್ಸಾರಸ್ವತಾನಥ
|| ೩೪ ||

ಮುರುಧನ್ವಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ಸೌವೀರಾಭೀರಯೋಃ ಪರಾನ್ |
ಅರ್ತಾನ್ಪ್ರಾಗ್ರ್ವೋಪಾಗಾಚ್ಛಾಂತಮಾಹೋ ಮನಾಗ್ವಿಭುಃ
|| ೩೫ ||

ಹತ್ರ ತತ್ರ ಹ ತತ್ರತ್ಯೈರ್ಹರಿಃ ಪ್ರತ್ಯುದ್ಯತಾರ್ಹಣಃ |
ಪಾಯಿಂ ಭೇಜೇ ದಿಶಂ ಪಶ್ಯಾದ್ಗವಿಷ್ಣೋ ಗಾಂ ಗತಸ್ತದಾ
|| ೩೬ ||

ಬಲಿಪ್ರದಾದ ಶತಕಾಲಗಃ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಸ್ವಯಂ
ವರದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯಕುಶಲವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ರುಕ್ಮಿಣೀ, ಜಾಂಬ
ವತೀ, ಮಿತ್ರವಿಂದೆಯರೆ ವೇದಲಾದವರು-ಪ್ರಮೃಮ್ನ, ಸಾಂಬ,
ಅಂಬ ಇವರ ವೀರಮಾತೆಯರಾದ ಅಪ್ಪಮಹಷಿಯರು, ಭೌಮಾ
ಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಸರೆಯಿಂದ ಬಡಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಾವಿ
ರಾರು ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಹೆಣ್ಣು ಜನ್ಮವೆಂಬುದು ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ
ಅನರ್ಹವೂ, ಆಸ್ತತಂತ್ರವೂ ಅಶುದ್ಧವೂ ಎಂದಿಸಿದರೂ ಈ
ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಗೇ ಪಾವಿತ್ರವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನೂ ಇವರಿಂದ
ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿರಲಿವೇ ! ಇವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಯಾರೇ ಎಚ್ಚೆ
ವರ್ಗಿಸಲಿ ! ಇವರ ಸ್ವಾಮಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಮಲನಯನ ಭಗವಾನ್
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಅಗಿದಾಸ್ತಲ್ಲ ! ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಿಯ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು
ಹಾಗೂ ಪಾರಿಜಾತಾದಿ ಪ್ರಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ, ಇವನ
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಾ ಸಂದವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುತ್ತಾ ಎಂದಿಗೂ
ಒಂದು ಕ್ಷಣ ವಾದರೂ ಇವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೋಗದಿರುವ
ಭಾಗ್ಯವತಿ ಯರು ಅವರು || ೨೯-೩೦ ||

ಹೃದಯವತಿಯ ರಮಣಿಯರು ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿ
ದ್ದಾಗ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಂದಹಾಸದಿಂದಲೂ, ಪ್ರೇಮ
ಪೂರ್ಣವಾದ ನೋಟದಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾ
ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. || ೩೧ || ಅಜಾತಶತ್ರುವಾದ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ರಕ್ಷಣೆಗಂದು ಆನೆ
ಕುದುರೆ, ರಥ, ಕಾಲಾಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚತುರಂಗ ಸೇನೆ
ಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರು ಶತ್ರುಗಳು
ಅಶ್ರಮಣ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ತನ್ನ ಆತಿ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಶಂಕಿಸುತ್ತಾ
ಅವನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದನು. || ೩೨ || ಪರಮ ಪ್ರೇಮವತರಾಗಿ
ಆತನ ಆಗಲಿಕೆಯನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಬಹುದೂರವರೆಗೆ ತನ್ನನ್ನೇ
ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ಕುರುವಂಶೀಯರಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು
ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತುಂಬಾ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ,
ಸಾತ್ಯಕಿ, ಉದ್ರವರೇ ಮುಂತಾದ ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ದ್ವಾರಕೆಗೆ
ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದನು. || ೩೩ || ಶೌನಕರೇ ! ಕುರುಜಾಂಗಲ,
ಪಾಂಬಾಲ, ಕೂರಸೇನ, ಯಮುನೆಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು
ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಮತ್ಸ್ಯ, ಸಾರಸ್ವತ, ಮುರುಧನ್ವ
ದೇಶಗಳನ್ನೂ ದಾಟಿ, ಸೌವೀರ ಮತ್ತು ಅಭೀರ ದೇಶಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ
ದಲ್ಲಿರುವ ಅನರ್ತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಹಾವೃಥುವು ದಯಮಾಡಿದನು.
ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಬಹುದೂರ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ
ಆತನ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳು ಬಳಲಿದ್ದವು. || ೩೪-೩೫ || ಮಾರ್ಗ
ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಆತನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿ ಗೌರವ
ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಯುಕಾಲವಾಗುತ್ತಲೇ ಸ್ನಾಮಿಯು ರಥ
ದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡಿದನು. ಇದು ಅವನ
ವಿನಯೋ ಅಗತ್ಯ. ಆಗಲೇ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾಗಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ
ದ್ವಾರಕೆಯ ಗಡಿಗೆ ತಲುಪಿದರು. || ೩೬ ||

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದ್ವಾರಕಾಗಮನಂ ಕಾಮ ದಶಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೦ ||

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ದ್ವಾರಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ರಾಜೋಚಿತ ಸ್ವಾಗತ

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಅನರ್ತಾನ್ ಉಪವ್ರಜ್ಯ ಸ್ತೃದ್ಧಾಂಜನಪದಾನ್ ಸ್ಥಳಾನ್ |
ದಭೌ ದರವರಂ ತೇಷಾಂ ವಿಷಾದಂ ಶಮಯನ್ನಿವ || ೧ ||

ಸ ಉಚ್ಛ್ರಾಣೇ ಧವಲೋದರೋ ದರೋಽ-
ಪ್ಪುರುಕ್ತಮಸ್ಯಾಧರಶೋಣಶೋಣಮಾ |
ದಾಧ್ಯಾಯಮಾಸುಃ ಕರಕಂಪಸಂಪ್ರಚೇ
ಯಥಾಬ್ಜಪಂಡೇ ಕಲಹಂಸ ಉತ್ಸುಕಃ || ೨ ||

ತಮುಪಶ್ರುತ್ಯ ನಿನದಂ ಜಗದ್ವೈಭವಯಾವಹಮ್ |
ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಯುಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾ ಭರ್ತೃದರ್ಶನಲಾಲಸಾಃ || ೩ ||

ತಕ್ರೋಪನೀತಬಲಯೋ ರವೇರ್ದೀಪಮಿವಾದೃತಾಃ |
ಆತ್ಮಾರಾಮಂ ಪೂರ್ಣಕಾಮಂ ನಿಜಲಾಭೇನ ನಿತ್ಯದಾ || ೪ ||

ಪ್ರೀತ್ಯುತ್ಪಲ್ಲಮುಖಾಃ ಪೈರೂಕುರ್ವತ್ಸಗದ್ಗದಯಾ ಗಿರಾ |
ಹಿತರಂ ಸರ್ವಸುಹೃದಮವಿತಾರವಿವಾರ್ಥಕಾಃ || ೫ ||

ನತಾಃ ಸ್ಮ ತೇ ನಾಥ ಸದಾಂಘ್ರಿಪಂಕಜಂ
ವಿರಿಂಚವೈರಿಂಚ್ಯಸುರೇಂದ್ರವಂದಿತಮ್ |
ಪರಾಯಣಂ ಕ್ಷೇಮಮಿಹೇಚ್ಛಾಂ ಪರಂ
ನ ಯತ್ರ ಕಾಲಃ ಪ್ರಭವೇತ್ಸರಃ ಪ್ರಭುಃ || ೬ ||

ಭವಾಯಿ ನಸ್ತೌ ಭವ ವಿಶ್ವಭಾವನ
ತ್ವಮೇವ ಮಾತಾಥ ಸುಹೃತ್ಪತಿಃ ಪಿತಾ |
ತೌ ಸದ್ಗುರುನಃ ಪರಮಂ ಚ ದೈವತಂ
ಯಸ್ಯಾನುವೃತ್ತ್ಯಾ ಕೃತನೋ ಬಭೂವಿಮ || ೭ ||

ಅತೋ ಸನಾಥಾ ಭವತಾ ಸ್ಮ ಯದ್ವೈಯಂ
ತ್ವೇವಿಷ್ಣುಪಾನಾಮಪಿ ರೂರದರ್ಶನಮ್ |
ಪ್ರೇಮಸ್ಮಿತಸ್ಥಿಗ್ಧಿರಿಕ್ಷಣಾನನಂ
ಪಶ್ಯೇಮ ರೂಪಂ ತವ ಸರ್ವಸೌಭಗಮ್ || ೮ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕಾದಿಗಳೇ !
ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಅನರ್ತದೇಶಕ್ಕೆ ತಲುಪಿ
ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕ್ರೇಷ್ಣವಾದ ಪಾಂಚಜನ್ಯ ಶಂಖವನ್ನೂದಿದನು. ಆ ದಿವ್ಯ
ಶಂಖ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರ ವಿರಹ
ವೇದನ ಉಪಶಮನವಾದಂಹಾಯಿತು. || ೧ || ಭಗವಂತನು ತನ್ನ
ಕುಕುಮಲದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಉದುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಶುಭ್ರವಾದ ಶಂಖಕ್ಕೆ
ಆತನ ಕೆಂಡುಟಿಯ ಸಂಪಂಧದಿಂದ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣವು ಒಂದು ಅದು
ಕೆಂದಾವರೆಯು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಮಧುರಧ್ವನಿ
ಮಾಡುವ ರಾಜಹಂಸದಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. || ೨ || ಜಗತ್ತಿನ ಗಣಲ
ಭಯಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಆ ಶಂಖನಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದ
ಪ್ರಜಾಜನರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನದ
ಲಾಲಸೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಇದಿರ್ಗೊಳ್ಳಲು ನಗರದ ಹೊರಭಾಗಕ್ಕೆ
ಬಂದರು. || ೩ || ಸೂರ್ಯನು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶನಾಗಿ ತೇಜೋ
ವಿಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಭಕ್ತಜನರು ಕ್ರಿತ್ಯಾದರಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದೀಪ
ದಾನ ಮಾಡುವಂತೆ ಆ ಪ್ರಜಾಜನರು ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿ ಆತ್ಮಲಾಭ
ದಿಂದಲೇ ನಿತ್ಯಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬಾಗಿ-
ಬಗೆಯ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. || ೪ ||
ಎಲ್ಲರ ಮುಖ-ಕಮಲಗಳು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅರಳಿದ್ದವು.
ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹರ್ಷಗದ್ಗದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಸುಹೃದನೂ,
ಸಂರಕ್ಷಣೂ ಆದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸಣ್ಣ ಬಾಲಕರು
ತೊದಲು ಮಾಡಿನಿಂದ ತಂದೆಯ ಬಳಿ ಮಾತಾಡುವಂತೆ ಸ್ತುತಿಸಲು
ತೊಡಗಿದರು. || ೫ || "ಪ್ರಭೋ ! ನಿನ್ನ ಚರಣಕಮಲಗಳಿಗೆ ಸದಾ
ನಮ್ಮ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರರಾದ ಸನಕಾದಿ
ಗಳು, ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದವರೂ ಕೂಡ ವಂದಿಸುವ ಪಾದಾರ
ವಿಂದಗಳಿವು. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ನಡೆಸುವ
ಕಾಲನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದೆ, ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಒಯಸುವ
ವರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮಯವಾಗಿರುವ ಪವಿತ್ರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ವಂದನೆಗಳು.
|| ೬ || ವಿಶ್ವಭಾವನನೇ ! ಜಗದ್ರಕ್ಷಕನೇ ! ನೀನೇ ನಮ್ಮ ತಂದೆ,
ತಾಯಿ, ಸುಹೃದ, ಒಡೆಯನಾಗಿರುವೆ. ನೀನೇ ನಮಗೆ ಸದ್ಗುರು
ಮತ್ತು ಪರಮ ಆರಾಧ್ಯನಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಚರಣಗಳ ಸೇವೆಯಿಂದ
ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನೀನೇ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು
ಮಾಡುವವನಾಗು. || ೭ || ಆಹಾ ! ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸೌಂದರ್ಯ
ಸಾರವಾದ ರೂಪದ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು, ನಿನ್ನನ್ನು ಒಡೆಯನಾಗಿ
ಪಡೆದು ಅನಾಥರಾದ ನಾವು ಸನಾಥರಾದೆವು. ದೇವತೆಗಳಿಗೂ
ದುರ್ಲಭವಾದ ಪ್ರೇಮಭರಿತವಾಗಿರುವ ಮಂದಹಾಸದಿಂದಲೂ,
ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣವಾದ ನೋಟದಿಂದಲೂ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ನಿನ್ನ
ಮುಖಕಮಲವನ್ನು ನಾವು ಸದಾ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವಲ್ಲ. || ೮ ||

ಯಶ್ವಂಜುಜಾಕ್ಷಾಪೂರ ಭೋ ಭವಾನ್
ಕುರೂನ್ಯಧೂನ್ಯಾಥ ಸುಹೃದ್ವಿದ್ಯಕ್ಷಯಾ |
ತತ್ರಾಬ್ಜ ಕೋಟಿಪ್ರತಿಮಃ ಕ್ಷಣೋ ಭವೇದ್
ರವಿಂ ವಿನಾಕ್ಲೋವಿವ ನಸ್ತವಾಚ್ಯುತ || ೯ ||

ಇತಿ ಚೋದೀರಿತಾ ವಾಚು ಪ್ರಜಾಸಾಂ ಭಕ್ತವತ್ಸಲಃ |
ಶೃಣ್ವಾನೋಽನುಗ್ರಹಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿಕಸ್ತನ್ಮಾನಿತಪುರೀಮ್
|| ೧೦ ||

ಮಧುಭೋಜದಶಾರ್ಹಾರ್ಹಕುಕುರಾಂಧಕವೃಕ್ಷಿಭಿಃ |
ಅಕ್ಕುತುಲ್ಯ ಬಲೈರ್ಗುಪ್ತಾಂ ನಾಗೈರ್ಭೋಗಗತೀಮಿವ
|| ೧೧ ||

ಸರ್ವತುರ್ಸರ್ವವಿಭವಪುಣ್ಯವೃಕ್ಷಲತಾಪ್ರಮೈಃ |
ಉದ್ಯಾನೋಪವನಾರಾಮೈರ್ವೃತಪದ್ಮಾಕರತ್ರಯಮ್
|| ೧೨ ||

ಗೋಪುರದ್ವಾರಮಾರ್ಗೇಷು ಕೃತಸೌತುಕತೋರಣಾಮ್ |
ಚಿತ್ರಧ್ವಜಪತಾಕಾಗೈರಂತಃ ಪ್ರತಿಪತಾತಪಾಮ್
|| ೧೩ ||

ಸಮ್ಯಜ್ಜಿತಮಹಾಮಾರ್ಗರಥ್ಯಾಪೂಕಚಿತ್ತರಾಮ್ |
ಒತ್ತಾಂ ಗಂಧಜಲೈರುಪ್ತಾಂ ಫಲಪುಷ್ಪಾಕ್ಷತಾಂಕುರೈಃ
|| ೧೪ ||

ವ್ಹಾರಿ ವ್ಹಾರಿ ಗೃಹಾಣಾಂ ಚ ದಧ್ಯಕ್ಷತಫಲೇಕ್ಷುಭಿಃ |
ಅಲಂಕೃತಾಂ ಪೂರ್ಣಕುಂಭೈರ್ಬಲಿಭಿರ್ಧೂಪದೀಪೈಃ
|| ೧೫ ||

ಒಮ್ಮ ಪ್ರೇಷ್ಯಮಾಯಾಂತಂ ನಮದೇವೋ ಮಹಾಮನಾಃ |
ಅಕ್ರೂರಶ್ಲೋಗ್ರಸೇನಶ್ಚ ರಾಮಶ್ಚಾನ್ಯುತನಿತ್ರಮಃ
|| ೧೬ ||

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಶ್ಚಾರುದೇಷ್ಣಶ್ಚ ಸಾಂಜೋ ಜಾಂಬವತೀಸುತಃ |
ಪ್ರತರ್ಪವೇಗೋಚ್ಛ್ರಿತಶಯನಾಸನಭೋಜನಾಃ
|| ೧೭ ||

ವಾರಣೇಂದ್ರಂ ಪುರಸ್ಕೃತ್ಯ ಪ್ರಾಹ್ಮಣೈಃ ಸುಮಂಗಲೈಃ |
ತಂವಿತುರ್ಯನಿನಾದೇನ ಬ್ರಹ್ಮಭೋಜೇಣ ಚಾದೃತಾಃ |
ಪ್ರತ್ಯುಪ್ಪಗ್ನೌ ರಥೈರ್ಹೃಷ್ಯಾ ಪ್ರಣಯಾಗತಸಾಧ್ವನಾಃ
|| ೧೮ ||

ವಾರಮುಖ್ಯಾಶ್ಚ ಶತತೋ ಯಾನ್ತೈಸ್ತದ್ವರ್ತನೋತ್ಸುಕಾಃ |
ಅಹ್ಯುಂಹಲನಿರ್ಭಾತಕಪೋಲವದನಶ್ರಿಯಃ
|| ೧೯ ||

ಪುಂಡರಿಕಾಕ್ಷನೇ ! ಅಚ್ಯುತನೇ ! ನೀನು ತ್ರೀತೀಯ ಸೆಂಬರಿಷ್ಠರನ್ನು ಸೋದುವುದಕ್ಕಿಂದು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೋ, ಮಥುರಗೋ (ವ್ರಜ ಮಂಡಲ) ಹೋರಲು ಹೋದರೆ ಆಗ ವೀನಿಲ್ಲದೆ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಾಣದ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಒಂದೊಂದು ಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೋಟಿ-ಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳಂತೆ ಕಳೆಯ ಬೇಕಾಗುವುದು." || ೯ || ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶ್ವಜಗಳ ಇಂತಹ ಸಮಿಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ತನ್ನ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹದ ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಾ ದ್ವಾರಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. || ೧೦ ||

ನಾಗಗಳು ಪಾತಾಳದ ಭೋಗವತಿ ನಗರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ, ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಮಧು, ಭೋಜು, ದಾಶಾರ್ಹ, ಅರ್ಹ, ಕುಕುರ, ಅಂಧಕ, ವೃಷವಂಕಿಯರು ಭಗವಂತನ ಆ ದ್ವಾರಕೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು. || ೧೧ || ಆ ದ್ವಾರಕಾಪುರಿಯು ಎಲ್ಲ ಸುತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮೃದ್ಧ ವೈಭವ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿದ್ದು, ಪವಿತ್ರ ವೃಕ್ಷ, ಲತಾ ಕುಂಜಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಉದ್ಯಾನಗಳೂ, ಹೂದೋಟಗಳೂ, ಕ್ರೀಡಾವನಗಳಿದ್ದು ನಡು-ನಡುವೆ ತಾವರಕೊಳಗಳಿಂದ ನಗರದ ಶೋಭೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. || ೧೨ || ನಗರದ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳೂ, ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳೂ ರಮಣೀಯವಾದ ತಳಿರು-ತೋರಣಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಊರೊಳಗೆ ಬಿಲು ಬೀಳದಂತೆ ಚಿಪ್ಪರಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಚಿತ್ರ-ವಿಚಿತ್ರ ವಾದ ಧ್ವಜ-ಪತಾಕೆಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. || ೧೩ || ರಾಜ ಮಾರ್ಗಗಳೂ, ರಥ ದೀದಿಗಳೂ, ಅಂಗಡಿ ದೀದಿಗಳೂ, ಅಂಗಳ ಗಳೂ ಗುಡಿ-ಸಾಂಸಿ, ರಂಗವಲ್ಲಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. ಭಗವಂತನ ಸ್ವಾಗತಕ್ಕಾಗಿ ಎರಚಿದ ಫಲ-ಪುಷ್ಪ ಅಕ್ಷತೆ, ಜಿಗುರುಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಚಿಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದವು. || ೧೪ || ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೂ ಮೊಸರು, ಅಕ್ಷತೆ, ಹಣ್ಣುಗಳು, ಕಬ್ಬು, ಜಲಪೂರಿತ ಕಲಶಗಳು, ಕಾಣಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳೂ, ಧೂಪದೀಪ ಮುಂತಾದ ಪೂಜಾ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. || ೧೫ ||

ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯತಮ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಸುದೇವ, ಅಕ್ರೂರ, ಉಗ್ರ ಸೇನ, ಆದ್ಯುತ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಬಲರಾಮ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಚಾರು ದೇಷ್ಯ ಜಾಂಬವತೀವಂದನ ಸಾಂಬ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದ ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷದ ಭರದಲ್ಲಿ ನಿವ್ರ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ, ಭೋಜನಗಳೇ ಮುಂತಾದ ದಿನನಿತ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಪಟ್ಟದಾನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಯುಕ್ತರಾದ ದ್ರಾಹ್ಮಣ ರೊಡನೆ ಕಂಪಿವನ್ನೂ, ಕೊಂಬು, ಕಹಳ ಮುಂತಾದ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುತ್ತಾ, ವೇದಘೋಷಗಳೊಡನೆ ರಥವನ್ನೇರಿ ಹೋರಲು ಆದರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಇದಿರು ಗೊಂಡರು. || ೧೬-೧೮ || ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂಗುರುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ, ಕರ್ಣ ಕುಂಡಲ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಸುಂದರ ವದನಾರವಿಂದ ದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾವಿರಾರು ಮಾರಾಂಗನೆಯರು ಪೆಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳನ್ನೇರಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಇದಿರ್ಗೊಳ್ಳಲು ಹೊರಟರು. || ೧೯ ||

ನಟನರ್ತಕಗಂಧರ್ವಾಃ ಸೂತಮಾಗಧವಂದಿನಃ |
ಗಾಯಂತಿ ಚೋತ್ತಮಶ್ಲೋಕಚರಿತಾನ್ಯದ್ಭುತಾನಿ ಚ || ೨೦ ||

ಭಗವಾಂಸ್ತತ್ರ ಬಂಧೂನಾಂ ಪೌರಾಣಾಮನುವರ್ತಿಸಾಮ್ |
ಯಥಾವಿಧ್ಯುಪಸಂಗಮ್ಯ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮಾನಮಾದಧೇ || ೨೧ ||

ಪ್ರಹ್ಲಾಭವಾದನಾಶ್ಲೇಷಕರಸ್ಪರ್ಶಸ್ತೇಕ್ಷಣೈಃ |
ಆಶ್ವಾಸ್ಯ ಚಾಶ್ವಪಾಕೇಭ್ಯೋ ವರೈಶ್ಚಾಭಿಮತೈರ್ವಿಭುಃ || ೨೨ ||

ಸ್ವಯಂ ಚ ಗುರುಭಿರ್ವಿಪ್ರೈಃ ಸದಾರೈಃ ಸ್ವವಿರೈರಪಿ |
ಅತೀರ್ಭಯುರಜ್ಯಮಾನೋಽನ್ಯೈರ್ವಂದಿಭಿಶ್ಚಾವಿಶತುರಮ್ || ೨೩ ||

ರಾಜಮಾರ್ಗಂ ಗತೇ ಕೃಷ್ಣೇ ದ್ವಾರಕಾಯಾಃ ಕುಲಸ್ತ್ರಿಯಃ |
ಹರ್ಮ್ಯಾಣ್ಯಾರುರುಪುರ್ವಿಪ್ರ ತದೀಕ್ಷಣಮಹೋತ್ಸವಾಃ || ೨೪ ||

ನಿತ್ಯಂ ನಿರೀಕ್ಷಮಾಣಾನಾಂ ಯದಪಿ ದ್ವಾರಕೌಕಸಾಮ್ |
ನೈವ ತೃಪ್ಯಂತಿ ಹಿ ದೃಶಃ ಶ್ರಿಯೋ ಧಾಮಾಂಗಮಚ್ಚುತಮ್ || ೨೫ ||

ಶ್ರಿಯೋ ನಿವಾಸೋ ಯಶೋರಃ
ಪಾನಪಾತ್ರಂ ಮುಖಂ ದೃಶಾಮ್ |
ಬಾಹವೋ ಲೋಕಪಾಲಾನಾಂ
ಸಾರಂಗಾಣಾಂ ಪದಾಂಬುಜಮ್ || ೨೬ ||

ಸಿತಾತಪತ್ರವ್ಯಜನೈರುಪಸೃತಃ
ಪ್ರಸೂನವರ್ಷೈರಭಿವರ್ಷಿತಃ ಪಥಿ |
ಪಿಶಂಗವಾಸಾ ವನಮಾಲಯಾ ಬಭೌ
ಭನೋ ಯಥಾರ್ಕೋರುಪಚಾಪವೈದ್ಯುತೈಃ || ೨೭ ||

ಪ್ರವಿಪ್ಲವು ಗೃಹಂ ಪಿತ್ರೋಃ ಪರಿಪ್ಲವಃ ಸ್ವಮಾತ್ಮಭಿಃ |
ವವಂದೇ ಶಿರಸಾ ಸಪ್ತ ದೇವಕೀಪ್ರಮುಖಾ ಮುದಾ || ೨೮ ||

ರಾಜಧನಯ ಸಮರ್ಥರಾದ ನಟರೂ, ನರ್ತಕರೂ, ಗಾಯಕರೂ ಪೌರಾಣಿಕರೂ, ಸೂತ-ವಂದಿಮಾಗಧರೂ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯಾದ್ಭುತವಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೊರಟರು. || ೨೦ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನೆಂಬರಿಷ್ಟರನ್ನೂ ನಾಗರಿಕರನ್ನೂ ಸೇವಕರನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸಂಧಿಸಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದನು. || ೨೧ || ಕೆಲವರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ವಂದಿಸಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ಮಾತಿನಿಂದ ಅಭಿನಂದಿಸಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಕೆಲವರ ಕೈಕುಲುಕಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ಕಂಡು ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ಬೀದಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವರನ್ನು ನೋಟದಿಂದಲೇ ಗೌರವಿಸಿದನು. ಪ್ರಭುವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಬೇಕಾದ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಚಾಂಡಾಲರವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ, ಗುರು ಜನರಿಂದ, ಪೃಥ್ವರಾದ ಸಪತ್ನೀಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಹಾಗೂ ಇತರರಿಂದಲೂ ಅತಿರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ಹೊಗಳುಭಟರಿಂದ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾ, ಎಲ್ಲರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. || ೨೨-೨೩ ||

ಶೌನಕರೇ ! ಭಗವಂತನು ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದ್ವಾರಕಾನಗರದ ಕುಲಸ್ತ್ರಿಯರು ಅವನ ದರ್ಶನವನ್ನೇ ಪರಮಾ ನಂದಮಹೋತ್ಸವವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಉಪ್ಪು ರಿಗಿಗಳನ್ನು ಎಂದರು. || ೨೪ || ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ವಿನೆಂದು ಹೇಳೋಣ ? ಅವನ ವಕ್ರಸ್ಥಳವೂ ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಸೌಂದರ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವನ ಮುಖಾರವಿಂದವು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಪಾನ ಮಾಡಲು ಸೌಂದರ್ಯಸುಧೆಯಿಂದ ಕುಂಬಿದ ಪ್ರಾತ್ರಯೋ ವಾದಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅವನ ಭುಜಗಳಾದರೋ ಲೋಕಪಾಲಕರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಂಬುವಂತಿದ್ದವು. ಅವನ ಚರಣಕಮಲಗಳು ಭಕ್ತ ರೊಬ ಪರಮಹಂಸರ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದವು. ಅವನ ಒಂದೊಂದು ಅವಯವಗಳು ಕಾಂತಿಯ ತೊರುಮನೆಯಂತಿದ್ದು ಅಂತಹ ಭಗವಂತನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಸದಾ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ದ್ವಾರಕಾ ವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. || ೨೫-೨೬ || ದ್ವಾರಕೆಯ ರಾಜಪಥದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದು ಇಕ್ಕೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಾಮರ ಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಿಶಾಂಬರವನ್ನೂ ಸೊಬಗು - ಸುವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರ - ವೈಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಶ್ಯಾಮಲಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ಯಾಮಿಯು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು ಮಿಂಚು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ನೀಲಮೇಘದಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೨೭ ||

ಭಗವಂತನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ತನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಿದ್ದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ದೇವಕಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಮಂದಿ ತಾಯಂದಿರನ್ನು ಅವರ

ತಾಃ ಪುತ್ರಮಂಕಮಾರೋಪ್ಯ ಸ್ನೇಹಸ್ತುತಪಯೋಧರಾಃ |
ಹರ್ಷವಿಹ್ವಲಿತಾತ್ಮನಃ ಸಿಷ್ಯಬುರ್ನೇತ್ರಜೈರ್ಜಘ್ರೈಃ || ೨೯ ||

ಅಥಾವಿಶತ್ ಭವನಂ ಸರ್ವಕಾಮಮನುತ್ರಮಮ್ |
ಪ್ರಾಸಾದಾ ಯತ್ರ ಪತ್ತೀನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಚ ಪೋಡಶ || ೩೦ ||

ಪತ್ನಿಃ ಪತಿಂ ಪ್ರೋಪ್ಯ ಗೃಹಾನುಪಾಗತಂ
ವಿಲೋಕ್ಯ ಸಂಜಾತಮನೋಮಹೋತ್ಸವಾಃ |
ಉತ್ತಮ್ ರಾರಾತ್ಸಹಸಾಽಽಸನಾಶಯಾತ್
ಸಾಕಂ ವ್ರತೈರ್ವೀಡಿತಲೋಚನಾನನಾಃ || ೩೧ ||

ತಮಾತ್ಮಜೈರ್ದೃಷ್ಟಿ ಭರಂತರಾತ್ಮನಾ
ದುರಂತಭಾವಾಃ ಪರಿರೇಭಿರೇ ಪತಿಮ್ |
ನಿರುದ್ಧಮಪ್ಯಾಸ್ತವದಂಬು ನೇತ್ರಯೋ-
ರ್ವಿಲಜ್ಜತೀನಾಂ ಭೃಗುವರ್ಯ ವೈಕ್ಲವಾತ್ || ೩೨ ||

ಯದ್ಯಪ್ಯಸೌ ಪಾಶ್ವಗತೋ ರಹೋಗತ-
ಸ್ತಥಾಪಿ ತಸ್ಯಾಂಘ್ರಿಯುಗಂ ನವಂ ನವಮ್ |
ಪದೇ ಪದೇ ಕಾ ವಿರಮೇತ ತತ್ತದಾ-
ಚ್ಚಲಾಪಿ ಯಚ್ಚೈರ್ನ ಜಹಾತಿ ಕರ್ಹಿಚಿತ್ || ೩೩ ||

ವಿವಂ ನೃಪಾಣಾಂ ಕ್ಷಿತಿಭಾರಜನ್ಯನಾ-
ಮಕೌಹೀನೇಭಿಃ ಪರಿವೃತ್ತತೇಜಸಾಮ್ |
ವಿಧಾಯ ವೈರಂ ಶ್ವಸನೋ ಯಥಾನಲಂ
ಮಿಥೋ ವಧೇನೋಪರತೋ ನಿರಾಯುಧಃ || ೩೪ ||

ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರವನ್ನಿಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಎಲ್ಲ ಮೂತೆಯರೂ ಆತನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪ್ರೀತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಕಾರಣ ಅವರ ಸ್ತನಗಳಿಂದ ಹಾಲಿನ ಧಾರೆಯೇ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಅವರ ಹೃದಯ ಹರ್ಷವಿಹ್ವಲವಾಗಿ ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪಗಳಿಂದ ತ್ರಿಲೋಕವನ್ನಿಗ್ಲೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದರು. || ೨೯-೩೦ || ಎಲ್ಲ ಕಾಯಂದಿರ ಆಪ್ತನ ಪಡೆದು ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಭೋಗನಾಮಗ್ನಿಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾದ, ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನ ಹದಿನಾರುಸಾವಿರ ಪತ್ನಿಯಿರಲೂ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಭವನಗಳಿದ್ದವು. || ೩೦ || ಬಹಳ ದಿನಗಳ ಪ್ರವಾಸದ ಬಳಿಕ ಅರಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಪ್ರಾಣನಾಥನನ್ನು ಕಂಡು ರಾಣಿಯರ ಹೃದಯಗಳು ಅನಂದೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಬಂದುವು. ಆತನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಎಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೆ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ಅವರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಆಸನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ವಿರಹಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಲಂಕಾರ ಶ್ಯಾಗವೇ ಮುಂತಾದ ವ್ರತಗಳನ್ನೂ* ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರ ಮುಖ, ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆಯು ಆವರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. || ೩೧ || ತ್ರಿಭಂಗವಂತನ ಕುರಿತು ಅವರ ಭಾವವು ತುಂಬಾ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಮೊದಲಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ಬಳಿಕ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣ ನೋಟದಿಂದಲೂ, ಅನಂತರ ಮಕ್ಕಳನೆಪದಿಂದ ಶರೀರದಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಣಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಶೌನಕರೇ! ಆಗ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳು ತುಂಬಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಅವರು ಎಷ್ಟೇ ತಡೆದರೂ ವಿವಶತೆಯ ಕಾರಣ ಕೊನೆಗೆ ಹರಿದೇ ಬಿಟ್ಟವು. || ೩೨ || ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೂ, ಅನಂತ ಶಕ್ತಿ ಪರಿಪೂರ್ಣನೂ ಆದ ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಲೋಕವು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ, ಅವನ ಚರಣ ಕಮಲಗಳು ಅವರಿಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ-ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಹೊಸ-ಹೊಸದಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಚಂಚಲವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಯಾರನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ವನ ಸ್ನಾಧಿಯಿಂದ ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯು ತೃಪ್ತಳಾಗಬಲ್ಲಳು? || ೩೩ ||

ವಾಯುವು ಬದಿರುಗಳ ಘರ್ಷಣೆಯಿಂದ ದಾವಾನಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಅವನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವಂತೆಯೇ, ಭೂಮಿಗೆ ಭಾರವಾದ, ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವೈರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಸ್ವತಃ ಶಸ್ತ್ರಧರಿಸದೆಯೇ ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಲೋಕವು ಅವರನ್ನು ಅನೇಕ ಆಕೌಹೀನೇ ಸೇನೆ ಸಹಿತ ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬಳಿಕವೇ ತಾನು ವಿರಮಿಸಿದನು. || ೩೪ ||

* ಪತಿಯು ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಪತ್ನಿಯಾದವಳು ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು -

ಕ್ರೀಡಾಂ ಶೌರಯ್ಯಾರು ಸಮಾಚೋತ್ತರಾರ್ಹಮ್ | ತಾತ್ಕಂ ಪರಗೃಹೇ ಯಾನಂ ತ್ಯಜೇತ್ ಪ್ರೋಷಿಷ್ಯತ್ಯಕಾ || (ಯಾದೃವಲ್ಲ, ಸ್ವತಃ)

ಪತಿಯು ವಿದೇಶವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಪತ್ನಿಯು ಅಟ-ವಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಾರದು. ಅಲಂಕಾರಾದಿ ಶರೀರ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಾರದು. ವಾಕ್ಯ-ವಿನೋದಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಾರದು. ಪರಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಈ ಐದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.

ಸ ಏಷ ನರಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ನವತೀರ್ಣಃ ಸ್ವಮಾಯಯಾ |
ರೇಮೇ ಸ್ವಿದ್ವ ಕೂಟಸ್ಥೋ ಭಗವಾನ್ ಪ್ರಾಕೃತೋ ಯಥಾ
|| ೩೫ ||

ಉದ್ವಾಮಭಾವಪಿಶುನಾಮಲವಲ್ಲುಹಾಸ-
ವ್ರೀಡಾವಲೋಕನಹತೋಮದನೋಽಪಿ ಯಾಸಾಮ್ |
ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾಪಮಜಹಾತ್ಪ್ರಮದೋತ್ತಮಾಸ್ತಾ
ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯಂ ವಿಮಥಿತಂ ಕುಹಶೈರ್ನ ಶೇಕುಃ || ೩೬ ||

ತಮಯಂ ಮನ್ಯತೇ ಲೋಕೋ ಹೃಸಂಗಮಪಿ ಸಂಗಿನಮ್ |
ಅತ್ಮಪ್ರಮೇನ ಮನುಜಂ ವ್ಯಾಪ್ಯಕ್ಷಾಣಂ ಯತೋಽಬುಧಃ
|| ೩೭ ||

ಏತದೀಶನಮೀಶಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥೋಽಪಿ ತದ್ಗುಣೈಃ |
ನ ಯುಜ್ಯತೇ ಸದಾತ್ಮಸ್ವೈರ್ಯಥಾ ಬುದ್ಧಿಸ್ತದಾಶ್ರಯಾ
|| ೩೮ ||

ತಂ ಮೇನಿರೇಽಬಲಾ ಮೂಢಾಃ ಸ್ತ್ರಿಗಾಂ ಚಾನುವ್ರತಂ ರಜಃ |
ಅಪ್ರಮಾಣವಿದೋ ಭರ್ತುರೀಶ್ವರಂ ಮತಯೋ ಯಥಾ
|| ೩೯ ||

ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ತನ್ನ ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕ
ದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದನು. ಸಾವಿರಾರು ರಮಣಿಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು
ಅವನು ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕ್ರೀಡಿಸಿದನು. || ೩೫ || ಯಾವ
ಮೋಹನಾಂಗಿಯರ ಗಂಭೀರವಾದ ಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಧುರ
ಮಂದಹಾಸಗಳಿಗೂ, ಲಜೆಯಿಂದೊಡಗೊಂಡ ಕಡೆಗಣ್ಣು ನೋಟ
ಗಳಿಗೂ ಸೋತು ತ್ರಿಲೋಕವಿಜಯಿಯಾದ ಮನ್ಮಥನೂ ಕೂಡ ತನ್ನ
ಪಂಚ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧನುಷ್ಯವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದನೋ, ಅಂತಹ
ಕಮನೀಯರಾದ ಕಾಮಿನಿಯರು ತಮ್ಮ ಕಾಮವಿಲಾಸಗಳಿಂದ
ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಲು
ಅಸಮರ್ಥರಾದರೋ, ಅಂತಹ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾದ ತ್ರಿಲೋಕವನ್ನು
ಸಾಂಪಾರಿಕ ಜನರು ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು
ನೋಡಿ, ಇವನು ಆತ್ಮ ಪುರುಷನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಅವರ
ಮೂರ್ಖತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. || ೩೬-೩೭ || ಭಗವಂತನು ಪ್ರಕೃತಿ
ಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡರೂ ಅದರ ಗುಣಗಳಿಂದ ಲಿಪ್ತನಾಗಿ
ದಿರುವುದೇ ಅಲ್ಲವೇ ಅವನ ಈಶ್ವರತ್ವವು. ಆತನ ಶಕ್ತಿಯ ಅಗ್ಗಣಿಕೆ.
ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಶರಣಾದ ಭಕ್ತರ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ
ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳಿಂದ ಲಿಪ್ತ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೮ || ಬುದ್ಧಿಗಳು
ಬುದ್ಧತೀತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಅರಿಯಲಾರದೋ,
ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಸ್ವೀಯರೂ ಕೂಡ ಭಗವಂತನ ದೈವತ್ವವನ್ನರಿಯದ
ಮೂಢರು. ತಮ್ಮ ಪತಿಯಾದ ತ್ರಿಲೋಕವನ್ನಿಜ್ಞರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯ
ಲಾರದೆ ಆತನನ್ನು ಸ್ವೀಯರಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿ ಅವರೊಡನೆ ಕಲಿತು-
ವಹಿಸುವ ದುರ್ಬಲ ಪ್ರಕೃತಿಯವನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩೯ ||

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದ್ವಾರಕಾಪ್ರವೇಶೋ ನಾಮೃಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೧ ||

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನ ಜನನ

ಶೌನಕ ಉವಾಚ

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮೋಪಸೃಪ್ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಶೀರ್ಷೋರುತೇಜಸಾ |
ಉತ್ತರಾಯಾ ಹತೋ ಗರ್ಭ ಈಶೇನಾಜೀವಿತಃ ಪುನಃ
|| ೧ ||

ತಸ್ಯ ಜನ್ಮ ಮಹಾಬುದ್ಧೇಃ ಕರ್ಮಾಣ ಚ ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ನಿಧನಂ ಚ ಯಥೈವಾಸೀತ್ ಪ್ರೇತ್ಯ ಗತವಾನ್ ಯಥಾ
|| ೨ ||

ತದಿದಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮೋ ಗದಿತುಂ ಯದಿ ಮನ್ಯಸೇ |
ಬ್ರೂಹಿ ನಃ ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾನಾಂ ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮದಾಚ್ಯುತಃ
|| ೩ ||

ಶೌನಕರು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ - ಸೂತಪುರಾಣಿಕರೇ ! ಅಶ್ವ
ತ್ವಾಮನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಪರಮ ಶೇಷಸ್ಥಿ ಬ್ರಹ್ಮಶೀರೋಸ್ತದಿಂದ
ಉತ್ತರೆಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಭಗವಂತನು
ಅವನನ್ನು ಪುನಃ ಬದುಕಿಸಿದ್ದನು ಎಂದು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. || ೧ ||
ಆ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಯೂ, ಮಹಾತ್ಮನೂ ಆದ
ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನಿಗೆ ಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ
ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲ ! ಅವನ ಜನ್ಮ ಕರ್ಮ, ಮೃತ್ಯು, ಅನಂತರ ಅವನಿಗೆ
ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಗತಿ ಹೀಗೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ಸರಿಯೆನಿಸಿದರೆ ನಮಗೆ
ತಿಳಿಸಿ. ನಾವುಗಳು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳ ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. || ೨-೩ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರೆಂದರು - ಶೌನಕಾದಿಗಳೇ ! ಧರ್ಮರಾಜಾ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೋಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ತಂದೆಯಂತೆ
ಅವರನ್ನು ವಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪಾದಾರವಿಂದ

ಸೂತ ಉವಾಚ್

ಅಪೀಪಲದ್ಧರ್ಮರಾಜಃ ಪಿತೃವದ್ವಂಜಯಸ್ವಜಾಃ |
ನಿಸ್ಸೃಪಃ ಸರ್ವಕಾಮೇಭ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣವಾದಾಬ್ಜ ಸೇವಯಾ
|| ೪ ||

ಸಂಪದಃ ಕೃತವೋ ಲೋಕಾ ಮಹಿಷೀ ಭಾತವೋ ಮಹೀ |
ಜಂಬೂದ್ವೀಪಾಧಿಪತ್ಯಂ ಚ ಯಶಶ್ಚ ತ್ರಿದಿವಂ ಗತಮ್
|| ೫ ||

ಕಿಂ ತೇ ಕಾಮಾಃ ಸುಯ್ಯಾರ್ಥಾ ಮುಕುಂದಮನೋ ದ್ವಿಜಾಃ |
ಅಧಿಪತ್ರಾರ್ಮದಂ ರಾಜ್ಞಃ ಕುದ್ಧಿತಸ್ತ ಯಥೇತರೇ
|| ೬ ||

ಮಾತುರ್ಗರ್ಭಗತೋ ವೀರಃ ಸ ತದಾ ಭೃಗುನಂದನ |
ದದರ್ಶ ಪುರುಷಂ ಕಂಚದ್ವಹ್ಯಮಾನೋಽಸ್ಮ ತೇಜಸಾ
|| ೭ ||

ಅಂಗುಷ್ಠಮಾತ್ರಮಮಲಂ ಸ್ಫುರತ್ಪುರಟಮ್ ಲಿನಮ್ |
ಅಪೀಚ್ಯದರ್ಶನಂ ಶ್ಯಾಮಂ ತಡಿದ್ವಾರ್ಧಸಮಚ್ಚುತಮ್
|| ೮ ||

ಶ್ರೀಮದ್ವೀರ್ಭಾಚತುರ್ಬಾಹುಂ ತಪ್ತಕಾಂಚನಕುಂಡಲಮ್ |
ಕೃತಚಾಕ್ಷಂ ಗದಾಪಾಣಮಾತ್ಮನಃ ಸರ್ವತೋದಿಶಮ್ |
ಪರಿಭ್ರಮಂತಮುಲ್ಕಾಭಾಂ ಭ್ರಾಮಯಂತಂ ಗದಾಂ ಮುಹುಃ
|| ೯ ||

ಅಸ್ತತೇಜಃ ಸ್ವಗದಯಾ ನೀಹಾರಮಿವ ಗೋಪಹಿ |
ವಿಧಮಂತಂ ಸಂನಿಕರ್ಷೇ ಪರ್ಯೈಕ್ಷತ ಕ ಇತ್ಯಸೌ
|| ೧೦ ||

ನಿಧೂಯ ತದಮೇಯಾತ್ಮಾ ಭಗವಾನ್ ಧರ್ಮಗುಬ್ಜಮ್ |
ಮಿಷತೋ ದಶಮಾಸ್ಕಸ್ಯ ತತ್ಕೈವಾಂತರ್ಧಧೇ ಹರಿಃ
|| ೧೧ ||

ತತಃ ಸರ್ವಗುಣೋದರ್ಕೇ ಸಾನುಕೂಲಗ್ರಹೋದಯೇ |
ವಜ್ರೇ ವಂಶಧರಃ ಪಾಂಡೋರ್ಭೂಯಃ ಪಾಂಡುರಿವೌದಸಾ
|| ೧೨ ||

ತಸ್ಯ ಶ್ರೀತಮನಾ ರಾಜಾ ವಿಶ್ವೈರ್ಧೌಮ್ಯೈಕೃಪಾದಿಭಿಃ |
ಜಾತಕಂ ಕಾರಯಾಮಾಸ ವಾಚಯಿತ್ವಾ ಚ ಮಂಗಳಮ್
|| ೧೩ ||

ಗಳ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಭೋಗಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಿಹ
ನಾಗಿದ್ದನು. || ೪ ||

ಶೌನಕಾಧ್ಯರೇ ! ಧರ್ಮನಂದನನು ಅತುಳ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ,
ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನು
ಗಳಿಸಿದ್ದನು ಅವನಿಗೆ ರಾಣಿಯರೂ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರೂ ಅನು
ಕೂಲರಾಗಿದ್ದರು. ಇಡೀ ಜಂಬೂದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದು
ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. || ೫ || ದೇವತೆಗಳೂ
ಈ ಪಡಬಹುದಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನು ಹೊಂದಿ
ದ್ದನು. ಆದರೂ ಹಸಿರಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಭೋಜನವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ
ಯಾವುದೂ ರುಚಿಸದಂತೆಯೇ, ಅವನಿಗೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ
ಯಾವ ಸುಖವೂವತ್ತು ರುಚಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. || ೬ ||

ಎಲೈ ಭಾರ್ಗವರೇ ! ಉತ್ತರೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ವೀರಶಿಶು
ಪರಿಣಿತನು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ತೇಜದಿಂದ ಸುಡುತ್ತಿರುವಾಗ,
ಅದು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಒಂದು ಜೋತಿರ್ಮಯ ಪುರುಷನನ್ನು
ಕಂಡಿತು. || ೭ || ಆ ಪುರುಷನು ಅಂಗುಷ್ಠಗಾತ್ರದಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವನ
ತೇಜಸ್ಸು ಅತದ್ವಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಸುಂದರ
ಶ್ಯಾಮಲ ಶರೀರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ
ಪೀತಾಂಬರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧಳ-ಧಳಸುವ ಸ್ವರ್ಣ
ಕಿರೀಟವಿತ್ತು. ಆ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅತಿ ಸುಂದರವಾದ ನೀಳ
ವಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳಿದ್ದವು. ಅವನ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುಟವಿಟ್ಟ
ಚಿನ್ನದ ಸುಂದರ ಕುಂಡಲಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಣ್ಣುಗಳು
ರಕ್ತದಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದವು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ ಉರಿಯುವ ಕೊಳ್ಳ
ಯಾಚಿರುವ ಗದೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ತಿರುಹುತ್ತಿದ್ದನು. || ೮-೯ ||
ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಮಂಜನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸು
ವಂತೆ, ಅವನು ಆ ಗದೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ತೇಜವನ್ನು ಬಡಿದಟ್ಟು
ತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಗರ್ಭಸ್ಥ
ಶಿಶುವು ಕೂಗಿದನು ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸ ತೊಡಗಿತು. || ೧೦ ||

ಹೀಗೆ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವು ಸೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕ
ಅಪ್ತಮೇಯ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು
ಶಮನಗೊಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದಿದನು. || ೧೧ ||

ಅನಂತರ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಹಗಳೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣ
ಗಳೂ ಕೂಡಿ ಸುಫಲವ್ಯವಹಾರವಾಗಿದ್ದ ಶುಭ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
ಪಾಂಡುವಿನ ವಂಶದ ಕುಡಿಯಾದ ಸುಪುತ್ರನ ಜನನವಾಯಿತು. ಆ
ಶಿಶುವು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಾಂಡುರಾಜನೇ ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟಿ
ಬಂದಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. || ೧೨ || ಮೊಮ್ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿದ ಸಮಾ
ಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಹಳ ಸಂತೋಷ
ವಾಯಿತು. ಅವನು ಧೌಮ್ಯ-ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರೇ ಮುಂತಾದ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಮಗುವಿಗೆ ಮಂಗಳ ವಾಚನಮಾಡಿಸಿ, ಜಾತ
ಕರ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. || ೧೩ || ದಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ

ಹಿರಣ್ಯಂ ಗಾಂ ಮಹೀಂ ಗ್ರಾಮಾನ್ವ್ಯಾನ್ವ್ಯಾಪತಿರ್ವರಾನ್ |
ಪ್ರಾದಾತ್ ಸ್ವಂ ಚ ವಿಶ್ವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಜಾತೀರ್ಥೇ ಸ ತೀರ್ಥವಿತ್
|| ೧೪ ||

ತಮೂಚುರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸ್ತುಶ್ವಾ ರಾಜಾನಾಂ ಪ್ರಶ್ನಯಾನ್ವಿತಮ್ |
ವಿಷ್ವ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಜಾತಂ ಪುರೂಕಾಂ ಪೌರವರ್ಷಧ
|| ೧೫ ||

ದೈವೇನಾಪ್ರತಿಫಾತೇನ ಶುಕ್ಲೇ ಸಂಸ್ಥಾಮುಪೇಯುಷಿ |
ರಾತೋ ವೋಽನುಗ್ರಹಾರ್ಥಾಯ ವಿಷ್ಣುನಾ ಪ್ರಭವಿಷ್ಣುನಾ
|| ೧೬ ||

ತಸ್ಮಾನ್ನಾಮ್ನಾ ವಿಷ್ಣುರಾತ ಇತಿ ಲೋಕೇ ಬೃಹತ್ಪವಾಃ |
ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂದೇಹೋ ಮಹಾಭಾಗಮತೋ ಮಹಾನ್
|| ೧೭ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ಅಪ್ಯೇಷ ವಂಶ್ಯಾನ್ರಾಜರ್ಷೀನ್ಬ್ರೂಹ್ಮಣಾನ್ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ಅನುವರ್ತಿತಾ ಸಿದ್ಧಶಾ ಸಾಧುವಾದೇನ ಸತ್ತಮಾಃ
|| ೧೮ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ

ಸಾರ್ಥ ಪ್ರಜಾವಿತಾ ಸಾಕ್ಷಾದಿಕ್ಷಾತುರಿವ ಮಾನವಃ |
ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸತ್ಯಸಂಧಶ್ಚ ರಾಮೋ ದಾಶರಥಿಯಥಾ
|| ೧೯ ||

ವಿಷ್ವ ದಾತಾ ಶರಣಶ್ಚ ಯಥಾ ಹೌಶೀನರಃ ಶಿವಃ |
ಯತೋ ವಿತನಿತಾ ಸ್ವಾನಾಂ ವೌಷ್ಠಂತಿರಿವ ಯಜ್ಞನಾಮ್
|| ೨೦ ||

ಧನ್ವಿನಾಮಗ್ರನೇರೇಷ ತುಲ್ಯಶ್ಚಾರ್ಜುನಯೋರ್ಧ್ವಯೋಃ |
ಹುತಾಶ ಇವ ಮರ್ಥಪೇಗಃ ಸಮುದ್ರ ಇವ ದುಸ್ತರಃ
|| ೨೧ ||

ಮೃಗೇಂದ್ರ ಇವ ವಿಕ್ರಾಂತೋ ನಿಪೇವ್ಯೋ ಹಿಮವಾನಿವ |
ತಿತಿಕ್ಷುರ್ವಸುಧೇನಾಸೌ ಸಹಿಷ್ಣುಃ ಪಿತರಾವಿವ
|| ೨೨ ||

ಪಿತಾಮಹಸಮಃ ಸಾಮ್ಯೇ ಪ್ರಸಾದೇ ಗಿರಿತೋಪಮಃ |
ಆಶ್ರಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಯಥಾ ದೇವೋ ಮೂತ್ರಯಃ
|| ೨೩ ||

ವಾದ ದೇಶ-ಕಾಲ-ಪಾತ್ರಗಳಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನರಿತಿದ್ದ ಮಹಾ
ರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಪಜಾತೀರ್ಥ* ಎಂಬ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
ಅರ್ಧಾಶ್-ಹೊಕ್ಕಳು ಬಳಿ ಕ್ಷರಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ,
ಸುರ್ವಣ, ಗೋ, ಭೂಮಿ, ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯ
ಆನೆ-ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ ಮೃಷಾನ್ನ ಭೋಜನವನ್ನು
ಮಾಡಿಸಿದನು || ೧೪ || ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮ
ಣರು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯಶಾಲಿಯಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದರು
“ಪುರುಷಂಶಿ ಶಿರೋಮುಗಂಯೇನಿ ನಿವಾರಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ
ಕಾಲದ ಗತಿಯಂತೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ಈ ಕುರುವಂಶವು ಇನ್ನೇನು
ವಿನಾಶಹೊಂದಿ ಬಿಡುವುದೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮರ್ಥ
ನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆಗೈದು
ನಿಮಗೆ ಈ ಬಾಲಕನನ್ನು ದಯವಾಲಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾನೆ.
|| ೧೫-೧೬ || ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ‘ವಿಷ್ಣುರಾತ’ (ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ
ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು) ಎಂಬ ಹೆಸರಾಗುವುದು. ನಿಜಂದೇಹವಾಗಿ ಈ
ಬಾಲಕನು ರೋಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಯಶಸ್ವಿಯೂ, ಪರಮ
ಭಗವದ್ಭಕ್ತನೂ ಆದ ಮಹಾಪುರುಷನಾಗುವನು. || ೧೭ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೆಂದನು - ಪೂಜ್ಯರೇ ! ಈ ಬಾಲಕನು ತನ್ನ
ಉಜ್ವಲವಾದ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ವಂಶದ ಪುಣ್ಯಶೋಕರಾದ
ಮಹಾತ್ಮರಾದ ರಾಜರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನಷ್ಟೇ ? ಎಂದು
ಕೇಳಿದನು || ೧೮ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದರು - ಎಲೈ ಕುಂತೀನಂದನನೇ ಇವನು ಮನು
ಪುತ್ರನಾದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಮಹಾರಾಜನಂತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸು
ವನು. ಹಾಗೂ ದಶರಥನಂದನ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮನಂತೆ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಕ್ತನೂ, ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞನೂ ಆಗುವನು. || ೧೯ || ಇವನು
ಉಶೀನರ ಆರೂಢಾದ ಶಿವಿಯಂತೆ ದಾನಕೊಡುವವನೂ,
ಶರಣಾಗತವಶ್ಯನೂ ಆಗುವನು. ಯಜ್ಞಗಳನ್ನಾಚರಿಸುವವರಲ್ಲಿ
ದುಷ್ಯಂತ ಪುತ್ರ ಭರತನಂತೆ ಆಗಿ ತನ್ನ ವಂಶದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು
ಹರಡುವನು. || ೨೦ || ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾ
ರ್ಜುನನಿಗೂ, ತನ್ನ ಹಿತನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ
ಆಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗುವನು. ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಎದುರಿಸಲು ಅಶಕ್ತವಾದ
ಪ್ರತಾಪವುಳ್ಳವನೂ, ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯನೂ
ಆಗುವನು. || ೨೧ || ಸಿಂಹದಂತೆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ,
ಹಿಮಾಲಯದಂತೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ಅತ್ರಯನೂ, ಪೃಥ್ವಿಯಂತೆ
ಕ್ಷಮಾಗುಣಶಾಲಿಯೂ, ಪ್ರಜೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಂದೆ-ತಾಯಿ
ಯರಂತೆ ಸಹನೀಲನೂ ಆಗುವನು. || ೨೨ || ಇವನು ಸಮ
ಭಾವದಲ್ಲಿ ಬೃಹದೇವರಿಗೂ, ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ
ನಿಗೂ, ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಆಪರೆಯನ್ನಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಗೂ ಸಮಾನನಾಗುವನು. || ೨೩ || ಸಮಸ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠ

* ಹೊಕ್ಕಳುಬಳಿ ಕ್ಷರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸೂತಕವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಯಾವನ್ನ ಚ್ಚಿದ್ವತಃ ಸಾಳಂ ತಾವಹ್ನಾಪೋತಿ ಸೂತಕಮ್’ । ಛನ್ನೇ ಸಾಳೇ ತವು ಪಶ್ಚಾತ್ ಸೂತಕಂ ತು ವಿಧೀಯತೇ ||

ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಜಾತೀರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ದಾನದ ಫಲವು ಅಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸ್ತುತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.
“ಪುತ್ರೇ ಜಾತೇ ವ್ಯತೀವಾತೇ ದತ್ತಂ ಭವತಿ ಜಾತ್ವಯಮ್” - ಎಂದರೆ ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯತೀವಾತದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ದಾನವು ಅಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರ್ವಸದ್ಗುಣಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇ ಏಷ ಕೃಷ್ಣಮನುವ್ರತಃ |
ರಂತಿದೇವ ಇವೋದಾರೋ ಯಯಾಂತರಿವ ಧಾರ್ಮಿಕಃ

|| ೨೪ ||

ಧೃತ್ಯಾ ಬಲಿಸಮಃ ಕೃಷ್ಣೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಇವ ಸದ್ಗುಹಃ |
ಅಹರ್ತ್ಯಜೋಽಪ್ಪಮೇಧಾನಾಂವೃದ್ಧಾನಾಂ ಪರ್ಯುಪಾಸಕಃ

|| ೨೫ ||

ರಾಜರ್ಷೀಣಾಂ ಜನಯತಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾ ಚೋಪಧ್ಯಾನಮಿನಾಮ್ |
ನಿಗ್ರಹೀತಾ ಕಲೇರೇಷ ಭುವೋ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಕಾರಣಾತ್

|| ೨೬ ||

ತಕ್ಷಕಾದಾತ್ಮನೋ ಮೃತ್ಯುಂ ದ್ವಿಜಪ್ರತ್ಯೋಪಸರ್ಜಿತಾತ್ |
ಪ್ರಪತ್ಸ್ವತ ಉಪಪ್ರತ್ಯ ಮುಕ್ತಸಂಗಃ ಪದಂ ಹರೇಃ

|| ೨೭ ||

ವಿಚ್ಛಾಸಿತಾತ್ಮಯಾಥಾತ್ಮ್ಯೋ ಮುನೇರ್ವ್ಯಾಸುರತಾದೌ |
ಹಿತ್ವೇದಂ ನೃಪಗಂಗಾಯಾಂ ಯಾಸ್ಯತ್ಕದ್ಮಾಕುತೋಭಯಮ್

|| ೨೮ ||

ಇತಿ ರಾಜ್ಞ ಉಪಾದಿತ್ಯ ವಿಪ್ರಾ ಜಾತಕಕೋವಿದಾಃ |
ಲಬ್ಧಾಪಚಿತಯಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರತಿದಿಗ್ಭುಃ ಸ್ವತಾನ್ ಗೃಹಾನ್

|| ೨೯ ||

ಸ ಏಷ ಲೋಕೇ ವಿಚ್ಛಾತಃ ಪರೀಕ್ಷಿದಿತಿ ಯತ್ಕಥುಃ |
ಗರ್ಭೇ ದೃಷ್ಟಮನುಧ್ಯಾಯನರೀಕ್ಷಿತ ನವೇಷ್ಟಿಹ

|| ೩೦ ||

ಸ ರಾಜಪ್ರತ್ಯೋ ವಪ್ಯಧೇ ಆತು ಶುಕ್ಲ ಇವೋದುಪಃ |
ಆಪೂರ್ಯಮಾಣಃ ಪಿತ್ಯಭಿಃ ಕಾಷ್ಠಾಭಿವಿವ ಸೋಽನ್ಯಥಮ್

|| ೩೧ ||

ಮಿಕ್ಲಮಾಣೋಽಶ್ವಮೇಧೇನ ಜ್ಞಾತಿದ್ವೋಹಪಿಪಾಸಯಾ |
ರಾಜಾ ಲಬ್ಧಧನೋ ದಧ್ಯಾವಸ್ಯತ್ ಕರದಂಡಯೋಃ

|| ೩೨ ||

ತವಭಿಪ್ರೇತಮಾಲಕ್ಶ್ಯ ಭ್ರಾತರೋಽಚ್ಛುತಕೋದಿತಾಃ |
ಘನಂ ಪ್ರಹೀಣಮಾಜಹ್ಮುರುದೀಚ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ಭೂರಿಶಃ

|| ೩೩ ||

ತೇನ ಸಂಪೃತಸಂಭಾರೋ ಧರ್ಮಪ್ರತ್ಯೋ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ |
ವಾಚಮೇವೈಸಿಂಧುರ್ಭೀತೋ ಯಜ್ಞೈಃ ಸಮಯಜದ್ಭರಿಮ್

|| ೩೪ ||

ಗುಣಗಳ ಮಹಾತ್ಮ ವಾದು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು * ಪೂಜಿಸುವುದು ರಂತಿದೇವನಂತೆ ಉದಾರನೂ, ಯಯಾಂತಿಯಂತೆ ಧಾರ್ಮಿಕನೂ ಆಗುವನು || ೨೪ || ಧೈರ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಲವುಪರ್ವತಿಯಂತೆಯೂ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತಿಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಂತೆಯೂ ಆಗುವನು. ಇವನು ಅನೇಕ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಗುರು ಹಿರಿಯರ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡುವನು || ೨೫ || ಇವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ರಾಜರ್ಷಿಗಳು ಜನಿಸುವರು. ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿ ಸಚ್ಚಯವನರನ್ನು ಈತನು ದಂಡಿಸುವನು. ಭೋಜನದಲ್ಲಿ ವರ್ಷವನ್ನು ಸ್ವಾತಿವರಿಕ್ಕಾಗಿ ಕಲಿಯುಗವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವನು || ೨೬ || ಕೊನೆಗೆ ಒಪ್ಪುಗಪ್ಪತನ ರಾವಿಂದ ತನ್ನಿಗೆ ತಕ್ಷಕನಿಂದ ಸಾವು ಬರಲು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಶರಣಾಗುವನು || ೨೭ || ಕೊನೆಗೆ ವ್ಯಾಸಪುತ್ರರಾದ ಮಹಾಮಹಾ ಮುನಿಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಸ್ಮರಣವದ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ದೇವತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಅಭಯವನವನು ಆರ್ಥಾತ್ ಭಗವದ್ವಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು || ೨೮ ||

ಜ್ಯೋತಿಷಕಾಪ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಧರ್ಮ ರಾಜನಿಗೆ ಆ ಬಾಲಕನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಯಥೋಚಿತ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. || ೨೯ || ಆ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಮುಂದೆ 'ಪರೀಕ್ಷಿತ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವಿಖ್ಯಾತನಾದನು. ತಾನು ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಿದ್ದಾಗ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ್ದ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ಅವನು ಯಾರಾಗಿರಬಹುದು? ಎಲ್ಲಿರಬಹುದು? ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥವಾಯಿತು. || ೩೦ || ಆ ರಾಜಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಗುರು ಹಿರಿಯರಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಲೆಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಸುವ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾದನು. || ೩೧ ||

ಆಗಲೇ ರಾಜಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಸ್ವಜನ ಸಂಹಾರದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಅಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ದಂಡಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಧನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾವ ಧನವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದನು. || ೩೨ || ಆಗ ಅವನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನರಳೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ಅವನ ಸೋದರರು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮರುತ್ತರಾಜನೂ, * ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಹೇರಳವಾದ ಧನವನ್ನು ತಂದರು. || ೩೩ || ಅದರಿಂದ ಯಜ್ಞವ್ರತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಧರ್ಮ ಭೀರುವಾದ ಧರ್ಮರಾಜನು ಮೂರು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದನು. || ೩೪ || ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ

* ಈ ಮಹಾರಾಜ ವಿವರವಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವನಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರಲ್ಲೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ವಾತೆಗಳು ಮರಗಿಹೋದವು. ಆಗಿದ್ದವು ಯಜ್ಞವು ಮುಗಿದ ನಂತರ ಅವನು ಪಾತಕಗಳನ್ನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎಸೆದುಬಿಟ್ಟದ್ದನು. ಅವನು ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ರಾಜಾಂಗ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಅವನನ್ನು ಕೋಪಾಯಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಆ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋದರು. ಇತರರು ಹೇಳುವದೇ ಹೊರತು ಮೇಲೆ ರಾಜನಿಗೆ ಭರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಆ ಹಣವನ್ನು ತಂದು ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದನು.

ಆಹೂತೋ ಭಗವಾನ್ಸಾಚ್ಚಾ ಯಾಜಯಿತ್ವಾ ದ್ವಿಜೈರ್ವೈಷಮ್ |
ಉವಾಸ ಕತಿಚಿನ್ಮಾಸಾನುಹೃದಾಂ ಪ್ರಿಯಕಾಮ್ಯಯಾ
|| ೨೫ ||

ತತೋ ರಾಜಾಭ್ಯನುಜ್ಞಾತಃ ಕೃಷ್ಣಯಾ ಸಹ ಬಂಧುಭಿಃ |
ಯಯೌ ದ್ವಾರವತೀಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಾರ್ವಜನೋ ಯದುಧಿವೃತಃ
|| ೨೬ ||

ಅಹ್ವಾನದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದ ಭಗವಂತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ
ಮೂಲಕ ಅವನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಾಕಗವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಿ ಸುಹೃದರಾದ
ಪಾಂಡವರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಅಲ್ಲೇ ಉಳಿದನು.
|| ೨೫ || ಶೌನಕರೇ! ಅನಂತರ ಬಂಧುಸಹಿತ ಧರ್ಮರಾಜನ
ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಅರ್ಜುನ
ನೊಂದಿಗೆ, ಯಾದವರಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಭಗವಾನ್
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕೆಯ ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದನು. || ೨೬ ||

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವನ್ಮಾದ್ವೈತಕರ್ತೃಣಾಂ ನಾಮ ದ್ವಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೨ ||

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ವಿದುರನ ಉಪದೇಶದಂತೆ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಾರಿಯ ವನಗಮನ

ಸೂತ ಉವಾಚ

ವಿದುರ್ಮೇರ್ಥಯಾತ್ರಾಯಾಂ ಮೈತ್ರೇಯಾದಾತ್ಮನೋ ಗುಹಿಮ್ |
ಜ್ಞಾತ್ವಾಗಾದ್ಧಾಪ್ತಿಸಪುರಂ ತಯಾವಾಪ್ತವಿವಿಂಶತಃ
|| ೧ ||

ಯಾವತಃ ಕೃತವಾನ್ ಪ್ರಶ್ನಾನ್ ಕ್ಷತ್ರಾ ಕೌಷಾರವಾಗ್ರತಃ |
ಜಾತೈಕಭಕ್ತಿಗೋವಿಂದೇ ತೇಭ್ಯಶ್ಚೋಪರರಾಮ ಹ
|| ೨ ||

ತಂ ಬಂಧುಮಾಗತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಧರ್ಮಪುತ್ರಃ ಸಹಾನುಜಃ |
ದೃತರಾಷ್ಟ್ರೋ ಯುಯುತುಶ್ಚ ಸೂತಃ ಪಾರದ್ವತಃ ಪೃಥಾ
|| ೩ ||

ಗಾಂಧಾರೀ ದ್ರೌಪದೀ ಬ್ರಹ್ಮನುಭದ್ರಾ ಚೋತ್ತರಾ ಕೃಪೀ |
ಅನ್ಯಾಶ್ಚ ಜಾಮಯಃ ಪಾಂಡೋಽರ್ಜುನಕಯಃ ಸುಹಾಃ ಸ್ವಿಯಃ
|| ೪ ||

ಪ್ರಹೃದ್ಭಗ್ಭುಃ ಪ್ರಹರ್ಷೇಣ ಪ್ರಾಣಂ ತನ್ನ ಇವಾಗತಮ್ |
ಅಭಿಸಂಗಮ್ಯ ವಿಧಿವತ್ಪರಿಷ್ಕಂಭಾವಾದಸೈಃ
|| ೫ ||

ಮುಮುಚುಃ ಪ್ರೇಮಬಾಷ್ಪೈಃ ವಿರಹಾತ್ಕಂಠಕಾತರಾಃ |
ರಾಜಾ ತಮರ್ಹಯಾಂಚಕ್ರೇ ಕೃತಾಸನಪರಿಗ್ರಹಮ್
|| ೬ ||

ತಂ ಭುಕ್ತವಂಶಂ ವಿಶ್ರಾಂತಮಾಸೀನಂ ಸುಖಮಾಸನೇ |
ಪ್ರಪ್ರಯಾವಸತೋ ರಾಜಾ ಪ್ರಾಹ ತೇಷಾಂ ಚ ಪುಣ್ಯತಾಮ್
|| ೭ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕಾದಿ ಮಹರ್ಷಿ
ಗಳೇ! ಮಹಾಭೋಗದ ವಿದುರನು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಸಮಯ
ದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರೇಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು
ಕೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಮರಳಿದನು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯ
ಬೇಕಾದ ಅವನ ಅರಿವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. || ೧ || ಗೋವಿಂದನಲ್ಲಿ
ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಅವನು ಮೊದಲೇ ಕೃತಕೃತ್ಯ
ವಾಗಿದ್ದನು. ಮೈತ್ರೇಯರು ಅವನು ಕೇಳಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ
ವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆ
ಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅವನು ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದನು. || ೨ || ಶೌನಕರೇ!
ಅಪ್ಪಬಂಧುವಾದ ಚಕ್ರವೃತ್ತ ವಿದುರನು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ
ದೊಡನೆ ಸೋದರಸಹಿತನಾದ ಧರ್ಮರಾಜ, ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ,
ಯುಯುತು, ಸಂಜಯ, ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರು, ಕುಂತೀ, ಗಾಂಧಾರೀ,
ದ್ರೌಪದೀ, ಸುಭದ್ರೆ, ಉತ್ತರ, ಕೃಪಿ ಹಾಗೂ ಪಾಂಡವ ಪರಿವಾರದ
ಬೇರೆ ಎಲ್ಲ ನರ-ನಾರಿಯರೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳೂ, ತಮ್ಮ ಪುತ್ರರೊಂದಿಗೆ
ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೃತ ಶರೀರಕ್ಕೆ
ಚೈತನ್ಯ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡರು. ಅವನನ್ನು
ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಅಲಿಂಗಿಸಿ, ನಮಸ್ಕಾರಗಳೊಡನೆ
ಒರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವನ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ
ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ವಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆನಂದಬಾಷ್ಪ
ಗಳನ್ನು ಹರಿಸಿದರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅವನನ್ನು ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿ
ರಿಸಿ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. || ೩-೬ || ಅವನು
ಭೋಜನ ಮಾಡಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದು ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆಲ್ಲ
ಕೇಳುವಂತೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಂತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. || ೭ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೆಂದನು - "ಚಕ್ರವಾ! ಕೌರವರು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ
ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿದ ವಿಷ ಅರಗಿಸಿ ಮನೆಯ ಅಗ್ನಿಪ್ರಕರಣ

ಮುಧಿಕ್ಯುರ ಉಪಾಜ್

ಅಪಿ ಸ್ಮರಥ ನೋ ಯುಷ್ತಕ್ಷುಕ್ಯಾಯಾಸಮೇಧಿತಾನ್ |
ವಿಪದ್ಗಣಾದ್ವಿಪಾಂಗ್ನಾದೈರ್ಮೋಚಿತಾ ಯತ್ಸಮಾತೃಕಾಃ || ೮ ||

ಕಯಾ ವೃತ್ತ್ಯಾವರ್ತತಂ ವಶ್ಯರದ್ವಿ ಕ್ಷಿತಿಮಂಚಲಮ್ |
ತೀರ್ಥಾನಿ ಕ್ಷೇತ್ರಮುಖ್ಯಾನಿ ಸೇವಿತಾನೀಹ ಭೂತಲೇ || ೯ ||

ಏವದ್ವಿಧಾ ಭಾಗವತ್ಪ್ರಾರ್ಥಭೂತಾಃ ಸ್ವಯಂ ವಿಘೋ |
ತೀರ್ಥೀಕುರ್ವಂತಿ ತೀರ್ಥಾನಿ ಸ್ವಾಂತಾಶ್ಚೇನ ಗದಾಭೃತಾ || ೧೦ ||

ಅಪಿ ನಃ ಸುಹೃದಸ್ತಾತ ಬಾಂಧವಾಃ ಕೃಷ್ಣದೇವಾಃ |
ವೃಷಾ ಪುತಾ ವಾ ಯಿದಮ್ ಸ್ಥುತರ್ಯಾಂ ಸುಖಮಾಡೇ || ೧೧ ||

ಅಶ್ವಕ್ಷೋ ಧರ್ಮರಾಜೇನ ಸರ್ವಂ ತತ್ಸಮರ್ಪಯಿತ್ |
ಯಥಾನುಭೂತಂ ಕ್ರಮಣೋ ವಿನಾ ಯದುಕುಲಕ್ಷಯಮ್ || ೧೨ ||

ನಿವೃತ್ತಿಯಂ ದುರ್ವಿಜಹಂ ನೃಣಾಂ ಸ್ವಯಮುಪಸ್ಥಿತಮ್ |
ನಾವೇದಯತ್ ಸಕರುಣೋ ದುಃಖಿತಾಂದ್ರಜ್ಞಮುಕ್ತಮಃ || ೧೩ ||

ಕಃ ಪಶ್ಯಾನ್ಯಮಥಾವಾತ್ಸೀತತ್ಸ್ಯಮೋ ದೇವವತ್ಸುಖಮ್ |
ಏತುಚ್ಛೇದ್ಯಾಶ್ಚ ತ್ರೇಯ್ಯಕ್ಷರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರೀತಿಮಾಡಮ್ || ೧೪ ||

ಅಪ್ರವರ್ಯಮಾ ದಂಡಂ ಯಥಾವದಘೃಕಾರಿಣು |
ಮಾಪದ್ಧಾರ ತೂದ್ರತ್ವಂ ಶಾಪಾದ್ವರ್ಷಶತಂ ಯಮಃ || ೧೫ ||

ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು
ರೆಕ್ಕೆಗಳೊಳಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ರಕ್ತಿಸಿ, ಶಾವಿಕೊಟ್ಟು ಬೆಳೆಸುವಂತೆ
ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ
ಪ್ರೀತಿ - ಅಭಿಮಾನಗಳ ಸೇವೆಯೇ ಪಳೆಯ ದೊಡ್ಡವರಾದ
ನಮ್ಮನ್ನು ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ! || ೮ || ತೀರ್ಥ
ಯಾತ್ರೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೋದಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ
ಹೇಗೆ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಿಸಿದಿರಿ? ಮುಂದೆ ಮೂವ ಮುಖ್ಯವಾದ
ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ, ತೀರ್ಥಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದಿರಿ? || ೯ ||
ಪೂಜ್ಯರೇ! ಭಗವಂತನ ಪ್ರಿಯಭಕ್ತರಾದ ನಿಮ್ಮ ಸಹವರು ಸ್ವಯಂ
ತೀರ್ಥ ಸ್ವರೂಪರೇ ಆಗಿದ್ದೀರಿ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜ
ಮಾನವಾದ ಭಗವಂತನ ಮೂಲಕ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನು ದುರುತೀರ್ಥ
ವಾಗಿಸುವವರು ನೀವು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಿಮ್ಮಂತಹ ಸಂತರು ಗದಾ
ಭಾರಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿ
ರುವಿರಿ || ೧೦ || ಚಿಕ್ಕವನವರೇ! ನೀವು ತೀರ್ಥ ಯಾತ್ರೆ
ಮಾಡುತ್ತಾ ದ್ವಾರಕೆಗೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು ಅಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮ ಸುಹೃದರೂ ಹಾಗೂ ಒಂಧುಗಳಾದ ಯಾದವರು, ಅವರ
ವಿಕರ್ಮಾತ್ಮ ಆರಾಧ್ಯದೇವನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಮ್ಮ ನಗರದಲ್ಲಿ
ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ? ತಾವು ಹೋಗಿ ನೋಡದಿದ್ದರೂ ಅವಶ್ಯ
ವಾಗಿ ಕರ್ಮಾಚಾರ ಕೇಳಬಹುದು ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. || ೧೧ ||

ಮುಧಿಕ್ಯುರನು ಇಂತು ಕೇಳಲಾಗಿ ವಿದುರನು ತಾನು ಕಂಡು,
ಕೇಳಿ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ
ವರ್ಣಿಸಿದನು. ಕೇವಲ ಯದುಪಂತಿಯರ ವಿನಾಶದ ಮಾತನ್ನು
ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ || ೧೨ || ಕರುಣಾಪೂರ್ಣ ಹೃದಯನಾದ
ವಿವರಣೆ - ಯಾದವರ ಕಂಹಾರದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಾಂಡವ
ರಿಗೆ ಅತೀವ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು ಹಾಗೂ ಪಾಂಡವರನ್ನು ದುಃಖಿತರನ್ನಾಗಿ
ನೋಡಲು ಒಯಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಈ ಆಶ್ರಯ,
ಅಸಹ್ಯ ಘಟನೆಯನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ,
ಅದಾದರೂ ತಾನಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಿಚಾರವಷ್ಟೇ. || ೧೩ ||

ಪಾಂಡವರು ವಿದುರನನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಸೇವೆ-ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡು
ತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೆಲದಿನಗಳವರೆಗೆ ಹಿರಿಯಣ್ಣ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನ
ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿ ಹೃನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.
|| ೧೪ || ವಿದುರನಾದರೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಮಧರ್ಮನೇ
ಆಗಿದ್ದರು. ಪಾಂಡವ ಋಷಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಇವರು ನೂರು
ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕೂದ್ರರಂತೆ ಇದ್ದರು* ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ
ಯಮನ ಶುದ್ಧಿಯಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ ಹುಟ್ಟಿಗಳಿಗೆ ದಂಡನೆ
ಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೧೫ ||

* ಅಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಾಪುರದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೆಳಕು ರಾಜಭೂತ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರು. ಕೆಳಕು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು
ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಗಳಿಂದಾಗಿ ದ್ವಾರಾಪುರದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯಾರ್ಥವ ದುಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದನು. ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆ ರಾಜನು
ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಭೂತಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿ ಅವರ ಕೈಮಾತುಕೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದನು. ಪಾಂಡವರು ಯಮಧರ್ಮನಿಗೆ ಬಾಗಿ ಹೋಗಿ ನನಗೆ ಯಾವ
ಪಾಪವಾಗಿ ಈ ದಾಶನೆಯು ಬರಗತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು. ಅವನು "ನೀವು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಡ್ಡೆಯನ್ನು ದರ್ಭಾಗೃದಿಂದ ಬುಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ ನಿನ್ನಗಿಂಡು
ಈ ಚಿಡ್ಡೆ ಬಂದಿತು" ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದನು. ಆಗ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಕೃತವಾಗಿ "ನೀವು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಿಯದೆ ಅವರಾಧ ಮಾಡಿರಬಹುದು ಅದೂ
ಕಲ್ಮಷ ಕೆಲಸ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದ್ದೇವೆ" ಕಡೆಗಿರುವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದ ನಿಜವು ಇದ್ದರೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ
ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀವು ಯಮನಿಗೆ ಕೊಡುವು ಪಾಂಡವರು ಈ ಶಾಪದಿಂದ ಯದುಧರ್ಮನು ವಿದುರನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರೋ ಲಬ್ಧರಾಜ್ಯೋದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪೌತ್ರಂ ಕುಲಂಧರಮ್ |
ಭ್ರಾತೃಭರ್ತೃಲೋಕಪಾಲಾಭೈರ್ಮುಮಾದೇ ಪರಯಾ ಶ್ರಿಯಾ || ೧೬ ||

ಏವಂ ಗೃಹೇಷು ಸ್ಥಾನಾಂ ಪ್ರಮತ್ತಾನಾಂ ತದೀಹಯಾ |
ಅತ್ಯಕ್ರಾಮದವಿಚ್ಛಾತಃ ಕಾಲಃ ಪರಮದುಸ್ತರಃ || ೧೭ ||

ವಿದುರಸ್ತದಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಮಭಾಷತ |
ರಾಜನ್ನಿರ್ಗಮ್ಯತಾಂ ಶೀಘ್ರಂ ಪಶ್ಯೇದಂ ಭಯಮಾಗತಮ್ || ೧೮ ||

ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ ನ ಯಶ್ವೇಹ ಕುಶ್ಠುತ್ಕರ್ಷಚಿತ್ತಭೋ |
ಸ ಏವ ಭಗವಾನ್ಕಾಲಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ನಃ ಸಮಾಗತಃ || ೧೯ ||

ಯೇನ ಚೈವಾಭಿಪನ್ನೋಽಯಂ ಪ್ರಾಣೈಃ ಪ್ರಿಯತಮೈರಪಿ |
ಜನಃ ಸದ್ಯೋ ವಿಯುಚ್ಛೇತ ಕಿಮುತಾನ್ಕೈರ್ಧನಾದಿಭಿಃ || ೨೦ ||

ಪಿತೃಭ್ರಾತೃಸುಹೃತ್ತುಕ್ತಾ ಹತಾಸ್ತೇ ವಿಗತಂ ವಯಃ |
ಅತ್ಮಾ ಚ ಜರಯಾ ಗ್ರಸ್ತಃ ಪರಗೇಹಮುಪಾಪಮೇ || ೨೧ ||

ಅಹೋ ಮಹೀಯಸಿ ಜಾತೋರ್ಜೀವಿತಾಶಾ ಯಯಾ ಭವಾನ್ |
ಭೀಮಾಪವರ್ಜಿತಂ ಪಿಂಡ ಮಾದತ್ತೇ ಗೃಹಪಾಲವತ್ || ೨೨ ||

ಅಗ್ನಿನಿಸ್ಯಷ್ಟೋ ದತ್ತಶ್ಚ ಗರೋ ದಾರಾಶ್ಚ ದೂಷಿತಾಃ |
ಹೃತಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಧನಂ ಯೇಷಾಂ ತದ್ವತ್ಪ್ರಸುಭಿಃ ಕಿಯತ್ || ೨೩ ||

ತಸ್ಯಾಪಿ ತವ ದೇಹೋಽಯಂ ಕೃಪಣಸ್ಯ ಜಿಜೀವಿಷೋಃ |
ಪರೈತ್ಯನಿಚ್ಛತೋ ಜೀರ್ಣೋ ಜರಯಾ ವಾಸುಃ ಇವ || ೨೪ ||

ಗತಸ್ವಾರ್ಥಮಿಮಂ ದೇಹಂ ವಿರಕ್ತೋ ಮುಕ್ತಬಂಧನಃ |
ಅವಿಚ್ಛಾತಗತಿರ್ಜಹ್ಯಾತ್ಸ ವೈ ಧೀರ ಉದಾಹೃತಃ || ೨೫ ||

ಯಃ ಸ್ವಕಾತ್ಪರತೋ ವೇಹ ಜಾತನಿರ್ವೇದ ಅತ್ಮವಾನ್ |
ಹೃದಿ ಕೃತ್ವಾ ಹರಿಂ ಗೇಹಾತ್ಪ್ರಜೇತ್ಸ ನರೋತ್ತಮಃ || ೨೬ ||

ರಾಜ್ಯವೈ ಮರಳ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಲೋಕಪಾಲಕರಂತೆ ತನ್ನ ಸಹೋದರನೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ವಂಶದ ಕುಡಿ ಯಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಅತುಲ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಆನಂದವಾಗಿ ಇರತೊಡಗಿದನು. || ೧೬ || ಹೀಗೆ ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಮೈಮರಕಿದ್ವ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಅವರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಯಾವುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅತಿ ಕ್ರಮಿಸಲಾರದೋ ಅಂತಹ ದುಸ್ತರ ಕಾಲವು ಹತ್ತಿರ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು. || ೧೭ ||

ಆಗ ಕಾಲದ ಗತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ವಿದುರನು ಅಣ್ಣನಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿದನು - "ಮಹಾರಾಜಾ! ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಲವು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಹಿಞ್ನವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಬಿಡು. || ೧೮ || ಪ್ರಭೋ! ಯಾರಿಂದಲೂ ಪರಿಹರಿಸಲಾರದ, ತಡೆಯಲಾರದ, ಬದಲಾಯಿಸಲಾರದ ಆ ಸರ್ವಸಮರ್ಥವಾದ ಕಾಲವು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ. || ೧೯ || ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಶೀಭೂತನಾದ ಜೀವನು ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡು- ನೋಡುತ್ತಲೇ ತೊರೆಯಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ಹಣ, ಜನ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? || ೨೦ || ನಿಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ತಂದೆ, ಸಹೋದರ, ಸಂಬಂಧಿಗಳು, ಪುತ್ರರು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹತರಾದರು. ನಿನ್ನೂ ಮುದುಕರಾಗಿ ವಯಸ್ಸು ಸಂದು ಹೋಯಿತು. ಬೇರೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ. || ೨೧ || ಆಹ್ವಾ! ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಬದುಕಿರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ! ಅದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಭೀಮಸೇನನು ಆಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಹಾಕಿದ ಕೂಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ನಾಯಿಯಂತೆ ಬದುಕಿದ್ದೀಯೆ. || ೨೨ || ಯಾರನ್ನು ನೀನು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದೆಯೋ, ವಿಷವನ್ನಿಟ್ಟ ಸಾಯಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದೆಯೋ, ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪತ್ನಿಗೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದೆಯೋ, ಯಾರ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡೆಯೋ, ಅವರೇ ಇಂದು ಹಾಕಿದ ಕೂಳಿನಿಂದ ಬದುಕಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಗೌರವವಿದೆಯೇ? || ೨೩ || ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ನೀನು ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವೆಯಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಆಹ್ವಾನ ಮೇರೆ ಮೀರಿಹೋಗಿದೆ. ಅದರೇ ನೀನು ಬಯಸುವುದರಿಂದ ವಿನಾದಿತು? ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಯಂತೆ ಮುದಿತನದಿಂದ ಈ ಶರೀರವು ಬಯಸದೆಯೇ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದೆ. || ೨೪ || ಈಗ ಈ ಶರೀರದಿಂದ ನಿನ್ನ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಾರ್ಥವು ಸಾಧಿಸಲಾರದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿ ಮೊಜಹೋಗಬೇಡ. ಇದರ ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕೆತ್ತರಿಸಿಬಿಡು. ಪ್ರಪಂಚದ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವವನು ಧೀರನು. || ೨೫ || ತನ್ನ ಅರಿವಿನಿಂದಾಗಲೀ, ಬೇರೆಯವರ ಸಲಹೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ಈ ಸಂಸಾರವು ದುಃಖರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ಇದರಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿರುವವನು, ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನೂ ಮರಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವವನು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನು. || ೨೬ ||

ಅಶೋದೀಚೀಂ ದಿಶಂ ಯಾತು ಸ್ವೇನಾತ್ಮಗರ್ವಿಣಿವಾನ್ |
ಇತೋಽರ್ವಾಕ್ಪಾಯುಷ ಕಾಲಃ ಪುಂಸಾಂ ಗುಣವಿಕರ್ಷಣಃ || ೨೭ ||

ಎವಂ ರಾಜಾ ವಿದುರೇಣಾನುಜೇನ
ಪ್ರಜ್ಞಾಚಕ್ಷುರ್ಬೋಧಿತ ಆವಮೀಡಃ |
ಭಿತ್ತಾ ಸ್ವೇಷು ಸ್ನೇಹಪಾಶಾಂದ್ರಧಿಮೋ
ನಿಶ್ಚಕ್ರಾಮ ಭ್ರಾತೃಸಂದರ್ಶಿತಾಧ್ವಾ || ೨೮ ||

ಪತಿಂ ಪ್ರಯಾಂತಂ ಸುಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರೀ
ಪತಿವ್ರತಾ ಚಾನುಜಗಾಮ ಸಾಧ್ವೀ |
ಹಿಮಾಲಯಂ ಸ್ತಸ್ತದಂಡಪ್ರಹರ್ಷಂ
ಮನಸ್ವಿನಾಮಿನ ಸತ್ಸಂಪ್ರಹಾರಃ || ೨೯ ||

ಅಜಾತಕುಃ ಕೃತಮೈಕ್ಯೋ ಹುತಾಗ್ನಿ-
ರ್ವಿಪ್ರಾಸ್ತತ್ವಾ ತಿಲಗೋಭೂಮಿರುಕ್ಮೈಃ |
ಗೃಹಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ಗುರುವಂದನಾಯ
ನ ಚಾಪಶ್ಚತ್ತರೌ ಸೌಖ್ಯೀಂ ಚ || ೩೦ ||

ತತ್ರ ಸಂಜಯಮಾಸೀನಂ ಪಪ್ರಚ್ಛೋದ್ವಿಗ್ನಮಾನಸಃ |
ಗಾವಲ್ಗಣೇ ಕ್ವನ್ತಾತೋ ವೃದ್ಧೋ ಹೀನಶ್ಚ ನೇತ್ರಯೋಃ || ೩೧ ||

ಅಂಬಾ ಚ ಹತಪುತ್ರಾರ್ತಾ ಪಿತೃವ್ಯಃ ಕ್ವ ಗತಃ ಸುಹೃತ್ |
ಅಪಿ ಮಯ್ಯಕೃತಪ್ರಜ್ಞೇ ಹತಬಂಧುಃ ಸ ಭಾರ್ಯಯಾ |
ಅಶಂಕಮಾನಃ ಕಮಲಂ ಗಂಗಾಯಾಂ ದುಃಖತೋಽಪಹತ್ || ೩೨ ||

ಪಿತುರ್ಯುಪರತೇ ಪಾಂಡೌ ಸರ್ವಾನ್ ಸುಹೃದಃ ಶಿಖಾನ್ |
ಅದ್ವತಾಂ ವ್ಯಸನತಃ ಪಿತೃವ್ಯೌ ಕ್ವ ಗತಾವಿತಃ || ೩೩ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಕೃಪಯಾ ಸ್ನೇಹವೈಕ್ಲವ್ಯಾತ್ಮತೋ ವಿರಹಕರ್ಶಿತಃ |
ಅತ್ಯೇಶ್ವರಮಚಕ್ಷುತೋ ನ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾತೀಪೀಡಿತಃ || ೩೪ ||

ನಿಮ್ಬಜ್ಯಾತ್ಮನ ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ವಿಪ್ರಭ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ |
ಅಜಾತಕುಃ ಪ್ರತ್ಯುಚೇ ಪ್ರಭೋಃ ಪಾದಾವನುಸ್ಕರನ್ || ೩೫ ||

ಸಂಜಯ ಉವಾಚ

ನಾಶಂ ವೇದ ವ್ಯವಸಿತಂ ಪ್ರಿತೋರ್ವಃ ಕುಲನಂದನ |
ಗಾಂಧಾರ್ಯಾ ವಾ ಮಹಾಬಾಹೋ ದುಃಖತೋಽಪ್ಯಿದಾಹಾತ್ಮಭಃ || ೩೬ ||

ಮುಂದೆ ಎರರಿರುವ ಕಾಲವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಮನುಷ್ಯರ ಗುಣಗಳ ಮಟ್ಟವ್ಯಾಸವುಮೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಉತ್ತರಾಖಂಡಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗು." || ೨೭ || ತಮ್ಮವಾದ ವಿರುದ್ಧವು ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿದಾಗ ಅವನ ಹೃದಯ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಅವನು ಬಂಧು ಬಾಂಧವ, ಸಿತರಚ್ಛೇದನ ಪ್ರಥವಾದ ಸ್ನೇಹಪಾಶವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತಮ್ಮನು ತೊಲಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನವನು ಹೊರಟು ಬಿಟ್ಟನು. || ೨೮ || ದೂರದ ಗರ್ವಮುಪ್ಪವನ್ನು ಬೀಳುವ ವಿಟುಗಳು ಸಂತೋಷವುಂಟು ಮಾಡುವಂತೆ, ಪತಿಯು ಸಂಸ್ಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪರಮಸುಖದಾಯಕ ಹಿಮಾಲಯದ ಯಾತ್ರಿಕನನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಸುಬಲ ಸಂವೀಕ್ಷಿ ಗಾಂಧಾರಿಯು ಪತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟಳು. || ೨೯ ||

ಅಜಾತಕುಃವಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಪಾತಕಕಾಲ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ, ಅಗ್ನಿಹೋತಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಬಾಹ್ಯಾರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಎಳ್ಳು, ಗೋಧಿ, ಭೂಮಿ, ಸುವರ್ಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ಗುರು-ಹಿರಿಯರಿಗೆ ವಂದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು, ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ವಿದುರ, ಗಾಂಧಾರಿಯರ ದರ್ಶನವಾಗಲಿತ್ತು. || ೩೦ || ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಕಳವಳಗೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸಂಜಯನನ್ನು - "ಸಂಜಯಾ! ವೃದ್ಧರೂ, ಅಂಥರೂ ಅದೊಡ್ಡವನು ದೃತರಾಷ್ಟ್ರರಲ್ಲಿ? || ೩೧ || ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಂದ ಹೀಡಿತಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡವನು ಗಾಂಧಾರಿಯವರು, ಪರಮ ಹಿತೈಷಿಗಳಾದ ವಿಕೃತ-ವಿಮರರು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು? ದೊಡ್ಡವನವರು ತನ್ನ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರರೊಡನೆ ಮರಣದಿಂದ ದುಃಖಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಮಂವಿಷ್ಠಿಯಾದ ಕನ್ನಡ-ಒಲ್ಲದರೂ ತಪ್ಪನ್ನು ಶಂಕಿಸಿ ಅವರು ತಾಯಿ ಇಂಧಾರಿಮೇಂದಿಗೆ ಗಂಗಾಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸಾರದೂ ಧುಮುಕಿ ಬಿಟ್ಟರೇ? || ೩೨ || ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಪಾಂಡುವು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ರಾದಾಗ ನಾವುಗಳು ಇಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದವು. ಆಗ ಈ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ-ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಇವರುಗಳೇ ನಮ್ಮನ್ನು ನಾನಾ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಪಾರುಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡಿದ್ದರು. ಆಯ್ಯೋ! ಅವರು ಈಗ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೋ ತಿಳಿಯದವ್ವಾ!" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. || ೩೩ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕರೇ! ಸಂಜಯನು ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಕರುಣ-ಸ್ನೇಹಗಳಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ಆಗಲಿಕೆಯ ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದಾದನು. || ೩೪ || ಅನಂತರ ಕೈಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣೀರಧಾರೆಯನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ವಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತನಗೆ ತಾನೇ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಿನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಬಳಿ ಇಂತೆಂದನು - || ೩೫ ||

ಸಂಜಯ ಹೇಳಿದನು - ಕುರುಕುಲನಂದನನೇ! ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ-ದೊಡ್ಡಮ್ಮನವರ ಸಂಕಲ್ಪವೇನಿತ್ತೋ! ಅವರೇನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರೋ? ನನಗೇನೂ ತಿಳಿಯದು. ಮಹಾಬಾಹುವೇ! ಅಮಹಾತ್ಮನು ನನಗೆ ದೋಷಮಾಡಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. || ೩೬ ||

ಅಥಾಬಗಾಮ ಭಗವಾನ್ನಾರದಃ ಸಹಕುಂಬುರುಃ |
ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಾಯಾಭಿವಾದ್ಯಾಹ ಸಾನುಜೋಽಭ್ಯರ್ಚಯನ್ನಿವ
|| ೩೭ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ನಾಹಂ ವೇದ ಗತಿಂ ಪಿತ್ರೋರ್ಭಗವನ್ ಕ್ಷ ಗತಾವಿತಃ |
ಅಂಬಾ ವಾ ಹತಪುತ್ರಾತಾ ಕ್ಷ ಗತಾ ಚ ತಪಸ್ವಿನೀ
|| ೩೮ ||

ಕರ್ಣಧಾರ ಇವಾಪಾರೇ ಭಗವಾನ್ನಾರದರ್ಥಕಃ |
ಅಥಾಬಭಾಷೇ ಭಗವಾನ್ನಾರದೋ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ
|| ೩೯ ||

ಮಾ ಕಂಚನ ಶುಭೋ ರಾಜಸ್ಯದೀಪ್ತವಶಂ ಜಗತ್ |
ಲೋಕಾಃ ಸಪಾಲಾ ಯಸ್ಯೇಮೇ ವಹಂತಿ ಬಲಿಮೀಶಿತುಃ |
ಸ ಸಂಯುನ್ತತಿ ಭೂತಾನಿ ಸ ಏವ ವಿಯುನ್ತತಿ ಚ
|| ೪೦ ||

ಯಥಾ ಗಾವೋ ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಸ್ತಂತ್ಯಾಂ ಬದ್ಧಾಃ ಸ್ವಾಮುಭಿಃ |
ವಾಕ್ತಂತ್ಯಾಂ ನಾಮುಭಿರ್ಬದ್ಧಾ ವಹಂತಿ ಬಲಿಮೀಶಿತುಃ
|| ೪೧ ||

ಯಥಾ ಕ್ರೀಡೋಪಸ್ಯರಾಣಾಂ ಸಂಯೋಗವಿಗಮಾವಿಹ |
ಇಚ್ಛಯಾ ಕ್ರಿಡಿತುಃ ಸ್ನಾತಾಂ ತಥೈವೇಚೇಚ್ಛಯಾ ನೃಣಾಮ್
|| ೪೨ ||

ಯಸ್ಯಸ್ಯಗೇ ಧ್ರುವಂ ಲೋಕಮಧ್ರುವಂ ವಾ ನ ಚೋಭಯಮ್ |
ಸರ್ವಥಾ ನ ಹಿ ತೋಚ್ಛಾರೇ ಸ್ನೇಹಾದನ್ಯತ್ರ ಮೋಹಜಾತ್
|| ೪೩ ||

ಹಸ್ತಾಜ್ಜಹ್ಯಂಗ ವೈಕಲ್ಯಮಜ್ಞಾನಕೃತಮಾತ್ಮನಃ |
ಕಥಂ ತ್ವನಾಥಾಃ ಕೃಪಣಾ ವರ್ತೇರಂಸ್ತೇ ಚ ಮೂಂ ವಿನಾ
|| ೪೪ ||

ಕಾಲಕರ್ಮಗುಣಾಧೀನೋ ದೇಹೋಽಯಂ ಪಾಂಚಭೌತಿಕಃ |
ಕಥಮನ್ಯಾಂಸು ಗೋಪಾಯೇಶ್ವರ್ಪ್ರಗ್ಭೋ ಯಥಾ ಪರಮ್
|| ೪೫ ||

ಅಹಸ್ತಾನಿ ಸಹಸ್ತಾ ನಾಮಪದಾನಿ ಚತುಷ್ಪದಾಮ್ |
ಫಲ್ಲಾನಿ ತತ್ರ ಮಹತಾಂ ಜೀವೋ ಜೀವಸ್ಯ ಜೀವನಮ್
|| ೪೬ ||

ಸಂಜಯನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಕುಂಬುರು ಸಮೂಹ
ಪೂಜ್ಯರಾದ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು.
ಮಹಾರಾಜಾ ಧರ್ಮನಂದನನು ತಮ್ಮಂದಿರೊಂದಿಗೆ ಎದ್ದು ಅವ
ರನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಯಥೇಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ, ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಕೊಂಡು
ಇಂತೆಂದನು - || ೩೭ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೆಂದ - 'ಪೂಜ್ಯರೇ! ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡವ್ವ-ಚಿಕ್ಕವ್ವ
ಇವರುಗಳ ಸಮಾಚಾರವಾಗಲೀ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಹಾಗೂ ಪುತ್ರಶೋಕ
ದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲರಾದ ತಪಸ್ವಿನೀ ತಾಯಿ ಗಾಂಧಾರಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಂದ
ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೋ ಎಂಬ ಸಮಾಚಾರ ನನಗೆ ತಿಳಿಯ
ದಾಗಿದೆ. || ೩೮ || ಮಹಾತ್ಮರೇ! ಅಪಾರವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ
ದಡಮುಟ್ಟುವ ನಾವಿಕನಂತೆ ನೀವು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯೋದಯ
ದಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದೀರಿ.' ಆಗ ಭಗವಂತನ ಪರಮಭಕ್ತ
ರಾದ ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇಂತೆಂದರು || ೩೯ ||

ಧರ್ಮರಾಜಾ | ನೀನು ಯಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಸ
ಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಈಶ್ವರಾಧೀನವಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ತ
ಲೋಕಗಳೂ, ಲೋಕಪಾಲರೂ ಈ ಮಹಾಪ್ರಭುವಿನ ಆಶಾ
ಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅವನೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಕರ್ಮ
ಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೂಡಿಸುವನು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ
ಆಗಲಿಸುವನು. || ೪೦ || ಎತ್ತುಗಳು ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಪೋಷಿಸಿದ
ಮೂಗುದಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಇತರ ದಪ್ಪಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಕೆಟ್ಟುದಿದ್ದು
ಅಲುಗಾಡಲೂ ಸ್ನಾತಂತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನ ಆಪ್ತಕೆ
ಯಂತೆ ನಡೆಯುವಂತೆಯೇ, ಮನುಷ್ಯನು ನಾನು-ರೂಪಗಳೆಂಬ
ಪಾಶಗಳಿಂದ, ಮಾತುಗಳೆಂಬ ತಂತುವಿನಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಭಗ
ವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅನುಸರಿಸುವರು. || ೪೧ || ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಅಟಗಾರನ ಇಷ್ಟವಂತೆ ಅಟಕೆಗಳು ಒಂದಾಗುತ್ತವೆ, ದೇವರು
ತನ್ನ ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯರ
ಸೇರುವಿಕೆ, ಅಗಲುವಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ಉಂಟಾಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ.
|| ೪೨ || ನೀವುಗಳು ಜೀವರೂಪದಿಂದ ನಿತ್ಯ ಅಥವಾ ದೇಹರೂಪ
ದಿಂದ ಅನಿತ್ಯ, ಇಲ್ಲವೇ ಜಡರೂಪದಿಂದ ಅನಿತ್ಯ, ಚೇತನರೂಪ
ದಿಂದ ನಿತ್ಯ, ಅಥವಾ ಶುದ್ಧವೈಶ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಅನಿತ್ಯ ಏನನ್ನೂ
ಭಾವಿಸದಿದ್ದರೂ, ಯಾವುದೇ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಹಜನ್ಯ
ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ತೋಕಿಸಲು ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ. || ೪೩ ||
ಅದುಕಾರಿಂದ ಧರ್ಮನಂದನಾ! 'ಅನಾಥರೂ, ದೀನರೂ
ಆಗಿರುವ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬದುಕಿಯಾರು?'
ಎಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೊರಗನ್ನು ಬಿಡು. ಅದು ಅಜ್ಞಾನಮೂಲ
ವಾಗಿದೆ. || ೪೪ || ಈ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಶರೀರವು ಕಾಲು, ಕರ್ಮ,
ಗುಣಗಳ ಪಡದಲ್ಲಿದೆ. ಹೆಚ್ಚುವಿನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಿದ್ದಿರುವ
ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ಈ ಪರಾಧೀನ ಶರೀರವು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಹೇಗೆ
ಕಾಪಾಡಬಲ್ಲದು? || ೪೫ || ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೈಗಳಿಲ್ಲದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು
ಕೈಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಹಾರವು. ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿ
ಗಳಿಗೆ ಕಾಲುಗಳಿಲ್ಲದವು (ತೃಣಾದಿ) ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಸಣ್ಣಜೀವಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಜೀವಿಗಳ ಆಹಾರವಾಗಿದೆ. || ೪೬ ||

ತದಿದಂ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಾಜ್ಞೇಕ ಆತ್ಮಾತ್ಮನಾಂ ಸ್ವದೃಕ್ |
ಅಂತರೋಽನಂತರೋ ಭಾತಿ ಪಶ್ಯತಂ ಮಾಯಯೋರುಧಾ

|| ೪೭ ||

ಸೋಽಯಮದ್ಯ ಮಹಾರಾಜ
ಭಗವಾನ್ ಭೂತಭಾವನು |

ಕಾಲರೂಪೋಽವತೀರ್ಣೋಽನ

ಸ್ಯಾಮಭಾವಾಯ ಸುರದ್ವಿಪಾಮ್ || ೪೮ ||

ನಿಷ್ಪಾದಿತಂ ದೇವಕೃತ್ಯಮದಶೇಷಂ ಪ್ರತೀಕ್ಷತೇ |
ತಾವದ್ಭೂಯಮವೇಕ್ಷಧ್ವಂ ಭವೇದ್ಯಾವದಿಷೇತ್ಪರಃ

|| ೪೯ ||

ಧೃತಾಪ್ಯಃ ಸಹ ಭ್ರಾತೃ ಗಾಂಧಾರ್ಯಾ ಚ ಸ್ವನಾರ್ಯಯಾ |
ದಕ್ಷಿಣೇನ ಹಿಮವತ ಋಷೀಣಾಮಾಶ್ರಮಂ ಗತಃ

|| ೫೦ ||

ಕ್ರೋತೋಭಿಃ ಸ್ತುಭಿಯಾ ವೈ ಸ್ವರ್ಧನೇ ಸ್ತುತಾ ವೃಧಾತ್ |
ಪಶ್ಚಾನ್ನಾಂ ಪ್ರೀತಯೇ ನಾನಾ ಪಪ್ರಸ್ಮೋಽಃ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ

|| ೫೧ ||

ಸ್ವಾತ್ಮಾನುಸವನಂ ತಪ್ತಿಸ್ತುತ್ವಾ ಚಾಗ್ನೀನ್ಯಥಾವಿಧಿ |
ಅಬ್ರಹ್ಮ ಉಪಶಾಂತಾತ್ಮಾ ಸ ಆಶ್ವೇ ವಿಗತ್ಯಪಣಃ

|| ೫೨ ||

ಪತಾಸನೋ ಚತಶ್ವಾಃ ಪ್ರತ್ಯಾಹೃತಪಡಿಂದ್ರಿಯಃ |
ಹರಿಭಾವನಯಾ ಧ್ವಸ್ತರಜಪತ್ವಾ ತಮೋಮಲಃ

|| ೫೩ ||

ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮನಿ ಸಂಯೋದ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞೇ ಪ್ರವಿಲಾಪ್ಯ ತಮ್ |
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತ್ಮಾನಮಾಧಾರೇ ಭಟಾಂಬರಮಿವಾಂಬರೇ

|| ೫೪ ||

ವ್ಯಸ್ತಮಾಯಾಗುಣೋದಕೋಽನಿರುದ್ಧ ಕರಣಾಶಯಃ |
ನಿರ್ಮಲತಾಪಿರಾಹಾರ ಅಶ್ವೇ ಸ್ಥಾಣುರಿವಾಚಲಃ |

ತ್ಯಾಜ್ಯತರಾಯೋ ಮೈವಾಭೂಃ ಸಂನ್ಯಸ್ತಾಪಿಲಕರ್ಮಣಃ

|| ೫೫ ||

ಽ ವಾ ಅದೃತನಾದ್ರಾಜನ್ವರತಃ ಪಂಚಮೇಽಹನಿ |
ಕಲೇಃಪರಂ ಹಾಸ್ಯತಿ ಸ್ತಂ ತಚ್ಚ ಭಸ್ಮೀಭವಿಷ್ಯತಿ

|| ೫೬ ||

ಮಹಾರಾಜಾ | ಈ ಸಮಸ್ತ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳ ಒಳ-ಹೊರಗೆ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ ಭಗವಂತನು ಸಮಸ್ತ ಆತ್ಮಗಳ ಆತ್ಮನಾಗಿದ್ದುಮಾತ್ರ ಮೋಹಮಯವಾಗಿ ಅವೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ೪೭ ತೇವಲ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡು. || ೪೭ || ಮಹಾರಾಜನೇ! ಸರ್ವ ಮೂರ್ತಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವ ಭೂತ ಭಾವನನಾದ ಕಾಲರೂಪಿಯಾದ ಈ ಭಗವಂತನೇ ಈಗ ದೇವ ದೋಹಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಕವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿರುವನು. || ೪೮ || ಈಗ ಅವನು ಮೊದಲನೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿರುವನು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮೇ ಕೆಲಸ ಬಾಕಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನು ನಿಂತಿರುವನು. ಆ ಪ್ರಭುವು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶನಕ ನಿಷ್ಕಗಳೂ ಅವನ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆಮಾಡುತ್ತಾ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಾ ಇರು. || ೪೯ ||

ಧರ್ಮನಂದನಾ | ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನು ತಮ್ಮನೊಡನೆ ಹಾಗೂ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಈಗಾಗಲೇ ಹಿಮಾಲಯದ ವಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇವ ಗಂಗೆಯು ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಂಶೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಬಳಿದಾರೆಯಾಗಿ ವಿಭಾಗಗೊಂಡವಳಾಗಿ ಹರಿಯುವ 'ಸಪ್ತಸಿಂಹ' (ಸಪ್ತರ್ಷಿಧಾಮ) ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. || ೫೦ || ಅವನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕಾಲಕ್ಕಾಗಿನ ಮೊದಲಿ, ವಿಧಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಕೇವಲ ಜಲಾಹಾರಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಶಾಂತನಾಗಿ ಸರ್ವಕಾಮನೆಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದು ಬಾಸಿರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. || ೫೧ || ಅವನಿಗೆ ಅಸನವಯವನ್ನು ಕಾಫಿ, ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಹತ್ತೋಟಿಗೆ ತಂದು ಕೋಡು ತನ್ನ ಆಡು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆಳೆದುಕೊಂಡು ಭಗವಂತನ ಧಾರಣೆಯಿಂದ ತಮೋಗುಣ, ರಜೋಗುಣ ಮತ್ತು ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಇವುಗಳ ಮಲಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿರುವನು. || ೫೨ || ಅವನು ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಒದ್ದಾಡುತ್ತ ನಲ್ಲಿಯೂ, ಒದ್ದಾಡುತ್ತನನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಘಟಾಕಾರವು ಮಹಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವಂತೆ ಸರ್ವಾಧಿಷ್ಠಾನವಾದ ಒಡ್ಡನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಅವನು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ತಡೆದು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ತಡೆಗಟ್ಟಿರುವನು. ಮಾಯೆಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಬುಲಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಂನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಈಗ ನೆಟ್ಟಕಂಬವಂತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಅವನ ಕ್ಷೇಯಸ್ಥನಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬೇಡ. * || ೫೪-೫೫ || ಧರ್ಮರಾಜಾ! ಇಂದಿನಿಂದ ಎದನೆಯ ದಿನ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಡುವನು. ಆ ದೇಹವು ಒಡನೆಯೇ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗುವುದು. || ೫೬ || ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾದಿ ಅಗ್ನಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪರ್ಣಕುಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಸುಡುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಪತಿಯ

* ಸರ್ವಕಾಮ ಕಾರವದು ತ್ರಿಕಾಲರಹಿತಗಳು. ಅವರು ವೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಛೇದ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ಮರ್ತ್ಯಮಾನದಂತೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡುವವನಂತೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಹಿಮಾಲಯದ ವಕ್ಷಿಣಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದನು ಅದರಿಂದ ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಭವಿಷ್ಯದಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ.

ದಹ್ಯಮಾನೋಽಗ್ನಿ ಭರ್ತೇಹೇ ಪಶುಃ ಪತ್ನಿ ಸಹೋಽಪಚೇ |
ಬಹಿಃ ಸ್ಥಿತಾ ಪತಿಂ ಸಾಧ್ವಿ ತಮಗ್ನಿ ಮನುವೇಕ್ಷ್ಯತಿ || ೫೭ ||

ವಿದುರಸ್ತು ತದಾಶ್ವರ್ಯಂ ನಿಶಾಮ್ಯ ಕುರುನಂದನ |
ಹರ್ಷಶೋಕಯುತಸ್ತಸ್ಮಾದ್ಗಂತಾ ತೀರ್ಥನಿವೇವಹಃ || ೫೮ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಾಧಾರುಹಸ್ವರ್ಗಂ ಪಾರದಃ ಸಹತುಂಬುರುಃ |
ಯುಧಿಷ್ಠಿರೋ ಮಹ್ಮಸ್ತು ಹೃದಿ ಕೃತ್ವಾಜಹಾಚ್ಛುಚಃ || ೫೯ ||

ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಕಂಡು ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿರುವ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯು ಪತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಳು || ೫೭ || ಧರ್ಮರಾಜಾ! ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಆಶ್ಚರ್ಯಮಯ ವೋಕ್ತವನ್ನು ನೋಡಿದ ವಿದುರನು ಹರ್ಷಿತ ನಾಗಿ, ವಿಯೋಗವನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ದುಃಖಿತನಾಗುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿಂದ ತೀರ್ಥ ಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವನು. || ೫೮ || ದೇವ ಯುಷಿ ನಾರದರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ತುಂಬುರುನಿನ್ನೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅವರ ಉಪದೇಶ ಗಳನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಶೋಕ-ಮೋಹಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಬಿಟ್ಟನು. || ೫೯ ||

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೩ ||

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅಪಶಕುನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಆಶಂಕೆ, ಅರ್ಜುನನು ದ್ವಾರಕೆಯಿಂದ ಮರಳಿದುದು -

ಸೂತ ಉವಾಚ್

ಸಂಪ್ರಸಿದ್ಧೇ ದ್ವಾರಕಾಯಾಂ ಚಪ್ಲಾ ಬಂಧುದಿದೃಕ್ಷಯಾ |
ಜ್ಞಾತುಂ ಚ ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಚ ವಿಚೇಷಿತಮ್ || ೧ ||

ವ್ಯತೀತಾಃ ಕತಿಚಿನ್ಮಾಸಾಸ್ತದಾ ನಾಯಾತ್ತತೋಽರ್ಜುನಃ |
ದದರ್ಶ ಭೋರರೂಪಾಣಿ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಕುರೂದ್ವಹಃ || ೨ ||

ಕಾಲಸ್ಯ ಚ ಗತಿಂ ರೌದ್ರಾಂ
ವಿಪರ್ಯಾಸ್ತರ್ಕಧರ್ಮಿಣಃ |
ಪಾಪೀಯಸೀಂ ನೃಣಾಂ ಪಾರ್ತಾಂ
ಕ್ರೋಧಲೋಭಾನ್ಯತಾತ್ಮನಾಮ್ || ೩ ||

ಚಿಹ್ನವ್ರಾಯಂ ವ್ಯವಹೃತಂ ಶಾತ್ಯಮಿತ್ರಂ ಚ ಸೌಹೃದಮ್ |
ಪಿತೃಮಾತೃಸುಹೃದ್ಭ್ರಾತೃದಂಶುಕೀನಾಂ ಚ ಕಲ್ಪನಮ್ || ೪ ||

ನಿಮಿತ್ತಾನ್ಯತ್ಕರಿಷ್ಣಾಸಿ ಕಾಲೇ ತ್ವನುಗತೇ ನೃಣಾಮ್ |
ಲೋಭಾದ್ಧರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಂ ದೃಷ್ಟ್ವೋಪಾಚಾಸುಜಂ ನೃಪ || ೫ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ್

ಸಂಪ್ರೇಷಿತೋ ದ್ವಾರಕಾಯಾಂ ಚಪ್ಲಾ ಬಂಧುದಿದೃಕ್ಷಯಾ |
ಜ್ಞಾತುಂ ಚ ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಚ ವಿಚೇಷಿತಮ್ || ೬ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕವು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಶೌನಕಾದಿಗಳೇ! ದ್ವಾರಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೆಂಬರಿಷ್ಟರನ್ನು ನೋಡಿಬರುವ ಬಯಕೆಯಿಂದಲೂ, ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಅವೇಶ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಜುನನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. || ೧ || ಅನೇಕ ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದು ಹೋದರೂ ಅರ್ಜುನನು ಹಿಂದಿರುಗದಿದ್ದಾಗ, ಧರ್ಮರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಭೀಕರವಾದ ಅಪಶಕುನಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಡಗಿ ದವು. || ೨ || ಋತುಗಳ ಧರ್ಮಗಳು ಅದಲು-ಬದಲಾಗುವ ಭೀಕರವಾದ ಕಾಲದ ನಡೆಯನ್ನು ಅವನು ಕಂಡನು. ಜನರು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧ, ದುರಾಸೆ, ಅವಶ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದವರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಪಾಪದಿಂದ ತುಂಬಿದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿರುವರು. || ೩ || ಕಪಟ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡು ವುದೂ, ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ತೋರುವುದೂ, ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಹತ್ತಿರದ ನೆಂಬರು, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು, ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರು ಪರಸ್ಪರ ಜಗಳಗುಟ್ಟಿರಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. || ೪ || ಕಲಿಕಾಲವು ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಜನರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಲೋಭ, ದಂಭವೇ ಮುಂತಾದ ಅಧರ್ಮಗಳಿಂದ ತೊಡೆರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಪ್ರಕೃತಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಅರಿಷ್ಟರೂಪಕ ಅವಶಕುನಗಳು ಆಗತೊಡಗಿ ದವು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡಿದ ಧರ್ಮರಾಯನು ತಮ್ಮನಾದ ಭೀಮಸೇನನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು - || ೫ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಂದ - "ಭೀಮಸೇನ! 'ಬಂಧುಗಳ ಯೋಗ- ಕ್ಷೇಮಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವ ಬೀಲಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಾ' - ಎಂದು ನಾವು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೆವು. || ೬ ||

ಗತಾಃ ಸಪ್ತಾಧುನಾ ಮಾಸಾ ಭೀಮಸೇನ ತಪಾನುಜಃ |
ನಾಯಾತಿ ಕ್ಷು ವಾ ಹೇತೋರ್ನಾಹಂ ವೇದೇದಮಂಜಸಾ
|| ೭ ||

ಅಪಿ ದೇವರ್ಷಿಣಾಽಽದಿಷ್ಟ ಸ ಕಾಶೋಽಯಮುಪಸ್ಥಿತಃ |
ಯದಾತ್ಮನೋಽಽಂಗಮಾಕ್ರೇಷಂ ಭಗವಾನುತಿಸ್ತುಕತಿ |
|| ೮ ||

ಯಸ್ಯಾನ್ತಃ ಸಂಪದೇನ ರಾಜ್ಯಂ ದಾರಾ ಪ್ರಾಣಾಃ ಕುಲಂ ಪ್ರಹಾಃ |
ಅಪನ್ನಪತ್ನಿಜಯೋ ಲೋಕಾತ್ಪ ಯದನುಗ್ರಹಾತ್ |
|| ೯ ||

ಪಶ್ಯೋತ್ಪಾತಾನ್ವರವ್ಯಾಘ್ರ ದಿವ್ಯಾನ್ಯೋಮಾನದ್ವಹಿಕಾನ್ |
ದಾದೀಕಾನ್ಯಂಧೋಽದೂರಾದ್ಧಮಿ ನೋ ಬುದ್ಧಿಮೋಹನಮ್ |
|| ೧೦ ||

ಉರ್ವಕ್ಷಿಬಾಹವೋ ಮಹ್ಯಂ ಸುರಂತ್ಯಂಗೆ ಪುನಃ ಪುನಃ |
ವೇಪಥುಶ್ಚಾಪಿ ಹೃದಯೇ ಆರಾದ್ಧಾಸ್ತಂತಿ ವಿಪ್ರಿಯಮ್ |
|| ೧೧ ||

ಶಿವೈಷೋದ್ಯಂತಮಾದಿತ್ಯಮಭಿಲಾತ್ಯನರಾಸನಾ |
ಮಾಮಂಗ ಸಾರಮೇಯೋಽಯಮಭಿಲೇಭತ್ಯಭಿಲಮ್ |
|| ೧೨ ||

ಪ್ರಾಃ ಕುರ್ವಂತಿ ಮಾಂ ಸದ್ಯಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ಪಾಶೋಽಪರೇ |
ಪಾಶಾಂಶ್ಚ ಪುರುಷವ್ಯಾಘ್ರ ಲಕ್ಷಯೇ ರುದತೋ ಮಮ |
|| ೧೩ ||

ಸ್ಯಾತ್ಕುರೂಪಃ ಕಪೋತೋಽಯಮುಲೂಕಃ ಕಂಪಯಿಷ್ಯತಃ |
ಶ್ಚತ್ಕುಲೂಕಶ್ಚ ಕುಶ್ವಾನ್ಯೈರನಿದೌ ಕೂನ್ಯಮಿಚ್ಛತಃ |
|| ೧೪ ||

ಘೂಮ್ರಾದಿಶಃ ಪರಿಧಯಃ ಕಂಪತೇ ಭೂಃ ಸಹಾದ್ರಿಭಿಃ |
ವಿರ್ಭಾತಶ್ಚ ಮಹಾಂಭಾತ ಶಾಕಂ ಚ ಸ್ತನಯಿತ್ಸುಭಿಃ |
|| ೧೫ ||

ಪಾಯುವಾರ್ತತಿ ವಿರಕ್ತರೋಃ ರಜಸಾ ವಿಶ್ವಜಂಸ್ತಮಃ |
ಅಸ್ಯಗ್ ವರ್ಷಂತಿ ಜಲದಾ ಬಿಭೃತಮಿವ ಸರ್ವತಃ |
|| ೧೬ ||

ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು ಏನು ತಿಳಿಸುವನು ಕೇಳುವು. ಇಷ್ಟು ಸಮಯವಾದರೂ ಅವನೇ ಹಿಂದಿರುಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸರಿವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದು || ೭ || ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಮುಷ್ಣುಲೇಲಿಗಳಿಗೆ ಅಧಾರವಾಗಿರುವ ಮಾಸಪದೇಹವನ್ನು ಉಪೇಷಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುವ ಕಾಲ ಬರುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ದೇವರ್ಷಿ ಅವನು ಕೂಗಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲವು ಬಂದಬಿಟ್ಟು ತಾಳೇ || ೮ || ಯಾವನು ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಸಂಪತ್ತು ರಾಜ್ಯ, ಪತ್ನಿ, ಪುತ್ರ, ಕುಲ, ಪುನಃ ಗಳು, ಶತ್ರುವಾದಯಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮೇಲೆತನ್ನೆ ಈ ಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಉಪೇಷಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುಷ್ಣು ಲೇಲಿ ಬಿಟ್ಟು ತಾಳೇ || ೯ || ಪರೋತ್ಥಮನೇ! ಆಕಾರವಲ್ಲ ಉತ್ಪಾತಮ್ ಮುಂತಾದವುಗಳು, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪವೇ ಮುಂತಾದವು ಗಳು, ತಲೆದಲಿ ರೋಗಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಅಪರಾಧಗಳೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಇವು ಕಿಣ್ವವಲ್ಲವೇ ಸವ್ಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮೋಹಮುಂಟುಮಾಡುವ ಯಾವುದೋ ಉತ್ಪಾತ ವ್ಯಾಧಿಗುಪ್ತದಂಟುವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ || ೧೦ || ಓ ಮು ಭಗವಾನ್! ನನ್ನ ಎಡತೊಡೆ, ಎಡಗಣ್ಣು ಮತ್ತು ಎಡತೋಳು ಗಳು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಅದುರುತ್ತಿದ್ದು ಹೃದಯವೂ ನಡುಗುತ್ತಿದೆ. ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವುದೋ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಸಮಾಚಾರ ಬರಲಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಇವು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ || ೧೧ || ನೋಡು! ಆ ಪೆಣ್ಣು ನಯಿಯ ಉಪಯುಕ್ತಗುತ್ತಲೇ ಪೂರ್ವಾಸ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅದರ ಬಾಯಿಂದ ಬೆಂಕಿಯ ಹೊಲೆಯೂ ಬರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ಆ ನಾಯಿಯು ತೆಗೆದ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ ವೇವೋ ಮೃತನ ತನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಬೊಗುಳುತ್ತಿದೆ || ೧೨ || ೩ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠ! ಹಸುವೇ ಮುಂತಾದ ಉತ್ತಮ ಪಶುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಎಡಗಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಪ್ಪವಕ್ಷಿಣಾಕಾರ ವಾಗಿಯೂ ಕತ್ತೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಅಕುಫವಾದ ಪಾಣಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಲಗಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪೃಥಕ್ಪಾಣಾಕಾರ ವಾಗಿಯೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿವೆ. ನನ್ನ ಕುದುರೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಪಾಪನಗಳು ಅಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ || ೧೩ || ಮೃತ್ಯುವಿನ ದೂತರಂತಿರುವ ಪಾರಿವಾಳ, ಗೂಬೆ ಮತ್ತು ಗೂಬೆಯ ಕರುಗಳಾದ ಕುಗುಳು ರಾಕ್ಷಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ತಕರೋರ ಎಂಬ ಕುಬ್ಜಳಿಂದ ನನ್ನ ಮುಖವು ನಡುಗುತ್ತಾ ಕೂನ್ಯವಾಗಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವತಃ ತಾವೂ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಬೇರೆಯವರ ನಿದ್ರೆಯನ್ನೂ ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತಿವೆ || ೧೪ || ದಿಕ್ಕು ಗಳು ಹೋಗಿಯು ತುಂಬಿದಂತೆ ಕಂಪುಬಾಣವನ್ನು ತಾಳುವೆ. ಕೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರರ ಸುತ್ತಲೂ ಮಂಡಲಗಳು ಬಾರಿ- ಬಾರಿಗೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಭೂಮಿಯು ಸರ್ವ ಕ್ಷುಣ್ಣವಾಗಿ ನಡುಗುತ್ತಿದೆ. ಮೋಡಗಳು ಜೋರಾಗಿ ಗುಡುಗುತ್ತಿದ್ದು ಮಂಟು- ಎಣಿಲುಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. || ೧೫ || ಕೂರವನ್ನು ಕೊರೆಯುವ ಜಿರುಗಾಳಿಯು ಧೂಳಿನಿಂದ ಕೂಡಲೆಯನ್ನು ಹರ ಝುತ್ತಾ ಬೀಸುತ್ತಿದೆ. ಮೇಘಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಲ್ಲೂ ಭೀಕರವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಡುತ್ತಾ ರಕ್ತವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿವೆ || ೧೬ || ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರ-

ಸೂರ್ಯಂ ಹತಪ್ರಭಂ ಪಶ್ಯ ಗ್ರಹಮರ್ಧಂ ಮಿಥೋ ದಿವಿ |
ಸಂಕುಲ್ಪಭೂತಗಣೈರ್ಜ್ವಲಿತೇ ಇವ ರೋದಸೀ

|| ೧೭ ||

ಸದ್ಯೋ ನದಾಶ್ಚ ಕ್ಲುಬ್ಧತಾಃ ಸರಾಂಃ ಚ ಮನಾಂಃ ಚ |
ನ ಜ್ವಲತ್ಕಗ್ನಿರಾಜ್ಞೇನ ಕಾಲೋಽಯಂ ಕಿಂ ವಿಧಾಸ್ಯತಿ

|| ೧೮ ||

ನ ಪಿಬಂತಿ ಸ್ತನಂ ವತ್ಸಾ ನ ದುಹಂತಿ ಚ ಮಾತರಃ |
ರುದಂತ್ಯತ್ರಮುಖಾ ಗಾಂಧೀ ನ ಹೃಷ್ಯಂತ್ಯಪಾ ವ್ರಜೇ

|| ೧೯ ||

ಧೈವತಾನಿ ರುದಂತೀವ ಸ್ವಿದ್ಯಂತಿ ಹ್ಯುಚ್ಚಲಂತಿ ಚ |
ಇಮೇ ಜನಪದಾ ಗ್ರಾಮಾಃ ಪುರೋದ್ಯಾನಾಕರಾತ್ರಮಾಃ |

ಭ್ರಷ್ಟಾಯೋ ನಿರಾನಂದಾಃ ಕಿಮಥಂ ದರ್ಶಯಂತಿ ನಃ

|| ೨೦ ||

ಮನ್ಯ ಏಕೈರ್ಮಹೋತ್ಪಾತ್ಯೈರ್ನೂನಂ ಭಗವತಃ ಪದ್ಭಿಃ |
ಅನನ್ಯಪುರುಷಶ್ರೀಭಿರ್ಹೀನಾ ಭೂರ್ವತಸೌಭಗಾ

|| ೨೧ ||

ಇತಿ ಚಿಂತಯತ್ಸಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಾರಿಷ್ಟೇನ ಚೇತಸಾ |
ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮದ್ಭಹ್ಮನ್ಯದುಪುರ್ಯಾಃ ಕಪಿಧ್ವಜಃ

|| ೨೨ ||

ತಂ ಶಾವಯೋರ್ನಿಪತಿತಮಯಥಾಪೂರ್ವಮಾಕುರಮ್ |
ಅಧೋವದನಮಬ್ಜನ್ಮಾನ್ಮಜಂತಂ ನಯನಾಬ್ಜಯೋಃ

|| ೨೩ ||

ಎಲೋಕ್ಯೋದ್ವಿಗ್ನಹೃದಯೋ ವಿಚ್ಛಾಯಿಮನುಜಂ ನೃಪಃ |
ಪೃಚ್ಛತಿ ಸ್ತ ಸುಹೃಸ್ಸದ್ಭೀ ಸಂಸ್ಕರನ್ನಾರದೇರಿತಮ್

|| ೨೪ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ

ಕುಚ್ಛಿದಾನರ್ತಪುರ್ಯಾಂ ನಃ ಸ್ವಜನಾಃ ಸುಖಮೂಸತೇ |
ಮಧುಭೋಜದಶಾರ್ಹಾರ್ಹಸಾತ್ಯತ್ರಾಂಧಕವೃಷ್ಣಯಃ

|| ೨೫ ||

ಶೂರೋ ಮಾತಾಮಹಃ ಕುಚ್ಛಿತ್ಸಾಸ್ತೇ ವಾಘ ಮಾರಿಷಃ |
ಮಾತುಲಃ ಸಾನುಜಃ ಕಚ್ಛಿತ್ಕುಶಲ್ಯಾನಕದುಂದುಭಿಃ

|| ೨೬ ||

ಸಪ್ತಸ್ವಪಾರಸ್ತತ್ಪತ್ನೋ ಮಾತುಲಾನ್ಯಃ ಸಹಾತ್ಮತಾಃ |
ಅಸತೇ ಸುಖಾಃ ಕ್ಷೇಮಂ ದೇವಕೀಪ್ರಮುಖಾಃ ಸ್ವಯಮ್

|| ೨೭ ||

ಪ್ರಭಗಳು ಮಂಚಾಗಿಬಿಟ್ಟವೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಗಳು ಒಂದೆ
ಕ್ಕೊಂದು ಘರ್ಷಣೆ ಹೊಂದುತ್ತಿವೆ. ಭೂತಗಣಗಳು ಒಬ್ಬಗಿ
ಗುವುಗೂಡಿ ಭೂಮಿ-ಆಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ದಂಕಿಹೆಚ್ಚಿರುವಂತೆ ಕಾಣು
ತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ? || ೧೭ || ನದಿಗಳೂ, ನದಗಳೂ, ಸರೋವರಗಳೂ,
ಮತ್ತು ಅಂತೆಯೇ ಜನರ ಮನಸ್ಸುಗಳೂ ಕಲಕೊಣಗುತ್ತಿವೆ.
ತುಪ್ಪದ ಧಾರೆಯನ್ನು ಸುರಿದರೂ ಆಗ್ನಿಯು ಉರಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ
ಎಲ್ಲ ಅಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಾಲವು ಏನು ಫಲವನ್ನು
ತರುತ್ತದೆಯೋ ಕಾಣೆ? || ೧೮ || ಎಳೆಯ ಕರುಗಳು ತಾಯಿಯ
ಹಾಲನ್ನೂ ಕುಡಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ; ಆಕಳುಗಳೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಾಲನ್ನು
ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಗೋಕಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳು ಕಣ್ಣೀರುಗರೆಯುತ್ತಿವೆ.
ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತುಗಳೂ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿಲ್ಲ.
|| ೧೯ || ದೇವತಾಮೂರ್ತಿಗಳು ಅಳುತ್ತಿವೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ.
ಬೆವರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅಬಗಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ.
ಈ ದೇಶಗಳೂ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ, ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ಉದ್ಯಾನವನಗಳೂ,
ಗಣಗಳೂ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಮಗಳೂ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ ಅನಂದರಹಿತ
ವಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಯಾವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆಯೋ
ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. || ೨೦ || ಈ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು
ನೋಡಿದರೆ ಭೂದೇವಿಯು ಆಕಾಧಾರಣವಾದ ದಿವ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಅಡಿದಾವರೆಗಳನ್ನೆಗಿರಿ
ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿರುವಳೋ
ಏನೋ! || ೨೧ ||

ಶೌನಕರೇ! ಮಹಾರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಆ ಭಯಂಕರವಾದ
ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಪಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ
ಅರ್ಜುನನು ದ್ವಾರಕೆಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದನು. ಬಂದೊ
ಡನೆಯೇ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ಅರ್ಜುನನು
ಹಿಂದೆದೂ ಕಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾದುಃಖದಿಂದ ಮುಖ
ವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಣ್ಣೀರುಸುರಿಸುತ್ತಾ ಕಳೆಗುಂದಿರುವುದನ್ನು
ಕಂಡು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಗಾಬರಿಯುಂಟಾಯಿತು.
ಆತನು ನಾರದರು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ
ಬಂಧು-ಮಿತ್ರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಹೀಗೆ
ವೃತ್ತಿಸಿದನು. || ೨೨-೨೪ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಹೇಳಿದನು - "ಅರ್ಜುನಾ! ದ್ವಾರಕಾಸಗರಿ
ಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕೆಂಟರಿಷ್ಟರಾದ ಮಧು, ಭೋಜ, ದಶಾರ್ಹ,
ಆರ್ಹ, ಸಾತ್ವತ, ಅಂಧಕ ಮತ್ತು ವೃಷ್ಣಿಗಳೆಂಬ ಯಾದವರೆಲ್ಲಾ
ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರಷ್ಟೇ! || ೨೫ || ನಮ್ಮ ಮಾನ್ಯ ಮಾತಾಮಹನಾದ
ತೂರದೇನಮಹಾರಾಜನು ಕುಶಲವಾಗಿದ್ದಾನೆಯೇ? ಸೋದರ
ಮಾವನಾದ ಮದುವೇವನೂ ಮಪ್ಪ ಅವನ ತಮ್ಮನೂ ಕ್ಷೇಮವೇ?
|| ೨೬ || ಅವನ ಪತ್ನಿಯರೂ, ನಮ್ಮ ಸೋದರಕ್ಕೆಯರೂ ಆದ
ದೇವಕಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಏಳುಮಂದಿ ಸೋದರಿಯರೂ ತಮ್ಮ
ವೃತ್ತರೊಡನೆಯೂ, ಸೊಸೆಳೊಡನೆಯೂ ಸೌಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಾರೆಯೇ?
|| ೨೭ || ದುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದ ಕಂಠ ತಂದೆ ಉಗ್ರದೇವನ ಮಹಾರಾಜನು
ತನ್ನ ತಮ್ಮ ದೇವಕನೊಡನೆ ಕುಶಲವಾಗಿದ್ದಾನೆಯೇ? ಹಾಗೆಯೇ

ಕೃಷ್ಣದ್ವಾರಾಽಽಹುಕೋ ಜೀವತ್ಸುತತ್ಪ್ರೋಽಸ್ಯ ಚಾನುಜಃ |
ಹೃದೀಕಃ ಸುತೋಽಕ್ರೂರೋ ಜಯಂತಗದಸಾರಣಾಃ || ೨೪ ||

ಅಸೇ ಕುಕಲಂ ಕಚ್ಚದೇ ಚ ಕಪ್ತಜದಾವಯಃ |
ಕೃಷ್ಣದಾಸ್ತೇ ಸುಖಂ ರಾಮೋ ಭಗವಾನಾತ್ಮತಾಂ ಪ್ರಭುಃ || ೨೫ ||

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಸರ್ವವೃಷ್ಟೀನಾಂ ಸುಖಮಾಸ್ತೇ ಮಹಾರಥಃ |
ಗಂಭೀರರಯೋಽನಿರುದ್ಧೋ ವರ್ಧತೇ ಭಗವಾನುತ || ೨೬ ||

ಸುಪೇಣಶ್ಚಾರುದೇಷಶ್ಚ ಸಾಂಬೋ ಜಾಂಬವತೀಸುತಃ |
ಅಸೇ ಚ ಕಾಪ್ಲಿಪ್ರವರಾಃ ಸಪುತ್ರಾ ಋಷಭಾದಯಃ || ೨೭ ||

ತಥೈವಾನುಚರಾಃ ಶೌರೇಃ ಕ್ರುತದೇವೋದ್ಭವಾದಯಃ |
ಸುನಂದಸಂದ ತೀರ್ಷ್ಣಾ ಯೇ ಚಾಸ್ಯೇ ಸಾತ್ವರ್ಷಭಾಃ || ೨೮ ||

ಅಪಿ ಸ್ವಸ್ತಾ ಸತೇ ಸರ್ವೇ ರಾಮಕೃಷ್ಣಭುಜಾಶ್ರಯಾಃ |
ಅಪಿ ಸ್ವರಂತಿ ಕುಕಲಮಸ್ಮಾಕಂ ಬದ್ಧಸೌಹೃದಾಃ || ೨೯ ||

ಭಗವಾನಪಿ ಗೋವಿಂದೋ ಪ್ರಹ್ಲಾಡೋ ಭಕ್ತವತ್ಸಲಃ |
ಕೃಷ್ಣಕುರೇ ಸುಧರ್ಮಾಯಾಂ ಸುಖಮಾಸ್ತೇ ಸುಹೃದ್ವತ್ಸ || ೩೦ ||

ಮಂಗಲಾಯ ಚ ಲೋಕಾನಾಂ
ಕ್ಷೇಮಾಯ ಚ ಭವಾಯ ಚ |

ಅಸೇ ಯದುಕುಲಾಂಘೋಧಾ-
ವಾದ್ಯೋಽನಂತಸುಖಃ ಪೃಥೂನ್ || ೩೧ ||

ಮಿದ್ವಾಹುರುದಗುಪ್ತಾಯಾಂ ಸ್ವಪ್ನಾರ್ಯಾಂ ಮಿದ್ವೋಽರ್ಚಿತಾಃ |
ಕ್ರೇಡಂತಿ ಪರಮಾನಂದಂ ಮಹಾಶೌರುಷೀಣಿ ಇವ || ೩೨ ||

ಮತ್ಪಾದಪುಷ್ಪಾಪೂಮುಖೈಕರ್ಮಣಾ
ಸತ್ಯಾದಯೋ ದ್ವೃಷ್ಟ ಸಹಸ್ರಪೋಷಿತಃ |

ನಿರ್ಜಿಹ್ಯ ಸಂಖ್ಯೇ ತ್ರಿದಶಾಸ್ತದಾಶಿಷೋ
ಪರಂತಿ ವಜ್ರಾಯುಧವಲ್ಲಭೋಚಿತಾಃ || ೩೩ ||

ಮದ್ವಾಹುರುದಗಾಭ್ಯುದಯಾನುಜೀವಿನೋ
ಯದುಪ್ರವೀರಾ ಹೃಕುತೋಭಯಾ ಮುಹುಃ |

ಅಧಿಕ್ರಮಂತ್ಯಂಘ್ರಿಭಿರಾಹೃತಾಂ ಬಲಾತ್
ಸಭಾಂ ಸುಧರ್ಮಾಂ ಸುರಸತ್ತಮೋಚಿತಾಮ್ || ೩೪ ||

ಕಚ್ಚತೇಽನಾಮಯಂ ತಾತ ಭೃಷ್ಣತೇಜಾ ವಿಭಾಸಿ ಮೇ |
ಅಲೃಪ್ತಮಾನೋಽವಜ್ಞಾತಃ ಕಿಂ ವಾ ತಾತ ಚರೋಚಿತಃ || ೩೫ ||

ಹೃದೀಕಃ ಅವರ ಪುತ್ರಾದ ಕೃತಮರ್ಮಾ, ಅಕ್ರೂರ, ಜಯಂತ, ಗದ, ಸಾರಣ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಜಿತ ಮುಂತಾದ ಯಾದವವೀರರು ಕ್ಷೇಮವಾಗಿದ್ದಾರಷ್ಟೆ? ಯಾವವರ ಸಭೆಯಾದ ವೃಷ್ಣನಾದ ಬಲರಾಮದೇವನೂ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾನೆಯೇ? || ೨೪-೨೫ || ಯಾವವರ ಸರ್ವಕೃಷ್ಣಮಹಾರಥಿಯಾದ ಪದ್ಯುಮ್ನನು ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾನೆಯೇ? ಮುನ್ಮತ್ಸಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ ವೇಗ-ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಅನಿರುದ್ಧನು ಅನಂದವಾಗಿ ದ್ದಾನೆಯೇ? || ೨೬ || ಸುಪೇಣ ಜಾವದೇಷ್ಠ ಜಾಂಬವತೀ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಂಬ ಮತ್ತು ಋಷಭರೇ ಮುಂತಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಇತರ ಪುತ್ರರೂ, ಅವರ ಪುತ್ರರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿರುವರಷ್ಟೆ? || ೨೭ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸೇವಕರಾದಿರುವ ಶುತದೇವ, ಉದ್ಧವರೇ ಮುಂತಾದ ಯಾದವ ಕ್ಷೇಷ್ಣರೂ, ಸಂದ-ಮುನಂದರೇ ಮುಂತಾದವರೂ, ವೃಷ್ಣರಾದ ಶ್ರೀಬಲರಾಮ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದೇವರ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವ ಇತರರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಸೌಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಸಮೃದ್ಧಿ ಪ್ರೀತಿ-ಮಿತ್ರಾಸಗಳಿಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಯೋಗ-ಕ್ಷೇಮಗಳನ್ನು ನುಸುಳುವಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆಯೇ? || ೨೮-೩೦ ||

ಭಕ್ತವತ್ಸಲನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನೂ, ಅದೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದೊಂದಿಗೆ ದ್ವಾರಕೆಯ ಸುಧರ್ಮಾಸಭೆ ಎಂದಿಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಇರುವರಷ್ಟೆ? || ೩೧ || ಆ ಅದಿಪುರುಷನು ಬಲರಾಮನೊಂದಿಗೆ ಲೋಕದ ಮಂಗಳಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ ಯದುವಂಶವೆಂಬ ಕ್ಷೀರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅದಂತಿಸಿರುವವನು ಅವರ ಬಾಹುಬಲದಿಂದಲೇ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ತಮ್ಮ ದ್ವಾರಕಾಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಯದುವಂಶೀಯರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾವಿತರಾಗಿ ಮಹಾಪುರುಷ ನಾರಾಯಣನ ಪಾರ್ಷ್ವದಂತೆ ಸುಖ-ಶಾಂತಿಗಳಿಂದ ಎಹರಿಸುತ್ತಿರುವರಲ್ಲ? || ೩೨-೩೩ || ಸತ್ಯಭಾಮೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಹದಿನಾರುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಣಿ ಯರೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಚರಣಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತ ರಾಗಿವು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೋರಿಸಿ, ತಟ ದೇವಿಯ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪಾರಿಜಾತವೇ ಮುಂತಾದ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಪಡೆದು ಅನುಭವಿಸು ತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ? || ೩೪ || ಯದುವಂಶೀಯ ವೀರರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಬಾಹುಬಲಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ, ಒಲಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಂದಿರುವ ದೇವತ್ರೇಷ್ಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಭೋಗ್ಯ ವಾದ ಸುಧರ್ಮಾಸಭೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಚರಣಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸು ವರಲ್ಲ? || ೩೫ ||

ಆಯ್ಯಾ ಆರ್ಜುನಾ! ನೀನು ದೇಹಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಿ ಯಲ್ಲ? ನೀನು ತುಂಬಾ ಕಳೆಗುಂದಿರುವವನೆಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿ ಯಲ್ಲ? ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನಿಂತರೆ ನಿನಗೆ ತನ್ನ ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆಗಳಲ್ಲಿ ಎನಾದರೂ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಯಾರಾದರೂ ನಿನಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ? || ೩೬ ||

ಕಚ್ಚನ್ನಾಭಿಹತೋಽಭಾವೈಃ ಪಬ್ಬಾದಿಭಿರಮಂಗಲೈಃ |
ನ ದತ್ತಮುಕ್ತಮರ್ಥಿಭ್ಯ ಆಶಯಾ ಯತ್ಪ್ರಶ್ನತಮ್ || ೪೦ ||

ಕಚ್ಚಿತ್ತ್ವಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಬಾಲಂ
ಗಾಂ ಪೃಥ್ವಿ ರೋಗಿಣಂ ಸ್ತ್ರೀಯಮ್ |
ಶರಣೋಪಸೃತಂ ಸ್ವತ್ತಂ
ನಾತ್ಯಾಕ್ರೇತ ಶರಣಪ್ರದಃ || ೪೧ ||

ಕಚ್ಚಿತ್ತ್ವಂ ನಾಗಮೋಽಗಮ್ಯಾಂ ಗಮ್ಯಾಂ ವಾಸೃತಾಂ ಸ್ತ್ರೀಯಮ್ |
ಪರಾಜಿತೋ ವಾಥ ಭವಾನೋತ್ತಮೈರ್ನಾಸಮೈಃ ಪಥಿ || ೪೨ ||

ಅಹಿ ಸ್ವತ್ತಯುಭಯಾಶ್ವಂ ಸಂಭೋಜ್ಯಾನ್ವೃದ್ಧ ಬಾಲಕಾನ್ |
ಜುಗುಪ್ಸಿತಂ ಕರ್ಮ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರತವಾನ್ ಯದಕ್ಷಮಮ್ || ೪೩ ||

ಕಚ್ಚಿತ್ಕೈಷ್ಕತಮೇನಾಥ ಹೃದಯೇನಾತ್ಮಬಂಧುಣಾ |
ಶೂನ್ಯೋಽಸ್ಮಿ ರಹಿತೋ ನಿತ್ಯಂ ಮನ್ಯಸೇ ತೇಽನ್ಯಥಾ ನ ರುಕ್ || ೪೪ ||

ದುರ್ಭಾವಪೂರ್ಣವಾದ ಆಮಂಗಳವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಯಾರಾದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಡುತಾರಾ? ಅಥವಾ ಅಣ್ಣ ಯಿಂದ ಬಯಸಿ ಬಂದವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ವಾಗ್ಧಾನವನ್ನಾಗಲೀ ನೀವಾಗಿಯೇ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಚನವನ್ನಾಗಲೀ ನಡೆಸಿಕೊಡದೆ ಹೋದೆಯಾ? || ೪೦ || ಶರಣು ಬಂದವರನ್ನು ಕೈಬಿಡದೇ ಕಾಪಾಡುವ ಸ್ವಭಾವ ನನ್ನದು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನಾಗಲೀ, ಮಗುವನ್ನಾಗಲೀ, ಗೋವನ್ನಾಗಲೀ, ವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಲೀ, ರೋಗಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಅಬಲೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಕಾಪಾಡದೆ ಕೈಬಿಡಲಿಲ್ಲ ತಾನೇ? || ೪೧ || ನೀನು ಸೇರಬಾರದ ಹೆಂಟು ನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ರಮಿಸಲಿಲ್ಲ ತಾನೇ? ಅಥವಾ ಸೇರಲು ಯೋಗ್ಯ ಇಾಗಿದ್ದರೂ ಆಣೆಯನ್ನು ಏಕೈಕವೆಂದು ಆಕೆಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ರಮಿಸಲಿಲ್ಲ ತಾನೇ? ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಕೆಳಮೆಟ್ಟಿಲವರಿಂದಾಗಲೀ, ಸಮಾನರಾದವರಿಂದಾಗಲೀ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಲಿಲ್ಲ ತಾನೇ? || ೪೨ || ಅಥವಾ ಮೊದಲು ಉಟಮಾಡಲು ಅರ್ಹರಾದ ಬಾಲಕರನ್ನಾಗಲೀ, ಮುದುಕರನ್ನಾಗಲೀ ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಒಪ್ಪನೇ ಅವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಉಟಮಾಡಿಲ್ಲ ತಾನೇ? ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವಲ್ಲದೆ ನಿಂದಿತವಾದ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ನೀನು ಮಾಡಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಕುರಿತು ನನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. || ೪೩ || ಅಥವಾ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯತಮನೂ, ಅಭಿಷ್ಠದಯನೂ, ಪರಮ ಸುಹೃತ್ತನೂ ಆದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ನೀನು ಆಗಲಿದ ಕಾರಣದಿಂದ 'ಇನ್ನು ನಾನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಶೂನ್ಯನೇ' ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ಈ ರೀತಿ ಯಾಗಿರುವೆಯಾ? ಇದಾವುದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಇಂತಹ ಮನೋವೃಥೆ ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ದೇವನ ಕಾರಣವೂ ಇರಲಾರದು. || ೪೪ ||

ಹದಿಸಾಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರವಿತರೋ ನಾಮ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೪ ||

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿರಪದಿಂದ ವ್ಯಥೆಗೊಂಡ ಪಾಂಡವರು ಪರೀಕ್ಷಿತನಿಗೆ ಪಟ್ಟುಗಟ್ಟ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದುದು -

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಕೃಷ್ಣಶಬ್ದಃ ಕೃಷ್ಣೋ ಭ್ರಾತೃ ರಾಜ್ಞಾ ವಿಕಲ್ಪಿತಃ |
ನಾನಾಶಂಕಾಸ್ಪದಂ ದೂಷಂ ಕೃಷ್ಣವಿಶ್ಲೇಷಕರ್ತೃತಃ || ೧ ||

ಕೋಕೇನ ಶುಷ್ಕದ್ವದನಹೃತ್ಸರೋಜೋ ಹತಪ್ರಭಃ |
ವಿಭುಂ ತಮೇವಾನುಧ್ಯಾಯನ್ನಾಶಕ್ನೋತ್ಪ್ರತಿಭಾಸಿತಮ್ || ೨ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಶೌನಕಾದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನೆಪ್ಪಿನ ಗಲೆಯವಾದ ಅರ್ಜುನನು ಮೊದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವಿರಪದಿಂದ ಕೃತನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ವಿಷಾದಗ್ರಸ್ತವಾದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಆಶಂಕೆಗಳನ್ನು ಪಡುತ್ತಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮಳೆಯನ್ನೇ ಸುರಿಸಿದ್ದನು. || ೧ || ಅರ್ಜುನನ ಮುಖಕಮಲ ಮತ್ತು ಹೃದಯಕಮಲಗಳು ದುಃಖದಿಂದ ಬಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವನು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿ ದ್ದರಿಂದ ಅಣ್ಣನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾರನು. || ೨ ||

ಕೃತ್ಯೇಣ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ಬಿಜಿ ಪಾಣಿನಾಂ ಮಧ್ಯ ನೇತ್ರಯೋಃ |
ಪರೋಕ್ಷೇಣ ಸಮುನ್ನದ್ವಪ್ರಣಯಾತ್ಮಂತ್ಯಕಾತಃ || ೩ ||

ಸಖ್ಯಂ ಮೈತ್ರಿಂ ಪೌಹದಂ ಚ ಸಾರಥ್ಯಾದಿಪು ಸಂಸ್ಥಾನ್ |
ಸೃಪಮಗ್ರಜಮಿತ್ಯಾಹ ಬಾಷ್ಪಗದ್ಗದಯೋ ಗಿರಾ || ೪ ||

ಅಮೃತಂ ಲವಾಚ

ಪಂಚಿಕೋಟತಂ ಮಹಾರಾಜ ಹರಿತಾ ಬಂಧುರೂಪಿತಾ |
ಯೇನ ಮೇಽಪಹೃತಂ ತೇಜೋ ದೇವವಿಷ್ಣಾದನಂ ಮಹತ್ || ೫ ||

ಯಸ್ಯ ಕ್ಷಣದಿಯೋಗೇನ ಲೋಕೋ ಹೃದ್ರಿಯದರ್ಶನಃ |
ಉಕ್ತೇನ ರಹಿತೋ ಹ್ಯೇವ ಮೃತಕಃ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಯಥಾ || ೬ ||

ಯತ್ಸಂತ್ರಯಾದ್ರುಪದಗೇಹಮುಪಾಗತಾಪಾಂ
ರಾಜ್ಞಾಂ ಸ್ತುಯಂವರಮುಪೇ ಸ್ತುಮರ್ಯಾ ನಾನಾಪ್ |
ತೇಜೋ ಹೃತಂ ಖಿಲು ಮಯೋಭಿಹತಾಸ್ತ ಮತ್ತ್ |
ಸಪ್ತಕೃತೇನ ಧನುಷಾಧಿಗತಾ ಚ ಕೃಷ್ಣಾ || ೭ ||

ಮತ್ಸನ್ನಿಧಾವಹಮುಖಾಂಡವನುಗ್ನಯೇಽದಾ-
ಮಿಂದ್ರಂ ಚ ಸಾಮರಗಣಂ ತರಸಾ ವಿಜತ್ |
ವಿಜ್ಞಾ ಸಭಾ ಮಯಕೃತಾದ್ಭುತಕಿಲ್ಬಮೂಯಾ
ದಿಗ್ಭ್ರೂಂ ತವನ್ಮ ಪತಯೋ ಲಲಿಮದ್ಧರೇತೇ || ೮ ||

ಮತ್ತೇವಸಾ ನೃಪರೋಂಭ್ರಮಹನ್ಮಹಾರ್ಥೇಃ
ಅಯೋಽನುಜಸ್ಯವ ಗಜಾಯುಷಸ್ತ ವೀರ್ಯ |
ತೇನಾಹೃತಾಃ ಪ್ರಮಥನಾಥಮುಖಾಪಿ ಭೂಪಾ
ಮನ್ಮೋಗಿತಾಸ್ತದನಯಸ್ತರಿಮದ್ಧರೇತೇ || ೯ ||

ಹತ್ವಾಸ್ತವಾಧಿಮಹಿಕ್ಷ ಪ್ರಮಹಾಭಿಜೇಕ-
ಹತ್ವಾಹ್ನಾವಿಕುಲಂ ಕಿತ್ವೇ ಸ್ಥಾಯಾಮ್ |
ಹತ್ವಾ ವಿಕಿರ್ಯಾ ಪದಯೋಃ ಪತಿಸ್ತಮುಖ್ಯಾ
ವಿಪ್ರಾತ್ ಸ್ವಯೇಽಕೃತ ಹತೇಽವಿಮುಕ್ತೇಶಾಃ || ೧೦ ||

ಕೃತ್ಯೇಣ ಸಂಸ್ಥಾಪ್ಯ ಬಿಜಿ ಪಾಣಿನಾಂ ಮಧ್ಯ ನೇತ್ರಯೋಃ |
ಪರೋಕ್ಷೇಣ ಸಮುನ್ನದ್ವಪ್ರಣಯಾತ್ಮಂತ್ಯಕಾತಃ || ೩ ||
ಸಖ್ಯಂ ಮೈತ್ರಿಂ ಪೌಹದಂ ಚ ಸಾರಥ್ಯಾದಿಪು ಸಂಸ್ಥಾನ್ |
ಸೃಪಮಗ್ರಜಮಿತ್ಯಾಹ ಬಾಷ್ಪಗದ್ಗದಯೋ ಗಿರಾ || ೪ ||
ಅಮೃತಂ ಲವಾಚ
ಪಂಚಿಕೋಟತಂ ಮಹಾರಾಜ ಹರಿತಾ ಬಂಧುರೂಪಿತಾ |
ಯೇನ ಮೇಽಪಹೃತಂ ತೇಜೋ ದೇವವಿಷ್ಣಾದನಂ ಮಹತ್ || ೫ ||
ಯಸ್ಯ ಕ್ಷಣದಿಯೋಗೇನ ಲೋಕೋ ಹೃದ್ರಿಯದರ್ಶನಃ |
ಉಕ್ತೇನ ರಹಿತೋ ಹ್ಯೇವ ಮೃತಕಃ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಯಥಾ || ೬ ||
ಯತ್ಸಂತ್ರಯಾದ್ರುಪದಗೇಹಮುಪಾಗತಾಪಾಂ
ರಾಜ್ಞಾಂ ಸ್ತುಯಂವರಮುಪೇ ಸ್ತುಮರ್ಯಾ ನಾನಾಪ್ |
ತೇಜೋ ಹೃತಂ ಖಿಲು ಮಯೋಭಿಹತಾಸ್ತ ಮತ್ತ್ |
ಸಪ್ತಕೃತೇನ ಧನುಷಾಧಿಗತಾ ಚ ಕೃಷ್ಣಾ || ೭ ||
ಮತ್ಸನ್ನಿಧಾವಹಮುಖಾಂಡವನುಗ್ನಯೇಽದಾ-
ಮಿಂದ್ರಂ ಚ ಸಾಮರಗಣಂ ತರಸಾ ವಿಜತ್ |
ವಿಜ್ಞಾ ಸಭಾ ಮಯಕೃತಾದ್ಭುತಕಿಲ್ಬಮೂಯಾ
ದಿಗ್ಭ್ರೂಂ ತವನ್ಮ ಪತಯೋ ಲಲಿಮದ್ಧರೇತೇ || ೮ ||
ಮತ್ತೇವಸಾ ನೃಪರೋಂಭ್ರಮಹನ್ಮಹಾರ್ಥೇಃ
ಅಯೋಽನುಜಸ್ಯವ ಗಜಾಯುಷಸ್ತ ವೀರ್ಯ |
ತೇನಾಹೃತಾಃ ಪ್ರಮಥನಾಥಮುಖಾಪಿ ಭೂಪಾ
ಮನ್ಮೋಗಿತಾಸ್ತದನಯಸ್ತರಿಮದ್ಧರೇತೇ || ೯ ||
ಹತ್ವಾಸ್ತವಾಧಿಮಹಿಕ್ಷ ಪ್ರಮಹಾಭಿಜೇಕ-
ಹತ್ವಾಹ್ನಾವಿಕುಲಂ ಕಿತ್ವೇ ಸ್ಥಾಯಾಮ್ |
ಹತ್ವಾ ವಿಕಿರ್ಯಾ ಪದಯೋಃ ಪತಿಸ್ತಮುಖ್ಯಾ
ವಿಪ್ರಾತ್ ಸ್ವಯೇಽಕೃತ ಹತೇಽವಿಮುಕ್ತೇಶಾಃ || ೧೦ ||

ಅಮೃತನು ಹೇಳಿದನು - ಮಹಾರಾಜಾ ! ಬಂಧುವಿನ
ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಗದ ಕ್ಷೀಣತೆಯು ನನಗೆ ಮೋಹಮಾಡಿದನು.
ಮೊಕ್ಕ-ಮೊಕ್ಕ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಸ್ತ್ರಯುಗಾಪತಿತರಾಾಗಿ ಮಾಡು
ತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು-ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡವು. || ೩ ||
ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಈ ದೇಹವು ಶವದ ರೂಪವನ್ನು
ತಾಳಿ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿದಡುವಂತೆ. ಅವನ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದ ಮೋಹ
ವಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತು ಅಸ್ತಿಯವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತ್ತದೆ. || ೪ ||
ಮೂರ ಅಪವಯವದ ದೌಪದಿಸ್ವಯುವರಕ್ಕೆ ದುಷ್ಕರದಲ್ಲಿಗೆ
ಎಂದ ಕುಮೋಕ್ಷಿತ ರಾಜರುಗಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನಾನು ಕಸಿದು
ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಧನುಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಗಹೊಡೆ ಮುಕ್ತ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ
ದೌಪದಿಯನ್ನು ಪಹದನೋ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ನನಗೆ ಮೋಹ
ಮಾಡಿದನು. || ೫ || ಇವನು ಎಷ್ಟು ಒಲಿದಿದರೋ ನಾನು ಮುಷ್ಠ
ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅಗ್ನಿ ದೇವನ
ಕೃತ್ಯಿಗಾಗಿ ಮೂ-ಹವನವನ್ನು ಮುಖಗೊಳಿಸೋ, ದಾನವ ಶಿಲ್ಪಿ
ಮಾದ ಮಯಾಕ ಅಮೃತ ಕಲಾಕ-ಶಲ್ಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೆವೆಯನ್ನು
ಸಂಪಾದಿಸಿದನೋ, ನಾನಾ ವಿಕ್ಯುಗಿಂದ ಆಗಮಿಸಿದ ಅರಸರು
ನನಗೆ ಮಜ್ಜದಲ್ಲಿ ಪೇರಳವಾಗಿ ಕಾಣಕೊಳ್ಳನ್ನು ಅಪಿಸಿದರೋ, ಆ
ತೇಜೋ ಮೂರ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ವಂಚಿತನಾದನು. || ೬ || ಹತ್ತು
ಸಾವಿರ ಅನೇಕ ಬಲಿ-ಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾದ, ನಿನ್ನ
ತಮ್ಮನಾದ ಅಯೋಭಿಮುಸೇವನು ರಾಜರ ತಲೆಗಳನ್ನು ತಿರವ್ವಾರ
ದಿಂದ ಮೆಟ್ಟಿಲ್ಪ ಪರಾಸಂಘದನ್ನು ಯೂರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ
ಅತನು ಭೈರವಯ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಒಲಿಯುತ್ತಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದ
ರಾಜರೆಲ್ಲರನ್ನು ಒಂದೇಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಯಜ್ಞ
ದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಕಪ-ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ,
ಆ ಶಕ್ತಿ ಧರನು ನನ್ನನ್ನು ತೊರೆಯುತೋದನು. || ೭ || ರಾಜನೂಯ
ಮಥದ ಅಭಿಷೇಕಜಲದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದ್ದ ದೈವದಿಯು ಸಿರಿ
ಮುಡಿಯನ್ನು ಮರಾತ್ಕರು ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವ
ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಅಕೆಯು ಕದರಿದ ತಲೆಗೂದಲುಗಳಿಂದ
ತುಂಬಿದ ಕಣ್ಣಿರಿಸಿದ ಶೀಃಕಪ್ಪಣ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಬೀಡಿ
ಕೊಂಡಾಗ, ಅವನು ಅವರಮುಂದೆ ಫೋಣ ಅಪಮಾನದ ಪ್ರತೀ
ಕಾರ ಮಾಡುವ ಪರಿಚ್ಛಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಧೂರ್ತರ ಸ್ವಯಿರನ್ನು
ವಿಧವೆಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಮುಡಿಯನ್ನು ತಾವೇ ಬಿಚ್ಚು
ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಆ ಕಥೆ, ಕುಕಲ್ಪನೂ, ಕಮರ್ತ್ಯನೂ ಆದ
ಶ್ವಾಮಿಯು ನನ್ನನ್ನು ತೊರೆಯ ಹೋದನು. || ೧೦ ||

ಯೋನೋ ಬುಗೋಪವನ ದಿಶ್ಯ ಮಂತ್ರಕೃತ್ಯಾದ್
 ದುರ್ವಾಸೋಽರಿವಹಿತಾದಯುತಾಗ್ರಭುಗ್ಃ |
 ಶಾಶ್ವತಶ್ಚೈವಮುಪಯುಷ್ಯ ಯತ್ಪ್ರಿಯೋಕೀಂ
 ತೃಪ್ತಾಮಮಂಸ್ತ ಸರಿಲೇ ವಿನಿಮಗ್ನಸಂಘಃ || ೧೦ ||

ಯತ್ತೇಜಸಾಥ ಭವಾನುಧಿ ತೂಲಪಾಣಿ-
 ವಿಸ್ತಾಪಿತಃ ಸುಗಿರಿಜೋಽಪ್ರಮದಾನ್ನಿಜಂ ಮೇ |
 ಅನ್ಯೇಽಪಿ ಚಾಹಮಮುನ್ಯವ ಕಲೇವರೇಣ
 ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಮಹೇಂದ್ರಭವನೇ ಮಹವಾಸನಾರ್ಥಮ್ || ೧೧ ||

ತತ್ಪ್ರವಮೇ ವಿಹರತೋ ಭುಜದಂಡಯುಗ್ಮಂ
 ಗಾಂಡೀವಲಕ್ಷಣಮರಾತಿವಧಾಯ ದೇವಾಃ |
 ಸೇಂದ್ರಾಃ ಶ್ರಿತಾ ಯದನುಭಾವಿತಮಾಜಮೀಥ
 ತೇನಾಹಮದ್ಧ ಮುಷಿತಃ ಪುರುಷೇಣ ಭೂಮ್ನಾ || ೧೨ ||

ಯದ್ಭಾರ್ಥವಃ ಕುರುಬಲಾಬ್ಧಿಮನಂತಪಾರ-
 ಮೇತೋ ರಥೇಸತತರೇಽಹಮತಾರ್ಯಸ್ತಮ್ |
 ಪ್ರತ್ಯಾಹೃತಂ ಬಹು ಭನಂ ಚ ಮಯಾ ಪರೇಷಾಂ
 ತೇಜಾಸ್ಪದಂ ಮಣಿಮಯಂ ಚ ಹೃತಂ ತಿರೋಭ್ಯಃ || ೧೩ ||

ಯೋ ಭೀಷ್ಮಕೋಗುರುತಲ್ಪಚಮೂಪ್ತಾಪ್ತ-
 ರಾಜನ್ಯವರ್ಯ ರಥಮಂಡಲಮಂಡಿತಾಸು |
 ಅಗ್ರೇಚರೋ ಮಮ ವಿಭೋ ರಥಯೂಥಪಾಣಾ-
 ಮಾಯುರ್ಮನಾಃ ಚ ದೃಶಾ ಸಹ ಓಜ ಆಚ್ಯುತ್ || ೧೪ ||

ಯದ್ಲೋಕು ಮಾ ಪ್ರಸಹಿತಂ ಗುರುಭೀಷ್ಮಕೋ-
 ನಪ್ತತ್ರಿಗರ್ತಕಲಸ್ಯೇಂಧವಬಾಹುಕಾದ್ಯೈಃ |
 ಅಸ್ಮಾನ್ಯಮೋಘಮಹಿಮಾನಿ ನಿರೂಪಿತಾನಿ
 ಸೋ ಪುಸ್ಪಕುರ್ವ್ಯಹರಿದಾಸಮಿವಾಸುರಾಣಿ || ೧೫ ||

ದುರ್ಯೋಧನನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ದುರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳು
 ತಮ್ಮ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ಭೋಜನಮಾಡಲು ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಯಾವ ಆಪದ್ಭಾರವನ್ನು ಆರಣ್ಯಕೈ
 ಬಂದು ದೌಪದಿಯು ತಿಂದು ಉಳಿದಿದ್ದ ಸೊಪ್ಪಿನ ಚೂರನ್ನು
 ತಿಂದು ತೃಪ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದನೋ, ಸ್ನಾನಕ್ಕೇಂದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ
 ಮುಳುಗಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಗುಂಪು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ
 ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ನುಡಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ
 ಅವರ ಶಾಪದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನೋ, ಆ ಸ್ವಾಮಿಯು
 ನಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಹೋದನು. || ೧೦ || ಯಾವಾತನ ಪ್ರಶಾಪ
 ದಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀಹಿತ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಆಶ್ಚರ್ಯ
 ಗೊಂಟು ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನನಗೆ ಕರುಣಿಸಿದ್ದನೋ, ಇತರ
 ದೇವತೆಗಳೂ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಆಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದರೋ,
 ನಾನು ಸರೀರನಾಗಿಯೇ ಮಹೇಂದ್ರನ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನ
 ಆಧಾರಣದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಗೌರವ ಪಡೆದನೋ ಆತನಿಂದ
 ನಾನು ವಂಚಿತನಾದೆ. || ೧೧ || ಅಣ್ಣಾ! ನಾನು ಆಗ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ
 ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯಾರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾದ ಗಾಂಡೀವ
 ಧನುಷ್ಣನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ನನ್ನ ಎರಡೂ ತೋಳುಗಳನ್ನು
 ಇಂದ್ರಸಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿವಾತಕವಚರೇ ಮುಂತಾದ
 ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದರೋ ಆ ಪುರುಷೋತ್ತಮ
 ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇಂದು ನನಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿದನು. || ೧೨ ||

ಹಯಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಸೆತ್ತದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಆಪಾರವಾದ
 ಕೌರವಸೇನಾ ಸಾಗರವನ್ನು ನಾನು ಯಾರ ಬಂಧುತ್ವದ ಬಲದಿಂದ
 ಏಕಾಕಿಯಾಗಿಯೇ ರಥದಿಂದ ದಾಟಿದನೋ, ಯಾವಾತನ ಸಹಾಯ
 ದಿಂದಲೇ ನಾನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಾಜಾ ವಿರಾಟನ ಎಲ್ಲ
 ಗೋಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮರಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಹೊಳೆ
 ಯುವ ಮಣಿಮಯ ಕಿರೀಟ ಹಾಗೂ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು
 ಕೊಂಡೆನೋ, ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿನಿಧಿಯಾದ ಪುರುಷ ಕಣ್ಮರೆಯಾದನು.
 || ೧೩ || ರಾಜೇಂದ್ರನೇ | ಆಗಿನಂತೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜರ ರಥ
 ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮ, ಕರ್ಣ, ದ್ರೋಣ, ಶಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಇತರ
 ರಾಜರುಗಳ ಮುಂದೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಯಾರು ಆ ಅತಿರಥ
 ಮಹಾರಥರ ಮನಸ್ಸು ಆಯುಸ್ಸು, ಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಮಾತ್ಮ
 ದಿಂದಲೇ ಅವಹರಿಸಿದ್ದನೋ ಆ ಯಾರವಶತಿಯು ಮರ
 ಯಾದನು. || ೧೪ || ಯಾರ ಬಾಹುಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತ
 ನಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣರು, ಪಿತಾಮಹ
 ಭೀಷ್ಮರು, ಕರ್ಣ, ಭೂರಿಶ್ರವ, ಸುಶರ್ಮಾ, ತಲ್ಯ, ಹಯದ್ರಥ
 ಬಾಹಿಣ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದ ಆಮೋಘವಾದ ಆಸ್ತ್ರಗಳು
 ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರದೆ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಮುಂತಾದ ದೈತ್ಯರ
 ಆಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಭಗವದ್ಧ್ವ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲಾರದೆ ವಿಫಲ
 ವಾದಂತೆ ವಿಫಲವಾಗಿದನೋ ಅಂತಹ ಅನಂತ ಶಕ್ತಿನಿಧಿಯೂ
 ಅಶ್ವಿತರಕ್ಷಕನೂ ಆದ ಪುರುಷ ತನ್ನನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿ
 ಕೊಂಡನು. || ೧೫ || ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಸಾಧು-ಸದ್ಭವರು ಸಂಹಾರ
 ದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ಯಾರ ಬರಣಕುಲುಗಳನ್ನು ಧವಸುತ್ತಾರೋ
 ಅಂತಹ ಭಕ್ತಜನುಗೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡು

ಸೌತ್ಯೇ ವೃತಃ ಕುಮಟನಾತಿತ್ಯದ ಕಪ್ಪರೋ ಮೇ
ಯತ್ಪಾದಪದ್ಮಮಭವಾಯ ಭವಂತಿ ಭವ್ಯಾಃ |
ಮಾಂಶ್ರಾಂತಮಾಹವರಯೋ ರಥಿನೋಭವಿಷ್ಯ
ನ ಪ್ರಾಹರನ್ಯದನುಭಾವನಿರಸ್ತಚಿತ್ತಾಃ || ೧೭ ||

ನರ್ಮೋಽನ್ಯದಾರಯಚಿರ್ಮಿತಕೋಭಿತಾನಿ
ಹೇ ಪಾರ್ಥ ಹೇಽರ್ಜುನ ಸಖೇ ಕುರುನಂದನೇತಿ |
ಸಂಜಲ್ಪಿತಾನಿ ನರದೇವ ಹೃದಿಸ್ತುಕಾನಿ
ಸ್ಮರ್ತುರ್ನುಲಂಕಿತೈಃ ಹೃದಯಂ ಮಮ ಮಾಧವ್ಯ || ೧೮ ||

ಕಯ್ಯಾಸನಾಟಿನವಿಕತ್ಯ ನಭೋಽಪನಾದಿ-
ಜೈಕ್ಯಾದ್ವಯುಕ್ತ ಋತವಾಸಿತಿ ವಿಶ್ವಲಬ್ಧಃ |
ಸುಖ್ಯಃ ಸಖೇವ ಪಿತೃ ವತ್ಸನಯುಕ್ತ ಸರ್ವಂ
ಸೇಹೇ ಮಹಾನ್ಯಹಿತಯಾ ಕುಮತೇರಘಂ ಮೇ || ೧೯ ||

ಗೋಽಹಂ ಸ್ವಪೇಂದ್ರ ರಹಿತ ಪುರುಷೋತ್ತಮೇನ
ಸುಖ್ಯಾ ಪ್ರಿಯೇಣ ಸುಹೃದಾ ಹೃದಯೇನ ಶೂನ್ಯಃ |
ಅಧ್ಯನ್ಯುರುಕ್ತಮವರಿಗ್ರಹಮಂಗ ರಕ್ಷಣ್
ಗೋಪೈರಸದ್ವಿರಬಲೇವ ವಿನಿರ್ಜಿತೋಽಸ್ಮಿ || ೨೦ ||

ತದ್ವೈ ಧನುಸ್ತ ಇಷವಃ ಸ ರಥೋ ಹಯಾಸ್ತೇ
ಗೋಽಹಂ ರಥೇ ಕೃಪಾಪೋ ಯತ ಆನಮಂತಿ |
ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಣೇನ ತದಭೂದಸದೀಪರಿಕ್ತಂ
ಭಸ್ಮದೃತಂ ಕುಹಕರಾದ್ವನಿವೋಪ್ರಮುಷ್ಯಾಮ್ || ೨೧ ||

ರಾಹಂಸ್ತಯೂಭಿಪ್ರಜ್ಞಾಣಾಂ ಸುಹೃದಾಂ ನಃ ಸುಹೃತ್ಪುರೇ |
ವಿಶ್ವಶಾಪವಿಮೂಢಾಣಾಂ ನಿಷ್ಕೃತಾಂ ಮುಷ್ಠಿಭಿರ್ಮಿಥಃ
|| ೨೨ ||

ವಾದುಗೇಂ ಮದಿರಾಂ ಪಿಶ್ತಾಮಮೋಽನ್ಯಥಚೇತಸಾಮ್ |
ಅನಾನತಾಮಿವಾನ್ಯೋನ್ಯಂ ಚತುಃಪಂಚಾವಲೇಪಿತಾಃ
|| ೨೩ ||

ಬಹುವನೋ, ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುಲುದ್ದಿಯಿಂದ ನಾನು
'ಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಳಿಯಾಗು' ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಳಿ
ಬಳಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟೆಲ್ಲವು? ಅವನೋ? ನನ್ನ ಕುರುರಂಗು ಬಲೆಲಿರ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ರಥವಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ನಿಂತಿರುವಾಗಲೂ
ಕೂಡ ಮಹಾರಥಿಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಕೂಡ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾಣ
ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗದೆ ಓಕಿವರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ
ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಪವಿರಬಿಟ್ಟಿತ್ತು || ೧೭ ||
ಅಣ್ಣಾ! ಆಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ 'ಪಾರ್ಥಾ'
ಅರ್ಜುನಾ! ಸಖನೇ! ಕುರುನಂದನಾ!' ಇವೇ ಮುಂತಾದ
ಉದಾರವಾದ, ರಮಣೀಯವಾದ, ನಮನಗೊಡುವ, ಹೃದಯ
ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಹೃದಯವು
ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಓರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸತ್ಪುಷ್ಕೋದಾಗ
ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟು ದುಃಖಿತನಾಗುತ್ತಾನೆಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿದೇ
ಇದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವಾದ ಪ್ರಭುವು ಈಗಿಲ್ಲ
ದಿರುವಾಗ ಎಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗಬೇಡ? || ೧೮ || ಮರಗುವಾಗ
ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತಿರುಗಾಡುವಾಗ, ಅತ್ಯಾಪಾದನೊಡನೆಗೊಳ್ಳ
ವಾಗ, ಭೋಜನ ಮಾಡುವಾಗ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರು
ವಾಗ ಹೃದಯೈಕ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಮಿತ್ರಾ! ನೀನೇ ತುಂಬಾ
ದೊಡ್ಡವನೋ?' ಎಂದು ನಾನು ತಿರುಗಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ
ದರೂ, ಅವನು ಮಹಾಮಹಿಮನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ - ಮಿತ್ರನ
ತಪ್ಪನ್ನು ಮಿತ್ರನೂ, ಮಗನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ತಂದೆಯೂ ಸಹಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಾದ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನೂ
ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನೋ ಅಂತಹ ಕರುಣಾಮೂರ್ತಿಯು ಕಣ್ಣಾರೆ
ಮಾಡುವೆ || ೧೯ || ರಾಜೇಂದ್ರ! ಮಿತ್ರಕ್ಷೇಪ್ತನೂ, ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೂ,
ಸುಹೃದನೂ ಆದ ಆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶೂನ್ಯ
ಹೃದಯನಾಗಿ ನಾನು ಆ ಭಗವಂತನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವಾರಕೆ
ಯಿಂದ ಜೋಷಾಸವಾಗಿ ತರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು
ಕೀಳುಮಟ್ಟದ ಗೊಲ್ಲರು ನನ್ನನ್ನು ಒಂದು ಅಬಲೆಯಂತೆ
ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಾರೆ ಹೋದನು.
|| ೨೦ || ಯಾವುದರ ಮುಂದೆ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ರಾಜರೂ ತಲೆ
ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅದೇ ಗಾಂಧೀವ ಧನುಸ್ಸು, ಅದೇ ಬಾಣಗಳು,
ಅದೇ ರಥ, ಅದೇ ಕುರುರಂಗು, ಅತಿರಥಿಯಾದ ನಾನೂ ಆ
ಹಿಂದಿವನೇ ಅದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವೂ
ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ-ಒಂದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹೋಮದಂತೆ
ನೀಚನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯಂತೆ, ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತಿದ
ಬೀಜದಂತೆ ವೃಥಾಗಾಗಿ ಹೋದುವು. || ೨೧ ||

ಮಹಾರಾಜನೇ! ದ್ವಾರಕಾವಾಸಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಸುಹೃದ್-
ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಕುರಿತು ನೀನು ಕುತಲಪ್ರಶ್ನೆಯಾದಿದ್ದೆ ಆ ಯಾವ
ವರೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಪದಿಂದ ಒದ್ದಿಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು
'ವಾರುಣ' ಎಂಬ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿದು ಮದೋನ್ಮತ್ತರಾಗಿ
ಅಪರೀತರಡೆ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡರೂ ಶ್ವಾಸ್ತ
ಗಳಿಂದಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಡೆದಾಡಿಕೊಂಡು ಸತ್ತುಹೋದರು.
ಅವರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಾವೈದು ಮಂದಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುವರು
|| ೨೨-೨೩ || ಪ್ರವಂಚದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪಾಲನೆ-

ಪ್ರಾಯೇಣೈತದ್ ಭಗವತ ಕುಶ್ವರಸ್ಯ ವಿಚೀಷ್ಟತಮ್ |
ಮಿಥೋ ನಿಘ್ನಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಭಾವಯಂತಿ ಚ ಯನ್ನಿಧಃ || ೨೪ ||

ಜಲೌಕಾಂ ಜಲೇ ಯದ್ವೃತ್ತಾಂತೋಽದಂತ್ಯನೇಯಾಃ |
ದುರ್ಬಲಾನ್ ಬಲಿನೋ ರಾಜನ್ಯಹಾಂತೋ ಬಲಿನೋ ಮಿಥಃ || ೨೫ ||

ಏವಂ ಬಲಿಶ್ಚೈರ್ಯದುಭಿರ್ಮಹದ್ವಿರಿತರಾನ್ವಿಭುಃ |
ಯದೂನ್ಯದುಭಿರನ್ಯೋನ್ಯಂ ಭೂಭಾರಾನ್ಸಂಜಹಾರ ತಃ || ೨೬ ||

ದೇಶಕಾಲಾರ್ಥಯುಕ್ತಾನಿ ಪೃತ್ವಾಪೋಜತಮಾನಿ ಚ |
ಹರಂತಿ ಸ್ಮರತಸ್ತಿತಂ ಗೋವಿಂದಾಭಿಹತಾನಿ ಮೇ || ೨೭ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಚಿಂತಯತೋ ಜಿಷ್ಣೋಃ ಕೃಷ್ಣಪಾದಸರೋರುಹಮ್ |
ಸೌಹಾರ್ದೇನಾತಿಗಾಢೇನ ಶಾಂತಾಽಽಸೀದ್ವಿಮಲಾ ಮತಿಃ || ೨೮ ||

ವಾಸುದೇವಾಂಘ್ರ್ಯನುಧ್ಯಾನಪರಿಬೃಂಹಿತರಂಹಸಾ |
ಭಕ್ತ್ಯಾ ನಿರ್ಮಥಿತಾಶೇಷಕಪಾಯಧಿಷಣೋಽರ್ಜುನಃ || ೨೯ ||

ಗೀತಂ ಭಗವತಾ ಜ್ಞಾನಂ ಯತ್ತತ್ಸಂಗ್ರಾಮಮೂರ್ಛನಿ |
ಕಾಲಕರ್ಮತಮೋರುದ್ಧಂ ಪುನರದ್ಭಗಮದ್ವಿಭುಃ || ೩೦ ||

ವಿಶೋಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಪತ್ಕ್ಯಾ ಸಂಭಿನ್ನದ್ವೈತಸಂಶಯಃ |
ಲೀನಪ್ರಕೃತಿರ್ನೈರ್ಗುಣ್ಯಾದಲಿಂಗತ್ವಾದಸಂಭವಃ || ೩೧ ||

ನಿಶಮ್ಯ ಭಗವನ್ಮಾರ್ಗಂ ಸಂಸ್ಥಾಂ ಯದುಕುಲಸ್ಯ ಚ |
ಸ್ವಪಥಾಯ ಮತಿಂ ಚಕ್ರೇ ನಿಭೃತಾತ್ಮಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ || ೩೨ ||

ಪೃಥಾಪ್ಯನುಶ್ರುತ್ಯ ಧನಂಜಯೋದಿತಂ
ನಾಶಂ ಯದೂನಾಂ ಭಗವದ್ಗತಿಂ ಚ ತಾಮ್ |
ವಿಕಾಂತಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಗವತ್ಕಥೋಕ್ತಜೇ
ನಿವೇಶಿತಾತ್ಮೋಪರರಾಮ ಸಂಸ್ತುತೇಃ || ೩೩ ||

ಯಯಾಹರದ್ವಾಪೋ ಭಾರಂ ತಾಂ ತುಂ ವಿಜಹಾವುಃ |
ಕಂಟಕಂ ಕಂಟಕೇನೇವ ದ್ವಯಂ ಚಾಪೀಶಿತುಃ ಸಮಮ್ || ೩೪ ||

ಪೋಷಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪರಸ್ಪರ ಹೊಡೆದಾಡಿ ಸತ್ತೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಇದು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ರೀತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. || ೨೪ || ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಮೀನು ಮುಂತಾದ ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದು-ಚಿಕ್ಕದನ್ನು ನುಂಗಿಹಾಕುವಂತೆ, ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಬಲಶಾಲಿಗಳು ದುರ್ಬಲರನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಭಗವಂತನು ಮಹಾಬಲಿಪ್ರದಾದ್ಯ ಯಾದವರ ಮೂಲಕ ಇತರ ರಾಜರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಆ ಯದುವಂಶೀಯರಲ್ಲೇ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭೂಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಿದನು. || ೨೫-೨೬ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನನಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವು ಸಮಯ, ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸಂದರ್ಭ, ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೃದಯದ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಅದು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. || ೨೭ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಹೀಗೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಡಿಪಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರಗಾಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಅರ್ಜುನನ ಬುದ್ಧಿಯು ತಿಳಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. || ೨೮ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಹಗಲಿರುಳು ಚಿಂತಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಾಭಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಭಕ್ತಿಯ ಅವೇಶವು ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ವಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ತೊಲೆದುಹಾಕಿತು. || ೨೯ || ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಗೀತೋಪದೇಶದ ಜ್ಞಾನವು-ಕಾರಿ, ಕರ್ಮ, ತಮೋಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಮತ್ತೆ ಪುನಃ ಅವನ ಸ್ಮೃತಿಪಥವನ್ನು ಬೆಳಗಿತು. || ೩೦ || ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಯೆಯ ಅವರಣವು ಕಳಚಿಬಿತ್ತು. ಕ್ರಿಗುಣಾಕೇಶ ಅಮೃದಯು ಅವನಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ದ್ವೈತದ ಸಂಕಯವು ನಿವೃತ್ತವಾಯಿತು. ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರ (ಲಿಂಗಶರೀರ) ಭಗವಾಯಿತು. ಅವನು ಶೋಣ ಹಾಗೂ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ಚಕ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದನು. || ೩೧ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಸ್ವಧಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹಾಗೂ ಯದುಕುಲ ಸಂಹಾರದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನಿಶ್ಚಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಾರೋಹಣವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. || ೩೨ || ಕುಂಟೀದೇವಿಯೂ ಕೂಡ ಯದುವಂಶದ ಕ್ಷಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಭಗವಂತನ ಸ್ವಧಾಮಗಮನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದಳು. || ೩೩ || ಜನ್ಮರಹಿತನಾದ ಭಗವಂತನು - 'ಮುಳುಗಿದರೇ ಮುಳುಗು ತೆಗೆದು, ಕೊನೆಗೆ ಎರಡನ್ನೂ ಎಸೆದುಬಿಡುವಂತೆ' 'ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾದವ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಕಟವಡಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಭೂಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಿದನೋ, ಆ ಶರೀರವನ್ನೂ ತ್ಯಜಬಿಟ್ಟನು. ಭಗವಂತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವೆರಡೂ ಸಮಾನವೇ ಆಗಿವೆಯಷ್ಟೆ! || ೩೪ || ಓರ್ವ ನಟನಂತೆ ಮತ್ತಾದಿ ಅವತಾರ ಶರೀರಗಳನ್ನು

ಯಥಾ ಮತ್ಸ್ಯಾದಿರೂಪಾಣಿ ಧತ್ತೇಜಹ್ಯಾದ್ಯಥಾ ನಟಃ |
ಭೂಭಾರಃ ಕ್ಷಪಿತೋ ಯೇನ ಜಹೌ ತಚ್ಚ ಕಲೇವರಮ್ || ೩೫ ||

ಯಥಾ ಮುಕುಂದೋ ಭಗವಾನಿಮಾಂ ಮಹೀಂ
ಜಹೌ ಸ್ವತನ್ವಾ ಪ್ರವಣೇಯಸತ್ಪಥಃ |
ತದಾಹರೇವಾಪ್ರತಿಬುದ್ಧಚೇತಸಾ-
ಮಧರ್ಮಹೇತುಃ ಕಲಿರನ್ವರ್ತತ || ೩೬ ||

ಯುಧಿಷ್ಠಿರಸ್ತತ್ತರಿಸರ್ಪಣಂ ಬುಧಃ
ಪುರೇ ಚ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಚ ಗೃಹೇ ತಥಾತ್ಮನಿ |
ವಿಭಾನ್ಯ ಲೋಭಾನ್ಯತಚಿಹ್ನುಹಂಸನಾ-
ದ್ಯಧರ್ಮಚಕ್ರಂ ಗಮನಾಯ ಪುರ್ಯಧಾತ್ || ೩೭ ||

ಸ್ವರಾಟ್ ಪೌತ್ರಂ ವಿನಯಿನಮಾತ್ಮನಃ ಸುಸಮಂ ಗುಣೈಃ |
ತೋಯನೀವ್ಯಾಃ ಪತಿಂ ಭೂಮೇರಾಭ್ಯಸುಂಚನ್ಮಹಾಹ್ವಯೇ || ೩೮ ||

ಮಥುರಾಯಾಂ ತಥಾ ವಪ್ರಂ ಶೂರಸೇನಪತಿಂ ತಪಃ |
ಪ್ರಾಚಾಪತ್ಯಾಂ ನಿರೂಪ್ಯೇಷ್ಟ ಮಗ್ನೇನಪಿಬದ್ಧಿತ್ವದಃ || ೩೯ ||

ವಿಸೃಜ್ಯ ತತ್ರ ತತ್ಸರ್ವಂ ದುಕೂಲವಲಯಾದಿರಮ್ |
ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹಂಕಾರಃ ಸಂಭಿನ್ನಾಶೇಷಬಂಧನಃ || ೪೦ ||

ವಾಚಂ ಜುಹಾವ ಮನುಃ ತತ್ಪ್ರಾಣ ಇತರೇ ಚ ತಮ್ |
ಮೃತ್ಯಾವಪಾನಂ ಸೋರ್ತ್ವಾಂತಂ ಪುಂಶ್ಚೈಹ್ಯಮೋಹವೀಶ್ || ೪೧ ||

ತಿತ್ತೇ ಹುತ್ವಾಥ ಪಂಚಕ್ತಂ ತಚ್ಚೈಕತ್ವೇನುಹೋನ್ಮನಃ |
ಸರ್ವಮಾತ್ಮನ್ಯಜುಹದೀದ್ ಪ್ರಹೃಣ್ಯಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯೇ || ೪೨ ||

ಚೀರವಾಸಾ ನಿರಾಹಾರೋ ಬಂಧವಾಬ್ಜುಕ್ತಮೂರ್ಧನಃ |
ದರ್ಶಯನ್ನಾತ್ಮನೋ ರೂಪಂ ಜಡೋನ್ಮತ್ತಪಿಶಾಚವತ್ || ೪೩ ||

ಅನಪೇಕ್ಷಮಾಗೋ ನಿರಗಾದ್ಭ್ರಾನ್ ಬಧಿರೋ ಯಥಾ |
ಉದೀಚೀಂ ಪ್ರದೀಪೇಶಾಶಾಂ ಗತಪೂರ್ವಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ಪೃಥಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಧ್ಯಾಯನ್ನಾವರ್ತತ ಯತೋ ಗತಃ || ೪೪ ||

ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಭಗವಂತನು ಮೋಚಾರವ್ಯಸುಹುಲು ಯಾದವ ದೇಹದಿಂದ ಬೂಮಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದನೋ, ಆ ಶರೀರವನ್ನೂ ಮರೆಮಾಡಿದನು. || ೩೫ || ಶ್ರವಣಮಂಗಳವಾದ ದಿವ್ಯಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ದೇಹದಿಂದ ನಡೆದಿದ್ದನೋ, ಆ ದೇಹವನ್ನು ಭಗವಂತನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸಿದ ದಿನದಿಂದಲೇ ಅವಿವೇಕಿಗಳನ್ನು ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸುವಂತಹ ಕಲಿಯುಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. || ೩೬ || ವಿವೇಕಿಯಾದ ಧರ್ಮರಾಜನು - ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೂ, ಮನೆ-ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ದುರಾಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಾಪಟ್ಯ, ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಅಧರ್ಮ ಚಕ್ರವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಕಲಿಪುರುಷನ ಅಕ್ರಮಣವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. || ೩೭ || ಆ ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಒಸೆಯಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದ, ಗುಣಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತನ್ನನ್ನೇ ಸಂಪೋಬುತ್ತಿದ್ದ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿತನನ್ನು ಸಮುದ್ರಪರ್ಯಂತವಾದ ಭೂಮಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಲಯದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಪ್ತನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. || ೩೮ || ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಪ್ರಭುವು ಮಥುರೆಯಲ್ಲಿ ಶೂರಸೇನ ದೇಹದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಅನಿರುದ್ಧನ ಪುತ್ರನಾದ ವಜ್ರನಾಭನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ತಾನು ಪ್ರಾಚಾಪತ್ಯವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಹಮೋದಯ ಮುಂತಾದ ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಗೃಹಾಶ್ರಮದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. || ೩೯ || ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತನ್ನ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತು-ಅಭೂಷಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಅಹಂಕಾರ-ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಎಲ್ಲ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದನು. || ೪೦ || ಅವನು ದೃಢಭಾವನೆಯಿಂದ ವಾಣಿಯನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದನು. ಜು-ಶ್ವಾನ್ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲವೂ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೂ, ಅಮಾರ್ಷವು ಅವರ ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಪಂಚಭೂತ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡನು. || ೪೧ || ಹೀಗೆ ಶರೀರವನ್ನು ಮೃತ್ಯುರೂಪಿ ಎಂದು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಅವನು ಅದನ್ನು ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಲಯಗೊಳಿಸಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸರ್ವಕಾರಣರೂಪಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ, ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಪಿನಾಶಿ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಈ ದೃಢಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವ ಆಗಿಕೊಡಗಿತ್ತು. || ೪೨ || ಅನಂತರ ಅವನು ನಾರುಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು, ಅನ್ಯವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮನಿವಹಿಸಿದನು. ಕೊದಲುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆದರಿಕೊಂಡು ಜಡವಂತೆಯೂ, ಪಿಶಾಚಿಯಂತೆಯೂ ರೂಪ, ವೇಷ, ಕೃತ್ರಿಗಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದನು. || ೪೩ || ಮತ್ತೆ ಅವನು ಕುರುಡನಂತೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ನೋಡದೆ, ಕೆವುಡನಂತೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಕೇಳದೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟನು. ಯಾವುದನ್ನು ಪಡೆದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮರಳುವಿಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ, ಮಹಾತ್ಮರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನ ಮಾಡಿದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. || ೪೪ || ಈಗ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನು ಅಧರ್ಮದ ಸಹ

ಸರ್ವೇ ತಮನು ನಿರ್ಜಗ್ಬ್ಯುರ್ಭೂತಃ ಕೃತನಿಶ್ಚಯಾಃ |
ಕಲಿನಾಧರ್ಮಮಿತ್ರೇಣ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ತುತ್ವಾ ಪ್ರಜಾ ಭುವಿ
|| ೪೫ ||

ತೇ ಸಾಧುಕೃತಸರ್ವಾರ್ಥಾ ಜ್ಞಾತ್ವಾತ್ಯಂತಿಕಮಾತ್ಮನಃ |
ಮನಸಾ ಧಾರಯಾಮಾಸುರ್ವೈಕುಂಠಚರಣಾಂಬುಜಮ್
|| ೪೬ ||

ತದ್ವಾನೋದ್ರಿಕ್ತಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಿಶುದ್ಧಧಿಷ್ಠಾಣಾಃ ಪರೇ |
ತಸ್ಮಿನ್ನಾರಾಯಣಪದೇ ಏಕಾಂತ ಮತಯೋ ಗತಿಮ್
|| ೪೭ ||

ಅವಾಪುರ್ದುರವಾಪಾಂ ತೇ ಅಸದ್ವಿರ್ನಿಷಯಾತ್ಮಭಿಃ |
ವಿಧೂತಕಲ್ಮಷಾಸ್ತಾನೇ ವಿರಚೇನಾತ್ಮನೈವ ಹಿ
|| ೪೮ ||

ವಿದುರೋಽಪಿ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಪ್ರಭಾಸೇ ದೇಹಮಾತ್ಮವಾನ್ |
ಕೃಷ್ಣಾವೇಶೇನ ತಚ್ಚತಃ ಪಿತೃಭಿಃ ಸ್ವಪ್ನಯಂ ಯಯೌ
|| ೪೯ ||

ದ್ರೌಪದೀ ಚ ತದಾಽಽಜ್ಞಾಯ ಪತೀನಾಮನಜೇಕ್ಷತಾಮ್ |
ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಹೈಕಾಂತಮತಿರಾಪ ತಮ್
|| ೫೦ ||

ಯಃ ಶ್ರದ್ಧಯೈ ತದ್ಭಗವತ್ಪ್ರಿಯಾಣಾಂ
ಪಾಂಡೋಃ ಸುತಾಸಾಮಿತಿ ಸಂಪ್ರಯೋಗಮ್ |
ಶೃಣೋತ್ಕಲಂ ಸ್ವಸ್ತಯನಂ ಪವಿತ್ರಂ
ಲಬ್ಧ್ವಾ ಹರೌ ಭಕ್ತಮುಪೈತಿ ಸಿದ್ಧಿಮ್ || ೫೧ ||

ಯಕ ಕಲಿಯುಗವು ಪ್ರಭಾವಿತಗೊಳಿಸಿದೆ ಎಂದು ಭೀಮಸೇನ, ಅರ್ಜುನನೇ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಜನ ತಮ್ಮಂದಿರು ನೋಡಿ, ಆ ತ್ರಿಲೋಕಪರಮಾತ್ಮನ ಚರಣಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ದೃಢನಿಶ್ಚಯಗೈದು ತಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನೋಡನೆ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದೆ ನಡೆದುದಿಟ್ಟರು || ೪೫ || ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಲಾಭಗಳನ್ನು ಬೆನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಲೋಕಪರಮಾತ್ಮನ ಕರ್ಮಗಳೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ಅವನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು || ೪೬ || ಪಾಂಡವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಲೋಕಪರಮಾತ್ಮನ ಚರಣಕಮಲಗಳ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಭಕ್ತಭಾವವು ಉಕ್ಕಿಬಂತು. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಗಳು ಪೂರ್ಣ ರೂಪದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಯ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಸುವ ಆ ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಲೋಕಪರಮಾತ್ಮನ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಮವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದುವು. ಫಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ವಿಷಯಾಸ್ತ ದುಷ್ಪ ಜನರು ಎಂದೂ ಪಡೆಯಲಾರದ ಗತಿಯನ್ನು ವಿಶುದ್ಧ ಅಂತಃ ಕರಾದಿಂದ ಅವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು || ೪೭-೪೮ || ಸಂಯಮಿ ಹಾಗೂ ತ್ರಿಲೋಕಪರ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮುಗ್ಧನಾದ ಭಗವನ್ನಯ ವಿದುರನೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಕರೀರವನ್ನು ಪ್ರಭಾಸೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದ ಪಿತೃ ಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಪೋಷಕ (ಯಮಲೋಕ)ಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು || ೪೯ || ಈಗ ಪಾಂಡವರು ನಿರಪೇಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ದ್ರೌಪದಿಯು ಗಮನಿಸಿ, ಅವಳು ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಾನ್ ತ್ರಿಲೋಕಪರನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ, ಅವನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಳು || ೫೦ ||

ಪರಮಪವಿತ್ರವೂ, ಮಂಗಳಕರವೂ ಆದ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಿಯ ಭಕ್ತರಾದ ಪಾಂಡವರ ಮಹಾಪ್ರಯೋಗದ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳುವವನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು || ೫೧ ||

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೧೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹರ್ಯಾಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ಪಾಂಡವವರ್ಣಾರೋಹಣಂ ನಾಮ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೫ ||

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ-ಪೃಥ್ವಿ ಸಂವಾದ

ಸೂತ ಉವಾಚ

ತತಃ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಿಜವರ್ಯಶಿಕ್ಷಯಾ
ಮಹೀಂ ಮಹಾಭಾಗವತಃ ಶಶಾಸ ಹ |
ಯಥಾ ಹಿ ಸೂತ್ಯಾಮಭಿಜಾತಕೋವಿದಾಃ
ಸಮಾದಿಶನ್ನಿಪ್ತ ಮಹದ್ಗುಣಸ್ತಥಾ || ೧ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಾದ ಶೌನಕರೇ ! ಪಾಂಡವರ ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಕ ಪರಮ ಭಾಗವ ಶೋತ್ತಮನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರ ಉಪದೇಶ ದಂತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳತೊಡಗಿದನು. ಆತನ ಜನ್ಮಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಶ್ವಾಯು ಅವನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದವು || ೧ ||

ಸ ಉತ್ತರೈ ತನಯಾಮುಪಯೇಮ ಇರಾವತೀಮ್ |
ಜನಮೇಜಯಾದೀಂಶ್ಚತುರ್ದಶಾಭ್ಯಾಧ್ಯಾತುತಾನ್ || ೨ ||

ಅಜಹಾತಾಶ್ಚಮೇಧಾಽಪ್ಯನ್ ಗುಣಾಯಾಂ ಭೂರಿಷ್ಟಕಾನ್ |
ಪಾರದ್ಧತಂ ಗುರುಂ ಕೃತ್ವಾ ದೇವಾ ಯತ್ರಾಕ್ಲಿಗೋಚರಾಃ || ೩ ||

ನಿಜಗ್ರಾಹೌಜಾ ವೀರಃ ಕಲಿಂ ದಿಗ್ವಿಜಯೇ ಕೃತಃ |
ಸೃಪಲಿಂಗಧರಂ ಶೂದ್ರಂ ಪ್ಲೂತಂ ಗೋಮಿಥುನಂ ಪದಾ || ೪ ||

ಶೌನಕ ಉವಾಚ್

ಕಸ್ಯ ಹೇತೋರ್ನಿಜಗ್ರಾಹ ಕಲಿಂ ದಿಗ್ವಿಜಯೇ ಸ್ವಜಃ |
ಸೃದೇವಾಃಪ್ಲವೃಕ್ ಶೂದ್ರಃಶೋಽಸೌ ಗಾಂ ಯಃ ಪದಾಹನಃ || ೫ ||

ತತ್ಕಥ್ಯತಾಂ ಮಹಾಭಾಗ ಯದಿ ಕೃಷ್ಣಕಥಾಶ್ರಯಮ್ |
ಅಥವಾಸ್ಯ ಪದಾಂಭೋಜಮಕರಂದವಿಹಾಂ ಸತಾಮ್ |
ಕಿಮನ್ಯೈರಸದಾಲಾಪೈರಾಯುಷೋ ಯದಸದ್ವಯಃ || ೬ ||

ಪುದ್ರಾಯುಷಾಂ ನೃಣಾಮಣಿ ಮರ್ತ್ಯಾನಾಧ್ಯಾತಮಿಷ್ಟತಾಮ್ |
ಇಹೋಪಮೂತೋ ಭಗವಾನ್ಸತ್ಯಃ ಶಾಮಿತ್ರಕರ್ಮಣಿ || ೭ ||

ನ ಕೃಷ್ಣನ್ವಿತೇ ತಾವದ್ಯಾವದಾಶ್ಚ ಇಹಾಂಕಕಃ |
ವಿತದರ್ಥಂ ಹಿ ಭಗವಾನಾಹೂತಃ ಪರಮರ್ಷಿಭಿಃ |
ಅತೋ ನೃಪೋಕೇ ಪೀಯೇತ ಹರಿಲೀಲಾಪುತಂ ನಚಃ || ೮ ||

ಪಾಂದ್ರಸ್ಯ ಮಂದಪ್ರಜ್ಞಸ್ಯ ವಯೋ ಮಂದಾಂಯುಷಶ್ಚ ವೈ |
ವಿದ್ರಯಾ ಪ್ರೀಯತೇ ನಕಂ ದಿವಾ ಚ ವೃರ್ಥಕರ್ಮಭಿಃ || ೯ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ್

ಮಿದಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನುರುಜಾಂಗಲೇಽವಸತ್ |
ಕಲಿಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ನಿಜಚಿತ್ತವರ್ತಿತೇ |
ಸಿದಮ್ನ ವಾರ್ತಾಮನತಿಪ್ರಿಯಾಂ ತತಃ |
ಶರಾಸನಂ ಪಂಚುಗೃಹಿಣಿರಾದದೇ || ೧೦ ||

ಅವನು ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಉತ್ತರನ ಪುತ್ರೀ 'ಇರಾವತಿ' ಎಂಬವಳೊಡನೆ ವಿವಾಹವಾದನು. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಮೇಜಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಗಾಬ್ಬ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು. || ೨ || ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಅಹೋರ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಕೊಂದು ಗಂಧಕಿರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪುರಸ್ಕಾರವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಆ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಪತ್ತಕ್ಕವಾಗಿ ಒಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹವಿ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿವೆ. || ೩ || ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುಗವು ರಾಜವೇಷವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಒಂದು ಗೋವು ಮತ್ತು ಒಂದು ಎತ್ತು ಈ ಜೋಡಿಯನ್ನು ಕಾಲಿಸಿದ ಒಡೆಯುತ್ತಿರುವವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತನು ಅವನನ್ನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. || ೪ ||

ಶೌನಕರು ಕೇಳಿದರು - ಸೂತಪುರಾಣಕರೇ! 'ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತ' ಜನು ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಲಿಪುರುಷನನ್ನು ಹಿಕ್ಕಿಸಿ ಎಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು? ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಎಕೆಂದರೆ, ಗೋವನ್ನು ಕಾಲಿಸಿಂದ ಒಡ್ಡುವನು ರಾಜನವೇಷ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅವನು ಅಥಮನಾದ ಶೂದ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಭಗವಾನ್ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನ ಲೀಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಅಥವಾ ಭಗವಂತನ ಜರಣಕಮಲಗಳ ಮಕರಂದವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ರೂಢಿ ಮಹಾಕುಪಾಸರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಇರುವುದಾದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿ. ಮೇಲೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದೇನಾಗಬೇಕು? ಅದರಲ್ಲಿ ಅಯ್ಯವು ವರ್ಥವಾಗಿ ನೆಪ್ಪವಾಗುತ್ತದೆ. || ೫-೬ || ಪೂಜ್ಯ ಸೂತರೇ! ಕೆಲವರಿಗೆ ಮೋಕವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೂ, ಅವರು ಅಲ್ಪಾಯುಷ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ಕಾಲನಿಗೆ ಕವಳವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅನವಮರ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವ ಯುಕ್ತಜರು ಭಗವಾನ್ ಯಮ ದೇವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಶಾಮಿತ್ರಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. || ೭ || ಯಮರಾಜನು ಇಲ್ಲಿ ಈ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತನಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಯಾರ ಮೃತ್ಯುವೂ ಆಗಲಾರದು. ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಗ್ಲಾನರಾದ ಮರ್ತ್ಯವೋಕದ ಜೀವಿಗಳೂ ಶೂದ್ರ ಭಗವಂತನ ಅಪ್ಪುತುಳ್ಳ ಲೀಲಾ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಪಾನಮಾಡ ಒಹುದು ಎಂದು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಭಗವಾನ್ ಯಮನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕರೆಸಿದ್ದಾರೆ. || ೮ || ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅಯ್ಯವು ಕಡಿಮೆ. ಜೊತೆಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ಅಲ್ಪವೇ. ಇಂತಹ ಪ್ಲೂತಿಯಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮಂದ ಭಾಗ್ಯರಾದ ವಿಷಯೀ ಜನರ ಆಯುಷ್ಯ - ನಿಂದೆ ಯಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯು, ವೃರ್ಥಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಹೀಗೆ ವೃರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತಿದೆ. || ೯ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳಿದರು - ಶೌನಕರೇ! ರಾಜಾ ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತನು ಕುರುಜಾಂಗಲ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲಿಪುರುಷನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವನೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆ ಅಶ್ವಿಯ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿನಾಪುತಾದರೂ, ಆ ದುಷ್ಟನಾದ ಕಲಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು, ಆ ಯುದ್ಧವೀರನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸುಹಿಡಿದನು. || ೧೦ || ಚನ್ನಾಗಿ ಸಿಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಿಂಹದ್ವಜದಿಂದ ಕೂಡಿದ

ಸ್ವಲಂಕೃತಂ ಶ್ಯಾಮತುರಂಗಯೋಚಿತಂ
ರಥಂ ಮೃಗೇಂದ್ರಧ್ವಜಮಾಶ್ರಿತಃ ಪುರಾತ್ |
ವೃತೋ ರಥಾಶ್ವದ್ವಿಪಶತ್ತಿಂಶುಕ್ತಯಾ
ಸ್ವರೇನಯಾ ದಿಗ್ವಿಜಯಾಯ ನಿರ್ಗತಃ || ೧೧ ||

ಭದ್ರಾಶ್ವ ಕೇತುಮಾಲಂ ಚ ಭಾರತಂ ಚೋತ್ತರಾನ್ ಕುರೂನ್ |
ಕಿಂಪುರುಷಾದೀನಿ ವರ್ಷಾಣಿ ವಿಜಿತ್ಯ ಜಗೃಹೇ ಬರಿಮ್
|| ೧೨ ||

ತತ್ರ ತಕ್ಷೋಪಶ್ಯತ್ಪಾನ್ವಾ ಸ್ವಪೂರ್ವೇಷಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ |
ಪ್ರಗೀಯಮಾಣಾಂ ಚ ಯಶಃ ಕೃಷ್ಣಮಾಹಾತ್ಮಸೂಚಕಮ್
|| ೧೩ ||

ಆತ್ಮಾನಂ ಚ ಪರಿತ್ಯಾತಮಶ್ವತ್ಥಾಮೋಽಸ್ಮ ತೇಜಸಃ |
ಸ್ನೇಹಂ ಚ ವೃಷ್ಟಿಪಾರ್ಥಾನಾಂ ತೇಷಾಂ ಭಕ್ತಿಂ ಚ ಕೇಶವೇ
|| ೧೪ ||

ತೇದ್ಭಃ ಪರಮಸಂಕುಪ್ತಃ ಪ್ರೀತ್ಯುಚ್ಚುಂಭಿತಯೋಚನಃ |
ಮಹಾಧನಾನಿ ವಾಸಾಂಽ ದದೌ ಹಾರಾನ್ಮಹಾಮನಃ
|| ೧೫ ||

ಸಾರಥ್ಯ ಪಾರಷದಭೇದನುಖ್ಯ ದೌತ್ಯ-
ವೀರಾಸನಾನುಗಮನಸ್ತವನಪ್ರಕಾಮಾನ್ |
ಸ್ನಿಗ್ಧೇಷು ಪಾಂಡುಷು ಜಗತ್ಪ್ರಣತಿಂ ಚ ವಿಜ್ಞೋ-
ರ್ಭಕ್ತಿಂ ಕರೋತಿ ನೃಪತಿಶ್ಚರಣಾರವಿಂದೇ || ೧೬ ||

ತಸ್ಯೈವಂ ವರ್ತಮಾನ್ಯ ಪೂರ್ವೇಷಾಂ ವೃತ್ತಿಮನ್ವರಮ್ |
ಸಾತಿದೂರೇ ಕಿರಾಳ್ಕುರ್ಗಂ ಯದಾಪೀತ್ತನ್ನಿಪೋಧ ಮೇ
|| ೧೭ ||

ಧರ್ಮಃ ಪದ್ಯತೇನ ಚರನ್ನಿಶ್ಚಾರ್ಯಾಮುಪಲಭ್ಯ ಗಾಮ್ |
ಪೃಚ್ಛತಿ ಸ್ಮಾಶ್ರುವದನಾಂ ಎವತ್ಸಾಮಿವ ಮಾತರಮ್
|| ೧೮ ||

ಧರ್ಮ ಉವಾಚ

ಕಚ್ಚಿದ್ರಕ್ಷೇನ ಸಾಮಯಮಾತ್ಮನಸ್ತೇ
ವಿಚಾರ್ಯಾಸಿ ಮಾಯತೇಷನ್ಮುಖೇನ |
ಅಲಕ್ಷಯೇ ಭವತೀಮಂತರಾಧಿಂ
ದೂರೇ ಬಂಧುಂ ಶೋಚಸಿ ಕಂಚನಾಂಽ || ೧೯ ||

ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದ ರಥವನ್ನೇರಿ, ರಥಾಶ್ವಗಳವದಾತಿಗಳೆಂಬ ಚತುರಾಗಲವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಗರದಿಂದ ಹೊರವೆಂಬನು. || ೧೧ || ಅವನು ಭದ್ರಾಶ್ವ ಕೇತುಮಾಲ, ಭಾರತ, ಚೋತ್ತರ ಕುರು, ಕಿಂಪುರುಷವರ್ಷ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಜಯಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜರಿಂದ ಕಪ್ಪ-ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. || ೧೨ || ಆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಹಾದ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕೀರ್ತಿಯು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕೀರ್ತಿಗಾನದಿಂದ ಪದೇ-ಪದೇ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. || ೧೩ || ಇದರೊಂದಿಗೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ವ್ಯಯೋಗಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ಕೇಷ್ವಿನಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ ವೃತ್ತಾಂತ, ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿದ್ದ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಯಾದವರಿಗೂ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಇದ್ದ ಸ್ನೇಹಸಂಬಂಧ - ಇವುಗಳ ಸಮಾಚಾರವು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. || ೧೪ || ಅಂತಹ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ತನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಕಾಂಟಾಗಿ, ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅರಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಪರಮೋದಾರಿಯಾದ ಅವನು ಅವರಿಗೆ ಬಹುಮೂಲ್ಯವಾದ ಮೃದ್ವರತ್ನಹಾರಗಳನ್ನು ಒಹುಮೊನೆಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದನು. || ೧೫ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರೇಮ ಪರಮಕಣ್ಣಾಗಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ, ಅವರ ಸಭಾಸದನಾದ, ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರ ಇತರ ಸೇವೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದ, ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ದೂತನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ವೀರಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು ವಿಡ್ವಾಂಸಿಯಾಗಿ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನುಸರಣೆಮಾಡಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಪ್ರಿಯತಮರಾದ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಇಡೀ ಜಗತ್ತೇ ತಲೆವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ - ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆತನಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. || ೧೬ || ಹೀಗೆ ಅವನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪಾಂಡವರ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಲೇ ಒಂದು ದಿನ ಅವನ ಕಿಬರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ ಘಟನೆಯು ನಡೆಯಿತು. ಅದನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. || ೧೭ || ಧರ್ಮವು ಒಂದು ವೃಷಭ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒಂಟಿಕಾರಿನಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಧೇನುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದ ಭೂದೇವಿಯ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಆ ಧೇನುವು ಮಗುವನ್ನು ಕಳೆಕೊಂಡ ತಾಯಿಯಂತೆ ಕಣ್ಣೀರಿದುತ್ತಾ ಕಳೆಗುಂದಿ ಕವಳಗಳೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಧರ್ಮ ವೃಷಭವು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಡಗಿತು. || ೧೮ ||

ಧರ್ಮವು ಹೇಳಿತು - ಮಂಗಳಾಂಗಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಮುಖವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಲಿನವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದು ನೀನು ಕಳೆಗುಂದಿರುವೆ. ನೀನಿಗೆ ಯಾವುದೋ ದುಃಖವಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಸೆಂಟರಿಷ್ಠರು ಯಾರಾದರೂ ದೂರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಅವರ ಬಗೆಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೇನಮ್ಮ? || ೧೯ || 'ಈತನಿಗೆ ಮೂರು ಕಾಲುಗಳು ಮುರಿದುಹೋಗಿ ಒಂಟಿಕಾರಿನಿಂದ ನಡೆಯುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿದೆಯಲ್ಲ' ಎಂದು ನನ್ನ ಬಗೆಗೇನಾದರೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಪಾದ್ಯನ್ಯೂನಂ ಶೋಚತಿ ಮೈಕಪಾದ-
ಮಾತ್ಮಾನಂ ವಾ ವೃಷಲ್ಯಭೋಕ್ತುಮಾಗಮ್ |
ಆಶೋ ಸುರಾದೀನ್ ಹೃತಯಜ್ಞ ಭಾಗಾನ್
ಪ್ರಜಾ ಉತಸ್ವಿನ್ಯಭವತ್ಯವರ್ಷತಿ || ೨೦ ||

ಅರಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯ ಉರ್ವಿ ಬಾಲಾನ್
ಶೋಚಸ್ವಥೋ ಪುರುಷಾದೈರಿವಾರ್ತಾನ್ |
ವಾಚಂ ದೇವೀಂ ಬ್ರಹ್ಮಕುಲೇ ಕುಕರ್ಮ-
ಣ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೇ ರಾಜಕುಲೇ ಕುಲಾಗ್ರಾನ್ || ೨೧ ||

ಕಿಂ ಕ್ಷತ್ರಬಂಧೂನ್ಯಲಿನ್ಯೋಪಸೃಷ್ಟಾನ್
ರಾಷ್ಟ್ರಾಣಿ ವಾ ತೈರವರೋಽಪಾನಿ |
ಉತ್ತಮೋ ವಾಶನಪಾನವಾಸಃ
ಸ್ನಾನವ್ಯವಾಯೋನ್ಮುಖಜೀವಲೋಕಮ್ || ೨೨ ||

ಯದ್ವಾಂಬ ತೇ ಭೂರಿಭರಾವತಾರ-
ಕೃತಾವತಾರ್ಯ ಹರೇರ್ಧರಿತಿ |
ಅಂತರ್ಹಿತಸ್ಯ ಸ್ಮರತಿ ವಿಸೃಷ್ಟಾ
ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿರ್ವಾಣದಿಲಂಬಿತಾನಿ || ೨೩ ||

ಇದಂ ನುಮಾಚಕ್ಷು ತವಾಧಿಮೂಲಂ
ವಸುಂಧರೇ ಯೇನ ವಿಕರ್ಷಿತಾಃ |
ಕಾಲೇನ ವಾ ತೇ ಬಲಿಣಾಂ ಬಲೀಯಾಃ
ಸುರಾರ್ಚಿತಂ ಕಿಂ ಹೃತಮಂಬ ಸೌಭಗಮ್ || ೨೪ ||

ಧರಣ್ಯಮಾಚ

ಭವಾನ್ವಿ ವೇದ ತತ್ಪರ್ವಂ ಯನ್ಮಾಂ ಧರ್ಮಾಸುಪೃಚ್ಛತಿ |
ಚತುರ್ಭಿರ್ವರ್ತಸೇ ಯೇನ ಪಾದ್ಯಲೋಕುಪಾವಹೈಃ
|| ೨೫ ||

ಸತ್ಯಂ ಶೌಚಂ ದಯಾ ಕ್ಷಾಂತಿಶ್ಚಾಘೇ ಸಂತೋಷ ಆರ್ಜವಮ್ |
ಶಮೋ ದಮಸ್ತಪಃ ಸಾಮ್ಯಂ ತಿತಿಕ್ಷೋಪರತಿಃ ಶ್ರುತಮ್
|| ೨೬ ||

ಜ್ಞಾನಂ ವಿರಕ್ತಿರೈಶ್ವರ್ಯಂ ಶೌರ್ಯಂ ತೇಜೋ ಬಲಂ ಸ್ಥಿತಿಃ |
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಂ ಕೌಶಲಂ ಕಾಂತಿರ್ಧೈರ್ಯಂ ಮಾರ್ದವಮೇವ ಚ
|| ೨೭ ||

ಅಥವಾ 'ಧರ್ಮನಾಶಕರು ನನ್ನನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ!' ಎಂದು ನಿನ್ನ ಕುರಿತು ದುಃಖವಡುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ? 'ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಯಜ್ಞದ ಹವಿ ಧಾರ್ಗಳಿಗೂ ದೊರಕುತ್ತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಅವರ ಬಗೆಗೆ ಶೋಕವೇ? ಅಥವಾ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಳೆ-ದಳಗಳಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕುರಿತು ದುಃಖವಡುತ್ತಿರುವೆಯಾ? || ೨೦|| ರಾಕ್ಷಸ ರಂಜಿತವಾದ ದುಷ್ಕರಿಯಿಂದ ಓಡಿತರಾಗಿ ರಕ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೆಂಗಸರ ಕುರಿತಾಗಲೀ, ಓಡೆಗೊಳಗಾಗಿರುವ ಬಾಲಕರ ವಿಷಯದಲ್ಲಾಗಲೀ ನೀನಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದೆಯಾ? ವಿದ್ಯಾದೇವಿಯು ಕುಕರ್ಮಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ದುರವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದನ್ನೋ, ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬ್ರಹ್ಮದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ರಾಜರನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನೋ ನೋಡಿ ನೀನು ಕಳವಳಪಡುತ್ತಿರುವೆಯಾ? || ೨೧ || 'ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಾಜರಾಗಿದ್ದು ಕಲಿಯದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ!' ಎಂದು ಆ ಕೃತ್ರಿಯಾಧಮರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಬೋಳಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ಅಥವಾ ಕಂಡ-ಕಂಡಲ್ಲಿ ತಿನ್ನುವುದು, ಕುಡಿಯುವುದು, ಉಡುವುದು, ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದು, ಭೋಗಿಸುವುದು ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾರಿಸದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಭಾರಿಗಳಾದ ಜನರ ಕುರಿತು ಚಿಂತೆಪಡುತ್ತಿರುವೆಯಾ? || ೨೨ || ಭೂದೇವಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆತ್ಮನಿಕ ಅಧರ್ಮದ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿ ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಉಪಯಂಹಾರಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮೊಗ್ಗಾಲಂಬನವಾದ ದಿವ್ಯ ಶೀಲಗಳನ್ನು ನೆನಿಸಿಕೊಂಡು 'ಅಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕಣ್ಣಾರಿಯಾದನಲ್ಲ' ಎಂದು ಬೋಳಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾ? || ೨೩ || ದೇವಿ! ನಿನಗಾದರೋ ಧನ-ರತ್ನಗಳ ಗಣಿಯಾಗಿರುವ ಆತಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಕೃಶಲಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದೀಯೇ? ಜಲರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಕ ಒಲಿಷ್ಟನಾದ ಕಾಲನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಾನೆಯೇ? ನನಗೆ ತಿಳಿದು || ೨೪ ||

ಪೃಥ್ವಿಯು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು - ಧರ್ಮದೇವನೇ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಉತ್ತರಗಳು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಯಾರ ಆವಲಂಬನೆಯಿಂದ ನೀನು ಬೋಳೆಗಳಿಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ನಿನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಚರಣಗಳಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೆಯೋ, ಅಂತಹ ಭಗವಂತನ ಅವತಾರವು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯಿತಲ್ಲಾ! ಎಂದು ಬೋಳಿಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸತ್ಯ, ಶುಚಿತ್ವ, ದಯೆ, ಕ್ಷಮೆ, ತ್ಯಾಗ, ಸಂತೋಷ, ಸರಸತೆ, ಒಳ-ಹೊರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ, ಶಮಸ್ಸು, ಸಮತೆ, ಸೈರಸೆ, ಉಪರತಿ, ಶಾಸ್ತವಿವಾದ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮ, ತೇಜಸ್ಸು, ಬಲ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಕೌಶಲ, ಕಾಂತಿ, ಧೈರ್ಯ, ಕೋಮಲತೆ, ನಿರ್ಭಯತ್ವ, ವಿನಯ, ಶೀಲ, ಸಾಹಸ, ಉತ್ಸಾಹ, ಬಲ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ಸ್ಥಿರತ್ವ, ಅಸ್ಥಿಕತೆ, ಹೀರ್ತಿ, ಗೌರವ, ನಿರಹಂಕಾರತೆ ಮುಂತಾದ ಈ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಅಪಾರ್ಥಕ ಗುಣಗಳು ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ (ಶರಣಾಗತ ವತ್ಸಲತೆ) ದಿವ್ಯಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳು ಕೊಂಚವೂ ಕ್ಷೀಣಿಸದೇ ಯಾವನಲ್ಲಿ ಸದಾ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀನಿವಾಸನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು

ಪ್ರಾಗಲ್ಬ್ಯಂ ಪ್ರಶ್ನಯಃ ಶೀಲಂ ಸಹ ಓಜೋ ಬಲಂ ಭಗಃ |
ಗಾಂಭೀರ್ಯಂ ಸ್ಥೈರ್ಯಮಾಪ್ತುಂ ಕೀರ್ತಿರ್ಮೋಹನಕಂಠಃ || ೨೮ ||

ಏತೇ ಚಾನೈ ಚ ಭಗವನ್ನಿತ್ಯಾ ಯತ್ರ ಮಹಾಗುಣಾಃ |
ಪ್ರಾಥ್ಯಾ ಮಹತ್ತ್ವಮಿಚ್ಛದ್ವಿರ್ಗ ವಿಯಂತಿ ಸ್ವಕರ್ಹಿ ಚತ್ || ೨೯ ||

ತೇನಾಹಂ ಗುಣಪಾತ್ರೇಣ ಶ್ರೀನಿವಾಸೇನ ಸಾಂಪ್ರತಮ್ |
ಶೋಚಾಮಿ ರಹಿತಂ ರೋಹಂ ಪಾಪುನಾ ಕಲಿನೇಕ್ಷಿತಮ್ || ೩೦ ||

ಆತ್ಮಾನಂ ಚಾನುಶೋಚಾಮಿ ಭವಂತಂ ಚಾಮರೋತ್ತಮಮ್ |
ದೇವಾನ್ ಪಿತೃನ್ಪಿತೀನ್ ಸಾಧೂನ್ ಸರ್ವಾನ್
ವರ್ಣಾನ್ ಸ್ವರ್ಧಾಽಽಶ್ವಮಾನಾನ್ || ೩೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ಬಹುತಿಥಂ ಯದಪಾಂಗಮೋಕ್ಷ-
ಕಾಮಾಸ್ತಪಃ ಸಮಚರನ್ ಭಗವತ್ಪೂಜಾಃ |
ಸಾ ಶ್ರೀಃ ಸ್ವನಾಸಮರವಿಂದವನಂ ವಿಹಾಯ
ಯತ್ಪಾದಸೌಭಗಮಲಂ ಭಜತೇಽನುರಕ್ತಾ || ೩೨ ||

ತಸ್ಯಾಹಮಬ್ಜ ಕುಲಿಶಾಂಕುಶೇಕೇತುಕೇಶೈಃ
ಶ್ರೀಮತ್ಪದೈರ್ಭಗವತಃ ಸಮಲಂಕೃತಾಂಗೀ |
ಶ್ರೀನೃರೋಚ ಉಪಲಬ್ಧ ತತೋ ವಿಭೂತಿಂ
ಲೋಕಾನ್ ಸಮಾಂ ಪೃಥ್ವಜದುತ್ಸು ಯತೀಂತದಂತೇ || ೩೩ ||

ಯೋ ವೈ ಮಮೂತಿಭರಮಾಸುರವಂಶರಾಜಾ-
ಮಕೌಹೀನೇಶತಮಪಾನುದದಾತ್ಮಕಂತ್ರಃ |
ತ್ವಾಂ ದುಃಖಮೂನಪದಮಾತ್ಮ ನಿ ಪೌರುಷೇಣ
ಸಂಪಾದಯನ್ಯದುಪ ರಮ್ಯಮಬಿಭೃದಂಗಮ್ || ೩೪ ||

ಕಾ ವಾ ಸಹೇತ ವಿರಹಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಸ್ಯ
ಪ್ರೇಮಾವಲೋಕರುಚಿರಸ್ಮಿತವಲ್ಲುಜಲ್ಪೈಃ |
ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಸಮಾನಮಹದನ್ಯಧಮಾನಿನೀನಾಂ
ರೋಮೋತ್ಸವೋ ಮಮ ಯದಂಘ್ರವಿಟಂಕಾಯಾಃ || ೩೫ ||

ತನ್ನ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಉಪ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ |
ಹಾಗೂ ಈ ಜಗತ್ತು ಪಾಪಮಯನಾದ ಕಲಿಯ ಕೆಟ್ಟದ್ದಷ್ಟಿಗೆ
ಲಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ! ಎಂದು ನಾನು ಶೋಕಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ.
|| ೨೮-೩೦ || ಹಾಗೆಯೇ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ
ಕುರಿತು ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿನ್ನ ಕುರಿತು, ಆಶ್ರಯಹೀನರಾದ
ದೇವತೆಗಳ ಕುರಿತೂ, ಪಿತೃಗಳೂ, ಮುಷ್ಕಗಳೂ, ಸಾಧು-
ಸಂಜ್ಞರೂ, ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳೂ, ಆಶ್ರಮಗಳೂ ಇವುಗಳ ಕುರಿ
ತಾಗಿಯೂ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೩೧ || ಯಾವಾಕೆಯ ಕೃಪಾ
ಕುಣಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮುಂತಾದ
ದೇವತೆಗಳು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸು
ನುಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ, ಅಂತಹ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೂ ತನ್ನ ನಿವಾಸ
ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಕಮಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಪ್ರೇಮದಿಂದ
ಯಾವಾತನ ಚರಣಮಲಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವಳೋ,
ಅಂತಹ ಭಗವಂತನ ಕಮಲ ವಜ್ರಾಯುಧ, ಅಂಕುಶ, ಧ್ವಜಗಳೇ
ಮುಂತಾದ ದಿವ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಗಳ
ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ಮಹಾವೈಭವವನ್ನು ಪಡೆದು,
ಮೂರು ರೋಷಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಗರ್ವಪಡುತ್ತಾ
ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಆ ಭಗವಂತನು ಕೈಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡನಲ್ಲ!
|| ೩೨-೩೩ ||

ನೀನು ನಿನ್ನ ಮೂರು ಚರಣಗಳು ಕೂನವಾಗಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದೆ, ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಪುರುಷಾರ್ಥದಿಂದ
ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಡ್ತೊಳೆಯೇ ಪುಣಃ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ
ಸ್ವಸ್ಥನಾದುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಆತ್ಮಂತ ರಮಣೀಯ ಕ್ಯಾಮಸುಂದರ
ವಿಗ್ರಹನು ಯದುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ, ಸಾವಿರಾರು ಅಕೌಹೀನೇ
ಸೇನೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಅಸುರವಂಶೀ ರಾಜರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ
ನನ್ನ ಭಾರೀ ದೊಡ್ಡ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಿದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು
ಪರಮ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದನು. || ೩೪ || ಅಂತಹ ಆ ಕೃಪಾಳು
ದಯಾವಿಧಾನ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಕ್ಯಾಮಸುಂದರನ
ವಿರಹವನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಸಹಿಸಬಲ್ಲನು ? ಅವನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ
ನಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ರೋಮಾಂಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ
ಚರಣಗಳ ದಿವ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅಂಕಿತವಾಗುವಾಗ ನಾನು
ಆತ್ಮಂತ ಶೋಭಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈಗ ಅವನು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ನನಗೆ
ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಾ ಇದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ದ್ವಾರಕೆಯಲ್ಲಿ
ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಕುಟುಂಬದಿಂದ, ರುಚಿರ ಹಾಸ್ಯಪೂರ್ಣ
ಧೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಮಧುರ ಭಾಷಣದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸು
ತ್ತಿದ್ದರು. ಭಗವಂತನೂ ಕೂಡ ಅವರನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಅನಂದ
ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು
ಧರಿಸಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ರಾಣಿಯಿಗೆ - ನಾವು
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸುವಷ್ಟೇ ಅವನೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸುತ್ತಿ
ರುವನು ಮತ್ತು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮದ
ಸಮಾನತೆ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಗರ್ವಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಗವಂತನು
ಅವರ ಗರ್ವವನ್ನೂ ಕೂಡ ನಾಶಪಡಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ
ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಈಗ ಅಂಶರ್ಥಾನಗೊಳಿಸಿರುವನು. || ೩೫ ||

ತಯೋರೇವಂ ಕಥಯತೋಽ ಪೃಥಿವೀಧರ್ಮಯೋಷ್ವದಾ ।
ಪರೀಕ್ಷಿನ್ನಾಮ ರಾಜರ್ಷಿಃ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಪ್ರಾಚೀಂ ಸದ್ವರ್ತನಮ್

|| ೩೬ ||

ಓಣಿ ಧರ್ಮವೂ ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡು
ತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ಹಲಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ ರಾಜರ್ಷಿತ್ವವನ್ನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ದಾನು
ನಡವಳಿಕೆ ನಡೆಯ ಪೂರ್ವತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದನು. || ೩೬ ||

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾಂಡುಪುತ್ರಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧಃ

ಪೃಥ್ವೀಧರ್ಮಸಂವಾದೋ ನಾಮ ಪೋಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೬ ||

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ದಾನು ಕಲಿಪುರುಷನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದುದು

ಸೂತ ಉವಾಚ

ತತ್ರ ಗೋಮಿಥುನಂ ರಾಜಾ ಹನ್ಯಮಾನಮನಾಥಮತ್ ।
ದಂಡಹಸ್ತಂ ಚ ವೃಷಲಂ ದದೃಶಃ ನೃಪಲಾಂಛನಮ್

|| ೧ ||

ವೃಷಂ ಮೃಣಾಲಧವಲಂ ಮೇಹಂತಮಿವ ಬಿಭೃತಮ್ ।
ವೇಪಮಾನಂ ಪದ್ಯಕೇನ ಸೀದಂತಂ ಶೂದ್ರತಾಡಿತಮ್

|| ೨ ||

ಗಾಂಚಧರ್ಮದುಘಾಂವೀನಾಂ ಭೃಕಂ ಶೂದ್ರಪದಾಹತಾಮ್ ।
ವಿವತ್ಸಾಂ ಸಾಪ್ತವದನಾಂ ಕ್ಷಾಮಾಂ ಯಮಮುಚ್ಛತೀಮ್

|| ೩ ||

ಪಪ್ರಚ್ಛ ರಥಮಾರೂಢಃ ಕಾರ್ತಸ್ತವಪರಿಚ್ಛಿದಮ್ ।
ಮೇಘಗಂಭೀರಯಾ ವಾಚಾ ಸಮಾರೋಪಿತಾರ್ಮುಕಃ

|| ೪ ||

ಕ್ಷ್ವಂ ಮುಚ್ಛರಣೇ ಲೋಕೇ ಬಲಾದ್ಧೃಷ್ಯಬಲಾನ್ವಲೀ ।
ನರದೇವೋಽಸಿ ವೇಷೇಣ ನಟವತ್ಕರ್ಮಣಾದ್ವಿಃ

|| ೫ ||

ಕ್ಷ್ವಂ ಕೃಷ್ಣೇ ಗತೇ ದೂರಂ ಸಹ ಗಾಂಡೀವಧನ್ವನಾ ।
ಶೋಷೋಽಸ್ಯ ಶೋಷಾನ್ವಹಸಿ ಪ್ರಹರನ್ವಧಮರ್ಹಸಿ

|| ೬ ||

ತ್ವ ವಾ ಮೃಣಾಲಧವಲಾ ಪಾದೈರ್ನ್ಯೂನಾಃ ಪದಾ ಚರನ್ ।
ಪೃಷ್ಠದೂಪೇಣ ಕಿಂ ಕಶ್ವಿದ್ವೇವೋ ನಃ ಪರಿಪೇದಯನ್

|| ೭ ||

ಽ ನಾತು ಪೌರಹೇಂದ್ರಾಣಾಂ ದೋರ್ಧಂಡಪರಂಭತೇ ।
ಧೂತಲೇಽಸುಪತಂತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ವಿನಾ ತೇ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಕುಚಿ

|| ೮ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕರೇ, ಪರೀಕ್ಷಿದ್ದಾನು
ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ - ಒಬ್ಬ ಶೂದ್ರನು ರಾಜವೇಷ
ಧಾರಿಯಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅನಾಥ
ರಂತ ಇರುವ ಒಂದು ಹಸು, ಮತ್ತು ಜೋಡಿಯನ್ನು ಕೊಡೆಯು
ತ್ತಿದ್ದನು. || ೧ || ತಾವರೆಯ ದಂಟಿನಂತಿದ್ದ ಆ ಮತ್ತು ಒಂಟಿಕಾಲಿನ
ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಗಡ-ಗಡ ನಡುಗುತ್ತಾ ಆ ಘಾತುಕನ ವಿಟಿಂದ
ಪೀಡಿತವಾಗಿ ಮೂತ್ರವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. || ೨ || ಹಸುವು
ಧರ್ಮೋಪಯೋಗಿ ಹಾಲು, ತುಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ಹವಿಸ್ಸು
ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೋಮಯವೂ ಧಾರ್ಮಿಕ
ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಹಸುವು
ಪರೇ-ಪರೇ ಶೂದ್ರನ ಒಡೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ಅತ್ಯಂತ
ವೀಳಾಗಿದ್ದಳು. ಮೊದಲೇ ಒಡಕಲಾಗಿದ್ದು ಕರುವೂ ಆದರೆ
ಒಳೆಯಿಲ್ಲ ಇವರಿಲ್ಲ ಅವಕ್ಕೆ ಹಸುವು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ
ನೀರು ಹುಯುತ್ತಿತ್ತು. || ೩ || ಸ್ವರ್ಣಾಲಂಕೃತ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ
ರಾಜಾ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಬಾಣಹೂಡಿ ಮೇಘಗಂಭೀರ
ವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. || ೪ || ಎಲವೋ!
ನೀನಾರು? ಬಲಕಾಲಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ
ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ದುರ್ಬಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ
ಎಕೆ ಕೊಡೆಯುತ್ತಿರುವೆ? ನಟನಂತೆ ರಾಜನ ವೇಷವನ್ನು
ಧರಿಸಿದ್ದೀಯಾ, ಆದರೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಶೂದ್ರನಂತೆ ಕೆಂಡು
ಬರುವೆಯಲ್ಲ! || ೫ || ಗಾಂಡೀವ ಧನುರ್ಧರನಾದ ಅರ್ಜುನ
ನೊಡನೆ ಭಗವಾನ್ ಕ್ರಿಶ್ಣನೂ ಪರಂಧಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಬಳಿಕ
ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಇಂತಹ ಏಕಾಂತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಪಡಿಸುವ
ನೀನು ಅವರಾಧಿಯೇ ಆಗಿದ್ದು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಅರ್ಹ
ವಾಗಿರುವೆ. || ೬ || ರಾಜನು ಆ ವೃಷಭರೂಪೀ ಧರ್ಮನಲ್ಲಿ
ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು - ಕಮಲದ ದಂಟಿನಂತೆ ಕುಭವಾದ ಬಣ್ಣದಿಂದ
ಕೆಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ನೀನಾರು? ಮೂರು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಳೆದು
ಕೊಂಡು ಒಂಟಿಕಾಲಿನಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೇದ
ಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಾವನಾದರೂ ದೇವತೆಯಾಗಿರುವೆಯಾ?
|| ೭ || ಪುರುಷನಾದ ಅರಸರ ಬಾಹುದಂಡದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾದ
ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆ ಯಾವ
ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಮುಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. || ೮ || ಎಲ್ಲಿ

ಮಾ ಸೌರಭೇಯಾನುಕುಲೋ ವೈತು ತೇ ವೃಷಲಾಧ್ಯುಮಾ |
ಮಾ ರೋದೀರಂಬ ಭದ್ರಂ ತೇ ಖಿಲಾಣಾಂ ಮಯಿ ಶಾಸ್ತರಿ
|| ೯ ||

ಯಸ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾಸ್ತಸ್ಯಯೇ ಸಾಧ್ವಸಾಧುಃ |
ತಸ್ಯ ಮತ್ಸ್ಯ ರಶ್ಮಂತಿ ಕೀರ್ತಿರಾಯುರ್ಭಗೋ ಗತಿಃ
|| ೧೦ ||

ಏಷ ರಾಜ್ಞಾಂ ಪರೋ ಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾತಾನಾಮಾರ್ತನಿಗ್ರಹ |
ಅತ ಏನಂ ವಧಿಷ್ಯಾಮಿ ಭೂತದ್ವಹಮಸತ್ತಮಮ್
|| ೧೧ ||

ಕೋಽವೃಶ್ಚತವ ಪಾದಾಂಸ್ತ್ರಿನೈರಭೇಯ ಚತುಷ್ಪದ |
ಮಾ ಭೂವಂಶಾದ್ವಾ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ರಾಜ್ಞಾಂ ಕೃಷ್ಣಾನುವರ್ತಿನಾಮ್
|| ೧೨ ||

ಅಖ್ಯಾಹಿ ವೃಷ ಭದ್ರಂ ವಃ ಸಾಧೂನಾಮಕೃತಾಗಮಾಮ್ |
ಅಹವೈರೂಷ್ಯಕರ್ತಾರಂ ಪಾರ್ಥಾನಾಂ ಕೀರ್ತಿರೂಷಾಮ್
|| ೧೩ ||

ಜನೇಽನಾಗೃಘಂ ಯುಂಜನ್ಸರ್ವತೋಽಸ್ಯ ಚ ಮದ್ವಯಮ್ |
ಸಾಧೂನಾಂ ಭದ್ರಮೇವ ಸ್ಯಾದಸಾಧುದಮನೇ ಕೃತೇ
|| ೧೪ ||

ಅನಾಗಸ್ತ್ವಿಹ ಭೂತೇಪು ಯ ಅಗೃಹ್ಣನ್ನಿರಂಕುಶಃ |
ಅಹರ್ತಾಸ್ಮಿ ಭುಜು ಸಾಕ್ಷಾದಮರ್ತ್ಯಸ್ಯಾಹಿ ಸಾಂಗದಮ್
|| ೧೫ ||

ರಾಜ್ಞೋ ಹಿ ಪರಮೋ ಧರ್ಮಃ ಸ್ವಧರ್ಮಸ್ಯಾನುಪಾಲನಮ್ |
ಶಾಸತೋಽನ್ಯಾನ್ ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರಮನಾಪದ್ಯುತ್ಪಥಾನಿಕ
|| ೧೬ ||

ಧರ್ಮ ಉವಾಚ

ಏತದ್ವೈ ಪಾಂಡವೇಯಾನಾಂ ಯುಕ್ತಮಾರ್ತಾಭಯಂ ವಚಃ |
ಯೇಷಾಂ ಗುಣಗಣೈಃ ಕೃಷ್ಣೋ ದೌತ್ಯಾದೌ ಭಗವಾನ್ಮತಃ
|| ೧೭ ||

ನ ವಯಂ ಕ್ಲೇಶವೀಜಾನಿ ಯತಃ ಸ್ಯುಃ ಪುರುಷರ್ಷಭ |
ಪುರುಷಂ ತಂ ವಿಜಾನೀಮೋ ವಾಕ್ಯಭೇದವಿಮೋಹಿತಾಃ
|| ೧೮ ||

ಕೇಚಿದ್ವಿಕ್ರಲ್ಪಪಸನಾ ಆಹುರಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಃ |
ದೈವಮನ್ಯೇ ಪರೇ ಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಮಪರೇ ಪ್ರಭುಮ್
|| ೧೯ ||

ವೃಷಭವೇ | ಈಗ ನೀನು ದುಃಖವಡೆ ಈ ಧರ್ಮಭಾತುಕನಿಂದ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿರು. ಅಮ್ಮಾ ಗೋಮಾತೇ! ದುಷ್ಟಿಗೆ ಶಾಸನ ಮಾಡುವಂತಹ ನಾನೇ ಇಲ್ಲಿರುವಾಗ ನೀನು ಅಳಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. || ೯ || ದೇವಿ! ಯಾವ ರಾಜನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ದುಷ್ಟರ ಉಪದ್ರವದಿಂದ ಹೆದರುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಮೈನುರತ ರಾಜನ ಕೀರ್ತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಆಯುಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪರಲೋಕಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. || ೧೦ || ಓಡಿತ್ತರ ದುಃಖವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದೇ ರಾಜರ ಪರಮಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಹಾ ದುಷ್ಟರೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವವನೂ ಆದ ಇವನನ್ನು ನಾನು ಈಗಲೇ ಕೊಂದುಬಿಡುವೆನು. || ೧೧ || ಎಲೈ ವೃಷಭವೇ! ನೀನು ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಣಿಯು. ನಿನ್ನ ಮೂರು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದರು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿರುವ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಯಾರೂ ನಿನ್ನಂತೆ ದುಃಖಿಗಳಾಗಬಾರದು. || ೧೨ || ವೃಷಭೋ ಕೃಮಾ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನಿನ್ನಂತಹ ನಿರಪರಾಧಿ ಸಾಧುವಿನ ಅಂಗಭಂಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪಾಂಡವರ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಳಂಕ ತಂದಿರುವ ಆ ದುಷ್ಟನು ಯಾರು? || ೧೩ || ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವವನು ಎಲ್ಲೆ ಇದ್ದರೂ ಅತನು ನನಗೆ ಭಯಪಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ದಮಿಸ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗುವುದಲ್ಲವೇ? || ೧೪ || ನಿರಂಕುಶನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಕೊಡುವವನು ದೇವವೈರುಷನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಅತನ ಶೋಕಗಳಿಗಿಂತಲಂಕೃತವಾದ ಭುಜವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕುವೆನು. || ೧೫ || ಅಹತ್ಕಾಲವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿ ವರ್ತಿಸುವವರನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರವಾಗಿ ದಂಡಿಸುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾ ಇರುವುದೇ ರಾಜರ ಪರಮಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. || ೧೬ ||

ಧರ್ಮವೃಷಭವೈ ಹೇತು - ಮಹಾರಾಜನೇ! ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೌತ್ಯವೇ ಮುಂತಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಪಾಂಡವರ ಪಂಶಜನಾದ ನೀನು ದುಃಖಿತರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಅಶ್ವಾಸನೆಯ ನೀಡುವುದು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. || ೧೭ || ಪುರುಷತ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಮಾತುಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಈ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಯಾರು ಕಾರಣ ನೆಂಬುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. || ೧೮ || ಯಾವುದೇ ದೈವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು ಶಾವೇ-ತಮ್ಮನ್ನು ತಮ್ಮ ದುಡಿದ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಪ್ರಾರಬ್ಧವನ್ನು ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಕೆಲವರು ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕೆಲವರು ಈಶ್ವರನನ್ನು ದುಃಖಿಗಳ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೧೯ || ಯಾವ ತರ್ಕ-ವಿರ್ತಗಳಿಗೂ ನಿಲುವಿದೆ, ಯಾವ ಮಾತಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗದೆ ಇರುವ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುವುದು - ಎಂದು ಕೆಲವರು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜರ್ಷಿಯೇ! ಇವುಗಳಲ್ಲಿ

ಅಪ್ರತರ್ಕ್ಯಾದನಿದೇಶ್ಯಾದಿತಿ ಕೇಶ್ವಪಿ ನಿಶ್ಚಯಃ |
ಅತ್ರಾನುರೂಪಂ ರಾಜರ್ಷೇ ವಿಮೃಶಸ್ಥಮನೀಶ್ವಯಾ

|| ೨೦ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಧರ್ಮೇ ಪ್ರವದತಿ ಸ ಸಮ್ರಾಟ್ ದ್ವಿದಾತ್ರಮ |
ಸಮಾಹಿತೇನ ಮನಸಾ ವಿಖೇದಃ ಪರ್ಯಚಿಪ್ತ ತಮ್

|| ೨೧ ||

ರಾಜೋಽವಾಚ

ಧರ್ಮಂ ಬ್ರವೀಷಿ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಧರ್ಮೋಽಸಿ ವೃಷರೂಪಧೃಕ್ |
ಯದಧರ್ಮಕೃತಃ ಸ್ಥಾನಂ ಸೂಚಕಸ್ಯಾಪಿ ತದ್ಭವೇತ್

|| ೨೨ ||

ಅಥವಾ ದೇವಮಾಯಾಯಾ ಸೂನಂ ಗತಿರಗೋಚರಾ |
ಚೇತಸೋ ವಚಸತ್ಯಾಪಿ ಭೂತಾನಾಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ

|| ೨೩ ||

ತಪಃ ಶೌಚಂ ದಯಾ ಸತ್ಯಮಿತಿ ಪಾದಾಃ ಕೃತೇ ಕೃತಾಃ |
ಅಧರ್ಮಾಂಶೈಸ್ತಯೋ ಭಗ್ನಾಃ ಸ್ಥಯಸಂಗಮದ್ವೈರವ

|| ೨೪ ||

ಇದಾನೀಂ ಧರ್ಮ ಪಾದಸ್ತೇ ಸತ್ಯಂ ನಿರ್ವರ್ತಯೇದ್ಭುತಃ |
ತಂ ಜಿಘೃಕ್ಷತ್ಯಧರ್ಮೋಽಯಮನೃತೇನೈಧಿತಃ ಕಲಿಃ

|| ೨೫ ||

ಇಯಂ ಚ ಭೂರ್ಭಗವತಾ ನ್ಯಾಸಿತೋರುಭರಾ ಸತೀ |
ಶ್ರೀಮದ್ವಿಸ್ತುತ್ವದನ್ಯಾಸೈಃ ಸರ್ವತಃ ಕೃತಕೌತುಕಾ

|| ೨೬ ||

ಶೋಚತ್ಪುತ್ರಕಲಾ ಸಾಧ್ವೀ ದುರ್ಭಗೇವೋಚ್ಚತಾಧುನಾ |
ಅಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ ನೃಪವ್ಯಾಹಾಃ ಕೂದ್ರಾ ಭೋಕ್ಷುಂ ಮಾಮಿತಿ

|| ೨೭ ||

ಈತಿ ಧರ್ಮಂ ಮಹೀಂ ಪೈವ ಸಾಂತ್ವಯಿತ್ವಾ ಮಹಾರಥಃ |
ನಿಶಾತಮಾದದೇ ಖಿಡ್ಗಂ ಕಲಯೇಽಧರ್ಮಹೇತವೇ

|| ೨೮ ||

ತಂ ಜಿಘಾಂಸುಮಭಿವ್ರೇತ್ಯ ವಿಹಾಯ ನೃಪಲಾಂಛನಮ್ |
ತತ್ಪಾದಮೂಲಂ ಶಿರಸಾ ಸಮಗಾದ್ವಯವಿಹ್ವಲಃ

|| ೨೯ ||

ಪತಿತಂ ಪಾದಯೋರ್ವೀಕ್ಷ್ಯ ಕೃಪಯಾ ದೀನವತ್ಪಲಃ |
ತದಕ್ಷೋ ನಾವಧೀಚ್ಛ್ರೋಶ್ಯ ಆಹ ಚೇದಂ ಹವಸ್ವಿವ

|| ೩೦ ||

ಮುನಿವ್ರವ ಕು - ಮುನಿವ್ರವ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿಹೇಳು - ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನೂತಿಳಿದಿಲ್ಲ ೨೦ ||

ಸೂತಪ್ರವಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಶೌನಕರೇ ! ಧರ್ಮಪುರುಷನ ಈ ಧರ್ಮವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಶ್ವಸನ್ನಾಗಿ ಪೇದವಹಿತನಾದನು || ೨೧ ||

ಪುಣ್ಣಿದ್ರಾಜನು ಹೇಳಿದನು - ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ವೃಷಭವೇ ! ನೀನು ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಚಿತವಾಗಿಯೂ ನೀನು ವೃಷಭರೂಪವಾಗಿರುವ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿರುವೆ. (ನೀನು ನಿನಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡುವವನು ಹೇರನ್ನು ಎಕೆ ಹೇಳಿಕೆಲ್ಲ ಎಂದರೆ -) ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವನಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ನರಕಾದಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ಆತನ ಹೃದಯ ಸೂಚಿಸುವ ಮಗೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ || ೨೨ || ಅಥವಾ 'ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾಯೆಯ ಸ್ಮರೂಪವನ್ನೂ ಗತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮುನ್ನು ನಿಂದಾಗಲಿ, ಮಾತಿನಿಂದಾಗಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ' ಎಂಬುದೇ ನಿಶ್ಚಿತ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿದೆ || ೨೩ || "ಧರ್ಮದೇವನೇ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ದಯೆ, ಸತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮಪಾದಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ಮೂರುಪಾದಗಳು ಅಧರ್ಮದ ಅಂಶಗಳಾದ ಅಹಂಕಾರ, ಆಸಕ್ತಿ, ಮದ ಇವುಗಳಿಂದ ಮುರಿದುಹೋದುವು || ೨೪ || ಈ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದವಾದ 'ಸತ್ಯ'ವೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ. ಅದರ ಬಲದಿಂದಲೇ ನೀನು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ಅಧರ್ಮರೂಪವಾದ ಕರಿಯುಗವು ಆ ಪಾದವನ್ನು ನುಂಗಿಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ || ೨೫ || ಈ ಗೋಮಾತೆಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭೂಮಿತಾಯಿ ಯಾಗಿದ್ದು, ಶಿಶುಪ್ಪವರಮಾತ್ಮನು ಈಕೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಮಹಾಭಾರವನ್ನು ಎಸೆ ಈಕೆಗೆ ಅನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದನು. ಆತನ ಪೌಂದರ್ಮ್ಯದಿಂದಾದ ಚರಣಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಈಕೆಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಗರ್ಭಿಯೂ ಅಲಂಕಾರ, ಅನಂದೋತ್ಸವಗಳು ಸಂಪನ್ನವಾಗಿದ್ದವು || ೨೬ || ಈಗ ಆತನ ಆಗರಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಸಾಧ್ವಿಯು ದುರ್ಭಾಗ್ಯವತಿಯಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರುರೂರುತ್ತಾ - ಅಯ್ಯೋ ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಾಹ್ಯದೊಡನೆಗಲಾದ ಕೂದ್ರರು ರಾಜವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಳುವರಲ್ಲ" ಎಂದು ಚಿಂತೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ || ೨೭ ||

ಮಹಾರಥಿಯಾದ ಪುಣ್ಣಿದ್ರಾಜನು ಹೀಗೆ ಧರ್ಮದೇವನನ್ನೂ ಭೂದೇವಿಯನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವ ಕಲಿಪುರುಷನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಿಕ್ಕುವಾದ ಮಡ್ಗವನ್ನಿಟ್ಟಿದನು || ೨೮ || ಪುಣ್ಣಿದ್ರಾಜನು ತನ್ನನ್ನು ಈಗ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಯಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದ ಕಲಿಪುರುಷನು ಒಡನೆಯೇ ತನ್ನ ರಾಜವೇಷವನ್ನು ಕಳಚಿಹಾಕಿ ಭಯದಿಂದ ಕೇವಳಗೊಂಡು, ತಲೆಯನ್ನು ಆತನ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಶರಣಾದನು || ೨೯ || ಪುಣ್ಣಿದ್ರಾಜನರೋ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯೂ, ದೀನವತ್ಪಲನೂ, ಕುಲಾಗತರಕ್ಷಣೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಲಿ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನನ್ನು ಸಾಯಿಸದೆ ಕರುಣೆ ತೋರಿದನು. ಅವನು ಕಿರುನಗೆಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತಾ ಕಲಿಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದನು || ೩೦ ||

ರಾಜೋವಾಚ

ನ ತೇ ಗುಡಾರೇಶಯಶೋಧರಾಣಾಂ
ಬದ್ಧಾಂಜಲೇವೈ ಭಯಮಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್ |
ನ ವರ್ತತವ್ಯಂ ಭವತಾ ಕಥಂಚನ
ಕ್ಷೇತ್ರೇ ಮದೀಯಿ ತ್ವಮಧರ್ಮಬಂಧುಃ || ೩೦ ||

ತ್ವಾಂ ವರ್ತಮಾಸಂ ನರದೇವದೇಹೇ-
ಷ್ವನುಪ್ರವೃತ್ತೋಽಯಮಧರ್ಮಪೂಗು |
ಲೋಭೋಽಸೃತಂಚೌರ್ಯಮನಾರ್ಯಮಂಜೋ
ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಚ ಮಾಯಾ ಕಲಹಶ್ಚ ದಂಭಃ || ೩೧ ||

ನ ವರ್ತತವ್ಯಂ ತದಧರ್ಮಬಂಧೋ
ಧರ್ಮೇಣ ಸತ್ಯೇನ ಚ ವರ್ತತವ್ಯೇ |
ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತೇ ಯತ್ರ ಯಜಂತಿ ಯಜ್ಞ-
ರ್ಯಜ್ಞೇಶ್ವರಂ ಯಜ್ಞವಿತಾನವಿಜ್ಞಾಃ || ೩೨ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ದರಿಭಗವಾನಿಜ್ಯಮಾಸ
ಇಹ್ಯಾಮೂರ್ಛಯಾರ್ಜುನಾಂ ಕಂ ತನೋತಿ |
ಕಾಮಾನಮೋಘಾನ್ ಸ್ಥಿರಜಂಗಮಾನಾ-
ಮಂತರ್ಬಹಿರ್ವಾಯುರಿವೃಷ ಆತ್ಮಾ || ೩೩ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಪರೀಕ್ಷಿತೈವಮಾದಿಷ್ಟಃ ಸ ಕಲಿರ್ಜಾತವೇಶಭುಃ |
ತಮುದ್ಯತಾಸಿಮಾಹೇದಂ ದಂಡಪಾಣಿಮಿವೋದ್ಯತಮ್
|| ೩೪ ||

ಕಲಿರುವಾಚ

ಯತ್ರ ಕ್ವಚನ ವತ್ಸ್ಯಾಮಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ ತವಾಜ್ಞಯಾ |
ಲಕ್ಷಯೇ ತತ್ರ ತತ್ರಾಪಿ ತ್ವಾಮಾತ್ತೇಷುಪರಾಸನಮ್
|| ೩೫ ||

ತಸ್ಯೇ ಧರ್ಮಭೃತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ಥಾನಂ ನಿರ್ದೇಶ್ಚುಮರ್ಹಸಿ |
ಯತ್ಕೃತ್ವ ನಿಯತೋ ವತ್ಸ್ಯ ಆತಿಷ್ಠಂತ್ಯೇಽನುಶಾಸನಮ್
|| ೩೬ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಅಭ್ಯರ್ಥಿತಸ್ತದಾ ತಸ್ಯೈ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಕಲಯೇ ದದೌ |
ದ್ಯೂತಂ ಪಾಸಂ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಸೂನಾ ಯತ್ರಾಧರ್ಮಶ್ಚುವಿಧಿಃ
|| ೩೭ ||

ಪುನಶ್ಚ ಯಾಚಮಾನಾಯ ಜಾತರೂಪಮದಾತ್ಮಭುಃ |
ತತೋಽಸೃತಂ ಮದಂ ಕಾಮಂ ರಜೋ ವೈರಂ ಚ ಪಂಚಮಮ್
|| ೩೮ ||

ಅಮೂನಿ ಪಂಚ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಹೃದಧರ್ಮಪ್ರಭವಾ ಕಲಿಃ |
ದತ್ತರೇಯೇಣ ದತ್ತಾನಿ ನೃವಸತ್ತನ್ನಿ ದೇಶಕೃತ್
|| ೩೯ ||

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಹೇಳಿದನು - 'ನೀನು ಕೈಚೋಡಿಸಿಕೊಂಡು
ಶರಣಾಗತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನ ಯಶಸ್ವೀ
ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ವೀರರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ.
ಆದರೆ ನೀನು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ
ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಂಡಿತನಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದವು. || ೩೦ || ನೀನು ರಾಜರ
ಶರಣಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಲೋಭ, ಅಸತ್ಯ, ಕಲ್ಪತನ,
ದುಷ್ಠತನ, ಸ್ವಧರ್ಮತ್ಯಾಗ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಕಪಟ, ಕಲಹ, ದಂಭ
ಮತ್ತು ಇತರ ಪಾಪಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. || ೩೧ || ಆದುದರಿಂದ
ಎಲೈ ಅಧರ್ಮದ ಮಿತ್ರನೇ! ನೀನು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತದೇಶದಲ್ಲಿ
ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಇರಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇದು ಸತ್ಯ,
ಧರ್ಮಗಳ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಧಿಧಿ
ಯಗ್ನಕ ಮಹಾತ್ಮರು ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ
ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. || ೩೨ || ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ
ಭಗವಂತನಾದ ಕ್ಷೀಣರಿಯು ಯಜ್ಞರೂಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರು
ವನು. ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಯಜ್ಞ
ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವಾತ್ಮ
ನಾಗಿರುವ ಆ ಸ್ವಾಮಿಯು ವಾಯುವಿನಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರ
ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಒಳ-ಹೊರಗೂ ವಿಕರಸವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದು ಅವರ
ಹಮನಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೩೩ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನ
ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಲಿಪುರುಷನು ನಡುಗತೊಡಗಿದನು. ಯಮ
ರಾಜನಂತೆ ಕೊಲ್ಲಲು ವಿಡ್ಫವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ ಪರೀಕ್ಷಿತನಲ್ಲಿ
ಕಲಿಯು ಹೀಗೆ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡನು - || ೩೪ ||

ಕಲಿಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು - ಸಾರ್ವಭೌಮನೇ! ನಿನ್ನ
ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾನು ಎಲ್ಲೆ ಇರಲು ಬಯಸಿದರೂ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ
ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ ನಿಂತಿರುವ ನಿನ್ನ ಮೂರ್ಛಿಯೇ
ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. || ೩೫ || ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿರೋಮಣಿಯೇ! ನಾನು
ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ನಿಯತವಾಗಿ ವಾಸಿಸಬಹುದಾದ
ಸ್ಥಾನವು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸು. || ೩೬ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಕಲಿಪುರುಷನ ಈ
ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಾಜಾ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಆತನಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ
ವಾಸಮಾಡಲು - ಜೂಜು, ಮದ್ಯಪಾನ, ಅಧಾರ್ಮಿಕವಾದ
ಸ್ವೀಕರಣ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಜಾಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇ
ಶಿಸಿದನು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಸತ್ಯ, ಮದ್ಯ,
ಆಸ್ತಿ, ನಿರ್ದಯತೆ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಅಧರ್ಮಗಳು
ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. || ೩೭ || ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು
ತನ್ನ ಮುಕ್ಕಾಗಿ ದಯಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಲಿಪುರುಷನು ಕೇಳಿದಾಗ
ಸಮರ್ಥನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಅವನಿಗೆ ಮುಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು
ಸ್ಥಾನ 'ಸುವರ್ಣ' (ಚಿನ್ನ) ವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಕಲಿ
ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಸತ್ಯ, ಮದ್ಯ, ಕಾಮ, ವೈರ ಮತ್ತು ರಜೋಗುಣ
ಎಂಬ ಐದು ಸ್ಥಾನಗಳಾದವು. || ೩೮ || ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ತನಗೆ
ಕೊಟ್ಟ ಆ ಐದು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೇ ಕಲಿಯು, ಅವನ ಅವಶ್ಯಕೆಯನ್ನು
ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದನು. || ೩೯ || ಆದ್ದರಿಂದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ

ಅಭೈತಾನಿ ನ ಸೇವೇತ ಬುಭೂಷುಃ ಪ್ರಯುಷಃ ಕ್ವಚಿತ್ |
ವಿಶೇಷತೋ ಧರ್ಮಶೀಲೋ ರಾಜಾ ಲೋಕಮಕಿರ್ಗುರುಃ

|| ೪೦ ||

ವೃಷಸ್ಯ ನಪ್ಪಾಂಸ್ತ್ರಿನ್ತಾದಾಂಸ್ತಪಃ ಶೌಚಂ ದಯಾಮಿತಿ |
ಪ್ರತಿಸಂದಧ ಆಶ್ವಾಸ್ಯ ಮಹೀಂ ಚ ಸಮವರ್ಧಯತ್

|| ೪೧ ||

ಸ ವಿಪ ವಿತರ್ಕ್ಯಧ್ಯಾಸ್ತ ಆಸನಂ ಪಾರ್ಥಿವೋಚಿತಮ್ |
ಪಿತಾಮಹೇನೋಪನ್ಯಸ್ತಂ ರಾಜ್ಞಾರ್ಣ್ಯಂ ವಿವಿಕ್ಷತಾ

|| ೪೨ ||

ಅಸ್ತೇಽಧುನಾ ಸ ರಾಜರ್ಷಿಃ ಕೌರವೇಂದ್ರಃ ಶ್ರೀಯೋಲ್ಲಸನ್ |
ಗಜಾಹ್ವಯೇ ಮಹಾಭಾಗಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿಃ ಬೃಹತ್ಪ್ರವಾಃ

|| ೪೩ ||

ಇತ್ಯಂಭೂತಾನುಭಾವೋಽಯಮಭಿಮನ್ಯುಸುತೋ ನೃಪಃ |
ಯಸ್ಯ ಪಾಲಯತು ಕ್ಷೋಣೀಂ ಯೂಯಂ ಸತ್ಯಾಯ ದೀಕ್ಷಿತಾಃ

|| ೪೪ ||

ವಸ್ತು ಒಯಸುವ ಪದವಿವಾಡ ಈ ಏದು ಸ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ
ಕೇಳಿಸದಾರವು. ಹೇಳುವಾಗಿ ಧರ್ಮಶೀಲರಾದ ರಾಜರು,
ಪ್ರಜಾಪಾಲಕರು ಧರ್ಮಪದವಿರಮಾಡುವ ಗುರುಜನರು
ತುಂಬಾ ವಿಚಾರವಂತರು ರಕ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಕು. || ೪೦ ||
ಅನಂತ ಪರೀಕ್ಷೆವ್ಯಾಪ್ತವು ವ್ಯವಹರವದಲ್ಲಿದ್ದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ
ತಪಸ್ಸು ಕೌಚ ದಯೆ ಏನು ಮೂರು ದಾರಿಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ
ಕೊಟ್ಟ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದವು. ಧೀಮಂತವಿನ್ಯಾಸ ಸಮಾಧಾನ
ಗೊಳಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಲಹಿದನು. || ೪೧ || ಆ ಪರೀಕ್ಷೆವ್ಯಾಪ್ತವೇ
ತನ್ನ ಪಿತಾಮಹನು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತೆರಳುವಾಗ ತನ್ನ ಕೊಲ್ಲಿ
ರಾಜ್ಯವಿಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಈಗಲೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ || ೪೨ ||
ಪರಮ ಯಶಸ್ವಿಯೂ, ಸೌಭಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನನೂ ಆದ ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ
ರಾಜರ್ಷಿಯು ಹೃನಾಮತಿಯಲ್ಲಿ ಕೌರವಜನದ ವಾಕ್ಯವಿಟ್ಟು
ಯಿಂದ ದಾರಾಜುತ್ತಿದ್ದಾನು || ೪೩ || ಅಭಿಮನ್ಯುಸುತನು ರಾಜಾ
ಪರೀಕ್ಷಿತನ ಪ್ರಭಾವ ಹೀಗಿದೆ. ಆ ಮಹಾನುಭಾವನು ವಾಕ್ಯ
ವನ್ಯಾಳವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ನೀವು ದೀರ್ಘಕಾಲ ನಡೆಯುವ
ಈ ಸತ್ಯಯಾಗದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವಿರಿ. * || ೪೪ ||

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಃ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರವತಹಂಚ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ

ಪರೀಕ್ಷಿತಾಃ ನಾಮ ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೭ ||

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಪನಿಗೆ ಶೃಂಗೀ ಋಷಿಯ ಶಾಪ ಒದಗಿದುದು

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಮೇಃ ವೈ ದ್ರೋಣಸ್ಯ ವಿಶ್ವಪ್ಸೋ ನ ಮಾತುರುದರೇ ಮೃತಃ |
ಅನುಗ್ರಹಾದ್ ಭಗವತಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯಾ ಮೃತಕರ್ಮಣಃ

|| ೧ ||

ಒಪ್ಪಕೋಪೋತ್ತಿತಾದ್ಧಸ್ತು ತಕ್ಷಕಾತ್ಮಾಽವಿಶ್ವವಾತ್ |
ಽ ಸಮ್ಯುಮೋಹೋರುಭಯಾದ್ವಗವತ್ಕರ್ಪಿತಾಶಯಃ

|| ೨ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕಾದಿಗಳೇ | ಅದ್ಭುತ
ಕರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ಕ್ಷಿಣ್ಣಪ್ಪವರಮಾತ್ಮನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ರಾಜಾ
ಪರೀಕ್ಷಿತನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಪ್ರಹ್ಲಾಸ್ಯ
ದಿಂದ ದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಯದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡನು. || ೧ ||
ವ್ಯಾಧ್ಯಾಣ ಶಾಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ತಕ್ಷಕನು ಕಚ್ಚಲು ಬಂದಾಗಲೂ
ಆತನು ಪ್ಯಾಣನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮೋಹಕ್ಕೆ
ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಭಗವಾನ್
ಕ್ಷಿಣ್ಣಪ್ಪನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು.
|| ೨ || ಅವನು ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ
ಕ್ಷೀಣಕುಮಾರಮುನಿಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣವ

* || ೪೦ || ೪೧ || ೪೨ || ೪೩ || ೪೪ || ಪರೀಕ್ಷಿತನು ರಾಜಾ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಪ್ರಹ್ಲಾಸ್ಯದಿಂದ ದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಯದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡನು. || ೧ || ವ್ಯಾಧ್ಯಾಣ ಶಾಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ತಕ್ಷಕನು ಕಚ್ಚಲು ಬಂದಾಗಲೂ ಆತನು ಪ್ಯಾಣನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಕ್ಷಿಣ್ಣಪ್ಪನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. || ೨ || ಅವನು ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕ್ಷೀಣಕುಮಾರಮುನಿಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣವ

|| ೪೦ || ೪೧ || ೪೨ || ೪೩ || ೪೪ || ಪರೀಕ್ಷಿತನು ರಾಜಾ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಪ್ರಹ್ಲಾಸ್ಯದಿಂದ ದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಯದೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡನು. || ೧ || ವ್ಯಾಧ್ಯಾಣ ಶಾಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ತಕ್ಷಕನು ಕಚ್ಚಲು ಬಂದಾಗಲೂ ಆತನು ಪ್ಯಾಣನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಕ್ಷಿಣ್ಣಪ್ಪನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. || ೨ || ಅವನು ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಗಂಗಾತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕ್ಷೀಣಕುಮಾರಮುನಿಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣವ

ಉತ್ಪದ್ಯ ಸರ್ವತಃ ಸಂಗಂ ವಿಜ್ಞಾತಾಜಿತಸಂಸ್ಥಿತಃ |
ವೈಯಾಸಕೇರ್ಜಹೌ ಶಿಷ್ಯೋ ಗಂಗಾಯಾಂ ಸ್ಥು ಕಲೇವರಮ್

|| ೩ ||

ನೋತ್ರಮಶ್ವೋಕಮಾರ್ತಾಸಾಂ ಜುಷಾಂ ತತ್ಕಥಾವೃತ್ತಮ್ |
ಸ್ಯಾತ್ಸಂಭ್ರಮೋಽಂತಕಾಲೇಽಪಿ ಸ್ಥಿತಾಂ ತತ್ತದಾಂಬುಜಮ್

|| ೪ ||

ತಾವತ್ಕಲಿರ್ನ ಪ್ರಭವೇತ್ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋಽಪೀಹ ಸರ್ವತಃ |
ಯಾವದೀಶೋ ಮಹಾನುರ್ವ್ಯಾಮಾಭಿಮನ್ಯವ ಏಕರಾಟ್

|| ೫ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ನಹನಿ ಯರ್ಹೇವ ಭಗವಾನುತ್ಸರ್ಜಗಾಮ್ |
ತದೈವೇಹಾನುವೃತ್ತೋಽಸಾವಧರ್ಮಪ್ರಭವಃ ಕಲಿಃ

|| ೬ ||

ನಾನುದ್ವೈಷ್ಟಿ ಕಲಿಂ ಸಮ್ರಾಟಾರಂಗ ಇವ ಸಾರಭುಕ್ |
ಕುಶಲಾನ್ಯಾಸು ಸಿದ್ಧಂತಿ ನೇತರಾಣ ಕೃತಾನಿ ಯತ್

|| ೭ ||

ಕಿಂ ನು ಬಾಲೇಷು ಶೂರೇಣ ಕಲಿನಾ ಧೀರಭೀರುಣಾ |
ಅಪ್ರಮತ್ತಃ ಪ್ರಮತ್ತೇಷು ಯೋ ವೃಕೋ ನೃಪ ವರ್ತತೇ

|| ೮ ||

ಉಪವರ್ಣತಮೇತದ್ವಃ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾರೀಕ್ಷಿತಂ ಮಯಾ |
ವಾಸುದೇವಕಥೋಜೇತಮಾಖ್ಯಾನಂ ಯದಪ್ಯಚ್ಛತ

|| ೯ ||

ಯಾ ಯಾಃ ಕಥಾ ಭಗವತಃ ಕಥನೀಯೋರುಕರ್ಮಣಃ |
ಗುಣಕರ್ಮಾಶ್ರಯಾಃ ಪುಂಭಿಃ ಸಂಸೇವ್ಯಾಸ್ತಾ ಬುಭೂಷುಭಿಃ

|| ೧೦ ||

ಮಹಯ ಊಚುಃ

ಸೂತ ಜೀವ ಸಮಾಃ ಸೌಮ್ಯ ಶಾಶ್ವತೀರ್ವಿತದಂ ಯಶಃ |
ಯಸ್ತ್ವಂ ತಂಸಸಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ತ ಮರ್ತ್ಯಾನಾಮಮೃತಂ ಹಿ ನಃ

|| ೧೧ ||

ಕರ್ಮಣ್ಯಾನ್ಮನಾಶ್ಚಾಸ್ತೇ ಧೂಮಧೂಮ್ರಾತ್ಮನಾಂ ಭವಾನ್ |
ಆಪಾಯಯಿತಿ ಗೋವಿಂದಪಾದಪದ್ಮಾಸವಂ ಮಥು

|| ೧೨ ||

ತುಲಯಾಮ ಲವೇನಾಪಿ ನ ಸ್ಪರ್ಗಂ ನಾಪುನರ್ಭವಮ್ |
ಭಗವತ್ಸಂಗಿ ಸಂಗಸ್ಯ ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಕಿಮುತಾಶಿಷಃ

|| ೧೩ ||

ವಸ್ತುನಿತುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. || ೩ ||
ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಲೀಲಾಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಆ ಕಥಾ
ಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ, ಅವನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ
ಇರುವ ಸುಶೃತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಬರಿ, ಗಲಿ-
ಜಲಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೪ || ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಮನ್ಯು
ನೆಂದನ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವರೆಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ
ಕಲಿಯು ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಅಟವೇನೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ
|| ೫ || ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಾವದಿನ, ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕವನ್ನು
ತ್ಯಜಿದನೋ, ಅಗಿನಿಂದಲೇ ಅಧರ್ಮದ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ
ಕಲಿಯು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿಬಿಟ್ಟದ್ದಾದರೂ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಅದನ್ನು
ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. || ೬ || ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು
ದುಃಖಿಯಂತೆ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದುದ್ದ
ರಿಂದಲೇ, ಅವನಿಗೆ ಕಲಿಯುಗದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ದ್ವೇಷವೂ
ಇರಲಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಗುಣವೊಂದಿದೆ.
ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಾದರೂ ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಫಲಕಾರಿ
ಯಾಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಪಾವಕರ್ಮದ ಫಲವು ಶರೀರದಿಂದ ಮಾಡಿ-
ದಾಗಲೇ ಸಿಗುವುದು. ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದಲ್ಲ. || ೭ || ಈ
ಕಲಿಯು ತೋಳದಂತೆ, ತೋಳವು ಬಾಲಕರ ಮೇಲೆ ಪರಾಕ್ರಮ
ತೋರಿದರೂ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳ ಶೂರ-ವೀರರಿಗೆ ಭಯಪಡುತ್ತದೆ.
ಹಾಗೆಯೇ ಕಲಿಪುರುಷನು ಪ್ರಮಾದಿ ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ವಶಪಡಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸದಾ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. || ೮ || ಶೌನಕಾದಿ
ಮುಷಿಗಳೇ! ನೀವು ಕೇಳಿದಂತೆ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಕಥೆಯಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ನಮಗೆ
ವರ್ಣಿಸಿದೆ. || ೯ || ಕೀರ್ತಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ, ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ
ವಾದ, ನಾನಾ ದಿವ್ಯಲೀಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ
ದಿವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನೂ, ದಿವ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುವ ಯಾವ-ಯಾವ
ದಿವ್ಯಕಥೆಗಳಿಗಿಂತಲೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವ
ಪುರುಷರು ಸೇವಿಸಬೇಕು. || ೧೦ ||

ಮುಷಿಗಳು ಕೇಳಿದರು - ಸೌಮ್ಯ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಸೂತ
ಪುರಾಣಿಕರೇ! ನೀವು ಶಾಶ್ವತಕಾಲದವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರಿ. ಏಕೆಂದರೆ,
ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಒದ್ದಿರುವ ನಮಗೆ ನೀವು ಭಗವಾನ್
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಮೃತಮಯವಾದ ಧರ್ಮಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಶ್ರವಣಮಾಡಿ
ಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. || ೧೧ || ಒಹಳಕಾಲ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ-
ಮಾಡುತ್ತಾ ಅದರ ಹೊಗೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಶರೀರಗಳು ಬೂದು
ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿತು. ಆದರೂ ಆ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವು ದೊರೆಯುವು-
ದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ. ನೀವಾದರೂ ಈಗಲೇ ನಮಗೆ ಭಗವಾನ್
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಚಂದ್ರನ ಚರಣಕಮಲಗಳ ದಿವ್ಯೋನ್ನಾದಕರವಾದ
ಮಹಾರಂಧವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರಿ.
ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಾಂತಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ
ಬಂದಿದೆ. || ೧೨ || ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಲವಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಸಂಗದಿಂದ
ಉಂಟಾದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗವಾಗಲೀ, ಮೋಕ್ಷವಾಗಲೀ ಹೋಲಿ
ಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ತುಚ್ಛವಾದ ಮಾನುಷಭೋಗಗಳ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? || ೧೩ || ಮಹನೀಯರಾದ

ಕೋ ನಾಮ ತೃಪ್ಯೇದ್ ರಸವಿತ್ಯಥಾಯಾಂ
ಮಹತ್ತಮೈಕಾಂತಪರಾಯಣಸ್ಯ |
ನಾಂತಂ ಗುಣಾನಾಮಗುಣಸ್ಯ ಜಗ್ನ್ಯಾ
ಯೋಗೇಶ್ವರಾ ಯೇ ಭವಪಾದ್ಯಮುಖ್ಯಾಃ || ೧೪ ||

ತನ್ನೋ ಭವಾನ್ತೈ ಭಗವತ್ಪದಾನೋ
ಮಹತ್ತಮೈಕಾಂತ ಪರಾಯಣಸ್ಯ |
ಹರೇರುದಾರಂ ಚರಿತಂ ವಿಶುದ್ಧಂ
ಶುಕ್ಲಾಷ್ಠಕಾಂ ನೋ ವಿಕನೋತು ವಿದ್ವನ್ || ೧೫ ||

ಸ ವೈ ಮಹಾಭಾಗವತಃ ಪರೀಕ್ಷಿದ್
ಯೇನಾಪದರ್ಗಾಖ್ಯಮದಭೃಬುದ್ಧಿಃ |
ಜ್ಞಾನೇನ ವೈಯಾಸಕಶಬ್ದತೇನ
ಭೇಜೇ ಖಿಗೇಂದ್ರದ್ವಜಪಾದಮೂಲಮ್ || ೧೬ ||

ತನ್ನಃ ಪರಂ ಪುಣ್ಯ ಮಸಂದೃತಾರ್ಥ-
ಮಾಖ್ಯಾನಮತ್ಯದ್ಭುತಯೋಗನಿಷ್ಠಮ್ |
ಅಖ್ಯಾಹ್ಯನಂತಾಚರಿತೋಪಪನ್ನಂ
ಪಾರೀಕ್ಷಿತಂ ಭಾಗವತಾಭಿರಾಮಮ್ || ೧೭ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಅಹೋ ವಯಂ ಜನ್ಮಭೃತೋಽದ್ವ ಹಾಸ್ಯ
ವೃದ್ಧಾನುವೃತ್ತಾಪಿ ವಿಲೋಮಜಾತಾಃ |
ವೈಷ್ಣುಲ್ಕಮಾಧಿಂ ವಿಧುನೋತಿ ಶೀಘ್ರಂ
ಮಹತ್ತಮಾನಾಮಭಿಧಾನಯೋಗಃ || ೧೮ ||

ಏತಃ ಪುನರ್ಗುಣತೋ ನಾಮ ತಸ್ಯ
ಮಹತ್ತಮೈಕಾಂತಪರಾಯಣಸ್ಯ |
ಮೋಽನಂತ ಶಕ್ತರ್ಭಗವಾನನಂತೋ
ಮಹದ್ಗುಣತ್ವಾದ್ಯಮನಂತ ಮಾಮುಃ || ೧೯ ||

ಮಾಮಾಲಂ ನನು ಸೂಚಿತೇನ
ಗುಣೈರಾಮ್ಯಾನತಿಶಾಯನಸ್ಯ |
ತಿಕ್ತೈತಾನ್ವಾರ್ಥಯತೋ ವಿಭೂತಿ-
ರ್ಮಾದ್ಯಂಪ್ರರೇಣುಂ ಮಹತೇಽನಭೀಪ್ಸೋಃ || ೨೦ ||

ಏಕಮಾತ್ರ ಜೀವನ ಸರ್ವಸ್ವತಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಲೀಲಾಕಥೆಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತನಾದವನು ರಸಮರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು! ಸಮಸ್ತ ಪಾಕತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅತೀತನಾದ ಭಗವಂತನ ಅಚಿಂತ್ಯ, ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳ ಪಾಸವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಯೋಗೇಶ್ವರರೂ ಕಾಣಲಾರದು || ೧೪ || ಎಲೈ ಜ್ಞಾನ ಶಿರೋಮುಖಿಯೇ! ಭಗವಂತನನ್ನು ಜೀವನದ ಧ್ರುವತಾರೆ ಯನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವ ಸತ್ಯ ಸತ್ಯವಾದ ಏಕಮಾತ್ರ ಆಶ್ರಯ ನಾದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಉದಾರವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ಆದ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿ || ೧೫ || ಭಗವಂತನ ಪರಮಭೇದ ಮಹಾಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮಹಾಮುನಿಗಳಿಂದ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪಿ ಭಗವಂತನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಹಾಗೂ ಪರೀಕ್ಷಿತನ ಪರಮ ಪವಿತ್ರ ಅಖ್ಯಾನವನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿರಿ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಾತು ಮರೆಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಭಗವತ್ ಪ್ರೇಮದ ಅದ್ಭುತ ಯೋಗ ನಿಷ್ಠೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯೂ ಇರಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಹೆಚ್ಚು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿವರಣೆಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇರಬಹುದು. ಭಗವಂತನ ಪ್ರಿಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಳ ರಹಿತ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ || ೧೬-೧೭ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಆಹಾ! ವಿಲೋಮಜಾತಿ ಯಾದ* ಸೂತಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಮಹಾತ್ಮರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಳವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಮಹಾತ್ಮ ರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ದುಷ್ಟುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೋವೃಥೆಯು ಬೇಗವೆ ಕೊಲಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ || ೧೮ || ಮತ್ತೆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಏಕಮಾತ್ರ ಆಶ್ರಯನಾದ ಭಗವಂತನ ನಾಮವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವವರ ಒಗ್ಗು ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ? ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿಯು ಅನಂತವಾಗಿದೆ, ಅವನು ಸ್ವಯಂ ಅನಂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವಾಸ್ತವ ವಾಗಿ ಅವನ ಗುಣಗಳ ಅನಂತತೆಯಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನು ಅನಂತ ನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ || ೧೯ || ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳ ಸಮತೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಯಾರೂ ಮಾಡಲಾರದೆಯಾದಾಗ, ಅವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿ ನಮರಾದರೋ ಹೇಗೆ ಆಗಬಲ್ಲರು? "ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಒಬ್ಬರಾದ ದೇವತೆ ಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿತ್ತಿಯೂ ನೋಡದೆ, ಭಗವಂತನು ಒಯಸದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಚರಣರಜವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲ! ಅವನ ಗುಣಗಳ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಹೇಳುವುದು ಸಾಕಾಗಿದೆ || ೨೦ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಯಾರ ಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಗಳನ್ನು ತೊಳೆದಾಗ ಅವನ ಪಾದಪದ್ಮದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ತೀರ್ಥವೇ ಗಂಗೆಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿತೋ, ಅದು ಶಿವನನ್ನು ಮತ್ತು ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಿರುವಾಗ ತ್ರಿಭುವನ ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರು ಭಗವಾನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ

* ಮಹಾಪುರಾಣ ಪ್ರಕಾರ ಒಮ್ಮೆ ವರ್ಣದ ಪುರುಷನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸೂತನನ್ನು 'ವಿಲೋಮಜಾತ' ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಸೂತಜಾತಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಇದೇ. 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ತಾಮಸ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ತಂದೆ' ಎಂಬುದು ಉಚಿತವಾದ ಅರ್ಥವು. ಇವನ್ನೇ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ವಿಲೋಮಜಾತಿ' ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಅಥಾಪಿ ಯತ್ಪಾದನಖಾವಶ್ಯಷ್ಟಂ
ಜಗದ್ವಿಧಿಂಪೋಪಹೃತಾರ್ಹಣಾಂಭಃ |
ಸೇಶಂ ಪುನಾತ್ಯಸ್ಯತಮೋ ಮುಕುಂದಾತ್
ಕೋ ನಾಮ ಲೋಕೇ ಭಗವತ್ಪದಾರ್ಥಃ || ೨೦ ||

ಯತ್ರಾನುರಕ್ತಾಃ ಸಹಸ್ರೈವ ಧೀರಾ
ವ್ಯಪೋಷ್ಯ ದೇಹಾದಿಪು ಸಂಗಮೂಢಮ್ |
ವ್ರಜಂತಿ ತತ್ತಾರಮಹಂಸ್ಯಮಂತ್ಯಂ
ಯಸ್ಮಿನ್ನ ಹಿಂಸೋಪತಮಃ ಸ್ವಧರ್ಮಃ || ೨೧ ||

ಅಹಂ ಹಿ ಪೃಷ್ಠೋಽರ್ಯಮಸೋ ಭವದ್ವಿ-
ರಾಚಕ್ಷ ಆತ್ಮಾವಗಮೋಽತ್ರ ಯಾವಾನ್ |
ನಭಃ ಪತಂತ್ಯಾತ್ಯ ಸಮಂ ಪತತ್ತಿಗಾ-
ಸ್ತಥಾ ಸಮಂ ವಿಪುಗತಿಂ ವಿಪತ್ತಿತಃ || ೨೨ ||

ಏಕದಾ ಧನುರುದ್ಯಮ್ಯ ವಿಚರನ್ಮಗಯಾಂ ವನೇ |
ಮೃಗಾನನುಗತಃ ಶ್ರಾಂತಃ ಕುರ್ದಿತಸ್ಪೃಷ್ಠೋ ಭೃಶಮ್
|| ೨೪ ||

ಜಲಾಶಯಮಚಕ್ಷಾಣಃ ಪ್ರವಿವೇಶ ತಮಾಶ್ರಮಮ್ |
ದದರ್ಶ ಮುನಿಮಾಸೀನಂ ಶಾಂತಂ ಮೀರಿತಲೋಚನಮ್
|| ೨೫ ||

ಪ್ರತಿರುದ್ಧೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮಸೋಬುದ್ಧಿ ಮುಪಾರಾಹಮ್ |
ಸ್ಥಾನತ್ರಯಾತ್ವರಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಮವಿತ್ರಿಯಮ್
|| ೨೬ ||

ವಿಪ್ರಕೀರ್ಣಜಟಾಚ್ಚಕ್ಷುಃ ರೌರವೇಣಾಜನೇನ ಚ |
ವಿಶುಷ್ಪತ್ತಾಲುರುದಕಂ ತಥಾಭೂತಮಯಾಚತ
|| ೨೭ ||

ಅಲಬ್ಧ ತೃಣಭೂಮ್ಯಾದಿರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾರ್ಘ್ಯಸೂನೃತಃ |
ಅವಚ್ಛಾತಮಿವಾತ್ಮಾನಂ ಮನ್ಯಮಾನಮ್ ಕೋಪ ತ
|| ೨೮ ||

ಅಭೂತಪೂರ್ವಃ ಸಹಸಾರ್ಕುಶ್ಚರ್ಮ ಭ್ಯಾಮದಿಗತಾತ್ಮನಃ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಪ್ರತ್ಯಭೂದ್ಬ್ರಹ್ಮಣ್ವತ್ಸರೋ ಮನ್ಯುರೇವ ಚ
|| ೨೯ ||

ಸ ತು ಬ್ರಹ್ಮಖುಜೇರಂಸೇ ಗತಾಸುಮುರಗಂ ರುಪಾ |
ವಿನಿರ್ಗಚ್ಛಂಧನುಷ್ಕೋಟ್ಯಾ ನಿಧಾಯ ಪುರಮಾಗಮತ್
|| ೩೦ ||

ಏಷ ಕಿಂ ನಿಭೃತಾಶೇಷಕರಣೋ ಮೀರಿತೇಕ್ಷಣಃ |
ಮೃಷಾ ಸಮಾಧಿರಾಹೋಽಪ್ತಿಂ ನು ಸ್ವಾತ್ಮತ್ರಬಂಧುಭಿಃ
|| ೩೧ ||

ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆನ್ವರ್ತ ವಿಷಯವಾಗಬಲ್ಲನು ? || ೨೦ ||
ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೇಮ ವನ್ನು ವಡೆದ ಧೀರರು ಶರೀರ
ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟದ್ದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೂಡಲೇ ತೊರೆದು
ಅಹಂ ಮತ್ತು ಉಪಶಾಂತಿ ಗಳನ್ನೇ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಿ
ಹೊಂದಿರುವ ಜೀವನದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಆಶ್ರಯವಾದ
ಪರಮಹಂಸ ಧರ್ಮವನ್ನು ಯಾವನ ನಿರಂತರ ಧ್ಯಾನಕ್ರೋಧದ
ಹೊಂದುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹ ಮುಕುಂದನು ತಾನೇ 'ಭಗವಾನ್'
ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಾನೆ || ೨೧ || ಎಲೈ
ಸೂರ್ಯಸದೃಶರಾದ ಮಹಾತ್ಮರೇ! ನೀವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ
ಬೇಕೆಂದಿರುವ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದವನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ
ವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ
ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವಂತೆಯೇ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ
ಕೂಡ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗನುಗುಣ
ವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದು ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೨ ||

ಒಂದು ದಿನ ಆ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಬಿಲ್ಲನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬೇಟೆ
ಯಾಡಲು ಕೂಡಿಗೆ ಹೋದನು. ಮೃಗಗಳ ಹಿಂದೆ ಓಡುತ್ತಾ-
ಓಡುತ್ತಾ ಬಳಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಹುಪ್ತ ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳು ಉಂಟಾದವು.
|| ೨೪ || ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಯಾವುದೇ ಜಲಾಶಯವೂ ಕಾಣಿಸಿ
ದಿರಲು ಆತನು ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ಮುಷ್ಣಾಶ್ರಮವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು.
ಅಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಸ್ವರಾಗಿ ಶಾಂತಭಾವದಿಂದ
ಕುಳಿತಿದ್ದ ಓರ್ವ ಮುನಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. || ೨೫ || ಅವರು
ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ ಸಂಸಾರಾ-
ರಾಹಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಜಾಗೃತ, ಸ್ವಪ್ನ ಸುಷುಪ್ತಿ ಮೂರೂ
ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿ ತುರಿಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ
ಸ್ಥಿತರಾಗಿದ್ದರು. || ೨೬ || ಕೆಡದಿದ್ದ ಜಟಿಗಳಿಂದ ಅವರ ದೇಹ
ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅವರು ಕೃಷ್ಣಾಜನವನ್ನು ಹೊದಿದ್ದರು. ಅಂತಹ
ಸಮಾಧಿಷ್ಠ ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆ-ಗಂಟಲು ಒಣಗಿಹೋಗಿದ್ದ
ರಾಜನು ನೀರನ್ನು ಕೇಳಿದನು. || ೨೭ || ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ
ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಹುಲಿನ ಆಸನವೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿ
ಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲೂ ಕೂಡ ಯಾರೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಘ್ಯವೇ
ಮುಂತಾದ ಉಪಕಾರವಾಗಲೀ, ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಸವಿಮಾತಾದರೂ
ದೊರೆಯದಿದ್ದಾಗ, ತನಗೆ ಆವಮಾನವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ
ಆತನು ಬಹಳ ಕೋಪಗೊಂಡನು. || ೨೮ || ಶೌನಕರೇ! ಹಸಿವು-
ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಆ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೇಲೆ ಆಸೂಯೆಯೂ, ಕ್ರೋಧವೂ ಉಂಟಾದವು.
ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಇಂತಹ ಘಟನೆ
ಯಾಗಿತ್ತು. || ೨೯ || ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಳುವಾಗ ಅವನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ
ಒಂದು ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದ ಹಾವನ್ನು ಧಮಸ್ಸಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿ ಆ
ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿ, ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ-
ದನು. || ೩೦ || ಈ ಮುನಿಯು ನಿಜವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ತನ್ನೆಲ್ಲ
ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದನೋ, ಅಥವಾ 'ಈ
ರಾಜನಿಂದ ತನಗೇನಾಗಬೇಕು' ಎಂದು ತುತ್ಸಾರದಿಂದ ಸಮಾಧಿ

ತಸ್ಯ ಪುತ್ರೋಽತಿತೇಜಸ್ವಿ ವಿಹರನ್ ಬಾಲಕೋಽರ್ಭಕೈಃ |
ರಾಜಾಪುಂಪ್ರಾಪಿತಂ ತಾತಂ ಪುತ್ರಾಶತ್ರೆದಮಬ್ರವೀತ್ |
|| ೩೨ ||

ಅಹೋ ಅಧರ್ಮಾಃ ಪಾಲಾನಾಂ ಪೀಷಾ ಬಲಿಭಜಾಮಿವ |
ಸ್ವಾಮಿಸ್ತಥಾಂ ಯದ್ವಾಪಾನಾಂ ದ್ವಾಪಾನಾಂ ಪುನಾಮಿವ |
|| ೩೩ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈಃ ಕೃತ್ವಬಂಧುರ್ಹಿ ದ್ವಾರಪಾಲೋ ನಮೂಷಿತಃ |
ಸ ಕಥಂ ತದ್ಗೃಹೇ ದ್ವಾಸ್ತುಃ ಸಭಾಂಡಂ ಭೋಕ್ಷುಮರ್ಹತಿ |
|| ೩೪ ||

ಕೃಷ್ಣೇ ಗತೇ ಭಗವತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯುಕ್ತಘ್ರಾಗಾಮಿನಾಮ್ |
ತದ್ವಿನ್ಯಸೇತೂನದ್ಯಾತಂ ಶಾಶ್ವಿ ಪಶ್ಯತ ಮೇ ಬಲಮ್ |
|| ೩೫ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ರೋಷತಾಮ್ರಾಕ್ಷೋ ವಯಸ್ಯಾಸೃಷಿ ಬಾಲಕಃ |
ಕೌಶಿಕಾಪ ಉಪಸ್ತುತ್ಯ ವಾಗ್ವ್ರಂ ವಿರೂಪಾ ಹ |
|| ೩೬ ||

ಇತಿ ಲಂಘಿತಮರ್ಯಾದಂ ತಕ್ಷಕಃ ಸಪ್ತಮೇಽಹನಿ |
ದಂಕ್ಷ್ಯತಿ ಸ್ಮಕುಲಾಂಗಾರಂ ಚೋದಿತೋ ಮೇ ಪಿತೃ ಭ್ರಾತಮ್ |
|| ೩೭ ||

ತಸೋಽಭ್ಯೇತ್ಯಾಶ್ರಮಂ ಬಾಲೋ ಗಲೇ ಸರ್ಪಕಲೇವರಮ್ |
ಪಿತರಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ ದುಃಖಾತೋ ಮುಕ್ತಕಂಠೋ ರುದೋದ ಹ |
|| ೩೮ ||

ಽವಾ ಅಂಗಿರಸೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪುತ್ರಾ ಸುತವಿಲಾಪನಮ್ |
ಅನ್ಯಿಲ್ಯ ತನಕೈರ್ಗೌತ್ರೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವಾಂಸೇ ವೃತೋದಗಮ್ |
|| ೩೯ ||

ಎಸ್ಯ ಪುತ್ರಂ ಪಪ್ರಚ್ಛ ವತ್ಸ ಕಸ್ಯಾದ್ಧಿ ಲೋದಿಪಿ |
ಕೇನ ವಾ ತೇಽಪಕೃತಮಿಷ್ಟಾಕಃ ಸ ಸ್ಯವೇದಯತ್ |
|| ೪೦ ||

ಪಿಶಮ್ನ ಶಪ್ತಮತವರ್ಹಂ ನರೇಂದ್ರಂ
ಽ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನಾತ್ಮಜಮುಭ್ಯನಂದತ್ |
ಅಹೋ ಬಶಾಂಹೋ ಮಹದನ್ಯ ತೇ ಕೃತ-
ಮಲ್ವೀಯು ದ್ರೋಹ ಉರುರ್ದಮೋ ದೃತಃ || ೪೧ ||

ಽ ವೈ ಸೃಭಿರ್ನರದೇವಂ ಪರಾಖ್ಯಂ
ಸಮಾಪುಮರ್ಹಸ್ಯವಿಪಕ್ಷಬುದ್ಧೇ |
ಮತ್ತೇವಾ ದುರ್ವಿಪಾಕೇಣ ಗುಪ್ತಾ
ವಿಂದಂತಿ ಭದ್ರಾಣ್ಯಕುತೋಭಯಾಃ ಪ್ರಜಾಃ || ೪೨ ||

ಮಾನ್ಯ - ಅಸಾಕ್ಷಿವರೋ ? ಮುಂತಾಗಿ ಅಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ಆತನು ಹೇಳಲು ಹೋದನು - ೨೦ |

ಆ ಮಹಾಪುಂಸು ಮಹಾದ ಶಮಾಕ. ಅವರ ಪುತ್ರ 'ಶೃಂಗೀ' ಎಂಬುವನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿವೆ. ಇತರ ಯುಷಿತುಮಾರ ರೊಡನೆ ಅಟವಾಡುತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ-ರಾಜನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವವವಾರ ಮಾಡಿದ್ದು ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಕಿಡಿ-ಕಡಿಯಾಗಿ ಹೀಗೆಂದನು - ೧, ೨೨ || 'ಛೇ' ಎಂತಹ ಅಧರ್ಮವಾಯಿತು ! ಬೇರೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಕಿದ ಒಲೆಯನ್ನವನು ತಿಂದು ಬದುಕುವ ಕಾಗೆಯಂತೆಯೂ, ಬಾಗಿಲನ್ನು ಕಾಯುವ ಕಾಯಿಯಂತೆಯೂ, ದಾಸರುತೆಯೂ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಈ ಕೃತ್ತಿ ಯಾಧರ್ಮರು ಕೊಬ್ಬಿ ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹ ಮಾಡುವವೇ ? || ೩೩ ||

ಇಂತಹ ಕೃತ್ತಿಯರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿರುವರು. ಅವರು ಬಾಗಿಲಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕೆ ಹೊರಟು ಒಳಗೆ ಸುಗ್ಗಿ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಹೇಗೆ ಅರ್ಹರಾದಾರು ? || ೩೪ || ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಡೆಯುವ ವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪರಂಧಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಒಳಗೆ ಎಲ್ಲಿಮೇಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಇವರಿಗೆ ನಾನೇ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ತಪೋಒಲವನ್ನಾದರೂ ನೋಡಲಿ. || ೩೫ ||

ತನ್ನ ಸಂಗಡಿದ್ದೊಂದಿಗೆ ಹೀಗೆ ನುಡಿದು ಆ ಮುನಿ ಕುಮಾರನು ಕೋಪದಿಂದ ಕೇವೇರಿದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕೌಶಿಕನೊಡನೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಆಡುಮನಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮಾತೆಂಬ ವಜ್ರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಪುರೋಗಿಸಿದನು. || ೩೬ || 'ಕುಲಗೇಡುಕನಾದ ಆ ಪುಣ್ಣಿ ದಾಪನು ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯನಾದ ತಂದೆಗೆ ಅವಮಾನಮಾಡಿ, ಮೇರೆ ಮೀರಿ ನಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ಇಂದಿನಿಂದ ಎಳನೆಯ ದಿನ ತಕ್ಷಕ ಸರ್ಪವು ಅವನನ್ನು ಕಚ್ಚಿಬಿಡಲಿ. || ೩೭ ||

ಹೀಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ ಆ ಬಾಲಕನು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕೊಠಳಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಹಾವನ್ನು ಕಂಡು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆಳತೊಡಗಿದನು. || ೩೮ || ಎಲೈ ಶೌನಕರೇ ! ಆ ಅಂಗೀರಸ ಗೋತ್ರದ ಮುನಿವರ್ಯ ಶಮೀಕರು ಪುತ್ರನ ಅಳುವಿನ ಧ್ವನಿ ಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಣ್ಣುತೆರೆದು ನೋಡಿದಾಗ ತನ್ನ ಕೊಠಳಿನಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸತ್ತ ಹಾವನ್ನು ನೋಡಿದನು. || ೩೯ || ಅದನ್ನು ಕತ್ತಸದು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು - ಮಗೂ! ನೀನು ಏಕೆ ಅಳುತ್ತಿರುವೆ ? ಯಾರು ನಿನಗೆ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದರು ? ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ - ಶೃಂಗಿಯು ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತ ವನ್ನು ಅರುಹಿದನು. || ೪೦ ||

ರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟ ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿ ಆ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯು ತನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಶಾಪಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ ! ಎಂತಹ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ? ಮೂರ್ಖಬಾಲಕನೇ ! ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ದಂಡವನ್ನು ಎಸಗಿದೆ ? || ೪೧ || ಎಲೈ ದುಡುಕುಬುದ್ಧಿಯವನೇ ! ನಿನಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಪರಿವಕ್ಷವಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಜನಾದರೋ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪನು. ಅವನನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೊಂದು ತಿಳಿಯ ಬಾರದು. ತಡಮುಲಸ್ಯಾವ್ಯವಾದ ಆತನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಈ

ಅಲಕ್ಷ್ಮಮಾಣೇ ನರದೇವಸಾಮ್ನಿ
ರಥಾಂಗಪಾಣಾವಯಮಂಗ ಲೋಕಃ |
ತದಾ ಹಿ ಚಾರಪ್ರಚುರೋ ವಿನಂಕ್ತ-
ತ್ಯರಕ್ಷಮಾಣೋಽವಿವರೂಢವತ್ಸಣಾತ್ || ೪೩ ||

ತದದ್ಯ ನಃ ಪಾಪಮುಚ್ಯತನನ್ದಯಂ
ಯನ್ನಪ್ನನಾಥಸ್ಯ ವಸೋವಿಲಂಪಕಾತ್ |
ಪರಸ್ಪರಂ ಭೃಂಶಿ ಪಪಂಶಿ ವೃಂದತೇ
ಪಶೂನ ಸ್ವಯೋಽರ್ಥಾನುರುದಸ್ಯವೋ ಜನಾಃ || ೪೪ ||

ತದಾಽಽರ್ಯಧರ್ಮಶ್ಚ ವಿಲೀಯತೇ ಸ್ವಕಾಂ
ವರ್ಣಾಶ್ಚಮಾಚಾರಯತಸ್ತ ಯೀಮಯಾಃ |
ತತೋಽರ್ಥಕಾಮಾಭಿನಿವೇಶಿತಾತ್ಮನಾಂ
ಶುನಾಂ ಕಪೀನಾಮಿವ ವರ್ಣಸಂಕರಃ || ೪೫ ||

ಧರ್ಮಪಾಲೋ ನರಪತಿಃ ಸ ತು ಸಮ್ರಾಟ್ ಬೃಹಚ್ಚವಾಃ |
ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹಾಭಾಗವತೋ ರಾಜರ್ಷಿರ್ಹಯಮೇಧಯಾಟ್ |
ಛತ್ವತ್ಪ್ರಮಯುಷೋ ದೀನೋ ನೈವಾಸ್ತತ್ಕಾಣುಹರ್ಷತಿ
|| ೪೬ ||

ಅಪಾಪೇಷು ಸ್ವಪ್ನತೇಷು ಬಾಲೇನಾಪಕ್ವಬುದ್ಧಿನಾ |
ಪಾಪಂ ಕೃತಂ ತದ್ಗವಾನನ್ವರ್ವಾತ್ಮಾ ಕ್ಷಂತುಮರ್ಹತಿ
|| ೪೭ ||

ತಿರಸ್ಯತಾ ವಿಪ್ರಲಬ್ಧಾಃ ತಪ್ತಾಃ ಕ್ಷಿಪ್ತಾ ಜತಾ ಅಪಿ |
ನಾಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರತಿಭುವಂತಿ ತದ್ಗ್ರಾಃ ಪ್ರಭವೋಽಪಿ ಹಿ
|| ೪೮ ||

ಇತಿ ಪುತ್ರಕೃತಾಫೇನ ಸೋಽನುತಪ್ತೋ ಮಹಾಮುನಿಃ |
ಸ್ವಯಂ ವಿಪ್ರಕೃತೋ ರಾಜ್ಞಾ ನೈವಾಘಂ ತದಚಿಂತಯತ್
|| ೪೯ ||

ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಾಧವೋ ಲೋಕೇ
ಪರೈರ್ವ್ಯಂದ್ಯೇಷು ಯೋಜಿತಾಃ |
ಸ ವೃಥಂತಿ ಸ ಹೃಷ್ಯಂತಿ
ಯತ ಆತ್ಮಾಗುಣಾಶ್ರಯಃ || ೫೦ ||

ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸುರಕ್ಷಿತರಾಗಿ, ನಿರ್ಭಯದಿಂದ, ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. || ೪೨ || ಯಾವಾಗ ರಾಜನ ರೂಪವನ್ನು ಭರಿಸಿ ಭಗವಂತನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆಗ ಕಳ್ಳ-ಕಾಕರು ಹೆಚ್ಚಿ ಕಾವಲಿಲ್ಲದ ಕುರಿಮಂದೆಯಂತೆ ಈ ಲೋಕವು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಶಿಸಿಹೋದೀತು. || ೪೩ || ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳ ರಾಜನನ್ನು ಈಗೊಂದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಹಾ ಅನರ್ಥವೊದಗುವುದು. ಲೂಟಿ, ದರೋಡೆಗಳೂ, ಪರಸ್ಪರ ಹೊಡೆದಾಟ-ಬಡಿದಾಟಗಳೂ, ಭೈರುಗಳೆಂಬ ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ ದನ-ಕರುಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಪಶುಗಳೂ, ಹೆಂಗಸರೂ, ಧನ-ಕನಕಾದಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ ಕೊಳ್ಳೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. || ೪೪ || ಆಗ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆರ್ಯಧರ್ಮವು ಲೋಪವಾಗುವುದು. ಹಣದಲೋಭ ಮತ್ತು ಕಾಮವಾಸನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಜನರು ನಾಯಿ, ಕೆಡುಗಳು ಸೇರು ವಿಕೆಯಂತೆ ಕುಚ್ಚಿ ಎಲಿಲರಾಗಿ ವರ್ಣಸಂಕರ ಉಂಟಾಗುವುದು. || ೪೫ || ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನಾದರೋ ಮಹಾಯತ್ಸ್ಯ, ಧರ್ಮಧುರಂಧರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅನೇಕ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿರುವನು. ಭಗವಂತನ ಪ್ರಿಯಭಕ್ತನಾದ ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಅವನು ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದವನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಶ್ವಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. || ೪೬ || ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಈ ಬಾಲಕನು ನಮ್ಮ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಿಷ್ಪಾಖಿಯಾದ ರಾಜನಿಗೆ ಅಪರಾಧವನ್ನೆಸಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಾರ್ಕತ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನು ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಇವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಿ. || ೪೭ || ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಅವರು ಸೇಡುಕೊಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇತರರಿಂದ ತಮಗೆ ಅವಮಾನ, ವೋಸ, ಭೈರುಳ, ಆಕ್ಷೇಪಣೆ, ಹೊಡೆದಾಟ, ಬಡಿದಾಟ ಮುಂತಾದವುಗಳಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. || ೪೮ || ತಮಿಳು ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪುತ್ರನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ತಮಗೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಅಪಮಾನವನ್ನಾದರೋ ಅವರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಇಲ್ಲ. || ೪೯ || ಸಾಧು-ಸಂತರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹೀಗೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇತರರು ಅವರನ್ನು ನಿಂದಾ-ಸ್ತುತಿ ಮುಂತಾದ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ಈಡುಮಾಡಿದರೂ ಅವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹರ್ಷಿತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ವ್ಯಥೆಪಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಅತ್ಯಸ್ತರೂಪವನ್ನರಳು ಅದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಕ್ಕನು ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಲ್ಲವೇ ? || ೫೦ ||

ತದಿನಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ
ವಿಪ್ರಶಾಪೋಪಲಂಭನಂ ನಾಮಾಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೮ ||

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶ, ಶುಕಮಹಾಮುನಿಯ ಆಗಮನ -

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಮಹೀಪತಿಶ್ವಶ್ಚ ತತ್ಕರ್ಮ ಗರ್ಹ್ಯಂ
ವಿಚಿಂತಯನ್ನಾತ್ಮಕೃತಂ ಶುದ್ಧರ್ಮನಾಃ |
ಅಹೋ ಮಯಾ ನೀಚಮನಾರ್ಯವತ್ಕೃತಂ
ನಿರಾಗಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಗುಢತೇಜಸಿ || ೧ ||

ಧ್ರುವಂ ತತೋ ಮೇ ಕೃತದೇವಹೇಲನಾ-
ದ್ವುರತ್ಕಯಂ ವ್ಯಸನಂ ನಾತಿರೀರ್ಘಾತ್ |
ತದಸ್ತು ಕಾಮಂ ತಪ್ತಾಸಿಷ್ಯತಾಯ ಮೇ
ಯಥಾ ನ ಕುರ್ಯಾಂ ಪುನರೇವಮದ್ವಾ || ೨ ||

ಅಧ್ಯೈವ ರಾಜ್ಯಂ ಬಲಮೃದ್ಧಕೋಶಂ
ಪ್ರಕೋಪಿತಬ್ರಹ್ಮಕುಲಾಸಲೋ ಮೇ |
ವಹತ್ಪಭದ್ರಸ್ಯ ಪುನರ್ನ ಮೇಽಭೂತ್
ಪಾಪೀಯಸೀ ಧೀರ್ಧ್ವಜದೇವಗೋಚ್ಛಃ || ೩ ||

ಸ ಚಿಂತಯನ್ನಿತ್ತಮಥಾಶ್ಚಕೋದ್ಯಥಾ
ಮುನೇಃ ಸುತೋಕ್ತೋ ನಿರ್ಮಿತ್ತಕೃತ್ಕಾಮ್ಯಃ |
ಸ ಸಾಧು ಮೇನೇ ನ ಚರೇಣ ತಕ್ಷಕಾ-
ನಲಂ ಪ್ರಸಕ್ತಸ್ಯ ವಿರಕ್ತಕಾರಣಮ್ || ೪ ||

ಅಹೋ ವಿಹಾಯೇಮಮಮುಂ ಚ ಲೋಕಂ
ನಿಮರ್ಶಿತೌ ಹೇಯತಯಾ ಪುರಸ್ತಾತ್ |
ಕೃಷ್ಣಾಂಘ್ರಿಸೇವಾಮಧಿಮನ್ಯಮಾನ
ಉಪಾವಿಶತ್ಪ್ರಾಯಮಮರ್ತ್ಯನದ್ಯಾಮ್ || ೫ ||

ಯಾ ವೈ ಲಸಚ್ಚೀಪುಲಸೀವಿನಿಶ್ಚ-
ಕೃಷ್ಣಾಂಘ್ರಿರೇಣ್ವಾಭ್ಯಧಿಕಾಯುನೇತ್ರೀ |
ಪ್ರಾಕಾತಿ ಲೋಕಾನುಭಯತ್ರ ಸೇಶಾನ್
ಕಪ್ತಾಂ ನ ಸೇವೇತ ಮರಿಷ್ಯಮಾಣಃ || ೬ ||

ಈ ವ್ಯವಚ್ಛಿದ್ಧ ಸ ಪಾಂಡವೇಯಃ
ಶ್ವಾಪೋಪವೇಶಂ ಪ್ರತಿ ವಿಪ್ಲವದ್ಯಾಮ್ |
ವಧೌ ಮುಕುಂದಾಂಘ್ರಿಮನಸ್ತಭಾವೋ
ಮುನಿವ್ರತೋ ಮುಕ್ತಸಮಸ್ತಸಂಗಃ || ೭ ||

ಸೂತಪುರಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಶೌನಕಾದಿಗಳೇ !
ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದ ರಾಜಾಕರವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆ ಸಿಂದನೀಯ
ಕರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರೀ ಮಾತೃಪದವಾಯಿತು ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ
ವೇಷನವಾಗಿ ಅಂದುಕೊಂಡನು - ಅಮ್ಮೋ ! ನಾನು ನಿರಪ
ರಾಧಿಯೂ, ಗುಢವಾದ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಮಹಾ
ತ್ಮನೂ ಆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ಅನಾರ್ಯಕೃತ ನೀಚ ಕಾರ್ಯ
ವನ್ನು ಎಸಗಿಬಿಟ್ಟೆನಲ್ಲ ! || ೧ || ಹೀಗೆ ವೈವಾಹಿಕಾರವನ್ನು
ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ದಾಟಲಶಕ್ತವಾದ ಅತಿಮೇಷ
ವಿವಶು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಬದಗುವುದು ನಾನೂ ಅವನೇ : ಎಂದು
ಸುತ್ತನೆ, ವಿರಂಜರ, ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಪಾಪದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ
ವಾದಿಗಳು, ಮತ್ತೆ ಎಂದಿಗೂ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ
ಮೋಹವಾಗಲಾರದು. || ೨ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಯು
ಎಂದೇ ಸನ್ನ ರಾಜ್ಯ, ಸೇನೆ, ತುಂಬದ ಭಂಡಾರ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸುಟ್ಟು
ಹಾಕಲಿ, ಮುಂದೆಂದಿಗೂ ದುಷ್ಟನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು,
ದೇವತೆಗಳು, ಗೋವುಗಳು ಇವರ ಕುರಿತು ಇಂತಹ ಪಾಪ
ಮುಖಿಯು ಉಂಟಾಗದಿರಲಿ. || ೩ || ಅವನು ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರು
ವಾಗಲೇ ಶಮೀಶ ಮಹರ್ಷಿಗಳು 'ಗೌರಮುಖ'ನೆಂಬ ಶಿಷ್ಯನ
ಮೂಲಕ ತೇರಳಿಸಿದರು - "ಯುಷ್ಪುತ್ರನಾದ ಶೃಂಗಿಯು
ಕಾಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಶಕ್ತನು ಇಂದಿನಿಂದ ಎಳನೆಯ ದಿನ
ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗುವನು" ಎಂಬ ಸಮಾಚಾರವು ಅವನ
ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು, ಅವನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು - ಆ ತಕ್ಷಕನೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯು
ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವ ನನಗೆ
ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು" ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡನು. || ೪ ||
ಅನಂತರ ಅವನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಈ ಲೋಕ ಮತ್ತು
ಪರಲೋಕಗಳ ಭೋಗಗಳನ್ನು ತುಚ್ಛವೂ, ತ್ಯಾಜ್ಯವೂ ಎಂದು
ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಈಗ ಅವನು ಸ್ವರೂಪತಃ ತ್ಯಾಗಗೈದು ಭಗವಾನ್
ಶಿಷ್ಯತ್ವವೆ ಚರಣಕಮಲಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಪರಮೋತ್ತಮವಾದುದು
ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ದೇವನದಿ ಗಂಗೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಂತಹ ವತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. || ೫ || ಮೂವ
ವೇವನದಿಯು ಫಮ-ಫಮಿಸುತ್ತಿರುವ ತುಲಸಿದಳಗಳು ಬೆರೆತ
ಶಿಷ್ಯತ್ವವೆ ಪಾಪಧೂಳಿಯಿಂದ ಎರಮು ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವ
ಜಲದಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಾ ಲೋಕಪಾಲರ ಸಹಿತವಾದ ಸಮಸ್ತ
ಲೋಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಪಾವನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ
ಅಂತಹ ಲೋಕಪಾವನೆಯಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಮಾರು ತಾನೇ ಸೇವಿಸಬಾರದು ? || ೬ ||

ಹೀಗೆ ಪಾಂಡವಕುಲಕಿಂಕನು ಗಂಗಾಸದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ
ಅಮರಣಾಂತ ಉಮಾಸುಡ ನಿಶ್ಚಯಗೈದು ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗ
ಮಾಡಿ ಮುನಿಭೂಮಿವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅಗ್ನಿಭಾವದಿಂದ ಶಿಷ್ಯತ್ವವೆ
ಚರಣಾರವಿಂದಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಪಿಸತೊಡಗಿದನು. || ೭ || ಆಗಲೇ

ತತ್ಕೋಪಜಗ್ಗುರ್ಭುವನಂ ಪುನಾನಾ
ಮಹಾನುಭಾವಾ ಮುನಯಃ ಸತಿಷ್ಠಾಃ |
ಪ್ರಾಯೇಣ ತೀರ್ಥಾಭಿಗಮಾಪದೇಶೈಃ
ಸ್ವಯಂ ಹಿ ತೀರ್ಥಾನಿ ಪುನಂತಿ ಸಂತಃ || ೮ ||

ಅತಿವೃಷಿಷ್ಠಶ್ಚ ವನಃ ಶರದ್ವಾ-
ನರಿಷ್ಠನೇಮಿರ್ಭಗುರಂಗಿರಾಶ್ಚ |
ಪರಾಶರೋ ಗಾಧಿಸುತೋಽಥ ರಾಮ
ಉತಥ್ಯ ಇಂದ್ರಪ್ರಮದೇದ್ಧವಾಹೌ || ೯ ||

ಮೇಧಾತಿಥಿದೇವಲ ಅರ್ಪಿಷೇಣೋ
ಭಾರದ್ವಾಜೋ ಗೌತಮಃ ಪಿಪ್ಪರಾದಃ |
ಮೈತ್ರೇಯ ಡಿವಃ ಕವಪಃ ಕುಂಭಯೋನಿ-
ದ್ವೈಪಾಯನೋ ಭಗವಾನ್ನಾರದಶ್ಚ || ೧೦ ||

ಅನ್ಯೇ ಚ ದೇವರ್ಷಿಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿವರ್ಯಾ
ರಾಜರ್ಷಿವರ್ಯಾ ಅರುಣಾದಯಶ್ಚ |
ನಾನಾರ್ಷೇಯಪ್ರವರಾನ್ಸಮೇತಾ-
ನಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ರಾಜಾ ಶಿರಸಾ ವವಂದೇ || ೧೧ ||

ಸುಖೋಪವಿಷ್ಟೇಪಥ ತೇಷು ಭೂಯಃ
ಕೃತಪ್ರಣಾಮಃ ಸ್ತುತೀರ್ಷಿತಂ ಯತ್ |
ವಿಜ್ಞಾಪಯಾಮಾಸ ವಿವಿಕ್ತಚೇತಾ
ಉಪಸ್ಥಿತೋಽಗ್ರೇಽಭಿಗೃಹೀತಪಾಣಃ || ೧೨ ||

ರಾಜೋವಾಚ
ಅಹೋ ವಯಂ ಧನ್ಯತಮಾ ನೃಪಾಣಾಂ
ಮಹತ್ತಮಾನುಗ್ರಹಣೀಯಶೀಲಾಃ |
ರಾಜ್ಞಾಂ ಕುಲಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪಾದೌಚಾದ್
ದೂರಾದ್ಧಿ ಸೃಷ್ಟಂ ಒತ ಗರ್ಹ್ಯಕರ್ಮ || ೧೩ ||

ತಸ್ಯೈವ ಮೇಽಘಸ್ಯ ಪರಾವರೇಣೋ
ವ್ಯಾಸಕೃಚಿತ್ತಸ್ಯ ಗೃಹೇಷ್ಠಭೀಕ್ಷಮ್ |
ನಿರ್ವೇದಮೂಲೋ ದ್ವಿಜಶಾಪರೂಪೋ
ಯತ್ರ ಪ್ರಸಕ್ತೋ ಭಯಮಾಕು ಧತ್ತೇ || ೧೪ ||

ತಂ ಮೋಪಯಾತಂ ಪ್ರತಿಯಂಪು ವಿಶ್ವಾ
ಗಂಗಾ ಚ ದೇವೀ ಧೃತಚಿತ್ತಮೀಶೇ |
ದ್ವಿಜೋವಸೃಷ್ಟಃ ಕುಹಕಸ್ತಕೋ ವಾ
ದಶತ್ಥಲಂ ಗಾಯತ ವಿಪ್ಲುಗಾಥಾಃ || ೧೫ ||

ಪುನಶ್ಚ ಭೂಯಾದ್ಯಗವತ್ಕವಂತೇ
ರತಃ ಪ್ರಸಂಗತ್ಯ ತದಾತ್ರಯೇಷು |
ಮಹತ್ಸು ಯಾಂ ಯಾಮುಪಯಾಮಿ ಸೃಷ್ಟಿಂ
ಮೈತ್ರೈಸ್ತು ಸರ್ವತ್ರ ನಮೋ ದ್ವಿಜೇಭ್ಯಃ || ೧೬ ||

ಶ್ರೀರೋಗಗಳನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಅನೇಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಶಿಷ್ಯಸಮೇತರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಸಾಧು-ಸಂತರು ಪ್ರಾಯಶಃ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಆ ತೀರ್ಥಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪವಿತ್ರಮಾಡುತ್ತಾರೆ. || ೮ || ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ - ಅತಿ, ಮುಷ್ಠಿ, ಚೈವನ, ಶರದ್ವಾನ್, ಅರಿಷ್ಠನೇಮಿ, ಭೃಗು, ಅಂಗಿರಾ, ಪರಾಶರ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಪರಶುರಾಮ, ಉತಥ್ಯ, ಇಂದ್ರಪ್ರಮದ, ಇದ್ಧವಾಹ, ಮೇಧಾತಿಥಿ, ದೇವಲ, ಅರ್ಪಿಷೇಣ, ಭಾರದ್ವಾಜ, ಗೌತಮ, ಪಿಪ್ಪರಾದ, ಮೈತ್ರೇಯ, ಡಿವ, ಕವಪ, ಅಗಸ್ಯ, ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸರು, ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ಹಾಗೂ ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವರ್ಷಿಗಳು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಅರುಣಾದಿ ರಾಜರ್ಷಿಯರು ಆಗಮಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಗೋತ್ರದ ಮುಖ್ಯ-ಮುಖ್ಯ ಮಹಿಷಿಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ನೋಡಿದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ - ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಸತ್ಕಾರಗೈದು, ಅವರ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿರವನ್ನಿಟ್ಟು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದನು. || ೯-೧೦ || ಅನಂತರ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸುಖಾನಂದರಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಮಹಾರಾಜಾ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಪುನಃ ಅವರನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಅವರ ಮುಂದೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ನಿಂತು, ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಾನು ಮುಂದೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹವನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. || ೧೧ ||

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಹೇಳಿದನು - ಆಹಾ! ಎಂತಹ ಧನ್ಯತೆ! ತಮ್ಮಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮರಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ನಾನೇ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಧನ್ಯನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪಾದತೀರ್ಥದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗದೆ ದೂರರಾದ ರಾಜರ ಕುಲವು ನೀಚಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವುದು. ಇದು ಎಷ್ಟು ದುಃಖದ ಸಂಗತಿ ಯಾಗಿದೆ. || ೧೨ || ನಾನೂ ಅವರಾಧೀ ರಾಜನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿರಂತರ ದೇಹ-ಗೇಹಗಳಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತನಾದ ಕಾರಣ ನಾನೂ ಪಾಪರೂಪವೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಪರೂಪದಿಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆಮಾಡಲು ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶಾಪವು ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಎಕೆಂದರೆ, ಇಂತಹ ಶಾಪದಿಂದ ಸಂಸಾರಾಸಕ್ತ ಪುರುಷರು ಭಯಗೊಂಡು ವಿರಕ್ತರಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. || ೧೩ || ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠರೇ! ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಗಂಗಾಮಾತೆಯೂ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಒರುವ ವಂಚಕನಾದ ಶತ್ರುನೇ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಿದರೂ ಸರಿಯೇ ನೀವು ಮಾತ್ರ ಬಿಡದೇ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ತ್ರಿವಿಷ್ಟುವಿನ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿರಿ. || ೧೪ || ಕರ್ಮವಹದಿಂದ ಮುಂದೆ ನಾನು ಎಷ್ಟುಬಾರಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಆ ಎಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ತ್ರೀಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಧೃತಿಯು ವೆಲುವಿರಿ. ಆತನನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಂಗಡ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ನೇಹಭಾವವಿರುವಂತೆ ನೀನು ಅತಿರ್ವಹಿಸಿರಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಃ || ೧೫ ||

ಇತಿ ಸ್ವ ರಾಜಾಧ್ಯವಸಾಯಯುಕ್ತಃ
ಪ್ರಾಚೀನಮೂಲೇಷು ಕುಶೇಷು ಧೀರಃ |
ಉದಜ್ಜುಖೋ ದಕ್ಷಿಣಕೂಲ ಆಶ್ವೇ
ಸಮುದ್ರಪತ್ನಾಃ ಸ್ವ ಸುತಸ್ತಸ್ತಭಾರಃ || ೧೭ ||

ಏವಂ ಚ ತಸ್ಮಿನ್ನರದೇವದೇವೇ
ಪ್ರಾಯೋಪವಿಷ್ಟೇ ದಿವಿ ದೇವಸಂಘಾಃ |
ಪ್ರಶಸ್ತ ಭೂಮೌ ವ್ಯಕಿರನ್ವಸೂನ್ಯೇ-
ಮುರ್ದಾ ಮುಹುರ್ದುಂದುಭಯಶ್ಚ ನೇದುಃ || ೧೮ ||

ಮಹರ್ಷಯೋ ವೈ ಸಮುಪಾಗತಾ ಯೇ
ಪ್ರಶಸ್ತ ಸಾಧ್ವಿತುನೋದಮಾನಾಃ |
ಊಚುಃ ಪ್ರಜಾನುಗ್ರಹಶೀಲಸಾರಾ
ಯದುತ್ಸಮಶ್ಲೋಕಗುಣಾಭಿರೂಪಮ್ || ೧೯ ||

ನ ವಾ ಇದಂ ರಾಜರ್ಷಿಪರ್ಯ ಚಿತ್ತಂ
ಭವತ್ಸು ಕೃಷ್ಣಂ ಸಮನುವ್ರತೇಷು |
ಯೇಽಧ್ಯಾಸನಂ ರಾಜಕಿರೀಟಜುಷ್ಠಂ
ಸದ್ಯೋ ಜಹುರ್ಭಾಗವತ್ಪಾರ್ಶ್ವಕಾಮಾಃ || ೨೦ ||

ಸರ್ವೇ ಪಯಂ ತಾವದಿಹಾಸ್ಯಹೇಽದ್ಯ
ಕಲೇವರಂ ಯಾವದಸೌ ವಿಹಾಯ |
ಲೋಕಂ ಪರಂ ವಿರಜಸ್ವಂ ವಿಶೋಕಂ
ಯಾಸ್ಯತ್ಯಯಂ ಭಾಗವತಪ್ರಧಾನಃ || ೨೧ ||

ಆಶ್ರುತ್ಯ ತದೃಷಿಗುಣವಚಃ ಪರೀಕ್ಷಿತ್
ಸಮಂ ಮಧುಚ್ಯುದ್ಗುರು ಚಾವ್ಯಲೀಕಮ್ |
ಆಭಾಪತೃನಾಸಭಿನಂದ್ಯ ಯುಕ್ತಾನ್
ಕುಶ್ರೂಪಮಾಣಶ್ಚರಿತಾನಿ ವಿಶ್ಲೋಃ || ೨೨ ||

ರೂಗತಾಃ ಸರ್ವತ ಏವ ಸರ್ವೇ
ವೇದಾ ಯಥಾ ಮೂರ್ತಿಧರಾಸ್ತಿ ಪೃಷ್ಠೇ |
ನೇಹಾಥವಾಮುತ್ರ ಚ ಕಶ್ಚನಾರ್ಥ
ಋತೇ ಪರಾನುಗ್ರಹಮಾತ್ಮಶೀಲಮ್ || ೨೩ ||

ತಾಶ್ಚ ವಃ ಪೃಚ್ಛಮಿಮಂ ವಿಪ್ರಚ್ಛೇ
ವಿಪ್ರಚ್ಛ ವಿಪ್ರಾ ಇತಿ ಕೃತ್ಯತಾಯಾಮ್ |
ರೂಗತನಾ ಮ್ರಿಯಾಮಾಣೈಶ್ಚ ಕೃತ್ಯಂ
ಬುದ್ಧಂ ಚ ತತ್ಸಾಮ್ಯಶತಾಭಿಯುಕ್ತಾಃ || ೨೪ ||

ಹೀಗೆ ದೃಢನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದ ಧೀರನಾದ ಆ ರಾಜೇಂದ್ರನು ರಾಜಾಧಾರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾದ ದೇವಮೇಜಯನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಗಂಗಾ ನದಿಯ ವಕ್ಷಿಣತೀರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಗ್ರವಾಗಿ ಹಾಸಿದ ದರ್ಭೆಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ಕರಾಭಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡನು. || ೧೭ || ಏಕಛತ್ರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವೃತ್ತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಾಗ, ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳು ಆತನನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಮ್ಮಿಕೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದರು. ದೇವದಂಡಮುಖಗಳು ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಮೊಳಗಡೊಡಗಿದ್ದವು. || ೧೮ || ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭಲೇ! ಭಲೇ! ಎಂದು ಹೊಳೆ ಪರೀಕ್ಷಿತನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು ಹಾಗೂ ಅಸುಮೇದಿಸಿದರು. ಮುಖಗಾಢರೋ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಜನರಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹದ ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕೃಪೆದೋಸಲೆಂದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿತನಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. || ೧೯ || 'ರಾಜರ್ಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ' ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸೇವಕನೂ, ಅನುಯಾಯಿಯೂ, ಪಾಂಡುವಂಶೀಯನೂ ಆದ ನಿನಗೆ ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ, ನೀವೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಕಾಮಯಾಜರ ಕೀಟಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಬಿಟ್ಟಿರಿ. || ೨೦ || "ಈ ಪರಮ ಭಾಗವತೋಕ್ತಮನಾದ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ತನ್ನ ನೃಪರವಾದ ರೋಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿ ಮಾಯಾದೋಷದಿಂದಲೂ, ಶೋಕದಿಂದಲೂ ರಹಿತನಾಗಿ ಭಗವದ್ರಾಮವನ್ನು ಹೊಂದುವವರೆಗೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರೋಣ" ಎಂದು ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. || ೨೧ ||

ಮಹಾಯೋಗಿಗಳಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮಧುರವೂ, ಗಂಭೀರವೂ, ಸತ್ಯವೂ, ಸಮವೂ ಆದ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ಅವರನ್ನು ಆಭಿನಂದಿಸಿ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಮನೋಹರವಾದ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಯಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಇಡು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. || ೨೨ || ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೇ! ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿರುವ ತಾವು ಸತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸುಕಾರವಾದ ವೇದಗಳಿಗೆ ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಇತರರ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹ ಕೋರುವುದು ನಿಮ್ಮ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವವೇ ಆಗಿದ್ದು, ನಿಮಗೆ ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇರೆ ಯಾವ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ. || ೨೩ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರೇ! ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಒಗ್ಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿರಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮರಣ ಸಮಯವು ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವಾಗಲೂ ಅಂತಃಕರಣ ಹಾಗೂ ಶರೀರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕುದ್ಧರ್ಮವು ಯಾವುದು ? * || ೨೪ ||

* ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಮಹರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವನು - (೧) ಜೀವನು ಸದಾಕಾಲ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯವೇನು? (೨) ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೇ ಮರಣವೇರಿರುವವನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯವೇನು? ಇದೇ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಅವನು ಕುಕುಮಹಾಮುನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳುವನು. ಆ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಎರಡನೇ ಸ್ಕಂಧದಿಂದ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಸ್ಕಂಧದವರೆಗೆ ವಿಶ್ಲಾಸವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ತತ್ರಾಭವದ್ಭಗವಾನ್ತ್ವಾಸಪುತ್ರೋ
ಯದ್ಯಚ್ಛಯೋ ಗಾಮುಟಮಾನೋಽನಪೇಕ್ಷಃ |
ಅಲಕ್ಷ್ಯಲಿಂಗೋ ನಿಜಲಾಭಕುಷ್ಠೋ
ವೃತ್ತಶ್ಚ ಬಾಲ್ಯೇ ರವಧೂತವೇಷಃ || ೨೫ ||

ತಂ ದ್ವೈವಪರ್ಷಂ ಸುಕುಮಾರಪಾದ-
ಕರೋರುಬಾಹ್ವಂ ಸಕಪೋಲಗಾತ್ರಮ್ |
ಬಾವಾರ್ಯತಾಕ್ಷೋನ್ನ ಸುತುಲ್ಕರ್ಣ-
ಸುಭ್ರಾನ್ವನಂ ಕಂಬು ಸುಜಾತಕಂಠಮ್ || ೨೬ ||

ನಿಗೂಢಜತ್ರಂ ಪೃಥುತುಂಗವಕ್ಷಸ್-
ಮಾವರ್ತನಾಭಂ ಪರಿವಲ್ಲೂದರಂ ಚ |
ದಿಗಂಬರಂ ವಕ್ತ್ರವಿಕೀರ್ಣಕೇಶಂ
ಪ್ರಲಂಬಬಾಹುಂ ಸ್ವಮರೋತ್ತಮಾಭಮ್ || ೨೭ ||

ಶ್ಯಾಮಂ ಪದಾಪೀಚ್ಯವಯೋಽಂಗ ಲಕ್ಷ್ಮಾ-
ಸ್ತ್ರಿಣಾಂ ಮನೋಬ್ಧಂ ರುಚಿರಸ್ಮಿತೇನ |
ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಿತಾಸ್ತೇ ಮುನಯಃ ಸ್ವಾಸ್ಥಪೇಚ್ಯ-
ಸ್ತಲ್ಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾ ಅಪಿ ಗೂಢವರ್ತಸಮ್ || ೨೮ ||

ಸ ವಿಪ್ಲವಾತೋಽತಿಥಯ ಆಗತಾಯ
ತಸ್ಮೈ ಸಪರ್ಯಾಂ ತಿರಸಾಜಹಾರ |
ತತೋ ನಿವೃತ್ತಾ ಹೃಬುಧಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯೋಽರ್ಭಕಾ
ಮಹಾಸನೇ ಸೋಪವಿವೇಶ ಪೂಜಿತಃ || ೨೯ ||

ಸ ಸಂವೃತಸ್ತತ್ರ ಮಹಾನ್ಮಹೀಯಸಾಂ
ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿರಾಜರ್ಷಿದೇವರ್ಷಿಸಂಘೈಃ |
ದೈರೋಚತಾಲಂ ಭಗವಾನ್ಮಥೇಂದು-
ಗ್ರಹರ್ಷತಾರಾನಿಕರೈಃ ಪರೀತಃ || ೩೦ ||

ಪ್ರಶಾಂತಮಾಸೀನಮಕುಂಠಮೇಧಸಂ
ಮುನಿಂ ಸೃಪೋ ಭಾಗವತೋಽಭ್ಯುಪೇತ್ಯ |
ಪ್ರಣಮ್ಯ ಮೂರ್ಧ್ನಾವಹಿತಃ ಕೃತಾಂಬಲಿ-
ರ್ನತ್ವಾ ಗಿರಾ ಸೂನೃತಯಾನ್ವಪ್ಪಚ್ಛತ್ || ೩೧ ||

ಪರಿಣಿಧುವಾಚ

ಅಹೋ ಅದ್ಧ ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮನೃತೇವ್ಯಾಃ ಕ್ವತ್ವಬಂಧವಃ |
ಕೃಪಯಾತಿಥಿರೂಪೇಣ ಭವದ್ವಿಸ್ತೀರ್ಥಕಾಃ ಕೃತಾಃ
|| ೩೨ ||

ಆದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಸಂತಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿರಕ್ತಹಿಮಾಮಣಿಗೂದ ವ್ಯಾಸಪುತ್ರ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕುಕುಮಾರಮುನಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಮಹಾತ್ಮ ರಾದರೋ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲಾಭದಿಂದ ಸದಾ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ವರ್ಣ ಅಥವಾ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಯಾವ ಹೊರ ಚಿಹ್ನೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅವಧೂತವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹುಡುಗರೂ, ಹೆಂಗಸರೂ ಅವರ ಸುತ್ತಲೂ ನೆರೆದಿದ್ದರು. || ೨೫ || ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ತುರುಗ್ಗಾದ ಅವರು ಚೆಲುವಿನ ಗಣಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೈ-ಕಾಲುಗಳು, ಮೂಣಕಾಲುಗಳು, ಭುಜಗಳು, ಕೆನ್ನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಉದರ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳು ಸುಕುಮಾರವಾಗಿದ್ದವು. ಅಂದ-ಚಂದ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳು, ಎತ್ತರವಾದ ಮೂಗು, ಸಮವಾದ ಕಿವಿಗಳು, ರಮಣೀಯವಾದ ಹುಬ್ಬುಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿ ಸುವ ಮುಖ, ತೆಂಬಿದಂತೆ ಸುಂದರವಾದ ಕಂಠ, ಮುಚ್ಚಿದ ಹೆಗಲುಸಂದುಗಳು, ವಿಶಾಲವೂ-ಉನ್ನತವೂ ಆದ ಎದೆ, ಸುಳಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಹೊಕ್ಕಳು, ತ್ರಿವಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉದರ ಪ್ರದೇಶ, ಕುದ್ಡವಾದ ತೋಳುಗಳು ಮತ್ತು ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಕುದರಿ ಹರಡಿದ್ದ ಕೂದಲುಗಳಿಂದ ಮನಮೋಹಕವಾದ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ, ದಿಗಂಬರರಾಗಿ, ಅವರು ದೇವೋತ್ತಮರಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೨೬-೨೭ || ಶ್ಯಾಮಲವಾದ ಶರೀರಶಾಂತಿ, ರೂಪ-ಲಾವಣ್ಯ ಮತ್ತು ಮಧುರ ಮಂದಹಾಸಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಸದಾ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಅಡಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನರಿತ ಮುನಿಗಳು ಅವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು. ಒಡನೆಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ಎದ್ದುನಿಂತರು. || ೨೮ ||

ವಿಪ್ಲವಾತ ಪರಿಣಿಧವಾಚ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ದಯಮಾಡಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಅವರ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಬಾಲಕರು, ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಅವರ ಈ ಮಹಿಮೆ ಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಆಗ ಎಲ್ಲರಿಂದ ಸನ್ನಾಹಿತರಾದ ಶ್ರೀಕುಕುಮಾರಮುನಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಸನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದರು. || ೨೯ || ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೂ, ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ ಇವರ ಸಮೂಹದಿಂದ ಆವೃತರಾದ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ, ಅತಿಪೂಜ್ಯರೂ, ಆದ ಕುಕುಮಾರಮುನಿಗಳು ಗ್ರಹ-ನಕ್ಷತ್ರ ತಾರಾಮಂಡಲಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಭಗವಾನ್ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೋಭಾಯಮಾನ ರಾಗಿದ್ದರು. || ೩೦ || ಪ್ರಶಾಂತರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅದ್ಭುತ ಮೇಧಾ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಆ ಕುಕುಮಾರಮುನಿಗಳ ಬಳಿಗೆ ಪರಮಭಾಗವತೋ ತ್ತಮನಾದ ಆ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಬಂದು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಸತ್ಯವೂ ಪ್ರಿಯವೂ ಆದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. || ೩೧ ||

ಪರಿಣಿಧವಾಚ ಹೇಳಿದನು - ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮರಾದ ಮುನಿವರ್ಯರೇ! ಆಹಾ! ಈಗ ನಾವು ಧನ್ಯರಾದೆವು. ಕ್ವತ್ತಿಯಾ ಧಮರಾದ ನಾವೂ ಕೂಡ ಈಗ ಸತ್ಸಂಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದೆವು.

ಯೇಷಾಂ ಸಂಸ್ಕರಣಾತ್ಪುನಾಂ ಸದ್ಯಃ ಪುದ್ಗುಲಿ ವೈ ಗೃಹಾಃ |

೬೦ ಪುನರ್ದರ್ಶನಸ್ಪರ್ಶಪಾದ ಶೌಚಾಸನಾದಿಭಿಃ

|| ೩೩ ||

ಸಾಂನ್ವಿಧ್ಯಾತೇ ಮಹಾಯೋಗಿನಾತಕಾನಿ ಮಹಾಂತ್ಯಪಿ |

ಸದ್ಗೋ ನಶ್ನಂತಿ ವೈ ಪುಂಸಾಂ ವಿಷ್ಣೋರಿವ ಸುರೇತರಾಃ

|| ೩೪ ||

ಅಪಿ ಮೇ ಭಗವಾನ್ ಪ್ರೀತಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಪಾಂಡುಸುತಪ್ರಿಯಃ |

ವೈಶ್ಯಪ್ರಸೇಯಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ತದ್ಗೋತ್ರಸ್ತಾತ್ರಬಾಂಧವಃ

|| ೩೫ ||

ಅನ್ಯಥಾ ತೇಽದ್ವೈತಗತೇರ್ದರ್ಶನಂ ನಃ ಕಥಂ ನೃಣಾಮ್ |

ನಿತರಾಂ ಮ್ರಿಯಮಾಣಾನಾಂ ಸಂಸಿದ್ಧಸ್ಯ ವನೀಯಸಃ

|| ೩೬ ||

ಆತಃ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಯೋಗಿನಾಂ ಪರಮಾ ಗುರುಮ್ |

ಪುರುಷೈಃಕ ಯತ್ಕಾರ್ಯಂ ಮ್ರಿಯಮಾಣಸ್ಯ ಸರ್ವಥಾ

|| ೩೭ ||

ಯಚ್ಛ್ರೋತವ್ಯಮಥೋ ಜಪ್ಯಂ ಯತ್ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸ್ತುಭಿಃ ಪ್ರಭೋ |

ಶ್ವೇದ್ಯಂಭವನೀಯಂವಾಙ್ಮಹಿ ಯದ್ವಾಽಪಿಪರ್ಯಯಮ್

|| ೩೮ ||

ನೂನಂ ಭಗವತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ ಗೃಹೇಪಿ ಗೃಹಮೀಧಿನಾಮ್ |

ನ ಲಕ್ಷ್ಮತೇ ಹ್ಯವಸ್ಥಾನಮಪಿ ಗೋದೋಹನಂ ಕೃಷಿತ್

|| ೩೯ ||

ಪೂತ ಉಪಾಚಾರ

ಎವಮಾಭಾಷಿತಃ ಪೃಷ್ಠಃ ಸ ರಾಜ್ಯಾ ಶ್ವಕ್ಶಯೋ ಗಿರಾ |

ಪ್ರತ್ಯಭಾಷತ ಧರ್ಮಜ್ಞೋ ಭಗವಾನ್ಪಾದರಾಯಣಃ

|| ೪೦ ||

ಕಾಫಿ-ಕೃಷ್ಣನ ಕಮೂಜದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ತಾವು ಕೃಷಿ
ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸಮ್ಮೇಳಿಸಿರನ್ನೂ ತೀರ್ಥ
ಮತೆ ಪೂಜಿಸಿರನ್ನೂ ಮಾಡಿದನಿ. || ೩೩ || ನಿಮ್ಮಂತಹವರ ಸ್ಮರಣ
ಮಾಡುವುದೇ ಸ್ವರ್ಗದ ಮನೆಗಳು ಪೂಜ್ಯವಾಗುವುವು ಹೀಗಿರು
ವಾಗ ನಿಮ್ಮ ನೇರವಾದ ದರ್ಶನ ಸಶಂ-೩. ಪಾದಪ್ರಶ್ನಾಳನ, ಆಸನ
ಸಮರ್ಪಣೆ ಮುಂತಾದವು ಇವೆವರ ಸಿದ್ಧಿವಾಗಿ ಹೇಳುವು
ದೇನಿದೆ ? || ೩೩ || ಮಹಾಯೋಗಿಗಳು. ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ
ಮುಂದೆ ದತ್ತರು ನಾಶಹೋದವಂತೆ ತಮ್ಮ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮಾತ್ರ
ದಿಂದಲೇ ಮಹಾಪಾತಕಗಳೂ ಕೂಡ ಒಡಸೆಯಿ ವ್ಯಸವಾಗಿ
ಜಡುತ್ತದೆ || ೩೪ || ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಮಿತವಾದ ಭಗವಾನ್
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರು
ವನು. ತನ್ನ ಕೋವರಕ್ತೆಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಸ್ತುವೆಂಬುದಾದಿದ
ಭಗವಂತನು ಪಾಂಡವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನ್ನ ಮೇಲೂ
ಅಕ್ಕಿಯವಾದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. || ೩೫ ||
ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕರುಣೆಯಿಂದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮಂತಹ ಏಕಾಂತ
ಜಿಜ್ಞಾಸು ಗೋಚರವಾಗಿರಲೂ ಆದ ಮಹಾಶೂರ ತಾವಾಗಿಯೇ
ದಯಮಾಡಿ ಮರಣವು ಸಮೀಪಿಸುವ ನಮ್ಮಂತಹ ಪ್ರಾಕೃತ
ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ದರ್ಶನಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ? || ೩೬ || ತಾವಾದರೋ
ಯೋಗಿಗಳಿಗೂ ಪರಮಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಸರ್ವಥಾ
ಮರಣಾಸನ್ನವಾದ ಪುರುಷನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ?' ಈ ಕುರಿತು
ಏನಿವು ಸ್ಮರಣ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ || ೩೭ || ಮಹಾಶೂರಃ | ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಏನು
ಮಾಡಬೇಕು ? ಯಾವುದನ್ನು ಶ್ರವಣಬೇಕು, ಯಾರ ಜಪ,
ಯಾರ ಸ್ಮರಣ, ಯಾರ ಭಜನೆ ಮಾಡಬೇಕು ? ಹಾಗೂ
ಯಾವುದನ್ನು ತ್ಯಜಬೇಕು ? || ೩೮ || ಬ್ರಹ್ಮತೇಜೋಮಯ
ರಾದ ಪೂಜ್ಯರೇ ! ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾದುದು.
ಏಕೆಂದರೆ ತಾವು ಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಬೇರೆಡೆ
ಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ, ಪದುವು ಹಾಲು ಕರೆವಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಸಹ
ನಿಜವಾದವು ಪ್ರಾಯಶಃ ನೋಡಲು ಶಕ್ತರಲ್ಲ || ೩೯ ||

ಸೂತಪ್ರವಾಣಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕರೇ ! ಆ
ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಹೀಗೆ ಅತಿಮಧುರವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ
ಸಂಭಾಷಿಸಿ ಪುರುಷಮಾಡಲು ಸಕಲಧರ್ಮಗಳ ಮರ್ಮವನ್ನು
ಅರಿತವನಾದವನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು
ಆತನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸತೊಡಗಿವರು || ೪೦ ||

ಹಸ್ತೀಂಭಸ್ತಕೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಕಂಧೇ

ಶುಕಾಗಮನಂ ಕಾಮ್ಯತೋಪವಿಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೯ ||

ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಕಂಧವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

॥ ಶ್ರೀರಾಧಾಕೃಷ್ಣಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣ

ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧ

ಯಸ್ಯಾವತಾರಕರ್ಮಾಣಿ ಗಾಯಂತಿ ಹೃದ್ಯದಾದಯಃ |
ನ ಯಂ ವಿದಂತಿ ತತ್ತ್ವೇನ ತಸ್ಮೈ ಭಗವತೇ ನಮಃ ॥

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣಮ್

ದ್ವಿತೀಯಃ ಸ್ಕಂಧಃ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಧ್ಯಾನವಿಧಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ವರೀಯಾನೇಷ ತೇ ಪ್ರಶ್ನಃ ಕೃತೋ ಲೋಕಹಿತೋ ನೃಪ |
ಆತ್ಮವಿತ್ತಮೃತಃ ಪುಂಸಾಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಾದಿಹು ಯಃ ಪರಃ || ೧ ||

ಶ್ರೋತವ್ಯಾದೀನಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ನೃಣಾಂ ಸಂತಿ ಸಹಸ್ರಶಃ |
ಅಪಶ್ಯತಾಮಾತ್ಮತ್ವಂ ಗೃಹೇಷು ಗೃಹಮೇಧಿನಾಮ್ || ೨ ||

ನಿದ್ರಯಾ ಪ್ರಿಯತೇ ನಶ್ತಂ ವ್ಯವಾಯೇನ ಚ ವಾ ಪಯಃ |
ವಿವಾ ಚಾರ್ಥೇಹಯಾ ರಾಜನ್ಯುಟುಂಬ ಭರಣೇನ ವಾ || ೩ ||

ವೇಹಾಪಶ್ಯಕಲತ್ರಾದಿಪಾಶ್ಯಸ್ಯನೈಶ್ಚರತ್ಸ್ಯಸಿ |
ತೇಪಾಂ ಪ್ರಮತ್ತೋ ನಿಧನಂ ಪಶ್ಯನ್ನಸಿ ನ ಪಶ್ಯತಿ || ೪ ||

ತಸ್ಮಾದ್ಭಾರತ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಭಗವಾನೇಶ್ವರೋ ಹರಿಃ |
ಶ್ರೋತವ್ಯಃ ಕೀರ್ತಿತವ್ಯಶ್ಚ ಸ್ತುತವ್ಯಶ್ಚೇಚ್ಛತಾಭಯಮ್ || ೫ ||

ಮಾವಾಸ ಸಾಂಖ್ಯ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವರ್ಮಮನಿಷ್ಠಯಾ |
ವ್ಯಾಪಾರಾಃ ಪರಃ ಪುಂಸಾಮಂತೇ ನಾರಾಯಣಸ್ತುತಿಃ || ೬ ||

ಪ್ರಾಮೇಯ ಮುನಯೋ ರಾಜನಿವೃತ್ತಾ ವಿಧಿಜೇಧತಃ |
ಕೈರ್ಗುಣ್ಯಾ ರಮಂತೇ ಸ್ವ ಗುಣಾಮಕಥನೇ ಹರೇಃ || ೭ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳಿದರು - ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗಲೇ ನಿಜವು ಬೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಳಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ತುಂಬಾ ವೇಷವಾದುದು. ಮನುಷ್ಯರ ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ವಿನೇಯವೋ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ತಮವಾದುದು ಇದು. ಆತ್ಮವಿತ್ತವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ವಾದುದು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ || ೧ || ರಾಜೇಂದ್ರನೇ! ಆತ್ಮತ್ವವನ್ನರಿಯದೆ ಮನೆಯ ಕೆಲಸ-ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಕೇಳಲು, ಯೋಚಿಸಲು, ಮಾಡಲು ಸಾಧಿರಾರು ವಿಷಯಗಳುಂಟು || ೨ || ಅವರ ಅಯುಸ್ಸೆಲ್ಲಾ ಇವುಗಳಲ್ಲೇ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ರಾತ್ರಿಯು ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲೂ ಸ್ವಪ್ನಸಂಗವಲ್ಲೂ ಕಳೆದುಹೋದರೆ ಹಗಲು ಹಣ ಸಂಪಾದನೆಯ ಹಗರಣಗಳಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ || ೩ || ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಫಲಪ್ರ ಸ್ಪಂದಂಧವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಶರೀರ, ವಸ್ತ್ರ, ಪುತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆಯೋ, ಅವೆಲ್ಲ ಅಸತ್ತಾದಾರ್ಥಗಳು. ಅವರೇ ಜೀವಿಯು ಹಾಲು-ಇಡು ಅನ್ನವನ್ನೇ ಸಾಯಿಗೆ ತುಡಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರೂ ಎಚ್ಚರವಾಗದಷ್ಟು ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ || ೪ || ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಅಭಯವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಿಟ್ಟುಸುವವನಾದರೋ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ. ಲೀಲೆಗಳನ್ನೇ ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತದಾಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಮುಖವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ || ೫ || ಜ್ಞಾನಯೋಗದಿಂದಾಗಲೀ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದಾಗಲೀ, ಸ್ವಧರ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಾಗಲೀ ಹೇಗಾದರೂ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ಪರಮಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ತನ್ನನ್ನು ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು || ೬ || ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗಲೇ ನಿರ್ಗುಣ ಭಕ್ತನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ, ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುವ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಮೇಯ ಭಗವಂತನ ಅನಂತರೂಪಿಗಳಾಗಿರುವ ವರ್ಣಸುವ್ರದವಲ್ಲ. ರಮಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. (ಮಚ್ಚಿತ್ತಾ ಮದ್ಗತಪ್ರಾಣಾ ಬೋಧಯಂತಃ ಪರಪರಮ್ | ಕಥಯಂತಶ್ಚ ಮಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಶುಷ್ಯಂತಿ ಚ ರಮಂತಿ ಚ ||) (ಭಗವದ್ಗೀತೆ ೧೦/೯) || ೭ ||

ಇದಂ ಭಾಗವತಂ ನಾಮ ಪುರಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಮ್ಮಿತಮ್ |
ಅಧೀತವಾನ್ಪಾಪರಾದೌ ಪಿತುರ್ದೈವಾಯನಾದಹಮ್ |

|| ೮ ||

ಪರಿನಿಷ್ಕತೋಽಪಿ ಸೈರ್ಗುಣೈಃ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕಲೀಲಯಾ |
ಗೃಹೀತಚೇತಾ ರಾಜರ್ಷೇ ಆಪ್ಯಾಸಂ ಯದಧೀತವಾನ್ |

|| ೯ ||

ತದಹಂ ತೇಽಭಿಧಾಸ್ಯಾಮಿ ಮಹಾಪೌರುಷತೋ ಭವಾನ್ |
ಯಸ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಧತಾಮಾಶು ಸ್ಯಾನ್ಮುಕುಂದೇ ಮಹಿಃ ಸಹೀ |

|| ೧೦ ||

ಏತನ್ನಿರ್ವಿದ್ಯ ಮಾನಾನಾಮಿಚ್ಛತಾಮಕುತೋಭಯಮ್ |
ಯೋಗಿಸಾಂ ನೃಪನೀರ್ಹಿತಂ ಹರೇರ್ನಾಮಾನುಕೀರ್ತನಮ್ |

|| ೧೧ ||

ಕಿಂ ಶ್ರಮತ್ಸ್ಯ ಬಹುಭಿಃ ಪರೋಕ್ಷೈರ್ಹಾರ್ಯನೈರಿಹ |
ಪರಂ ಮುಹೂರ್ತಂ ವಿದಿತಂ ಘಟೀತ ಶ್ರೇಯಸೇ ಯತಃ |

|| ೧೨ ||

ಖಿಂಶ್ಚಾಗೋ ನಾಮ ರಾಜರ್ಷಿಚ್ಛಾತ್ವೇಯಾ ಮಿಹಾಯುಷಃ |
ಮುಹೂರ್ತಾರ್ತಮುತ್ಸ್ಯದ್ವ್ಯ ಗತವಾನಭಯಂ ಪರಿಮ್ |

|| ೧೩ ||

ಅಂತಹ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿ ವೇದ ಸದೃಶವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವೂ ಆಗಿರುವ ಈ ಭಾಗವತವೆಂಬ ಮಹಾ ಪುರಾಣವನ್ನು ನಾನು ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತೀರ್ಥರೂಪರಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರೈವಾಯನರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದೆ. || ೮ || ರಾಜರ್ಷಿ ಯೇ * ನಾನು ನಿರ್ಗುಣಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೆಯುಳ್ಳವನು. ಆದರೂ ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಧುರಲೀಲೆಗಳು ಬಲವಂತವಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದೆ. || ೯ || ನೀನು ಭಗವಂತನ ಪರಮಭಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಇದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಡುವವರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೇಗನೇ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವವು. || ೧೦ || ಎಲ್ಲಿ ರಾಜನೇ ! ಲೋಕ-ಪರಲೋಕದ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಯಸುವವರಿಗೆ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಹೊಂದಿದವರಿಗೆ, ನಿರ್ಭಯವಾದ ಮೋಕ್ಷಪದವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಯಸುವ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಯೋಗಸಂಪನ್ನ ಸಿದ್ಧ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಭಗವಾನ್ಮುಕೀರ್ತನರೂಪವಾದ ಈ ಪುರಾಣವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ಸಮಸ್ತ ಕಾಸ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. || ೧೧ || ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿರುವವರು ಎಷ್ಟು ಮರ್ಷೆಗಳು ಒದಕಿದ್ದರೂ ಏನು ಶಾಫ ? ಅವರಿಗಿರುವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಅವರ ಆಯುಸ್ಸು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋಗುವುದು. ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಫಲವೇ ಆಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಬೇವನ್ನು ಬಯಸಿದರೆ ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಒಂದೇ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. || ೧೨ || ರಾಜರ್ಷಿ ಖಿಂಶ್ಚಾಗನು ತನ್ನ ಆಯುಸ್ಸಿನ ಸಮಾಪ್ತಿಯ ಸಮಯವನ್ನರಿತು ಎರಡೇ ಘಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಂಗಚರಿತ್ಯಾಗಿಯಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಅಭಯಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. || ೧೩ || ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾದನೇ !

* ಈ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣವನ್ನು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಶುಕಮುನಿಗೆ ಕಾವಡ:ಶಿರುಕೇಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನಾದರೂ ಪೂರ್ಣ ವೈರಾಗ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಯಾವುದೇ ಮಮತೆ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ವೇದವ್ಯಾಸನ ಶಿಷ್ಯರು ಭಾಗವತದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಶುಕಮುನಿಯು ಕೇಳಿದರು -

ಅಯೋ ಏಕೇ ಯಂ ಸ್ತನಕಾಲಕೂಟಂ ವೆಘಾಂಕಯಾ ಪಾಯಯದವ್ಯಸಾಧ್ಯಃ |
ಲೇಭೇ ಗತಿಂ ಧಾಪ್ನುಚಿತಾಂ ಹೋಽನ್ಯಂ ಕಂ ವಾ ವಯಾಽನು ಶರಣಂ ಪ್ರಚೇದು || (ಭಾಗವತ ೧/೨/೨೩)

ಬರ್ಹಾಽದಿಶಂ ನಟವರವಪುಃ ಕೀರ್ತಯಾಃ | ಕೀರ್ತಕಾರಂ ದಿಶ್ವತ್ ಪಾಪಃ ಕಪಾಪಿತಂ ವೈರಯಂತೀಂ ಚ ಮೂಲಾಮ್ |

ರಂಧ್ರಾನ್ ವೇಣೋದಧರ ಸುಧಯಾ ಪೂರಯಿನ್ ಗೋಪವೃಂದೈಃ ವೃಂದಾರಾಣಾಂ ಸ್ತವದರಮಣಾಂ ಪ್ರಾವಿಶತ್ ಗೀತಕೇಶಃ ||

(ಭಾಗವತ ೧೦/೨೦/೫)

ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಶುಕರು ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾಮೃತದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋದರು ಹಾಗೂ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕಡೆಗೆ ಸೇರಿಯಲ್ಪಟ್ಟರು. ಮತ್ತೆ ಪೂಜ್ಯರಾದ ತಂದೆಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದರು.

ಈ ಭಾಗವತ ಗ್ರಂಥರತ್ನದ ಭಾವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು-ಅರಿತುಕೊಂಡು ಮನನ-ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತನ ಉದ್ಧಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶಂಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಕ್ತನ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನೇ ಹೇಳುವನು -

ತೇಷಾ ಮಹಂ ಸಮುದ್ದರ್ಶಾ ಮೃತ್ಯುಸಂಸಾರಹಾರಿಣಾಃ | ಭವಾಮಿ ಸಚರಾತ್ಮಾರ್ಥ ಮಯ್ಯಾವೇಶಿತಚೇತುರಾಮ್ || (ಭಗವದ್ಗೀತೆ ೧೨/೭)

ಅದ್ದರಿಂದ ಭಾಗವತದ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ವೇದ-ಪದ-ಓದುತ್ತಾ ಇರುವ ಆಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಗಳನ್ನು ಇದರಿಂದ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸ-ಹೊಸ ಭಾವಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಭಗವಂತನ ವಿಶೇಷಕೃಪೆಯ ಅನುಭವವಾಗತೊಡಗುತ್ತದೆ.

ತವಾಪ್ಯೇತರೈಃ ಕೌರವೈಃ ಸಪ್ತಾಹಂ ಜೀವಿತಾವಧಿಃ |
ಉಪಕಲ್ಪಯಿ ತತ್ಸರ್ವಂ ತಾವದ್ಯತ್ಸಾಂಪದಾಯಿಕಮ್ || ೧೪ ||

ಅಂತಕಾಲೇ ತು ಪುರುಷ ಆಗತೇ ಗತಸಾಧ್ವಜಃ |
ಭಿಂದ್ಯಾದನಂಗಶ್ಚೈಣಸ್ತು ಹಾಂ ಜೀಹೇತುನುಯೇ ಚತಮ್ || ೧೫ ||

ಗೃಹಾತ್ಪ್ರಜಿತೋ ಧೀರಃ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಜಲಾಪ್ತತಃ |
ಪುಚ್ಛ ವಿವಿಕ್ತ ಆಸೀನೋ ವಿಧಿವತ್ಕಲ್ಪಿತಾಸನೇ || ೧೬ ||

ಅಭ್ಯಸೇನ್ಯಸಸಾ ಪುದ್ಧಂ ತ್ರಿವೃದ್ಧಹಾಕ್ಷರಂ ಪರಮ್ |
ಮನೋ ಯಚ್ಛೈಷ್ಟಿಕಶ್ಚಾಸೋ ಬ್ರಹ್ಮಬೀಜಮವಿಸ್ಮರನ್ || ೧೭ ||

ನಿಯಚ್ಛೈದ್ವಿಪಯೇಭ್ಯೋಽಕ್ಶಾನ್ಯಸಸಾ ಬುದ್ಧಿಪಾರಥಿಃ |
ಮನಃ ಕರ್ಮಭಿರಾಕ್ರಮ್ಯ ಪುಭಾರ್ಥೇ ಧಾರಯೀದ್ವಿಯಾ || ೧೮ ||

ತತ್ಕಾಲಾವಯವಂ ಧ್ಯಾಯೇದವ್ಯಚ್ಛಿನ್ನೇನ ಚೇತಸಾ |
ವಾನೋ ನಿರ್ವಿಷಯಂ ಯುಕ್ತ್ವಾ ತತಃ ಕಂಚು ನ ಸ್ಪರ್ಶತ್ |
ಜವಂ ತತ್ಪರಮಂ ವಿಶ್ಲೋಮಗಮೋ ಯತ್ರ ಪ್ರಸೀದತಿ || ೧೯ ||

ರಜಸ್ತಮೋಭ್ಯಾಮಾಕ್ರಮ್ಯ ವಿಮೂಢಂ ಮನ ಆತ್ಮಜಃ |
ಮುಚ್ಛೈದ್ವಾರಣಯಾ ಧೀರೋ ಹಂತಿ ಯಾ ತ್ವತ್ಕಂ ಮಲಮ್ || ೨೦ ||

ಕಳಗೊಡದದೋ ಒನ್ನ ಪೇರ್ಮೆಗೆ ೧೪ವಧಿ ದೊಡದಿನಗಳಿವೆ. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಒಂದು ಒನ್ನ ಪರಜೋಗವನ್ನ ಸುಧಾರಿಸಿ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಹ ಒಂದಾ ಮಹತ್ವ ಮಾಡು || ೧೪ ||

ಅಂತಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಮಹತ್ವವು ಒಂದು ಮಾಡಬೇಕು ೧ ಎಂದು ಕೇಳುವೆಯಲ್ಲ? ಆಗ ಅವನು ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳಬಾರದು. ನಿರ್ಭಯನಾಗಿರು, ವೈದಾಗ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದ ತರೀರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರ ಕುರಿತೂ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಡಿಮೆಹಾಕಬೇಕು ಎನ್ನುವಂತಿರುವ ಸ್ವಕೇಮವು ತಾಗ ಮಾಡಿ ಏಕಮಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಗನನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. || ೧೫ ||

ವೈಯರ್ಥವಾಗಿ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಪವಿತ್ರವೂ, ಏಕಾಂತವೂ ಆದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಏಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಆಸನವನ್ನು ಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಬೇಕು. || ೧೬ || ಅನಂತರ ಅಕಾರ, ಉಕಾರ, ಮಕಾರಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಮಾತೃಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಮಪವಿತ್ರವಾದ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜಪಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾಣವಾಯು

ವನ್ನು ವರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮಬೀಜ ಪ್ರಣವವನ್ನು ಕೆಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಮರೆಯದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. || ೧೭ || ತುದ್ಧುಂದ್ವಿಯ ಸಹಾಯವಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಓಪ್ಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕರ್ಮದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಚಾರದ ಮೂಲಕ ಸಮಜಾಯಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಮಂತ್ರ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಲೇ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾತ್ಮನ ಚೇತನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೮ || ಆ ದಿವ್ಯ ಮಂಗಳವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅವಯವವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡ ಬೆಕ್ಕದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದೇ ಅವಯವವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ-ಮಾಡುತ್ತಾ ವಿಷಯವಾಸನಾ ರಹಿತವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತೆ ಯಾವ ವಿಷಯದ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸದಂತೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತಲೆನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅದೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವು. ಅದನ್ನು ಪಡೆದರೇನೋ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾನಂದಭರಿತವಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವುದು. || ೧೯ ||

ಹಾಗೆ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವಾಗ ಮನಸ್ಸು ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಮಲಗಲವಾದರೆ, ಅವನು ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಮೂಢವಾದರೆ ಆಗ ಗಾಬರಿಪಡಬಾರದು. ವೈಯರ್ಥವಾಗಿ ರೋಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ವರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಅವನ ಮೇಲೆ,

* ಆಮಂತ್ರಭಾವದ ಶಾತರ್ಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪದೇ-ಪದೇ ಕೇಳುವ ಎಲ್ಲ ಮನಸ್ಸು ನಿರೋಧನ ಬೇಕು ೧ ಕರ್ಮಗಳೂ ಬೇಡ ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುತ್ತಾ ಇರುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಂಚು-ವಿಚ್ಛೇದಕ ವೃತ್ತಿಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಮಂತ್ರ ಎಂದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮನಸ್ಸೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಕ್ಷುಣ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಅಮಂತ್ರವೆಂಬ ಪಡೆದಿದ್ದರಿಂದ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಮಂತ್ರವಾಗಿ ಹೇರೋಬ್ಬ ೨-ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವೆ.

ಯಸ್ಯಾಂ ಸಂಧಾರ್ಯಮಾಣಾಯಾಂ ಯೋಗಿನೋ ಭೃಲ್ಲಕ್ಷಣಃ |
ಅಶು ಸಂಪದ್ಯತೇ ಯೋಗಿ ಅಶ್ರಯಂ ಭದ್ರಮೀಕ್ಷತಃ || ೨೦ ||

ರಾಜೋವಾಚ

ಯಥಾ ಸಂಧಾರ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ಧಾರಣಾ ಯತ್ರ ಸಮೃತಾ |
ಯಾದೃಶೀ ವಾ ಪರೇದಾಶು ಪುರುಷಸ್ಯ ಮನೋಮಲಮ್ || ೨೧ ||

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಉವಾಚ

ಜಿತಾಸನೋ ಜಿತತ್ವಾಸೋ ಜಿತಸಂಗೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಸ್ಥೂಲೇ ಭಗವತೋ ರೂಪೇ ಮನಃ ಸಂಧಾರಯೇದ್ಧಿಯಾ || ೨೨ ||

ವಿಶೇಷಪ್ರಸ್ಯ ದೇಹೋಽಯಂ ಸ್ಥವಿಷ್ಯತ್ ಸ್ಥವೀಯಸಾಮ್ |
ಯತ್ರೇದಂ ದೃಶ್ಯತೇ ವಿಶ್ವಂ ಭೂತಂ ಭವ್ಯಂ ಭವತ್ಯಸೌ || ೨೩ ||

ಅಂದಕೋಶೇ ಶರೀರೇಽಸ್ಮಿನ್ನಪ್ತವರ್ಣಪಂಚಯುತೇ |
ವೈರಾಜಃಪುರುಷೋ ಯೋಽಸೌ ಭಗವಾನ್ ಧಾರಣಾಶ್ರಯಃ || ೨೪ ||

ಪಾತಾಲಮೇತಸ್ಯ ಹಿ ಪಾದಮೂಲಂ
ಪತಂತಿ ಪಾರ್ಶ್ವಪ್ರಪದೇ ರಸಾತಲಮ್ |
ಮಹಾತಲಂ ವಿಶ್ವಸೃಜೋಽಥ ಗುಲ್ಫೌ
ತಲಾತಲಂ ವೈ ಪುರುಷಸ್ಯ ಜಂಘೇ || ೨೫ ||

ದ್ವೇ ಜಾನುನೀ ಸುತಲಂ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ-
ರೂರುದ್ಧಯಂ ವಿತಲಂ ಚಾತಲಂ ಚ |
ಮಹೀತಲಂ ತದ್ಭುಫನಂ ಮಹೀಪತೇ
ಸುಭಸ್ತಲಂ ಸಾಭಿಪರೋ ಗೃಣಂತಿ || ೨೬ ||

ವಿಶೇಷ, ಅವರಾರೂಪವಾದ ಮೂರೂ ಮಲಗಳು ಶರೀರು ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ಮಲವಾಗುವುದು ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿಂತನೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಆಗತೊಡಗುತ್ತದೆ || ೨೦ || ಧಾರಣೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದ ಯೋಗಿಯು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಪರಮ ಮಂಗಳಮಯ ಅಶ್ರಯವಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಶಿಫ್ಟವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು || ೨೧ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಕೇಳಿದನು - ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೇ! ಈ ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಯಾವ ಸಾಧನೆಯಿಂದ, ಯಾವ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಮನೋಮಲವನ್ನು ಶಿಫ್ಟವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸುವ ಈ ಧಾರಣೆಯ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ದಯಮಾಡಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಬೇಕು || ೨೨ ||

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಯೋಗಿಗಳು ಪೇಳುತ್ತಾರೆ - ಮಹಾರಾಜ! ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಆಸನವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ದ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಮ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಡಬಾರದು. ಹೀಗಾದ ಒಳಗೆ ಇರುವ ದೃಶ್ಯವರ್ಗವನ್ನು ಭಗವಂತನದೇ ಸ್ಥೂಲ ವಿರಾಟ್ ಶರೀರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಇದನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವವು ಇದೇ ನಿರ್ಗುಣ-ನಿರಾಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಗುಣ-ಸಾಕಾರ ವಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸಿ ಸರ್ವತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮವೆನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕು || ೨೩ || ವಿಶೇಷ ರೂಪದಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ, ಈಗ ಇರುವ, ಮುಂದೆ ಇರಬಹುದಾದ ಈ ವಿಶ್ವವು ಆತ್ಮನ ದೊಡ್ಡದಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಥೂಲರೇಹವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇದೊಂದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಥೂಲ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಆ ನಿರ್ಗುಣ-ನಿರಾಕಾರ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ತನ್ನಲ್ಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಅವನೇ ಈ ರೂಪವಾಗಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸಿ ಸರ್ವತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕು || ೨೪ || ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಅಹಂಕಾರ, ಮಹತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಹೀಗೆ ಏಳು ಅವರಣಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆಂಬ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನನ್ನು ವೈರಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ('ವಿವಿಧಂ ರಾಜತೇ ಶೋಭತೇ ಇತಿ ವಿರಾಟ್' ಅರ್ಥಾತ್ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಎಲಿಸಿತನಾಗಿ ದ್ದಾನೆ.) ಈ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಭಗವಂತನದೇ ಸ್ಥೂಲ ವಿರಾಟ್ ರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸರ್ವತ್ರ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು || ೨೫ || ತತ್ತ್ವಜ್ಞರಾದವರು ಅವನನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ - ಪಾತಾಲವು ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಪಾದಮೂಲವು. ಆತನ ಹಿಮ್ಮಡಿ ಮತ್ತು ತುದಿಗಾಲಗಳು ರೂಪತಲವು. ಆತನ ಎರಡೂ ಹೆರಡುಗಳು ಮಹಾತಲ ರೂಪವು. ತಲಾತಲವು ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಮೋಣಕಾಲುಗಳು || ೨೬ || ಆ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯ ಎರಡು ಮಂಡಿಗಳೇ ಸುತಲ ರೂಪವು. ವಿತಲ ಮತ್ತು ಚಲಲರೂಪಗಳು ಅವನ ಎರಡು ತೊಡೆಗಳು. ಭೂತಲವು ಸೊಂಬದ ಮುಖಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಮಹಾರಾಜ! ಆತನ ಹೊಕ್ಕುಳೇ ಭುವರ್ಲೋಕ (ಅಂಕುಷ). || ೨೭ || ಅರಿ

ಉದಾಹರಣೆ ಜ್ಞಾನೋತ್ತರನೀಕಮಸ್ತು
 ಗ್ರೀವಾ ಮಹರ್ವದನಂ ವೈ ಚರ್ವಣೀಕಮಸ್ತು ।
 ತಪೋ ರದಾಟೀಂ ವಿದುರಾದಿಪುಂಸಃ
 ಸತ್ಯಂ ತು ಶೀರ್ಷಾಣಿ ಸಹಸ್ರಶಿಖ್ಛಃ ॥ ೨೨ ॥

ಇಂದ್ರಾದ್ಯೋ ಬಾಹವ ಆಹುತಾಃ
ಕರ್ಣೌ ದಿಶಃ ಶ್ರುತ್ವಮಮುಷ್ಯ ಶಬ್ದಃ |
ನಾಸತ್ಯದಸೌ ಪರಮುಷ್ಯ ನಾಸೇ
ಭ್ರಾಣೋಽಪ್ಯ ಗಂಧೋ ಮುಖವಗ್ನಿಧ್ಯಾ || ೨೯ ||

దా రక్షణే చక్రురహితత్వంగు
 పశ్చాదే విజ్ఞోరహంగు అభిరే చ ।
 తద్వ్యవిద్యంభః పరమేష్ఠిధిష్ఠ-
 మోహోరస్య తాపూ రు విచ జహ్ను ॥ ౧౦ ॥

ಭವಾಂಸ್ತುನಂತಸ್ತು ತಿಮೋ ಗುಣಾತಿ
 ದಂಷ್ಟಾ ಯಮಃ ಸ್ನೇಹಕಲಾ ದ್ವಿಜಾಃ |
 ಹಾಸೋ ಜನೋನ್ಮಾದಕಲೀ ಚ ಮಾಯಾ
 ದುರಂತಸಗೋಃ ಮದಪಾಂಗಮೋಕ್ಷಃ || ೬೦ ||

ಪ್ರೀತೋತ್ತರೋತ್ತರೋತ್ತರವಿವರೋತ್ತರೋ
 ಧರ್ಮಃ ಸ್ವರೋತ್ತರಧರ್ಮಪಥೋತ್ತರವ್ಯವಸ್ಥಾಃ |
 ಕಸ್ತಸ್ಯ ಮೇಧಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಚ ಮಿತ್ಯಾ
 ಕುಕಿಃ ಸಮುದ್ರಾ ಗಿರಯೋತ್ತರಸ್ವರೂಪಾಃ || ೬.೨ ||

ಸಮೋಕ್ತಸ್ಯ ಸಾದೇಶ್ಯೋಕ್ತಃ ತಸ್ಮಾನ್ಮಹಾಶಿವಃ
ಮಹೀಶ್ವರಃ ವಿಶ್ವತಃಸೋರ್ವಭೇಂದ್ರಃ ।
ಅನಂತ ವೀರ್ಯಃ ಶ್ವೇತಃ ಮಾತೃಪಿತ್ರ್ವಾ
ಗರ್ಭವಾಯುಃ ಕರ್ಮ ಗುಣಪ್ರವಾಹಃ ॥ ೧.೧ ॥

ఈశ్వర కేలాన్తిదురంబువాహనా
 హాసపు సంధ్యాం శుచువయో భూమ్నః ।
 ఆచార్య మాకుర్వ్యదయం మనత్స
 వ తంద్రమాః సర్వవికారశోభః ॥ ౧౪ ॥

ಮಹಾನೃಪತಿಃ ಮಹಿಮಾಮನಃ
 ಸರ್ವಾತ್ಮನೋಽಂತಃಕರಣಿ ಗಿರಿತ್ರಿಮ್ |
 ಅಶ್ವತ್ಥಾಮೃಷ್ಣ ಗಜಾ ನಮಾಸಿ
 ಸರ್ವೇ ಮೃಗಾಃ ಪಶವಃ ಶ್ರುಣಿಷದೇವೇ || ೬೫ ||

ಮಯಾಸಿ ತದ್ವಾಕ್ಯಕರಣಂ ವಿಚಿತ್ರಂ
 ಮನುಷ್ಯನಿಚಾ ಮನುಷ್ಯೋ ನಿವಾಪಃ |
 ಗಂಧರ್ವವಿದ್ಯಾಧರಹಾರಣಾಪ್ನವಃ-
 ಇಹಾ ತೀರಸುಕಾನಿಕವೀಯಃ || ೩೩ ||

[illegible]

ಬ್ರಹ್ಮಾನನಂ ಕ್ಷತ್ರಭುಜೋ ಮಹಾತ್ಮಾ
 ವಿಡೂರುರಂಘ್ರಿಪ್ರಿತಕ್ಕಪ್ಲವಣಃ
 ನಾನಾಭಿಧಾಭೀದ್ಯುಗಣೋಪಪನ್ನೋ
 ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕಃ ಕರ್ಮ ವಿತಾನಯೋಗಃ

|| ೩೭ ||

ಇಯಾನಾಪಾವಿಶ್ವರವಿಗ್ರಹಸ್ಯ
 ಯಃ ಸನ್ನಿವೇಶಃ ಕಥಿತೋ ಮಯಾ ತೇ |
 ಸಂಧಾಯತೇಽಪಿ ನೈವಾಪಿ ಸ್ತವಿಷ್ಯೇ
 ಮನಃ ಸ್ವಬುದ್ಧಾ ನ ಯತೋಽಪಿ ಕಿಂಚಿತ್ || ೩೮ ||

ಸ ಸರ್ವಧೀವ್ಯತ್ಯನುಭೂತಸರ್ವ
 ಆತ್ಮಾ ಯಥಾ ಸ್ವಪ್ನಜನೇಷ್ಟಿತ್ವೈಕಃ |
 ತಂ ಸತ್ಯಮಾನಂದನಿಧಿಂ ಭಜೇತ
 ನಾನ್ಯತ್ರ ಸಜ್ಜೇದ್ಯತ ಆತ್ಮಪಾತಃ || ೩೯ ||

ಶ್ರೀಯಯೂ ಅವನೇ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಮಧ್ಯಮ
 ಪರಮಾತ್ಮನೇ. (ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಹವಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಾಗ್ನೌ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ
 ಹುತಮ್ | ಬ್ರಹ್ಮೈವ ತೇನ ಗಂತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮಸಮಾಧಿ
 ನಾ ||) (ಭಗವದ್ಗೀತೆ ೪/೩೪) || ೩೭ || ಶ್ರೀಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ!
 ಭಗವಂತನ ಈ ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ನಿಶಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.
 ಈ ವಿರಾಟ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನದೇ ಸ್ಥೂಲರೂಪವಾಗಿದೆ
 ಇದರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಅವಯವಗಳನ್ನು
 ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಭಗವಂತನ ಸಗುಣರೂಪವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಅವನ ಎತ್ತ
 ನಿರ್ಮೂಲಾದ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾ ಭಗವಂತನ
 ಅರ್ಜುನಮಯ ರೀತಿಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ
 ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ-ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರ
 ಮಾತ್ಮನೊಪ್ಪನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಧರಿಸಿ
 ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವನೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಇಷ್ಟು ರೂಪಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ
 ಕಲ್ಪಿಸಿರುವನು. || ೩೮ ||

ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಾಸಗಳ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮುಂತಾದ
 ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನು
 ಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ಎಲ್ಲರ ಅತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಏಕನೂ,
 ಅದ್ವಿತೀಯನೂ ಆಗಿರುವನು. ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಾಣುವವನು ತನ್ನೊಳ
 ಗೆಯೇ ಸ್ವಪ್ನಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲರೀತಿಯ ಪದಾರ್ಥ
 ಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು
 ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪ
 ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆನಂದದ ಆಪಾರ ಸಮುದ್ರವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನೇ
 ಭಜಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಂಸಾರಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಮಿಸ ಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ
 ಅದರಲ್ಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಪತನದ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿ
 ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೇ ಜೀವಿಯ ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ. || ೩೯ ||

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೧ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹರ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
 ಮಹಾಪುರುಷರೂಪಾದರ್ಶನಂ ನಾಮ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಸ್ಥೂಲ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಗಳ ಧಾರಣಾಯೋಗ ಹಾಗೂ
 ಕ್ರಮಮುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸದ್ಬೋಮುಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ

ಶ್ರೀಮತ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಪುರಾ ಧಾರಣಯೋತ್ಥಯೋನಿ-
 ನ್ನಪ್ನಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಪ್ರತ್ಯವರುದ್ಯ ತುಷ್ಠಾತ್ |
 ತಥಾ ಸಸರ್ಜೇದಮಮೋಘದೃಷ್ಟಿ
 ಯಥಾಪ್ರಯಾತ್ನಾಗ್ನ ಮಾಯಾಬುದ್ಧಿ || ೧ ||

ಶ್ರೀಕುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - "ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು
 ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಧಾರಣಾಯೋಗದ ಮೂಲಕವೇ
 ಶ್ರೀಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರಸಾದಗೊಳಿಸಿ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ -
 ಹಿಂದೆ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪವಾಗಿದ್ದ ಸೃಷ್ಟಿವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು
 ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅದರಿಂದಲೇ ಅಮೋಘವೂ, ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕವೂ
 ಆದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮೊದಲಿದ್ದಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿ
 ಮಾಡಿದರು. || ೧ || ಒಗೆ-ಒಗೆಯ ಫಲಗಳ ಪ್ರಶೋಭನೆಗಳಿಗೆ

ಶಾಬ್ದಸ್ಯ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಏವ ಪಂಥಾ
ಯನ್ನಾಮಭಿಧ್ಯಾಯತಿ ಧೀರಪಾರ್ಥೇಃ |
ಪರಿಶ್ರಮಂಸ್ತತ್ರ ನ ವಿದತೇಽರ್ಥಾನ್
ಮಾಯಾಮಯೇ ವಾಸನಯಾ ಶಯಾನಃ || ೨ ||

ಅತಃ ಕವಿನಾಮಸು ಯಾವದರ್ಥಃ
ಸ್ಯಾದಪ್ರಮತ್ತೋ ವ್ಯವಸಾಯಬುದ್ಧಿಃ |
ಸಿದ್ಧೇಽನ್ಯಥಾರ್ಥೇ ನ ಯತೇತ ತತ್ರ
ಪರಿಶ್ರಮಂ ತತ್ರ ಸಮೀಕ್ಷಮಾಣಃ || ೩ ||

ಸತ್ಯಾಂ ಕ್ಷಿಪ್ತೌ ಕಿಂ ಕುಪೋಃ ಪ್ರಯಾಸೈ-
ರ್ಬಾಹೌ ಸ್ವಸಿದ್ಧೇ ಹ್ಯುಪಲರ್ಪಣೈಃ ಕಿಮ್ |
ಸತ್ಯಂಜಲೌ ಕಿಂ ಪುರುಷಾನ್ಮ ಪಾತ್ರಾ
ದಿಗ್ವಲ್ಬಲಾದೌ ಸುತಿ ಕಿಂ ದುಃಖಾಪೈಃ || ೪ ||

ಚೀರಾಗೆ ಕಿಂ ಪಥಿ ನ ಸಂತಿ ದಿಶಂತಿ ಭಿಕ್ಷಾಂ
ನೈವಾಂಪ್ರಪಾಃ ಪರಭೃತಃ ಸರಿತೋಽಪ್ಯದುಷ್ಪನ್ |
ಮದ್ಭಾಗುಹಾಃ ಕಿದುಜಿತೋಽಮತಿ ನೋಪಸನ್ನಾನ್
ಕಸ್ಯಾದ್ವಜಂತಿ ಕವಯೋ ಧನದುರ್ಮದಾಂಧಾನ್ || ೫ ||

ದಿವಂ ಸ್ವಚಿತ್ತೇ ಸ್ಥಿತ ಏವ ಸಿದ್ಧ
ಆತ್ಮಾ ಪ್ರಿಯೋಽರ್ಥೋ ಭಗವಾನನಂತಃ |
ತಃ ನಿರ್ವೃತೋ ನಿಯತಾರ್ಥೋ ಭವೀತ
ಸಂಸಾರಹೇತೂಪರಮಶ್ಚ ಯತ್ರ || ೬ ||

ಚ್ಚಾಂ ತ್ವನಾದೃತ್ಯ ಪರಾನುಚಿಂತಾಮ್
ಯತೇ ಪರಾನುಚಿಂತಿ ನಾಮ ಯುಂಜ್ಯಾತ್ |
ಚ್ಚಾಂಜನಂ ಪತಿತಂ ವೈತರಣ್ಯಾಂ
ಸ್ವರ್ಮಜಾಸ್ಸರಿತಾಪಾಂಜುಷಾಣಾಮ್ || ೭ ||

ಒಳಗಾಗದೆ ಮರಳುವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಂತನಲ್ಲಿ ಧಾರಣಾಯೋಗವನ್ನು
ಅಮಲವಿಡುವವನು. ವೇದಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಅಕರ್ಷಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ
ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಅವು
ಗಳಿಂದ ಮರುಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ವರ್ಗವೇ ಮುಂತಾದ
ನಿವರ್ಥಕ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಸುವಿವಾಸನೆಯ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಾ
ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮಾಯಾಮಯ ಪೋಕಗಳಲ್ಲಿ
ನಿಜವಾದ ಸುಖ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. || ೨ || ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವೇಚಿಯು
ಈ ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ನಾಮಗಳಂಥ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಯೋಗ
ಜನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟೇ ವ್ಯವಹಾರ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವುಗಳು
ನಿಜಾರ್ಥವೇ ಆಗಿವೆ ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳ
ಬೇಕು. ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪಬಾರದು. ಸಾಂಸಾರಿಕ
ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರಾರಬ್ಧವಶದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ ದೊರೆ
ಕುವುದಾದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಪರಿಶ್ರಮವು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದೇ
ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಾರದು. || ೩ || ಭೂಮಿಯ
ಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದರಿಂದಲೇ ಸುವಿದ್ಯೆ ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರ
ವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಿಕ್ಕನಾಗಿ ಎಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು ? ದೇವರ
ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಾನಾಗಿ ಮೊರೆತ ತೋಳುಗಳು ಇರುವಾಗ ತಲೆ
ದಿಂಬುಗಳು ಎಕೆ ಬೇಕು ? ಮೊಗಸೆಯಿಂದಲೇ ಅಹಾರವನ್ನು
ಪ್ಪಿಳಿಸುವ ಕೆಲಸ ಸಾಗುವುದಾದರೆ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು
ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವುದೇಕೆ ? ನಾರುಮಡಿಯನ್ನೇ ಉಪ್ಪುಕೊಂಡು
ಅಥವಾ ದಿಂಬುರಸಾಗಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು
ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಾಗ ಪಟ್ಟವಸ್ತುಗಳು ಎಕೆ ಬೇಕು ? ೪ ||
ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಚಂದಿಬಟ್ಟೆಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೇ ?
ಹಸುವಾದಾಗ ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುವ
ವೃಕ್ಷಗಳು ಹೂವು-ಹಣ್ಣುಗಳ ಬೆಳೆ ? ಹೂವು ದಿಲ್ಲವೇ ? ಬಾಯಾರಿ
ದವರಿಗೆ ಕವಿಗಳು ಒಣಗಿಹೋಗುವೆಯೇ ? ವಾಕಿಗೆ ಬಾಗ ಬೇಕಾ
ದಾಗ ಗುಡೆಗಳ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗುವೆಯೇ ? ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ
ಮಿಗಿಲಾಗಿ ದೀರ್ಘವಂತನೇ ಶರಣುಬಂದವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ ?
ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಎವೇತಿಗಳು ಅಹಂಕಾರದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿರುವ ತ್ರಿಮುಖ
ರನ್ನು ಎಕೆ ಕೊನಿಸಬೇಕು ? || ೫ || ಹೀಗೆ ಮರಳುವಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ
ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ಸರ್ವದಾ ಸ್ಥಿತ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನರೂಪನೇ
ಆಗಿ ಪರಮಸ್ತಂಭರಮವಾಗಿರುವ ಪರಮಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ
ಪರಮಾತ್ಮ ಅನಂತನು ಹಳಗುತ್ತಿವೆವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪರಮ
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಿರುವ, ಅನಂದದಿಂದಿರುವ ಆತನನ್ನೇ ಭಜಿಸಬೇಕು.
ಎಕೆಂದರೆ, ಆತನ ಭಜನೆಯಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ
ಆಜ್ಞಾಸೃಷ್ಟಿ ತೊಲಗುವುದು || ೬ || ಪಶುಗಳ ಮಾತೇನೋ ಬೇರೆ
ಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವೈತರಣ್ಯ ನದಿಯಲ್ಲಿ
ಜವದು ಬಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು
ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಕೂಡ ದೀರ್ಘವಂತನ
ಮಂಗಳಮಯವಾದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಅಸತ್ ವಿಷಯ
ಭೋಗಗಳಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಜಿತ್ತವನ್ನು ಅಲೆಯಲು ಬಿಡುವವನು
ಮನುಷ್ಯನೇ ಅಲ್ಲ. || ೭ ||

ಕೇಚಿತ್ಪ್ರದೇಹಾಂತರ್ಹೃದಯಾವಶಾಶೇ
ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಂ ಪುರುಷಂ ವಸಂತಮ್ |
ಚತುರ್ಭುಜಂ ಕಂಜರಥಾಂಗ ಶಂಖ-
ಗದಾಧರಂ ಧಾರಣಯಾ ಸ್ಮರಂತಿ || ೮ ||

ಪ್ರಸನ್ನವಕ್ತ್ರಂ ನಲಿನಾಯತೇಕ್ಷಣಂ
ಕದಂಬಕಿಂಜಲ್ಕಪಿಶಂಗವಾಸುಮ್ |
ಲಸನ್ಮಹಾರತ್ನ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂಗದಂ
ಸ್ತುರನ್ಮಹಾರತ್ನ ಕಿರೀಟಕುಂಡಲಮ್ || ೯ ||

ಉನ್ನಿದ್ರಹೃತ್ತಂಕಜಕರ್ಣಕಾಲಯೇ
ಯೋಗೇಶ್ವರಾಸ್ತಾಪಿತಪಾದಪಲ್ಲವಮ್ |
ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಕೌಸ್ತುಭರತ್ನ ಕಂಠರ-
ಮಮ್ಲಾನಲಕ್ಷ್ಮಣ ವನಮಾಲಯಾಽಽಚಿತಮ್ || ೧೦ ||

ವಿಭೂಷಿತಂ ಮೇಖಲಯಾಂಗುರೀಯಕ್ಶಿ-
ಮೃಹಾಧನೈರ್ನೂಪುರಕಂಕಣಾದಿಭಿಃ |
ಸ್ಥಿಗ್ಧಾ ಮಲಾಕುಂಚಿತನೀಲಕುಂಠಲ್ಪಿ-
ವಿರೋಚಮಾನಾನನಹಾಸಪೇಶಲಮ್ || ೧೧ ||

ಅದೀನಲೀಲಾಹಸಿತೇಕ್ಷಣೋಲ್ಲಸತ್
ಭ್ರೂಭಂಗಸಂಪೂಚಿತಭೂರ್ಯನುಗ್ರಹಮ್ |
ಈಕ್ಷೇತ ಚಂತಾಮಯಮೇನಮೀಶ್ವರಂ
ಯಾವನ್ನನೋ ಧಾರಣಯಾವತಿಷ್ಠತೇ || ೧೨ ||

ಏಕೈಕಶೋಽಂಗಾನಿ ಧಿಯಾನುಭಾವಯೇತ್
ಪಾದಾದಿ ಯಾವದ್ಭೂತಂ ಗದಾಭೃತಃ |
ಚತಂ ಚತಂ ಸ್ಥಾನಮಪೋಷ್ಯ ಧಾರಯೇತ್
ಪರಂ ಪರಂ ಶುದ್ಧತಿ ಧೀರ್ಯಥಾ ಯಥಾ || ೧೩ ||

ರಾಜೇಂದ್ರಾ ! ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಭಗವದ್ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಯೋಗಧಾರಣೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಕೆಲವು ಸಾಧಕರು ತಮ್ಮ ಶರೀರದೊಳಗೆ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಭಗವಂತನ ಚೋಚುದ್ದದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯೋಗಧಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ - ನಮ್ಮ ಹೃದಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆ ಭಗವಂತನು ನಾಲ್ಕುಭುಜಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಚಜನ್ಯ ಶಂಖ, ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರ, ಕೌಮೋದಕೀ ಗದೆ, ಲೀಲಾವದ್ಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. || ೮ || ಆತನ ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮುಖಕುಂದು, ಕುಂದುದಂತೆ ವಿಶಾಲವೂ, ಕೋಮಲವೂ ಆದ ಕೆನ್ನುಗಳು, ಕದಂಬ ಪುಷ್ಪದ ಕೇಶರದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಪಿತಾಂಬರದ ಉಡಿಗೆ, ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಘಟಿತ ಭುಜಕೀರ್ತಿಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ತಲೆ ಮತ್ತು ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯರತ್ನಗಳಿಂದ ಭಳ-ಭಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಿರೀಟ-ಕುಂಡಲಗಳು ಬೆಳಗುತ್ತಿವೆ. || ೯ || ಯೋಗೇಶ್ವರರು ತಮ್ಮ ಅರಳಿದ ಹೃದಯ ಕುಂದದ ಕರ್ಣಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಚರಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವನ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀವತ್ಸಚಿಹ್ನೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯ ಶೋಭೆ, ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಬಾಡದಿರುವ ವನಮಾಲೆಯೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. || ೧೦ || ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಕುದ್ರೂತ್ನ, ಕೈ ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲವಾದ ಉಂಗುರಗಳು, ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಂದುಗೆ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಕಣ ಮುಂತಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವನು. ನಯವಾದ, ನಿರ್ಮಲವಾದ, ನೀಲವರ್ಣದ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲುಗಳ ಕಮನೀಯವಾದ ಕೇಶರಾಶಿ. ಅವನ ಮುಖಕುಂದುವು ಮಂದ-ಮಂದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ಅರಳಿಸುತ್ತದೆ. || ೧೧ || ಸುಂದರವಾದ ಲೀಲೆಯ ನಗನೋಬದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಭಕ್ತರಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹದ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ಹುಬ್ಬುಗಳು. ಇಂತಹ ಸೌಂದರ್ಯ, ಲಾವಣ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ದಿವ್ಯ ಮಂಗಳವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಧಾರಣಾಯೋಗದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾಗುವವರೆಗೂ ಪದೇ-ಪದೇ ಈ ಚಿಂತನೆಯೊಪ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆಯು ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು. ಬಳಿಕ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನವು ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯಿಂದ ತಾನೇ-ತಾನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. || ೧೨ || ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕಾ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಚರಣಕಮಲಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುಖಕುಂದುವರೆವಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಅವಯವವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಧರಿಸಬೇಕು. ಬುದ್ಧಿಯು ಶುದ್ಧವಾದಂತೆಲ್ಲ ಚಿತ್ತವು ಅವನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವು ಸ್ಥಿರವಾದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಗವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸತೊಡಗಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಚಿತ್ತವು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೧೩ || ಈ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೂ ಅವನೇ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಈ ಸುಗುಣರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಪರಾತ್ಪರನೂ, ಸಾಕ್ಷಿ ರೂಪನೂ ಆದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗವೆಂದಾಧಿ ಉಂಟಾಗುವ

ಯಾವನ್ನ ಚಾಯೀತ ಪರಾವರೇಽಸ್ಮಿನ್
 ವಿಶ್ವೇಶ್ವರೇ ದ್ರವ್ಯಃ ಭಕ್ತಿಯೋಗಃ |
 ತಾವತ್ ಸ್ವವೀಯಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ರೂಪಂ
 ಕ್ರಿಯಾಮಾಸಾನೇ ಪ್ರಯತಃ ಸ್ಮರೇತ || ೧೪ ||

ಪ್ರಥಮ ಸುಖಂ ಚಾಪನಮಾಪ್ರಿತೋ ಯತಿ-
 ಯಾದಾ ಜಹಾತುರಿಮಮಂಗಲೋಕಮ್ |
 ಕಾರೇ ಚ ದೇಶೇ ಚ ಮನೋ ನ ಸಜ್ಜಯೇತ್
 ಪ್ರಾಣಾನ್ ಯಚೈನ್ಮನಸಾ ಜಹಾತುಃ || ೧೫ ||

ಮನಃ ಸ್ವಬುದ್ಧ್ಯಾ ಮಲಯಾ ನಿಯಮ್ಯ
 ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಏತಾಂ ನಿನಯೇತ್ತಮಾತ್ಮನಃ |
 ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನವರುದ್ಧಃ ಧೀರೋ
 ಲಬ್ಧೋಪಶಾಂತಿರ್ವಿರಮೇತ ಕೃತ್ಯಾತ್ || ೧೬ ||

ನ ಯತ್ರ ಕಾಲೋಽನಿಮಿಷಾಂ ಪರಃ ಪ್ರಭುಃ
 ಕುತೋ ನು ದೇವಾ ಜಗತಾಂ ಯ ಈಶರೇ |
 ನ ಯತ್ರ ಸತ್ತೂ ನ ರಜಸ್ತಮಶ್ಚ
 ನ ವೈ ವಿಕಾರೋ ನ ಮಹಾಸ್ಥಿರಾನಮ್ || ೧೭ ||

ಪರಂ ಪದಂ ವೈಶ್ಣವಮಾಮಸಂಕಿತದ್
 ಯನ್ನೇತಿ ನೇತಿತ್ಯತದ್ಭಿಃ ಸುಕೃತಃ |
 ವಿದ್ಯಾ ದೌರಾತ್ಯ ಮನಸ್ಸಸೌಹೃದಾ
 ಹೃದೋಪಗುಹ್ಯಾರ್ಹಪದಂ ಪದೇ ಪದೇ || ೧೮ ||

ಇತ್ತಃ ಮುನಿಸ್ತುಪರಮೇದ್ವಬಸ್ಥಿತೋ
 ವಿಜ್ಞಾನದ್ವಿಗ್ವಿಯಸುರಂಧಿ ತಾಪಯಃ |
 ಸ್ವಾಕ್ಷೇಪಾನ್ವಾಽಪೀತ್ಯ ಗುರಂ ತತೋಽನಿಲಂ
 ಸ್ವಾನೇಪು ಜಟಿಲಸ್ತಮಯೇಚ್ಛತಕ್ರಮಃ || ೧೯ ||

ಪರಗುಣ ನಿತ್ಯ-ನೈವಿತ್ಯಿಕ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯ ನಂತರ ವಿಕಾಗ್ರತೆ
 ಮೀಡ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ತ್ರಿಭಾವಂತನ ಸ್ಥೂಲರೂಪವನ್ನು
 ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು || ೧೪ ||

ಆಸನವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಒಪ್ಪು-ಮೇತ್ತು ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳು
 ವಂತಾಗಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮೋಗಿಯು ಈ
 ರೂಪವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಭಗವಂತನ ವ್ಯಕುಲರೂಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ
 ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದಾಗ, ಮೊದಲನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ
 ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೋಗಗೊಡದೆ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದ
 ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಕೇವಲ
 ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು || ೧೫ || ಅನಂತರ ಶುದ್ಧವಾದ
 ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂಯಮ ಗೊಳಿಸಿ, ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ
 ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಲ್ಲಿಯೂ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನನ್ನು ಆಂತರಾತ್ಮ
 ನಲ್ಲಿಯೂ, ಆ ಆಂತರಾತ್ಮನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಲಯಗೊಳಿಸಿ,
 ಆ ಧೀರಪುರುಷನು ಪರಮಶಾಂತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ
 ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಕರ್ತವ್ಯವೂ
 ಇರುವುದಿಲ್ಲ. (ಆತ್ಮ ಸಂಸ್ಥಂ ಮನಃಕೃತ್ವಾ ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಚಿಂತ
 ಯೇತ್ - ಗೀತಾ ೭) || ೧೬ || ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣವೂ
 ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದಬಳಿಕ ರಜೋಗುಣ - ತಮೋಗುಣಗಳ
 ಪ್ರಸಂಗವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಬಂದಿವು? ಅಹಂಕಾರ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ,
 ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕೂಡ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಅಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆ
 ಗಳ ನಿಯಾಮಕ ಕಾಲನ ಬೆಳೆಯೂ ಬೇಯದಿರುವಾಗ ದೇವತೆ
 ಗಳಾಗರೀ, ಅವರಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿರುವ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದರೋ
 ಹೇಗೆ ಇರಬಲ್ಲರು? || ೧೭ || ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಭನ್ನವಾದ
 ಸಮಸ್ತವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಒಯಸುವ ಯೋಗಿಗಳು 'ಶೇತಿ-
 ನೇತಿ' 'ಇದೂ ಅಲ್ಲ! ಇದೂ ಅಲ್ಲ!' ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ
 ಉಳಿದ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿ ಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಗೈದು ಪರಮಾತ್ಮ
 ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೃದಯದಿಂದ ಪದೇ-ಪದೇ ಅಲಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ
 ಅಂತ್ಯ ಪ್ರಮಾದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣರಾಗುವಮೋ - ಅದೇ ಭಗವಾನ್
 ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ
 ಸಮ್ಮತಿ ಇದೆ. || ೧೮ ||*

ಜ್ಞಾನವೃತ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಚಿತ್ತದ ಪಾಪನೆಯನ್ನು ಕಳೆದು
 ಕೊಂಡ ಪ್ರವೃತ್ತಿವ್ಯವಾದ ಯೋಗಿಯು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶರೀರ
 ವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲು ಹಿಮ್ಮಡಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನು
 ಒತ್ತಿಕೊಂಡು ಸ್ಥಿರನಾಗಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಗಾಬರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣ
 ವಾಯುವನ್ನು ಪುಟ್-ಚಕ್ರಭೇದನ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ
 ಮೇಲಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು || ೧೯ || ಪ್ರಕೃತವಾದ
 ಮನಸ್ಸುಳ್ಳಯೋಗಿಯು ಸಾಧಿಚಕ್ರವಾದ ಮನಃಪೂರದಲ್ಲಿರುವ

* ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಶಾಖದ ಪ್ರಸಂಗವು ಮೂರ್ಛಾಮುಕ್ತಿ ಹುಡುಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಧ್ಯಾನದ
 ಮೂಲಕ ಭಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಚರಂತನ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತನ
 ಆತ್ಮಾದನ್ನು ಪಾಶಾತ್ ಭಗವಂತನೇ ಮೊಡುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತನ ಹೋಗಿಗುಣಿಯು ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಒರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ
 ಇವನು ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತದೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕ್ಷೋಣ ೧೯ ರಿಂದ ಸಿದ್ಧರತಾಜ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈಗ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಿಗುವ
 ಕರ್ಮದಾತ್ಮನು ಭೂಗವನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಭವಕ್ಕಾರೆ.

ನಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ಥಿತಂ ಹೃದ್ಯಧಿರೋಷ್ಯ ತಸ್ಮಾ-
ದುದಾಸಗತೋರಸಿ ತಂ ನಯೇನ್ಮುನಿ |
ತೋಽನುಸಂಧಾಯ ಧಿಯಾ ಮನಸ್ವಿ-
ಸ್ವತಾಲುಮೂಲಂ ಶಸಕ್ಯೇರ್ನಯೇತ || ೨೦ ||

ತಸ್ಮಾದ್ಭವೋರಂತರಮುನ್ನಯೇತ
ನಿರುದ್ಧಸಪ್ತಾಯತನೋಽನಪೇಕ್ಷಃ |
ಸ್ಥಿತಾ ಮುಹೂರ್ತಾರ್ಥಮಕುಂಠದೃಷ್ಟಿ-
ರ್ನಿರ್ಭಿದ್ಯ ಮೂರ್ಧನ್ವಿಸ್ತಚೇತ್ವರಂ ಗತಃ || ೨೧ ||

ಯದಿ ಪ್ರಯಾಸ್ಯನ್ನಪ ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯಂ
ವೈಹಾಯಸಾನಾಮುತ ಯದ್ವಿಹಾರಮ್ |
ಅಷ್ಟಾಧಿಪತ್ಯಂ ಗುಣಸನ್ನಿವಾಯೇ
ಸಹ್ಯವ ಗಚ್ಛೇನ್ನನಸೇಂದ್ರಿಯೈಶ್ಚ || ೨೨ ||

ಯೋಗೇಶ್ವರಾಣಾಂ ಗತಿಮಾಹುರಂತ-
ರ್ಬಹಿಸ್ತ್ಯೋಕ್ತಾಃ ಪವನಾಂತರಾತ್ಮನಾಮ್ |
ಸ ಕರ್ಮಭಿಕ್ಷಾಂ ಗತಿಮಾಪ್ನುವಂತಿ
ವಿದ್ಯಾ ತಪೋಯೋಗಸಮಾಧಿಭಾಜಾಮ್ || ೨೩ ||

ವೈಶ್ವಾನ್ತರಂ ಯಾತಿ ವಿಹಾಯಸಾ ಗತಃ
ಸುಷುಪ್ತಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಪಥೇನ ಕೋಚಿಜಾ |
ವಿಧೂತಕಲ್ಮೋಽಥ ಹರೇರುದ್ರಾತ್
ಪ್ರಯಾತಿ ಚಕ್ರಂ ಸೃಜ ಶೈಶುಮಾರಮ್ || ೨೪ ||

ತದ್ವಿಶ್ವನಾಭಿಂ ಕೃತಿವರ್ತಾ ವಿಶ್ಲೋ-
ರಣೇಯಸಾ ವಿರಜೇನಾತ್ಮನೈಕಃ |
ನಮಸ್ಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಮುಷ್ಯತಿ
ಕಲ್ಪಾಯುಷೋ ಯದ್ವಿಬುಧಾ ರಮಂತೇ || ೨೫ ||

ವಾಯುವನ್ನು ಹೃದಯಚಕ್ರವಾದ ಅನಾಹತಚಕ್ರಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಉದಾನವಾಯುವಿನ ಮೂಲಕ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದ ಮೇಲಿರುವ ವಿಶುದ್ಧ ಚಕ್ರಕ್ಕೂ ಮತ್ತೆ ಆ ವಾಯುವನ್ನು ಮೆಲ್ಲ-ಮೆಲ್ಲನೆ ತಾಲು ಮೂಲಕ್ಕೂ (ಅಂದರೆ ವಿಶುದ್ಧ ಚಕ್ರದ ತುದಿಗೆ) ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಸಬೇಕು || ೨೦ || ಅನಂತರ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು, ಎರಡು ಕಿವಿಗಳು, ಮೂಗುಹೊಳ್ಳೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಾಯಿ ಎಂಬ ಈ ಏಳು ರಂಧ್ರಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಆ ತಾಲುಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ವಾಯುವನ್ನು ಹುಬ್ಬುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಆಜ್ಞಾಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊ ಯ್ದುಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅರ್ಧಗಂಗೆ ಕಾಲ ಆ ವಾಯುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಡೆದು ಸ್ಥಿರವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಸಹಸ್ರಾರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಶರೀರ-ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಬೇಕು. ಇಂತಹ ಯೋಗಿಯು 'ಸರ್ವಂ ಖಲು ಇದಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ವತ್ರ ಒಂದೇ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಒಳಕ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು || ೨೦ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಯೋಗಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಇಚ್ಛೆ ಯಾಗಲೀ, ಎಚ್ಚುಸಿದ್ಧಿಗಳು ಪಡೆದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಿದ್ಧರೊಡನೆ ವಿಹಾರವು ಅಥವಾ ತ್ರಿಗುಣಮಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಯಾವುದೇ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಲೀ, ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಕುಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಬೇಕು. || ೨೧ || ಯೋಗಿಗಳ ಶರೀರವು ವಾಯುವಿನಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉಪಾಸನೆ, ತಪಸ್ಸು, ಯೋಗ, ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಸೇವನೆ ಮಾಡಿದ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ಒಳಗೆ-ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಆದ-ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ || ೨೨ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಯೋಗಿಯು ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯ ಮಾರ್ಗ ಸುಷುಪ್ತಯ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅವನು ಮೊದಲು ಆಕಾಶಮಾರ್ಗ ದಿಂದ ಅಗ್ನಿಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ದೋಷಗಳೂ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅನಂತರ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಿಂತುಮಾರವೆಂಬ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯ ಚಕ್ರವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾನೆ || ೨೪ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಈ ಹಿಂತುಮಾರಚಕ್ರವು ವಿಶ್ವಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ಸುತ್ತುವ ಕೇಂದ್ರವಾದ ವಾಭಯಂತಿದೆ. ಮಹಾಯೋಗಿಯು ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ, ನಿರ್ಮಲವೂ ಆದ ಶರೀರದಿಂದ ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೇ ಮಹರ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮಹರ್ಲೋಕವು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುವ ಪ್ಲಾವ ಮತ್ತು ಒಂದು ಕಲ್ಪದವರೆಗೆ ಬದುಕುವ ದೇವತೆಗಳು ಅಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. || ೨೫ ||

ಅಥೋ ಅನಂತಸ್ಯ ಮುಖಾನಲೇನ
ದಂದಹ್ಯಮಾನಂ ಸ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ವಿಶ್ವಮ್ |
ನಿರ್ಯಾತಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಮಪ್ಪದ್ವಿಷ್ಟಂ
ಯದ್ವೈಪರಾಧ್ಯಂ ತದು ಪಾರಮೇಶ್ವರಮ್ || ೨೬ ||

ನ ಯತ್ರ ಕೋಕೋ ನ ಜರಾ ನ ಮೃತ್ಯು-
ರ್ನಾರ್ತರ್ನ ಚೋದ್ವೇಗ ಋತೇ ಕುತಸ್ಥಿತ್ |
ಯಚ್ಚೈತತೋದಾ ಕೃಪಯಾನಿದಂವಿದಾಂ
ದುರಂತದುಃಖಪ್ರಭವಾನುದರ್ಶನಾತ್ || ೨೭ ||

ತತೋ ವಿಶೇಷಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯ ನಿರ್ಭಯ-
ಸ್ತೇನಾತ್ಮನಾಪೋಽನಲಮೂರ್ತಿರತ್ವರನ್ |
ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯೋ ವಾಯುಮುಪೇತ್ಯ ಕಾಲೇ
ವಾಯ್ವಾತ್ಮನಾ ಖಂ ಬೃಹದಾತ್ಮಲಿಂಗಮ್ || ೨೮ ||

ಘ್ರಾಣೇನ ಗಂಧಂ ರಸನೇನ ವೈ ರಸಂ
ರೂಪಂ ತು ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶ್ವಸನಂ ತಚ್ಚೈವ |
ಶ್ರೋತ್ರೇಣ ಚೋಪೇತ್ಯ ನಭೋಗುಣಾತ್
ಪ್ರಾಣೇನ ಚಾಕೂತಿಮುಪೈತಿ ಯೋಗೀ || ೨೯ ||

ಸ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮೇಂದ್ರಿಯಸಂನಿರರ್ಪಣಂ
ಮನೋಮಯಂ ದೇವಮಯಂ ವಿಕಾರ್ಯಮ್ |
ಸಂಸಾದ್ಯ ಗತ್ಯಾ ಸಹ ತೇನ ಯಾತಿ
ವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಂ ಗುಣಸಂನಿರೋಧಮ್ || ೩೦ ||

ತೇನಾತ್ಮನಾಽಽತ್ಮಾನಮುಪೈತಿ ಶಾಂತ-
ಮಾನಂದಮಾನಂದ ಮಯೋಽವಸಾನೇ |
ಏತಾಂ ಗತಿಂ ಭಾಗವತೀಂ ಗತೋ ಯಃ
ಸ ವೈ ಪುನರ್ನೇಹ ವಿಪದ್ಭತೇಽಂಗ || ೩೧ ||

ಏತೇ ಸ್ತುತೀ ತೇ ನೃಪ ವೇದಗೀತೇ
ತ್ವಯಾಭಿಪ್ರಪ್ತೇ ಹ ಸನಾತನೇ ಚ |
ಮೇ ವೈ ಪುರಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಆಹ ಪೃಷ್ಠ
ಆರಾಧಿತೋ ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವ || ೩೨ ||

ಅನಂತರ ಆ ಯೋಗಿಯು ಪಳೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ
ಪೋಕಗಳು ಅಧಿಕೇಷವೆಂದು ಮುಪ್ಪಿವೆಂದ ಹೊರಡುವ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ
ಸುಟ್ಟುಮೇಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗು
ತ್ತಾನೆ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವೆ ಮೇವ್ವ ದೊಡ್ಡ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರು ವಿಮಾನ
ದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ ವಿಷ ಸ್ವಾಸ್ತಿ ಈ ಲೋಕವೆ ಆಯುಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮನ
ಆಯುಷ್ಯವಷ್ಟು ಎರಡು ಪರಾರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ || ೨೬ || ಅಲ್ಲಿ
ಕೋಣ-ಮೋಹಗಳಿಲ್ಲ ಮುಷ್ಕಾಗಲೀ, ಮರಣವಾಗಲೀ ಇಲ್ಲ.
ಯಾರಿಂದಲೂ ಯಾವುದೇ ಒಗೆದು ಮದ್ದೆಗಳವಾಗಲೀ, ಭಯ
ವಾಗಲೀ, ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಮನು ಇರುವುದಾದರೆ
- ಪರಮಪದಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಇರುವ ಜನರು ಅನುಭವಿಸುವ
ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ಅತಿಪೋರವಾದ ಸಂಕುಟವನ್ನು ಕಂಡು ದಯೆ
ಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ.
|| ೨೭ || ಸತ್ಯಲೋಕವನ್ನು ತಲುಪಿದ ಒಳಗೆ ಆ ಯೋಗಿಯು
ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ ತನ್ನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರವನ್ನು ಪೃಥ್ವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ
ಬಿಟ್ಟು ಅತುರವಿಲ್ಲದೆ ಏಳು ಅವರಣಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪೃಥ್ವಿ
ರೂಪದಿಂದ ಜಲವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಜಲರೂಪದಿಂದ ತೇಜೋರೂಪ
ವಾದ ಅವರಣಗಳನ್ನು ತಲುಪಿ ಅವನು ಜ್ಯೋತಿರೂಪದಿಂದ
ವಾಯುರೂಪವಾದ ಅವರಣಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅನಂತತೆಯ ಅರಿವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಆಕಾಶ ರೂಪದ
ಅವರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಈ ಆಕಾಶವು ಬೃಹತ್ ಆತ್ಮನ
ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಿದೆ. || ೨೮ || ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ವಾಲ್ಪವಾದ ಅವರಣ
ಗಳನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ
ಕೂಡ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತಾ
ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವು ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ,
ರಸನೇಂದ್ರಿಯವು ರಸತನ್ಮಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ಪರ್ಶವು ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ,
ಶ್ರೋತ್ರವು ಸ್ವರತನ್ಮಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮತ್ತು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ
ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. || ೨೯ || ಈ ರೀತಿ ಯೋಗಿಯು
ಮೇಲ್ಮುಖತನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ-ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅವರಣಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅಹಂಕಾರ
ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೂತಗಳನ್ನು ತಾನು
ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಾನು ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ,
ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿತ್ವ
ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಲಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಅಹಂಕಾರ
ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಯರೂಪವಾದ ಗತಿಯ ಮೂಲಕ ಮಹತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ
ಕೊನೆಗೆ ಸಮಸ್ತ ಗುಣಗಳ ಲಯಶ್ಚಾನವಾದ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾದ
ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೩೦ || ಮಹಾರಾಜಾ !
ಮಹಾಪಳೆಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾದ ಅವರಣವು
ಲಯಹೊಂದಿದಾಗ ಆ ಯೋಗಿಯು ತಾನೂ ಅನಂದಸ್ವ ರೂಪನಾಗಿ,
ಅವರಣರಹಿತನಾಗಿ, ಪರಮಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಪ್ರಶಾಂತನೂ
ಆಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಗವನ್ನಯ
ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವನು ಮತ್ತೆ ಈ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ
ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ || ೩೧ || ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನೇ ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಒತ್ತರ

ನ ಹೃತೋಽನ್ಯಃ ಶಿವಃ ಪಂಥಾ ವಿತತಃ ಸಂಸ್ಕೃತಾವಿಜಃ |
ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗೋ ಯತೋ ಭವೇತ್ || ೩೩ ||

ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಾಶ್ಚೇನ ಶ್ರಿದನ್ವಿಕ್ಶ್ಯ ಮನೀಷಯಾ |
ತದಧ್ಯವಸ್ಯತ್ ಕೂಟಸ್ಥೋ ರತಿರಾತ್ಮನೃತೋ ಭವೇತ್ || ೩೪ ||

ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಲಕ್ಷತಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಾ ಹರಿಃ |
ದೃಶ್ಯೈರ್ಬುದ್ಧಾದಿಭಿದ್ರಷ್ಟ್ಯಾ ಲಕ್ಷಣೈರನುಮಾಪಕೈಃ || ೩೫ ||

ಹ್ಯಾತ್ಮವಾತ್ಮನಾ ರಾಜನ್ ಹರಿಃ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವದಾ |
ಶ್ರೋತವ್ಯಃ ಕೀರ್ತಿತ್ಯುತ್ಥ ಸ್ತುತವ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಕಾಮ್ || ೩೬ ||

ಏಕಂತಿ ಯೇ ಭಗವತ ಆತ್ಮನಃ ಸತಾಂ
ಕಥಾಮೃತಂ ಶ್ರವಣಪುಟೇಷು ಸಂಭೃತಮ್ |
ಪುನಂತಿ ತೇ ವಿಷಯವಿದೂಷಿತಾತಯಂ
ವ್ರಜಂತಿ ತಚ್ಚರಣಸರೋರುಹಾಂತಿಕಮ್ || ೩೭ ||

ಮಾಗಿ ನಾನು ವೇದಗಳು ಹೇಳುವ ಸೂಚನವಾದ ಎರಡು ಮಾರ್ಗ
ಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಸದ್ಬೋಧಮುಕ್ತಿ. ಎರಡನೆಯದು ಕ್ರಮಮುಕ್ತಿ. ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಆರಾಧಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡಿದಾಗ ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವನು ಆತನಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನಾಗಿ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದನು. || ೩೨ ||

ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಒದ್ದಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರೇಮಮಯ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೋ, ಅದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. || ೩೩ || ಘಾಟ್ಯರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ವೇದಗಳನ್ನು ಮೂರುಬಾರಿ ಪಠಿಸಿಲನೆ ಮಾಡಿ ಯಾವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾತ್ಮಕನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರೇಮ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ, ಅದು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದರು. || ೩೪ || ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಆತ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಲಕ್ಷಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಕೆಂದರೆ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವ ವಿತಮಾತ್ರ ದ್ರಷ್ಟಾ ಆತನೇ. ದೃಶ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳಾದ ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ತರ್ಕದಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಆಗಿವೆ. || ೩೫ || ಪರಿಸ್ಥಿತನೇ | ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನೊಳಗೆ ಇರುವ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕುರಿತಾದ ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನೆ, ಸ್ಮರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಮುಷ್ಯರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಇದೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ. || ೩೬ || ರಾಜನೇ | ಸಂತ-ಸಂತುರಪರು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ಭಗವಂತನ ಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ತಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳಿಂದ ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಅವರ ಹೃದಯದಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಕಾಲುಷ್ಯವು ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಶುದ್ಧರಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಮಂಜರಿಗೆ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. || ೩೭ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರ್ವಾಣಿ ಪಾದಮಹರ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಪುರುಷಸಂಪಾದಾರ್ಣವಂ ನಾಮ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨ ||

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕಾಮನೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳ ಉಪಾಸನೆ ಮತ್ತು
ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಧಾನತೆಯ ನಿರೂಪಣೆ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಏವಮೇತನ್ನಿಗದಿತಂ ಪೃಷ್ಠವಾನ್ಯದ್ವವಾನ್ ಮಮ |
ನೃಣಾಂ ಯನ್ಮಿ ಯಮಾಣಾನಾಂ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಮನೀಷಿಣಾಮ್ || ೧ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಮರಣಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಎಂದು ನೀನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಉತ್ತರ ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. || ೧ || ಲೋಕವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಯಾವ-ಯಾವ ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇನನ್ನು ಬೇಡಬೇಕುಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ

ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಕಾಮಸ್ತು ಯಜೇತ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತತಿಮ್ |
ಇಂದ್ರಮಿಂದ್ರಿಯಕಾಮಸ್ತು ಪ್ರಜಾಕಾಮಃ ಪ್ರಜಾಪತೀನ್ || ೨ ||

ದೇವೀಂ ಮಾಯಾಂ ತು ತ್ರೀಕಾಮ
ಸ್ತೇಜಸ್ಯಾಮೋ ವಿಭಾವಸುಮ್ |
ಮರುಕಾಮೋ ವಸೂನ್ ರುದ್ರಾನ್
ವೀರ್ಯಕಾಮೋಽಥ ವೀರ್ಯವಾನ್ || ೩ ||

ಅನ್ನಾದ್ಯಕಾಮಸ್ತ ದಿತೀಂ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋಽದಿತೇಃ ಸುತಾನ್ |
ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ರಾಜ್ಯಕಾಮಃ ಸಾಧ್ಯಾನ್ಸಸಾಧಕೋ ವಿಶಾಮ್ || ೪ ||

ಆಯುಷ್ಯಾಮೋಽಪ್ತಿಸೌ ದೇವೌ ಪೃಥ್ವಿಕಾಮ ಇಲಾಂ ಯಜೇತ್ |
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಾಮಃ ಪುರುಷೋ ರೋದನೀ ಲೋಕಮಾಶ್ರತ್ || ೫ ||

ರೂಪಾಭಕಾಮೋ ಗಂಧರ್ವಾನ್ ಪ್ಲವಕಾಮೋಽನ್ತಃಪರ್ವತಾದ್ |
ಅಧಿಪತ್ಯಕಾಮಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಯಜೇತ ಪರಮೇಷ್ಠಿಮ್ || ೬ ||

ಯದ್ವಾಂ ಯಜೇದ್ವಚಸ್ತಾಮಃ ಕೋಶಕಾಮಃ ಪ್ರಚೇತಾಮ್ |
ವಿದ್ಯಾಕಾಮಸ್ತು ಗಿರಿಕಂ ದಾಂಪತ್ಯಾರ್ಥ ಉಮಾಂ ಸತೀಮ್ || ೭ ||

ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕಂ ತಯಂತಸ್ವನ್ ಪಿತ್ತಸ್ವಜೇತ್ |
ರಕ್ತಾಕಾಮಃ ಪುಣ್ಯಜನಾಸೋದಸ್ಯಾಮೋ ಮುದಗ್ಧಕಾನ್ || ೮ ||

ವಾಙ್ಮಣಾಮೋ ಮನೂನೈವಾನ್ವೀರ್ಯತಂ ತೃಪಚರನ್ಯಜೇತ್ |
ಕಾಮಹಾಮೋ ಯಜೇತ್ಸೋಮಂ ಆಕಾಮಃ ಪುರುಷಂ ಪರಮ್ || ೯ ||

ಆಕಾಮಃ ಸರ್ವಕಾಮೋ ವಾ ಮೋಕ್ಷಕಾಮ ಉದಾರಧಿಃ |
ತೀರ್ಥೇಣ ಭಕ್ತಯೋಗೇನ ಯಜೇತ ಪುರುಷಂ ಪರಮ್ || ೧೦ ||

ವಿತಾಪಾನೇವ ಯಜತಾಮಿಹ ನಿಶ್ರೇಯಸೋದಯಃ |
ಭಗವತ್ಕಚಲೋ ಭಾವೋ ಯದ್ ಭಾಗವತಸಂಗತಃ || ೧೧ ||

ಪ್ರಾಣಂ ಯದಾಪ್ರತಿನಿವೃತ್ತ ಗುಣೋರ್ಮಿಚಕ್ರ-
ಮಾಕೃಪ್ತಾದ ಉತ ಯತ್ರ ಗುಣೇಷ್ಟಾಂಗಃ |
ಕೈವಲ್ಯ ಸಮೃತಪಥಸ್ತಥ ಭಕ್ತಿಯೋಗಃ
ಕೋ ನಿರ್ವ್ಯಕ್ತೋ ಪರಿಣಾಮ ರಹಿತ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ || ೧೨ ||

ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಕಾಮಸ್ತು ಒಯಸುವವನು ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತತಿಯನ್ನೂ
ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಇಂದ್ರನನ್ನೂ
ಸುತಾರವ ಅವೆಕ್ಕೆ ಉಳ್ಳವರು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳನ್ನು ಉಪಾಸಿಸ
ಬೇಕು || ೨ || ಸಂಪತ್ತಿಗಾಗಿ ದೀಪದಿಯನ್ನೂ ತೇಜಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿ
ಯನ್ನೂ ಧನಕ್ಕಾಗಿ ವಸುಗಳನ್ನೂ, ವೀರ್ಯವನ್ನು ಒಯಸುವವರು
ರುದ್ರರನ್ನೂ ಉಪಾಸಿಸಬೇಕು || ೩ || ಹೇರಳವಾದ
ಅನ್ನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅದಿತಿದೇವಿಯನ್ನೂ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮನಿಗಾಗಿ
ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ವಾದ್ಯದ ಅಭಿಲಾಷೆ
ಯುಳ್ಳವನು ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಅನುಕೂಲ
ರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.
|| ೪ || ಆಯುಷ್ಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಅಪ್ತಿಸುಮಾರರನ್ನೂ
ಪೃಥ್ವಿಗಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಒಯಸುವವರು
ರೋಷದ ಕಂದೆ-ಹಾಯಗಳಾದ ದ್ಯಾವಾ-ಪೃಥ್ವಿಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸ
ಬೇಕು || ೫ || ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಧರ್ವರನ್ನೂ ಪತ್ತಿಯ
ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ಲೋಕತೀ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧಿ
ಪತಿ ಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ಪರಮೇಶ್ವಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನೂ
ಉಪಾಸಿಸಬೇಕು || ೬ || ಯಶಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಯಜ್ಞಪುರುಷನನ್ನೂ
ಕೋಶದ ಆಸೆಯುಳ್ಳವನು ವರುಣನನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾಕಾಮನಿಗಾಗಿ
ಶಂಕರರನ್ನೂ ದಾಂಪತ್ಯಪ್ರೇಮ ಒಯಸುವವರು ಉಮಾದೇವಿ
ಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು || ೭ || ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂತಾದಿಸಲು
ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ವಂತನರಂಪರೆಯನ್ನು
ಒಯಸುವವನು ಪಿತ್ತಗಳನ್ನೂ ಪೀಡೆಗಳ ರಕ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಯಕ್ಷರನ್ನೂ
ಒಲಿದಾಶಿಯಾಗಲು ಮುದವೈವತೆಗಳನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು || ೮ ||
ರಾಜ್ಯಕಾಮನೆಯುಳ್ಳವನು ಮುಪ್ಪಂತರಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯರಾದ
ಮನುಗಳನ್ನೂ ಅಭಿಲಾಷಿತ ಕರ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ ನಾರ್ಮತಿಯನ್ನೂ
ಕಾಮಭೋಗಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವವನ್ನು ಪಡೆ
ಯುವ ಆಸೆಯುಳ್ಳವರು ಪರಮಪುರುಷ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ
ನನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು || ೯ || ಉದಾರವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ
ವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಷ್ಕಾಮನಾಗಿರಲಿ, ಸಹಾಮನಾಗಿರಲಿ.
ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷಕಾಮನಾಗಿರಲಿ, ಅವನು ತೀವ್ರವಾದ ಭಕ್ತಿ
ಯೊಳಗಿಂದ ಆ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಪುರುಷೋತ್ತಮನನ್ನೇ
ಆರಾಧಿಸಬೇಕು || ೧೦ || ಭಗವಂತನ ಪ್ರೇಮಭಕ್ತರ ಸೇಗಮಾಡಿ
ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಅನಿಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದ
ರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಹಿತವಿದೆ || ೧೧ ||
ಇಂತಹ ಸ್ಮಾರುಷದ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಭಗವಂತನ
ಲೀಲಾ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರಸಾಗರದ ತ್ರಿಗುಣಮಯ ಅಲೆಗಳ
ಪೊಡೆಗಳು ಹಾಂತವಾಗಿ, ಹೃದಯವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಆನಂದದ
ಅನುಭವವಾಗುವಂತಹ ಮರ್ಲಭಪ್ರಾಪ್ತದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.
ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯು ಉಳಿಯದೆ ಕೈವಲ್ಯ
ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸಮೃತವಾದ ಭಕ್ತಿಯೊಳಗುವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.
ತ್ರಿಭಗವಂತನ ರಸಮಯವಾದ ಪರಿಕಥೆಗಳ ರುಚಿಪಕ್ತಿವ ಒಳಕ
ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ ? || ೧೨ ||

ಶೌನಕ ಉಪಾಚಾರ

ಇತ್ಯಭಿವ್ಯಾಹೃತಂ ರಾಜಾ ನಿಶಮ್ಯ ಭರತಪುತ್ರಃ |
ಕಿಮನ್ಯತ್ ಪ್ರವಾನ್ಮೂಯೋ ವೈಯಾಸಕಿಮ್ಪಿಂ ಕವಿಮ್

|| ೧೩ ||

ಏಕಾಘ್ರಿಶ್ರುಪತಾಂ ಎದ್ವನ್ಮೂತ ನೋಽರ್ಹಃ ಭಾಷಿತುಮ್ |
ಕಥಾ ಹರಿಕಥೋದರ್ಥಾಃ ಸತಾಂ ಸ್ತುಃ ಸದಾ ಭ್ರವಮ್

|| ೧೪ ||

ಸ ವೈ ಭಾಗವತೋ ರಾವಾ ಪಾಂಡವೇಯೋ ಮಹಾರಥಃ |
ಬಾಲಕ್ರೀಡನಕೈಃ ಕ್ರೀಡನ್ ಕೃಷ್ಣಕ್ರೀಡಾಂ ಯ ಆದದೇ

|| ೧೫ ||

ವೈಯಾಸಕಿಶ್ಚ ಭಗವಾನ್ ಪಾಸುದೇವಪರಾಯಣಃ |
ಉರುಗಾಯುಗುಣೋದಾರಾಃ ಸತಾಂ ಸ್ತುಹಿ ಸಮಾಗಮೇ

|| ೧೬ ||

ಆಯುರ್ಹರಿತಿ ವೈ ಪುಂಸಾಂ ಉದ್ಯನ್ತಂ ಚ ಯನ್ನಸೌ |
ತದ್ವರ್ತೇ ಯತ್ಕೃತೋ ನಿತ ಉತ್ತಮತೋಽಕರ್ತಾಯಾ

|| ೧೭ ||

ತದವಃ ಕಿಂ ನ ಜೀವಂತಿ ಭಸ್ಮಾ ಕಿಂ ನ ಶ್ವಪಂಕ್ತುತಃ |
ನ ಪಾದಂತಿ ನ ಮೇಹಂತಿ ಕಿಂ ಗ್ರಾಮಪತವೋಽಪರೇ

|| ೧೮ ||

ಶ್ವಪಿಶ್ವರಾಹೋವ್ಯಖರೈಃ ಸಂಸ್ತುತಃ ಪುರುಷಃ ಪತುಃ |
ನ ಯತ್ಕರ್ಣಪಥೋಪೇತೋ ಜಾತು ನಾಮ ಗದಾಗ್ರಜಃ

|| ೧೯ ||

ಬಿಲೇ ಬಹೋರುಕ್ರಮಾವಿಕ್ರಮಾನ್ ಯೇ
ನ ಶೃಣ್ವತಃ ಕರ್ಣಪುಟೇ ನರಸ್ಯ |

ಜಿಹ್ವಾಸತೀ ದಾರ್ದುರಿಕೇವ ಸೂತ
ನ ಚೋಪಗಾಯುಕ್ಯುರುಗಾಯುಗಾಥಾಃ || ೨೦ ||

ಭಾರಃ ಪರಂ ಪಟ್ಟ ಕಿರೀಟಮಪ್ಪ-
ಮಪ್ಪುತಮಾಂಗಂ ನ ನಮೇನ್ಮುಕುಂದಮ್ |

ಶಾವೌ ಕೌ ನೋ ಕುರುತು ಸಪರ್ಯಾಂ
ಹರೇರ್ಲಸತ್ಕಾಂಚನಕಂಕಣೌ ಪಾ || ೨೧ ||

ಬರ್ಹಾಯಿತೇ ತೇ ನಯಸೇ ಸರಾಣಾಂ
ಲಿಂಗಾನಿ ವಿಷ್ಣೋರ್ನ ನಿರೀಕ್ಷತೋ ಯೇ |

ಶಾವೌ ನೃಣಾಂ ತೌ ದ್ರುಮಜನ್ಮಭಾಜೌ
ಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ ನಾನುಪ್ರಜತೋ ಹರೇರ್ಯೌ || ೨೨ ||

ಶೌನಕರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ - ಸೂತಪುರಾಣಿಕರೇ ! ಶುಕಮಹಾ-
ಮುನಿಗಳು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಭರತಕುಲಕಿಲಕನಾದ
ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಜ್ಞಾಪ್ಯೇಷ್ಯದೂ, ವರ್ಣನಕಲಾನಿಪುಣರೂ ಆದ
ವ್ಯಾಸಪುತ್ರನನ್ನು ಮತ್ತೇನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು ? || ೧೩ || ಮಹಾತ್ಮರಾದ
ಸೂತರೇ ! ನಿವಾದರೋ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಸತ್ತು
ರುಪರು ಸೇರಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಕಥಾಮೃತದ ಆಸ್ವಾದನೆ
ಯಲ್ಲೇ ಪರ್ಯಾಯಾನ ಹೇಂದುವ ಮಾತುಗಳೇ ನಡೆಯುವುವು
ತಾನೇ ? ನಾವುಗಳು ಆದನ್ನು ಪ್ರಮದಿಂದ ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುವೆವು.
ನಿವೃತ್ತ ವಯವಿಟ್ಟು ಹೇಳುವವರಾಗಿದ್ದೀರಿ || ೧೪ || ಪಾಂಡವಕುಲ
ನಂದನನಾದ ಮಹಾರಥೀ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಪರಮ ಭಾಗವತೋ
ತ್ತಮನಾಗಿದ್ದನು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಟವಾಡುವಾಗಲೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ
ಸಂಪರ್ಧವಾದ ಆಟಗಳಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ರಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸು
ತ್ತಿದ್ದನು. || ೧೫ || ಭಗವತ್ಪ್ರಿಯ ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳೂ ಕೂಡ
ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದಲೇ ಭಗವತ್ಪರಮಾಣವಾಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹ
ಸತ್ತುರುಪರ ಸಮಾಗಮವಾದಾಗ ಭಗವಂತನ ಮಂಗಳಮಯ
ಗುಣಗಳ ದಿವ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಯೇ ಆವೃತವಾಗಿ ನಡೆದಿರಬೇಕು || ೧೬ ||
ಮನುಷ್ಯರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣ
ಗುಣಗಳ ಗಾಂ-ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಯುವ ಕಾಲವೇ ಸಾರ್ಥಕವಾದ
ಕಾಲವು. ದೇರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈತ ಆಯುಷ್ಯ ವೃಥಾವೇ ಸರಿ.
ಭಗವಾನ್ ಭಾಷ್ಯರನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಉದಯಾಸ್ತದಿಂದ ಅವರ
ಆಯುಷ್ಯವು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. || ೧೭ || ವೃಕ್ಷಗಳು ಜೀವಿಸು
ತ್ತಿಲ್ಲವೇ ? ಕಮ್ಮಾರನ ಚರ್ಮದ ತಿರಿಯು ಉಸಿರಾಡುವು
ದಿಲ್ಲವೇ ? ಗ್ರಾಮದ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮನುಷ್ಯರಂತೆ
ತಂದುಂಡು ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕಥಾ ಮೃತವು
ಯಾವಾಗಲೂ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳದಿರುವ ಪರಪಶುವು - ನಾಯಿ, ಹಂದಿ,
ಒಂಟಿ ಕತ್ತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನಿಷ್ಕಮವು ತೀಯಬೇಕು. || ೧೮-೧೯ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರೇ ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯಕಥೆಯನ್ನು
ಕೇಳದೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಕಿವಿಗಳು ಇಲಿಗಳೆ ಬಿಲದಂತೆ
ಯಲ್ಲವೇ ? ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾ-ಕಥೆಗಳನ್ನು
ಹಾಡದವನ ನಾಲಿಗೆಯು ಕಪ್ಪುಗಳ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಸಮಾನವಲ್ಲವೇ ?
|| ೨೦ || ಭಗವಾನ್ ಮುಕುಂದನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಎರಗದಿರುವ
ತಲೆಯು ರೇಶ್ಮೆಯ ರುಮಾಲು, ರಕ್ತರೀಬಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ
ಕೇವಲ ಹೊರೆಯಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಸೇವೆ-
ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದ ಕೈಗಳು ಥಳ-ಥಳಿಸುವ ಚಿನ್ನದ ಕಂಕಣ
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಹೇಳಿದ ಕೈಗಳಂತೆ ಆಗಿವೆ. || ೨೧ ||
ಭಗವಂತನ ಸ್ತಂಭ ಕೂಡಿಸುವಂತಹ ಮೂರ್ತಿ, ತೀರ್ಥ, ನದಿಗಳನ್ನು
ದರ್ಶಿಸದೇ ಇರುವ ಕಣ್ಣುಗಳು ನವಿಲುಗಳಿಗಿಂತ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಇವೆ.
ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಗದಿರುವ ಕಾಲುಗಳು ಮರ
ಗಾಲುಗಳೇ ಸರಿ. ಆಥವಾ ವೃಕ್ಷಜಾತಿಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ
ವಾದ ಕಾಲುಗಳು ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜೈತನ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅವು ನಡೆಯ
ಲಾರವು. || ೨೨ ||

ಬೇವಚ್ಛವೋ ಭಾಗವತಾಂಘ್ರೀರೇಣುಂ
ನ ಜಾತು ಮರ್ತ್ಯೋಽಭಿಲಭೇತ ಯಸ್ತು |
ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪದ್ಯಾ ಮನುಜಸ್ತುಲಸ್ಯಾಃ
ತ್ವಸಂಚ್ಛವೋ ಯಸ್ತು ನ ವೇದ ಗಂಧಮ್ || ೨೩ ||

ತದಪ್ಯಸಾರಂ ಹೃದಯಂ ಬಹೇದಂ
ಯದ್ವಹ್ಯಮಾಣೈರ್ಹರಿನಾಮಧೇಯೈಃ |
ನ ವಿಕ್ರಿಯೇತಾಥ ಯದಾ ವಿಕಾರೋ
ನೇತ್ರೇ ಜಲಂ ಗಾತ್ರಯತೇಷು ಹರ್ಷಃ || ೨೪ ||

ಅಥಾಭಿಧೇಹ್ಯಂಗ ಮನೋಽನುಕೂಲಂ
ಪ್ರಭಾಷಣೇ ಭಾಗವತಪ್ರಧಾನಃ |
ಯದಾಹ ವೈಯಾಸಕಿರಾತ್ಮವಿದ್ಯಾ-
ವಿಶಾರದೋ ನೃಪತಿಂ ಸಾಧು ಪೃಷ್ಠ || ೨೫ ||

ಭಗವದ್ವಕ್ತರಾದ ಸಂತರ ಚರಣಧೂಳಿಯನ್ನು ಎಂದೂ
ತಲೆಯಮೇಲೆ ಮುಡಿದುಕೊಳ್ಳದ ಮನುಷ್ಯನು ಒದುಕಿ ದ್ವರೂ
ಶುಕೈ ಸಮಾನವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ
ಶುಕಿಸಿಯನ್ನು ಅಭಾಗಿಸದ ಮನುಷ್ಯನು ಉಸಿರಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ
ಹೊದಂತೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. || ೨೩ || ಸೂತಪುರಾಣಿಕರೇ! ಭಗ
ವಾನ್ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಿಷ್ಣುವುಗಳ ಶ್ರವಣ-ಸಂಕೀರ್ತನೆಗಳು
ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಾರ ಕೃಪೆಯಿಲ್ಲ ಕರಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರ
ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನಾತ್ಮಕ ಒಸುವುದಿಲ್ಲವೋ,
ಹರ್ಷದ ರೋಮಾಂಜ್ಜ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ವಾಸ್ತವ
ಹೃದಯವಾಗಿರದೆ ಕೃಷ್ಣದ ಪುಂಜ ಆಗಿದೆ. || ೨೪ || ಮಹಾತ್ಮರೇ,
ನಿಮ್ಮ ಮಧುರವಾದ ವಾದೆಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ರಮಣೀಯವಾಗಿ,
ಅತ್ಯಂತ ಹಿತಕರವಾಗಿದೆ. ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಶುದ್ಧ-ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ
ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ವಾಚಸ್ಪತರಾದ ಆತ್ಮವಿದ್ಯಾ ವಿಶಾರದ
ರಾದ ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆ ಕೊಡಿಸಿದರೋ
ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ದಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸುವವರಾಗಿರಿ. || ೨೫ ||

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೩ ||

೩೬ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರವತಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ತಂಭೇ ತತಃಪೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩ ||

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸೃಷ್ಟಿವಿಷಯಕ ರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳ ಕಥಾರಂಭ

ಸೂತ ಉವಾಚ

ವೈಯಾಸಕೇರಿತಿ ವಚಸ್ತತ್ ಸ್ವಶ್ವಯಮಾತ್ಮನಃ |
ಉಪಧಾರ್ಯ ಮಹಿಂ ಕೃಷ್ಣೇ ಔತ್ತರೇಯಃ ಸತೀಂ ವ್ಯಧಾತ್ || ೧ ||

ಆತ್ಮಜಾಯಾಸುತಾಗಾರಪತುರ್ದ್ರವಿಣಬಂಧುಷು
ರಾಜ್ಯೇ ಚಾವಿಕಲೇ ನಿತ್ಯಂ ವಿರೂಢಾಂ ಮಮತಾಂ ಜಹೌ || ೨ ||

ಪಪ್ರಚ್ಛಚೇಮಮೇವಾರ್ಥಂ ಯಸ್ಯಾಂ ಪೃಚ್ಛತ ಸತ್ತಮಾಃ |
ಕೃಷ್ಣಾನುಭಾವಶ್ರವಣೇ ಶ್ರದ್ಧಧಾನೋ ಮಹಾಮನಾಃ || ೩ ||

ಸಂಸ್ಥಾಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ಕರ್ಮ ತೈವರ್ಗಿಕಂ ಚ ಯತ್ |
ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಆತ್ಮಭಾವಂ ದೃಢಂ ಗತಃ || ೪ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಕಾದಿ ಮಹರ್ಷಿ
ಗಳೇ! ಪರಮಾತ್ಮತ್ವವು ಒಂದೇ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ
ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳದೊಡನೆಯೇ,
ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆನನ್ಯ
ಭಾವದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ
ಸಮರ್ಪಿಸಬಲ್ಲವು. || ೧ || ಶರೀರ, ಪತ್ನಿ, ಪುತ್ರರು, ಅರಮನೆ,
ಪರು, ಧನ, ಬಂಧು-ಮಿತ್ರರು ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಂಟಕರಾತ್ಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ
ಉಂಟಾಗಿರುವ ವ್ಯಥಾವಾದ ಮಮತೆಯನ್ನು ಅವನು ಒಂದೇ
ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. || ೨ || ಎಲೈ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರೇ ಮಹಾತ್ಮ
ನಾದ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಶುದ್ಧ ಮೃತ್ಯುವಿನ ನಿಶ್ಚಿತ ಸಮಯವನ್ನು
ಅರಿತಿದ್ದನು ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಇವು
ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದನು.
ಒಳಕ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ,
ಪೂರ್ಣಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು
ಕೇಳಲು ಅವನು ಶ್ರೀಶುಕಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.
ಅದನ್ನೇ ನೀವುಗಳೂ ವನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಲ್ಲ. || ೩-೪ ||

ಭೂಯೋ ನಮಃ ಸದ್ವೈಜನೈಶ್ಚರೇಽಸತಾ-
ಮಸಂಭವಾಯಾಖಿಲಸ್ತ್ವ ಮೂರ್ತಯೇ |
ಪುಂಸಾಂ ಪುನಃ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯ ಆಶ್ರಮೇ
ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾನಾಮನುಮೃಗ್ಯದಾತುಷೇ || ೧೩ ||

ನಮೋ ನಮಸ್ತೇಽಸ್ತ್ವ ಪೂಯ ಸಾಕ್ಷಾಂ
ವಿದೂರಕಾಶ್ಠಾಯ ಮುಹುಃ ಕುಯೋಗಿಸಾಮ್ |
ನಿರಸ್ತಸಾಮ್ಯಾತಿಶಯೇನ ರಾಧಸಾ
ಸ್ವಧಾಮನಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ರಂಸ್ಯತೇ ನಮಃ || ೧೪ ||

ಯತ್ಕೀರ್ತನಂ ಯತ್ಕರಣಂ ಯದೀಕ್ಷಣಂ
ಯದ್ಭಂದನಂ ಯಚ್ಛ್ರವಣಂ ಯದರ್ಹಗಮ್ |
ಲೋಕಸ್ಯ ಸದ್ಯೋ ವಿಧುನೋತಿ ಕಲ್ಮಷಂ
ತಸ್ಮೈ ಸುಭದ್ರಶ್ರವಸೇ ನಮೋ ನಮಃ || ೧೫ ||

ವಿಚಕ್ಷಣಾ ಯಚ್ಛ್ರವಣೋಪಸಾದನಾತ್
ಸಂಗಂ ವ್ಯವಸ್ಥೋಭಯತೋಽಂತರಾತ್ಮನಃ |
ವಿಂದಂತಿ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಗತಿಂ ಗತಕ್ಲಮಾ-
ಸ್ತಸ್ಮೈ ಸುಭದ್ರಶ್ರವಸೇ ನಮೋ ನಮಃ || ೧೬ ||

ತಪಸ್ವಿನೋ ದಾಸಪರಾ ಯಶಸ್ವಿನೋ
ಮನಸ್ವಿನೋ ಮಂತ್ರವಿದಃ ಸುಮಂಗಲಾಃ |
ಕ್ಷೇಮಂ ನ ವಿಂದಂತಿ ವಿನಾ ಯದರ್ಪಣಂ
ತಸ್ಮೈ ಸುಭದ್ರಶ್ರವಸೇ ನಮೋ ನಮಃ || ೧೭ ||

ಕಿರಾತಹೂಣಾಂಧ್ರಪುಲಿಂದಪುಲ್ಕಸಾ
ಆಭೀರಕಂಕಾಯವನಾಃ ಖಸಾದಯಃ |
ಯೇಽನ್ಯೇ ಚ ಪಾಪಾ ಯದುಪಾಶ್ರಯಾಶ್ರಯಾಃ
ಶುದ್ಧ್ಯಂತಿ ತಸ್ಮೈ ಪ್ರಭವಿಷ್ಣವೇ ನಮಃ || ೧೮ ||

ಸ ಏಷ ಆತ್ಮಾಽತತ್ಕವತಾಮಧೀಶ್ವರ-
ಸ್ತಯೀಮಯೋ ಧರ್ಮಮಯಿಸ್ತಪೋಮಯಃ |
ಗತವ್ಯಲೀಕೈರಜಶಂಕರಾದಿಭಿ-
ರ್ವಿಫರ್ಕ್ಕಲಿಂಗೋ ಭಗವಾನ್ಯಸ್ಮೀದತಾಮ್ || ೧೯ ||

ಅವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವನೂ, ಪರಮಹಂಸಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರುವವರ ಅಭೀಷ್ಠಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನೂ, ಸರ್ವಸಮನಾಗಿರುತ್ತ ಸರ್ವರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೧೩ || ಅವನು ಒಹಳ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾಗಿರುವನು. ಹುಡುಗನ ಭಕ್ತಿಹೀನ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವರು ಅವನ ನೆರಳನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಲಾರರು. ಅವನಂತೆ ಯಾರಿಗೂ ಐಶ್ವರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಗಿದ್ದೀತು ? ಇಂತಹ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಧಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪದೇ-ಪದೇ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. || ೧೪ || ಯಾರ ಕೀರ್ತನೆ, ಸ್ಮರಣೆ, ದರ್ಶನ, ವಂದನೆ, ಶ್ರವಣ, ಪೂಜೆಗಳು ಜೀವರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತತ್ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ನಾಶಮಾಡುತ್ತವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನಮೋ ನಮಃ || ೧೫ || ವಿವೇಕಿಗಳು ಯಾರ ಚರಣ ಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಿಂದ ಇಹಲೋಕ-ಪರಲೋಕಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವರೋ, ಯಾವುದೇ ಪರಿಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರೋ, ಆ ಮಂಗಳಕೀರ್ತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. || ೧೬ || ಎಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪುಗಳಾಗಲೀ, ದಾನಿಗಳಾಗಲೀ, ಯತ್ಕುಗಳಾಗಲೀ ಪ್ರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾಗಲೀ, ಮಂತ್ರಜ್ಞರಾಗಲೀ, ಸದಾಚಾರಿಗಳಾಗಲೀ - ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆ ಯನಾನ್ನು ಹಾಗೂ ತಮ್ಮನ್ನೂ ಆತನ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣೆಮಾಡದೆ ಹೋದರೆ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ದೊರೆಯಲಾರದು. ಅಂತಹ ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಕೋಟಿ-ಕೋಟಿ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. || ೧೭ || ಕಿರಾತರಾಗಲೀ, ಹೂಣರಾಗಲೀ, ಆಂಧ್ರರಾಗಲೀ, ಪುಲಿಂದರಾಗಲೀ, ಪುಲ್ಕಸರಾಗಲೀ, ಆಭೀರರಾಗಲೀ, ಕಂಕರಾಗಲೀ, ಯವನರಾಗಲೀ, ಖಸರಾಗಲೀ, ಇತರ ಯಾವುದೇ ಜಾತಿಯವರೇ ಆಗಲೀ, ಎಂತಹ ಪಾಪಿಷ್ಠನೇ ಆಗಲೀ, ಯಾರ ಶರಣಾಗತ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಶರಣಾದರೆ ಪವಿತ್ರ ರಾಗುವರೋ, ಅಂತಹ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. || ೧೮ || ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿಯೂ, ಕರ್ಮಕಾಂಡಿಗಳಿಗೆ ವೇದಮೂರ್ತಿಯಾಗಿಯೂ, ಧಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿ, ತಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ತಪಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ, ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಶುದ್ಧ ಹೃದಯದಿಂದ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಆ ಭಗವಂತನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹದ ಮಳೆಗರೆಯಲಿ. || ೧೯ || ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಪತಿಯೂ, ಯಜ್ಞಗಳ ಅಧಿಪತಿಯೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿಗಳ ಒಡೆಯನೂ, ಸರ್ವಲೋಕ ಪತಿಯೂ, ಧರಾಧಿಪತಿಯೂ, ಯದುಕುಲದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಅಂಧಕ, ವೃಕ್ಷಿ, ಸಾತ್ವತರೇ ಮುಂತಾದ ಯಾದವರ ರಕ್ತಕೂಟ, ಪರಮಗತಿಯೂ ಆಗಿ ಬೆಳಗಿದ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನೂ,

ಶ್ರೀಮಃ ಪತಿಯಿಜ್ಞಪತಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿ-
 ಧೀಮಾಂ ಪತಿಯೋಽಕಪತಿರ್ಧರಾಪತಿಃ |
 ಪತಿರ್ಗತಿಶ್ಚಾಂಧಕವೃಷ್ಟಿ ಸಾತ್ವತಾಂ
 ಪ್ರಸೀದತಾಂ ಮೇ ಭಗವಾನ್ಸತಾಂ ಪತಿಃ || ೨೦ ||

ಯದಂಥೈ ಭಿಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಧೌತಯಾ
 ಧಿಯಾನುಪಶ್ಯಂತಿ ಹಿ ತತ್ತ್ವ ಮಾತೃನಃ |
 ಪದಂತಿ ಚೈತತ್ಯವಯೋ ಯಥಾರುಚಂ
 ಸ ಮೇ ಮುಕುಂದೋ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಸೀದತಾಮ್ || ೨೧ ||

ಪ್ರಚೋದಿತಾ ಯೇನ ಪುರಾ ಸರಸ್ವತೀ
 ವಿತನ್ತತಾಜಸ್ಯ ಸತೀಂ ಸ್ತುತಿಂ ಹೃದಿ |
 ಸ್ವಲಕ್ಷಣಾ ಪ್ರಾದುರಭೂತ್ವಿಲಾಸ್ಯತಃ
 ಸ ಮೇ ಖುಷೀಣಾಮೃಷಃ ಪ್ರಸೀದತಾಮ್ || ೨೨ ||

ಭೂತೈರ್ಮಹದ್ವಿರ್ಮ ಇಮಾಃ ಪುರೋ ವಿಭು-
 ನಿರ್ಮಾಯ ಶೇತೇ ಯದಮೂಢು ಪೂರುಷಃ |
 ಭುಂಕ್ತೇ ಗುಣಾನ್ ತೋಷತ ತೋಷತಾತ್ಮಕಃ
 ಸೋಽಲಂಕೃಷೀಷ್ಟ ಭಗವಾನ್ವಚಾಂಸಿ ಮೇ || ೨೩ ||

ಸಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ವೇದಸೇ |
 ಪಪ್ತುರ್ಜ್ಞಾನಮಯಂ ಸೌಮ್ಯ ಯನ್ಮುರಾಂಘುರುಹಾಸವಮ್
 || ೨೪ ||

ವಿತದೇವಾತ್ಮಭೂ ರಾಜನ್ ನಾರದಾಯ ವಿಪ್ರಚಕ್ರೇ |
 ವೇದಗರ್ಭೋಽಭ್ಯಧಾತ್ಸಾತ್ಮಾದ್ ಯದಾಹ ಹರಿರಾತ್ಮನಃ
 || ೨೫ ||

ಸಾಧು-ಸಂತರ ಸರ್ವಸ್ತನೂ ಆದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ. || ೨೦ || ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯಾವನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳ ಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಯಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರೋ, ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅಭಿರುಚಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಯಾರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಭಕ್ತಿ, ಮುಕ್ತಿ, ಸ್ವೋತ್ತರಕ್ತಿ ಪ್ರದಾತನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ. || ೨೧ || ಸೃಷ್ಟಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಲು ಜ್ಞಾನದ ಅಧಿಪ್ತಾಪ್ತಿಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡಿದನೋ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ತಿನ್ನಾ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಆರು ಅಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೇದಾರಪ್ತತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದನೋ, ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಭಗವಂತನು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ. || ೨೨ || ಭಗವಂತನೇ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಈ ಶರೀರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಗೈದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವರೂಪದಿಂದ ಮಲಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಐದು ಪ್ರಾಣಗಳು, ಒಂದು ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಹದಿನಾರು ಕೆಲಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಹದಿನಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸರ್ವಭೂತಮಯನಾದ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ನನ್ನ ವಾಣಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಲಿ. || ೨೩ || ಆ ವಾಸುದೇವನ ಅವತಾರವಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ, ಭಗವಾನ್ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ಆ ಮಹಾನುಭಾವರ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ವಚನದಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಜ್ಞಾನ ಸುಧೆಯನ್ನೇ ಅಲ್ಲವೇ ಸಾಧು-ಸಂತರುಪರು ಸದಾ ಪಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ! || ೨೪ ||

ಓ ರಾಜೇಂದ್ರನೇ ! ಇದನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ್ದನು. ತಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಮಾಡಿದ ನಾರದರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಅದನ್ನೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ಈಗ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. || ೨೫ ||

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಯ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೪ ||

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸೃಷ್ಟಿಯ ವರ್ಣನೆ

ನಾರದ ಉವಾಚ

ದೇವದೇವ ಸಮಸ್ತೇಽಸ್ಮು ಭೂತಭಾವನ ಪೂರ್ವಜ |
 ತದ್ವಿಜಾನೀಹಿ ಯಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮಕತ್ವನಿರರ್ಶನಮ್
 || ೧ ||

ಯದ್ರೂಪಂ ಯದಧಿಷ್ಠಾನಂ ಯತಃ ಸೃಷ್ಟುಮಿದಂ ಪ್ರಭೋ |
 ಯತ್ಸಂಸ್ಥಂ ಯತ್ಪರಂ ಯಚ್ಚ ತತ್ತ್ವತ್ವಂ ವದ ತತ್ತ್ವತಃ
 || ೨ ||

ನಾರದರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ - ದೇವ ದೇವನೇ ! ಚತುರ್ಮುಖನೇ ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ನೀನು ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮೊದಲಿಗನು. ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಆಗುವಂತಹ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. || ೧ || ಪ್ರಭೋ ! ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪವೇನು ? ಲಕ್ಷಣವೇನು ? ಇದರ ಆಧಾರ ಯಾವುದು ? ಇದನ್ನು ಯಾರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು ? ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಇದು ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ? ಇದು ಯಾರಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ ? ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಜಗತ್ತು ಅಂದರೇನು ? ಇದರ ಶಕ್ತ್ಯವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. || ೨ || ನಿನಗೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದಿದೆ, ವಿಕೇಂದರೆ,

ಸರ್ವಂ ಹೇತದ್ವಾನ್ವೇದ ಭೂತಭವ್ಯಭವತ್ಯಭಿಃ |
ಕರಾಮಲಕವದ್ ವಿಶ್ವಂ ವಿಜ್ಞಾನಾವಸಿತಂ ತವ
|| ೩ ||

ಯದ್ವಿಜ್ಞಾನೋ ಯದಾಧಾರೋ ಯತ್ಪ್ರಪ್ತಂ ಯದಾತ್ಮಾ |
ಏಕಃ ಸೃಜಸಿ ಭೂತಾನಿ ಭೂತೈರೇವಾತ್ಮ ಮಾಯಯಾ
|| ೪ ||

ಆತ್ಮನ್ ಭಾವಯಸೇ ತಾನಿ ನ ಪರಾಭಾವಯಸ್ವ ಯಮ್ |
ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಮವಪ್ಪೃಷ್ಠ ಊರ್ಣಾನಾಭಿರಿವಾಕ್ಯಮಃ
|| ೫ ||

ನಾಹಂ ವೇದ ಪರಂ ಹೃದ್ವಿನ್ಮಾಪರಂ ನ ಸಮಂ ವಿಭೋ |
ನಾಮರೂಪಗುಣೈರ್ಭಾವ್ಯಂ ಸದಸತ್ಯಂಚಿದನ್ಯತಃ
|| ೬ ||

ಸ ಭವಾನಚರದ್ವೈರಂ ಯತ್ರಪಃ ಸುಸಮಾಹಿತಃ |
ತೇನ ಖೇದಯಸೇ ಸ್ವಲ್ಪಂ ಪರಾಶಂಕಾಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಸಿ
|| ೭ ||

ಏತನ್ತೇ ಪೃಚ್ಛತಃ ಸರ್ವಂ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಕಲೇಶ್ವರ |
ವಿಜಾನೀಹಿ ಯಥೈವೇದಮಹಂ ಬುದ್ಧೇಽನುಶಾಸಿತಃ
|| ೮ ||

ಓಪ್ಪೋವಾಚ

ಸಮ್ಯಕ್ಕಾರುಣಿಕೋದಂ ವತ್ಸ ತೇ ವಿಚಿಕ್ಷಿತಮ್ |
ಯದಹಂ ಚೋದಿತಃ ಸೌಮ್ಯ ಭಗವದ್ವೀರ್ಯದರ್ಶನೇ
|| ೯ ||

ನಾಸ್ತತಂ ತವ ತಚ್ಚಾಪಿ ಯಥಾ ಮಾಂ ಪ್ರಬ್ರವೀಷಿ ಭೋಜ |
ಅವಿಜ್ಞಾಣಮ ಪರಂ ಮತ್ತ ವಿಶಾವತ್ಸ್ವಂ ಯತೋ ಹಿ ಮೇ
|| ೧೦ ||

ಯೇನ ಸ್ವರೋಚಿಷಾ ವಿಶ್ವಂ ರೋಚಿತಂ ರೋಚಯಾಮ್ಯಹಮ್ |
ಯಥಾರ್ಕೋಽಗ್ನೀರ್ಯಥಾ ಸೋಮೋ ಯಥ್ವಗ್ನಿಗ್ರಹತಾರಕಾಃ
|| ೧೧ ||

ತಸ್ಮೈ ನಮೋ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ಧೀಮಹಿ |
ಯನ್ಮಾಯಯಾ ದುರ್ವಯಯಾ ಮಾಂ ಪ್ರವಚಿ ಜಗದ್ಗುರುವ್ |
|| ೧೨ ||

ವಿಲಜ್ಜಮಾನಯಾ ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾತುಮೀಕ್ವಾಪಥೇಽಮಯಾ |
ವಿಮೋಹಿತಾ ವಿಕೃತಂತೇ ಮಮಾಹಮಿತಿ ದುರ್ಧಿಯಃ
|| ೧೩ ||

ನಾನು ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯ, ವರ್ತಮಾನ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿ
ಮಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞನು ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ ಅಂಗೈನಲ್ಲಿಯಂತೆ
ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅರಿವಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿದೆ. || ೩ || ನಿನಗೆ ಈ
ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಏನಿವೆಂದು ಹಿಂದಿತು? ನೀನು ಯಾರ ಅಧಾರದಲ್ಲಿ
ಇದಿವೆಯೆ? ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿ ಯಾರು? ಸ್ಮರೂಪವೇನು? ಮಾಯಾ
ರಹಿತವೆಂದು ನೀನುಬರೇ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ
ಮಾಡಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಇವೆಂತಹ ಅಶ್ವಾರ್ಥದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ!
|| ೪ || ಜೇಡರಹುಳವು ಅದಾ ಯಾವನಾಗಿ ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದಲೇ
ಒಲೆಯನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಮುಕ್ತಿರುವಂತೆ, ನೀನು ನಿನ್ನ
ಶಕ್ತಿಮಾಡೇ ಆಶಯಿಸಿ ನಿರಾಯಾಮಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ನಿನ್ನ
ಲ್ಲಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಗೊಂಡರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಕಾರಗಳಾಗು
ವುದಿಲ್ಲ. || ೫ || ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾಮ, ರೂಪ, ಗುಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯ
ಲಾಗುವ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ
ವಾದಂತಹ ಸತ್, ಅಸತ್, ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ
ಮುಂತಾದ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ
ಎಲ್ಲವು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. || ೬ || ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರ ಒಡೆಯ
ನಾಗಿರುವ ನೀನು ವಿಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಘೋರ ತಪಸ್ಸು
ನಿಂದ ನನಗೆ ಮೋಹದೊಂದಿಗೆ 'ನಿನ್ನಿಂದಲೂ ದೊಡ್ಡವನು
ಯಾರಾದವನು ಇರಬಹುದೇ?' ಎಂಬ ಶಂಕೆಯೂ ಆಗುತ್ತಿದೆ. || ೭ ||
ತಂದೆಯೇ! ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಆಗಿರುವೆ.
ನಾನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನನಗೆ ಬಿನ್ನಾಗಿ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ
ವಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸುವವರಾಗಿ. || ೮ ||

ಪ್ರಶ್ನದೇವರು ಹೇಳಿದರು - ಮಗು ನಾರದಾ! ನೀನು ಜೀವಿ
ಗಳ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆಯಿಟ್ಟು ಈ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆ.
ಏಕೆಂದರೆ, ಇದೊಂದು ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮರ್ಶಿಸುವ
ವೇದವೆಂದು ನಾನುಬರಗಿದೆ. || ೯ || ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ
ವೆಲ್ಲವೂ ಸರಿಯೆ ಏಕೆಂದರೆ, ಸಾಗಂತಲೂ ಶೇಷ್ಯವಾಗಿರುವ
ಪರಶಶ್ವಪ ಅರಿವು ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದೂ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ
ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ
ಸಮಗ್ರಶಕ್ತಿಯು ಪರಮಪಿತಾ ಪರಮಾತ್ಮನದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಅವನ
ಪ್ರಭಾವವಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮವು ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇದೆ. || ೧೦ ||
ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಅಗ್ನಿ ಗಹ, ನಕ್ಷತ್ರ, ತಾರೆಗಳು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ
ಪ್ರಕಾಶವೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುವಂತೆಯೇ, ನಾನೂ
ಊತ ಅವನ ಸ್ವಾಮ್ಯದಕಾರ ಭಗವಂತನ ಚಿನ್ನಯ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ
ಪ್ರಕಾಶಿತನಾಗಿ ಸ್ವಪಂಚಮನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವೆನು. ಅರ್ಥಾತ್ -
ಜಗತ್ತನ್ನು ದೃಶ್ಯವಿರುವೆನು. || ೧೧ || ಯಾರ ದುರ್ವಯ ಮಾಯೆ
ಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಇವರು ನನ್ನನ್ನೇ ಜಗದ್ಗುರು ಎಂದು ಹೇಳು
ತ್ತಾರೋ, ಆ ಮಾಯಾಧೀಶನಾದ ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವನನ್ನು
ನಾನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾ, ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜಗದ್ಗುರು
ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಆಗಿರುವನು (ಕೃಷ್ಣಂ ವಂದೇ ಜಗದ್ಗುರುವ್).
|| ೧೨ || ಆ ಮಾಯೆಯಾದರೋ ಅವನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲ
ದಾದರೆ ನಾಚಿ ದೂರವಿಂದಲೇ ಒಡಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ
ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಜಿಜ್ಞಾಸಿಗಳು ಆ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ
'ನಾನು, ಇವನು ಹೀಗೆ ಹರಳುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. || ೧೩ ||

ದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಚ ಕಾಲಶ್ಚ ಸ್ವಭಾವೋ ಜೀವ ಏವ ಚ |
ವಾಸುದೇವಾತ್ಮನೋ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಚಾಸ್ಮೋಽರ್ಥೋಽಸ್ತಿ ತತ್ತ್ವತಃ
|| ೧೪ ||

ನಾರಾಯಣಪರಾ ವೇದಾ ದೇವಾ ನಾರಾಯಣಾಂಗಿಭಾಃ |
ನಾರಾಯಣಪರಾ ಲೋಕಾ ನಾರಾಯಣಪರಾ ಮುಖಾಃ
|| ೧೫ ||

ನಾರಾಯಣಪರೋ ಯೋಗೋ ನಾರಾಯಣಪರಂ ತಪಃ |
ನಾರಾಯಣಪರಂ ಜ್ಞಾನಂ ನಾರಾಯಣಪರಾ ಗತಿಃ
|| ೧೬ ||

ತಸ್ಯಾಪಿ ದ್ರವ್ಯರೀಶಸ್ಯ ಕೂಟಸ್ಯಾಖಿಲಾತ್ಮನಃ |
ಸೃಜ್ಯಂ ಸೃಜಾಮಿ ಸೃಷ್ಟೋಽಹಮೀಶ್ವರೈವಾಭಿಷೋದಿತಃ
|| ೧೭ ||

ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ ನಿರ್ಗುಣಸ್ಯ ಗುಣಾಸ್ತಯಃ |
ಸ್ಥಿತಿಸಾರ್ಥನಿರೋಧೇಷು ಗೃಹೀತಾ ಮಾಯಯಾ ವಿಭೋಃ
|| ೧೮ ||

ಕಾರ್ಯಕಾರಣಕರ್ತೃತ್ವೇ ದ್ರವ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಪ್ರಯೋಃ |
ಬದ್ಧಂತಿ ನಿತ್ಯದಾ ಮುಕ್ತಂ ಮಾಯಿನಂ ಪುರುಷಂ ಗುಣಾಃ
|| ೧೯ ||

ಸ ಏಷ ಭಗವಾಂಲ್ಲಿಂಗೈಸ್ತ್ರಿಭಿರೇಭಿರಧೋಕ್ಷಜಃ |
ಸ್ವಲಕ್ಷಿತಗತಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮಮ ಚೇತ್ಸರಃ
|| ೨೦ ||

ಕಾಲಂ ಕರ್ಮ ಸ್ವಭಾವಂ ಚ ಮಾಯೇಕೋ ಮಾಯಯಾ ಸ್ವರೂಪಃ |
ಆತ್ಮಸ್ಯದೃಚ್ಛಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ವಿಬುಢೂಪುರುಷಾದದೇ
|| ೨೧ ||

ಕಾಲಾದ್ಗುಣವ್ಯತಿಕರಃ ಪರಿಣಾಮಃ ಸ್ವಭಾವತಃ |
ಕರ್ಮಣೋ ಜನ್ಮ ಮಹತಃ ಪುರುಷಾಧಿಷ್ಠಿತಾದಭೂತ್
|| ೨೨ ||

ಮಹತಸ್ತು ವಿಕುರ್ವಾಣಾದ್ರಜಃ ಸತ್ಕೋಪಬೃಂಹಿತಾತ್ |
ತಮಃಪ್ರಧಾನಸ್ತ ಭವದ್ ದ್ರವ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಃ
|| ೨೩ ||

ಸೋಽಹಂಕಾರ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಿಠುರ್ವಸ್ತುಮಘೂತಿಧಾ |
ವೈಕಾರಿಕಸ್ತ ಜಸಶ್ಚ ತಾಮಸತ್ವೇತಿ ಯದ್ವಿದಾ |
ದ್ರವ್ಯಶಕ್ತಿಃ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿರ್ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿರಿತಿ ಪ್ರಭೋಃ
|| ೨೪ ||

ನಾರದಾ! ದ್ರವ್ಯವಾಗಲೀ, ಕರ್ಮವಾಗಲೀ, ಕಾಲವಾಗಲೀ, ಸ್ವಭಾವವಾಗಲೀ, ಜೀವವೇ ಆಗಲಿ ಯಾವುದೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆ ವಾಸುದೇವನಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ. || ೧೪ || ನಾರಾಯಣನೇ ವೇದಗಳಿಗೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆಗಿಲ್ಲ ನಾರಾಯಣನ ಅಂಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರೇ. ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ವೇದ ನಾರಾಯಣನೇ. ಆ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಹೊಂದುವ ಲೋಕಗಳೂ ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. || ೧೫ || ಎಲ್ಲ ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷ ನಾಗಿರುವವನು ನಾರಾಯಣನೇ. ಎಲ್ಲ ತಪಸ್ಸುಗಳು ನಾರಾಯಣನಿಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯನೂ ನಾರಾಯಣನೇ. ಎಲ್ಲಜ್ಞ ಪರಮಗತಿಯು ಆ ನಾರಾಯಣನೇ. || ೧೬ || ಅವನು ದ್ರವ್ಯ ಅಗಿದ್ದರೂ ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಒಡೆಯ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕೂಟಸ್ಯ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಸರ್ವಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ನನ್ನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನು. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಜೀವನಾಗೆ, ನಾನು ಅವನ ಇಚ್ಛೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೧೭ || ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಗುಣಾ ತೀತನು ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮೋಗುಣಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಥಿತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೧೮ || ಆ ಮೂರು ಗುಣಗಳೇ ದ್ರವ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯೆ ಇವುಗಳ ಆಶ್ರಯಪಡೆದು, ಸ್ವರೂಪತಃ ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತನೂ, ಮಾಯಾತೀತನೂ ಆದ ಪುರುಷನು ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದಾಗ ಕಾರ್ಯ, ಕಾರಣ, ಕರ್ತೃತ್ವ ಇವುಗಳ ಅಧಿಮಾನ ದಿಂದ ಬಂಧಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೧೯ || ನಾರದಾ! ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ಆ ಭಗವಂತನೇ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಅವರಣಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮರೆಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವನು. ಇದರಿಂದ ಜನರು ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಮತ್ತು ನನಗೂ ಅವನೇ ಏಕ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೨೦ ||

ಮಾಯಾಧೀಶನಾದ ಆ ಭಗವಂತನಿಗೆ 'ಬಹು ಸ್ವಾಂ ಪ್ರಜಾ ಯೇಯ' (ತಾನೇ ಅನೇಕನಾಗಬೇಕು) ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಉಂಟಾ ದಾಗ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿದ ಕಾಲ, ಕರ್ಮ, ಸ್ವಭಾವ ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿತಿಗೊಳಿಸಿದನು. || ೨೧ || ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಕಾಲವು ತ್ರಿಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆಯ ನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಸ್ವಭಾವವು ಅವುಗಳನ್ನು ರೂಪಾಂತರ ಮಾಡಿತು. ಕರ್ಮವು ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಜನ್ಮನೀಡಿತು. || ೨೨ || ರಜೋಗುಣ ಮತ್ತು ಸತ್ತ್ವ ಗುಣಗಳು ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಾಗ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ ದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಕಾರ ಉಂಟಾಯಿತೋ, ಅದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯೆ, ದ್ರವ್ಯರೂಪವಾಗಿ ತಮಃಪ್ರಧಾನವಾದ ವಿಕಾರ ವುಂಟಾಯಿತು. || ೨೩ || ಆ ವಿಕಾರವೇ ಅಹಂಕಾರವು. ಅದು ವಿಕಾರಗೋಡು ವೈಕಾರಿಕಾಹಂಕಾರ, ಕೈಜ್ಞಾಹಂಕಾರ, ತಾಮಸಾ ಹಂಕಾರ ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಯಿತು. ನಾರದಾ! ಆವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ, ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ, ದ್ರವ್ಯಶಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. || ೨೪ || ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರೂಪವಾದ ತಾಮಸಾ ಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ ಉಂಟಾದಾಗ ಅದರಿಂದ ಆಕಾಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆಕಾಶದ ತತ್ವಾತ್ರ ಮತ್ತು ಗುಣ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ಈ

ತಾಮಸಾದಪಿ ಭೂತಾದೇವಿಕುರ್ವಾಣಾದಭೂತಃ |
ತಸ್ಯ ಮಾತ್ರಾಗುಣಃ ಶಮೋ ಲಿಂಗಂ ಯದ್ವತ್ಸ್ಯ ದೃಶ್ಯಯೋಃ || ೨೫ ||

ಸಭಸೋಽಥ ವಿಕುರ್ವಾಣಾದಭೂತ್ ಸ್ಪರ್ಶಗುಣೋಽನಿಲಃ |
ಪರಾಸ್ತಯಾಚ್ಛವಾಂಶ್ಚ ಪ್ರಾಣ ಓಜಃ ಸಮೋ ಬಲಮ್ || ೨೬ ||

ವಾಯೋರಪಿ ವಿಕುರ್ವಾಣಾತ್ಕಾಲಕರ್ಮಸ್ವಭಾವತಃ |
ಉದಪದ್ಯತ ತೇಜೋ ವೈ ರೂಪವತ್ ಸ್ಪರ್ಶಶಬ್ದವತ್ || ೨೭ ||

ತೇಜಸಸ್ತು ವಿಕುರ್ವಾಣಾದಾಸೀದಂಭೋ ದೂತೃಕಮ್ |
ರೂಪವತ್ ಸ್ಪರ್ಶದಚ್ಛಾಂಭೋ ಘೋಷವಚ್ಚ ಪದಾಸ್ತಯಾತ್ || ೨೮ ||

ವಿಶೇಷದ್ವಿ ವಿಕುರ್ವಾಣಾದಂಭೋ ಗಂಧವಾಸಫೂತ್ |
ಪರಾಸ್ತಯಾದ್ ಧರ್ಮಸ್ಪರ್ಶಶಬ್ದರೂಪಗುಣಾನ್ವಿತಃ || ೨೯ ||

ವೈಕಾರಿಕಾನ್ಯನೋ ಜಚ್ಛೇ ದೇವಾ ವೈಕಾರಿಕಾ ದಶ |
ದಿಗ್ವಾತಾರ್ಕಪ್ರಚೇತೋಽಶ್ಚಿ ಮ್ಹೋಂದ್ರೋಮೇಂದ್ರಮಿತ್ರಕಾಃ || ೩೦ ||

ತೈಜಸಾತ್ಪು ವಿಕುರ್ವಾಣಾದಿಂದ್ರಿಯಾಗಂ ದಶಾಭವನ್ |
ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಃ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿರ್ಬುದ್ಧಿಃ ಪ್ರಾಣಶ್ಚ ತೈಜಸೌ |
ಶ್ರೋತ್ರಂಕ್ಷಣ್ಣಾಧ್ಯಕ್ಷಾಪ್ರಾಣಗೋಮಾರ್ಥಾಂಘ್ರಪಾಂಚ || ೩೧ ||

ಯದೈತೇಽಸಂಗತಾ ಭಾವಾ ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಮನೋಗುಣಾಃ |
ಯದಾಯತನನಿರ್ಮಾಣೇ ಸ ಖೇಕುರ್ಬುಧ್ವವಿತ್ತಮ || ೩೨ ||

ತದಾ ಸಂಹತ್ಯ ಚಾನೋನ್ಯಂ ಭಗವಚ್ಛಕ್ತಿ ಚೋದಿತಾಃ |
ಸದಸತ್ತ್ವಮುಪಾದಾಯ ಚೋಭಯಂ ಸಸ್ಯಮುರ್ಹದಃ || ೩೩ ||

ವರ್ಷಪೂಗಸಹಸ್ರಾಂತೇ ತದಂಡಮುದಕೇಶಯಮ್ |
ಕಾಲಕರ್ಮಸ್ವಭಾವೋ ಜೀವೋಽಜೀವಮಜೀವಯತ್ || ೩೪ ||

ಸ ಏವ ಪುರುಷಸ್ಯಸ್ಮಾದಂಡಂ ನಿರ್ಭಿದ್ಯ ನಿರ್ಗತಃ |
ಸಹಸ್ರೋರ್ವಂಘ್ರಿಬಾಹ್ವಕ್ಷಃ ಸಹಸ್ರಾನನಶೀರ್ಷವಾನ್ || ೩೫ ||

ಶಬ್ದದ ಮೂಲಕವೇ ದೃಷ್ಟಾ ದೃಶ್ಯದ ಬೋಧ ಉಂಟಾಗುವುದು.

|| ೨೫ || ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ ಉಂಟಾದಾಗ ಅದರಿಂದ ವಾಯು ಮೀ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅದರ ಗುಣ ಸ್ಪರ್ಶ. ಇದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಕಾರಣದ ಗುಣವಾದ ಶಬ್ದವೂ ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಪರ್ಶ, ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವನಶಕ್ತಿ, ಓಜಸ್ಸು ಬಲಗಳೂ ಇದರ ರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. || ೨೬ || ಕಾಲ, ಕರ್ಮ, ಸ್ವಭಾವಗಳಿಂದ ವಾಯುವಿನಲ್ಲೂ ವಿಕಾರ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದ ರಿಂದ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಧಾನಗುಣ ರೂಪವು. ಇದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾರಣಗಳಾದ ಆಕಾಶ, ವಾಯುಗಳ ಗುಣಗಳಾದ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶಗಳೂ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. || ೨೭ || ತೇಜಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರದಿಂದ ಜಲದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಇದರ ಗುಣ ರೂ. ತನ್ನ ಕಾರಣ ತತ್ತ್ವಗಳ ಗುಣ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ ಇವುಗಳೂ ಜಲದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. || ೨೮ || ಜಲದ ವಿಕಾರದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಯಾಯಿತು. ಇದರ ಗುಣ ಗಂಧ. 'ಕಾರಣದ ಗುಣಗಳು ಕಾರ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಒಂದುತ್ತವೆ.' ಈ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ - ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳನ್ನು ಪೃಥ್ವಿಯು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. || ೨೯ || ವೈಕಾರಿಕ ಅಪಂಕಾರದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃಗಳಾದ ಶಕ್ತಿ ದೇವತೆಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ದಿಕ್ಕು ಗಳು, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯ, ಪರಾಣ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು, ಆಗ್ನಿ ಇಂದ್ರ, ಉಷೇಧ, ಮಿತ್ರ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಇವರ ಆ ಕತ್ತು ದೇವತೆಗಳು. || ೩೦ || ತೈಜಸ್ ಅರ್ಥಾತ್ - ರಾಜಸ್ ಅಪಂಕಾರದಿಂದ ದೋಷ ತ್ಯಕ್ತ, ಸೇತ ಜಪ್ತ ಮತ್ತು ಭ್ರಾಣ - ಈ ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಹಾಗೂ ಮಗ್ನ, ಮನ್, ಪಾದ, ಗುರ, ಜನೇಂದ್ರಿಯ - ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವು. ಜೊತೆಗೆ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೊಪ್ಪವಾದ ಮಿದ್ವಿಯೂ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ರೂಪ ವಾದ ಪ್ರಾಣವೂ ತೈಜಸಪಂಕಾರದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾದುವು. || ೩೧ ||

ವ್ಯಾತ್ಯಾಕೇಶ್ವ ಇವನು 'ಈ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ, ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳೂ, ಮನಸ್ಸು, ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಸೇರದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಭೋಗಗಳ ಸಾಧನರೂಪ ಶರೀರದ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾವು. || ೩೨ || ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಇವನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದಾಗ ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಒಂದರೊಡನೆ ಒಂದು ಬೆರೆತು ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದು ಕಮವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತರೂಪವಾದ ಪಿಂಡಾಂಡ ಹಾಗೂ ಒಪ್ಪಾಂಡ ಎರಡನ್ನೂ ರಚಿಸಿದವು. || ೩೩ || ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ರೂಪವಾದ ಅಂಡವು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಕಾಲ ನಿರ್ಜೀವವಾಗಿ ನಿಂತಿರಲಿ ಒದ್ದಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಕಾಲ, ಕರ್ಮ, ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ ಭಗವಂತನು ಅದನ್ನು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸಿದನು. ಅರ್ಥಾತ್ - ಜೀವರೂಪದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. || ೩೪ || ಆ ಅಂಡವನ್ನು ಒಡೆದುಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಹೊರಟು ಒಂದವನೇ ಸಾವಿರತೊಡೆ, ಸಾವಿರಪಾದ, ಸಾವಿರಭುಜ, ಸಾವಿರ ನೇತ್ರ, ಸಾವಿರಮುಖ, ಸಾವಿರ ಕಲೆಗಳುಳ್ಳ ವಿಶಾಖ್ ಪುರುಷನು. || ೩೫ ||

ಯಿಷ್ಠೇಹಾವಯವೈರ್ಲೋಕಾನ್ಯಲ್ಲಯಂತಿ ಮನೀಷಿಣಃ |
ಕಲ್ಪಾದಿಫಲಭಃ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತೋರ್ಧ್ವಂ ಜಘನಾದಿಭಃ

|| ೩೬ ||

ಪ್ರವಾಪ್ಯ ಮುಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ
ಕೃತಮೇತಸ್ಯ ಬಾಹವಃ |

ಲೋರ್ಧೋವೈಶ್ವೋ ಭಗವತಃ

ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಶೂದ್ರೋಽಭ್ಯಚಾಯತ || ೩೭ ||

ಭೂರ್ಲೋಕಃ ಕಲ್ಪಿತಃ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಭುವರ್ಲೋಕೋಽಸ್ಯ ನಾಭಿಃ |
ಹೃದಾ ಸ್ವರ್ಲೋಕ ಉದಾ ಮಹರ್ಲೋಕೋ ಮಹಾತ್ಮನಃ

|| ೩೮ ||

ಗ್ರೀವಾಯಾಂ ಜನಯೋಕ್ತೃ ತಪೋಲೋಕಃ ಸ್ತನದ್ಭಯಾತ್ |
ಮೂರ್ಧಭಃ ಸತ್ಯಲೋಕಃ ಪ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ ಸನಾತನಃ

|| ೩೯ ||

ತತ್ಕಟಾಂ ಚಾತಲಂ ಕ್ಲಪ್ತಮೂರುಭ್ಯಾಂ ವಿತಲಂ ವಿಭೋಃ |
ಜಾನುಭ್ಯಾಂ ಸುತಲಂ ಶುದ್ಧಂ ಜಂಘಾಭ್ಯಾಂ ತು ತಲಾತಲಮ್

|| ೪೦ ||

ಮಹಾತಲಂ ತು ಗುಲ್ಫಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಪದಾಭ್ಯಾಂ ರೂತಲಮ್ |
ಪಾತಾಲಂ ಪಾದತಲತ ಇತಿ ಲೋಕಮಯಃ ಪುಮಾನ್

|| ೪೧ ||

ಭೂರ್ಲೋಕಃ ಕಲ್ಪಿತಃ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಭುವರ್ಲೋಕೋಽಸ್ಯ ನಾಭಿಃ |
ಸ್ವರ್ಲೋಕಃ ಕಲ್ಪಿತೋ ಮೂರ್ಧ್ನಾ ಇತಿ ಮ ಲೋಕಕಲ್ಪನಾ

|| ೪೨ ||

ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು
ಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆತನ ನಡುವಿನಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಗ
ಗಳಲ್ಲಿ ಎಳು ಪಾತಾಲಗಳನ್ನೂ ಸೊಂಟದ ಮೇಲಿರುವ ಅಂಗ
ಗಳಲ್ಲಿ ಎಳು ಸ್ವರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ || ೩೬ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು
ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಬಾಯಿಯಿಂದಲೂ, ಭುಜಗಳಿಂದ ಕೃತ್ತಿ
ಯಿಂದ, ವೃಕ್ಷರು ಆ ಭಾಗವಂತನ ಶೋಡಂಗಳಿಂದಲೂ, ಶೂದ್ರರು
ಪಾದಗಳಿಂದಲೂ ಜನಿಸಿದರು || ೩೭ || ಕಾಲಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು
ಕಟಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾತಾಲಗಳೂ ಮತ್ತು ಭೂಲೋಕವು ಕಲ್ಪಿತ
ವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಭುವರ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ
ಸ್ವರ್ಲೋಕವನ್ನೂ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿ
ಲಾಗಿದೆ || ೩೮ || ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನೋಲೋಕವೂ, ಎರಡು ಸ್ತನಗಳಲ್ಲಿ
ತಪೋಲೋಕವೂ, ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಿತ್ಯನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ
ಷಟ್ಲೋಕವೂ ಭಾವಿತವಾಗಿದೆ || ೩೯ || ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ
ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಆತಲ ಲೋಕವೂ, ಶೋಡಯಲ್ಲಿ ವಿತಲವೂ,
ಮಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಲಪ್ತವಾದ ಸುತಲಲೋಕವೂ, ಮೊಣಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ
ತಲಾತಲಲೋಕವೂ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆ || ೪೦ || ಕಾಲಿನ ಹರಡು
ಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾತಲವೂ, ಪಾದಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ರೂತಲವೂ, ಅಂಗಾಲಿ
ನಲ್ಲಿ ಪಾತಾಲವನ್ನೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು
ಸರ್ವಲೋಕಮಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ || ೪೧ || ಅಥವಾ ಆ ವಿರಾಟ್
ಪುರುಷನ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕ, ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ
ಭುವರ್ಲೋಕ, ಶಿರೋಸ್ಥಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು || ೪೨ ||

ಪದಸೇವಿ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೫ ||

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಭೂತಿಗಳ ವರ್ಣನೆ

ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ

ವಾಚಾಂ ವಶೋಮುಖಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಧಂದಾಂ ಸಪ್ತ ಧಾತುಃ |
ಶುದ್ಧಕವ್ಯಾಮೃತಾನಾನಾಂ ಜಿಹ್ವಾ ಸರ್ವರಸ್ಯ ಚ

|| ೧ ||

ಸರ್ವಾಸೂನಾಂ ಚ ವಾಯೋಶ್ಚ

ತನ್ನಾಸೇ ಪರಮಾಯನೇ |

ಅಶ್ವಿನೋರೋಷಧೀನಾಂ ಚ

ಭ್ರಾತೋ ಮೋದಪ್ರವೋದಯೋಃ || ೨ ||

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ದೇವರ್ಷಿಪುರಂದರೇ! ಆ
ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಮುಖದಿಂದ ವಾಯೂನೂ, ವಾಗೆಯ ಅಧಿಪ್ತಾತ್ಮ
ದೇವತೆ ಆಗ್ನಿಯೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದುವು. ಗಾಯತ್ರೀ, ಉಷ್ಣಿಕ್,
ಅನುಪುಷ್, ಬೃಹತೀ, ಪಂಕ್ತಿ, ತ್ರಿಪುಷ್, ಜಗತೀ - ಎಂಬ ಎಳು
ಧಂದಗಳು ಆತನ ಎಳು ಧಾತುಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದವು.
ಮನುಷ್ಯರು, ಒಕ್ಕದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳು ಇವರುಗಳಿಗೆ
ಭೋಜ್ಯವಾಗಿರುವ ಅಮೃತಮಯ ಅನ್ನವೂ ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರದ ಸರ
ಗಳೂ, ರಹಸ್ಯದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅಧಿಪ್ತಾತ್ಮ ದೇವತೆ ಮರುಣು
ಆತನ ಪಾಲಿಗೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದನು || ೧ || ಅವನ ಮೂಗಿನ
ಹೊಳ್ಳೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣ, ಅಪಾನ, ವ್ಯಾನ, ಉದಾನ, ಸಮಾನ- ಈ
ಐದು ವ್ಯಾಣಗಳೂ, ಅವುಗಳ ದೇವತೆಯಾದ ಪ್ರಾಣ ದೇವರೂ
(ವಾಯು) ಮತ್ತು ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀ ಕುಮಾರರೂ,
ಸಮಸ್ತ ಔಷಧಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಗಂಧ
ಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವು || ೨ || ಅವನ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯವು ರೂಪ

ರೂಪಾಣಾಂ ತೇಜಾಂ ಚಕ್ಷುರ್ದಿವಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಚಾಕ್ಷಣೇ |
ಕರ್ಣೌ ದಿಶಾಂ ಚ ತೀರ್ಥಾನಾಂ ಶ್ರೋತ್ರಮಾಕಾಶಶಬ್ದಯೋಃ |
ತದ್ಗಾತ್ರಂ ವಸ್ತು ಸಾರಾಣಾಂ ಸೌಭಗಸ್ಯ ಚ ಭಾಜನಮ್

|| ೩ ||

ತ್ವಗಸ್ಯ ಸ್ಪರ್ಶವಾಯೋಶ್ಚ ಸರ್ವಮೇಧಸ್ಯ ಚೈವ ಹಿ |
ರೋಮಾಣ್ವದ್ವಿಜ್ಜಾಪಾಣೀನಾಂ ಯೈರ್ವಾ ಯಜ್ಞಸ್ತು ಸಂಭೃತಃ

|| ೪ ||

ಕೇಶಶ್ಚಕ್ಷುಸ್ಸೂನ್ಯಸ್ಯ ಶಿಲಾಶೋಹಾಭ್ರವಿದ್ಯುತಾಮ್ |
ಬಾಹವೋ ರೋಹಪಾಲಾನಾಂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಕ್ಷಮಕರ್ಮಣಾಮ್

|| ೫ ||

ಎಕಮೋ ಭೂರ್ಭುವಃ ಸ್ವಶ್ಚ ಕ್ಷೇಮಸ್ಯ ಶರಣಸ್ಯ ಚ |
ಸರ್ವಕಾಮವರಸ್ಯಾಪಿ ಹರೇಶ್ಚರಣ ಆಶ್ವದಮ್

|| ೬ ||

ಅಪಾಂ ವೀರ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ಗಸ್ಯ ಪರ್ಜಸ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |
ಪುಂಸಃ ಶಿಶ್ನ ಉಪಸ್ಥು ಪ್ರಜಾತ್ಮಾನಂದನಿರ್ವೃತೇಃ

|| ೭ ||

ಪಾಯುರ್ಯಮಸ್ಯ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಪರಿಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ನಾರದಃ |
ಹಿಂಸಾಯಾ ನಿರ್ಮಿತೇರ್ಪುತ್ರೋರ್ನಿರಯಸ್ಯ ಗುಡುಸ್ತುತಃ

|| ೮ ||

ಪರಾಭೂತೇರಧರ್ಮಸ್ಯ ತಮಸತ್ಪಾಪಿ ಪಶ್ಚಿಮಃ |
ನಾಕ್ಷೋ ವದನದೀನಾಂ ತು ಗೋತ್ರಾಣಾಮಸ್ತಿಪಂಚಕಃ

|| ೯ ||

ಅವ್ಯಕ್ತರಸಸಿಂಧೂನಾಂ ಭೂತಾಣಾಂ ನಿಧನಸ್ಯ ಚ |
ಉದರಂ ವಿದಿತು ಪುಂಸೋ ಹೃದಯಂ ಮನುಷ್ಯ ಪದಮ್

|| ೧೦ ||

ಧರ್ಮಸ್ಯ ಮಮ ತುಭ್ಯಂ ಚ ಕುಮಾರಾಣಾಂ ಭವಸ್ಯ ಚ |
ವಿಜ್ಞಾಢಸ್ಯ ಚ ಸ್ತುತಸ್ಯ ಪರಸ್ಯಾತ್ಮಾ ಪರಾಯಣಮ್

|| ೧೧ ||

ಅಹಂ ಭವಾನ್ವವಶೈವ ತ ಇಮೇ ಮುನಯೋಽಗ್ರಜಾಃ |
ಸುರಾಸುರನರಾ ನಾಗಾಃ ಖಿಗಾ ಮೃಗಪರೀಸೃಪಾಃ

|| ೧೨ ||

ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ಹಾಗೂ ನೇತ್ರಗೊಳವು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ, ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಜನ್ಮವಾಣಿಗೂ ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ತೀರ್ಥಗಳೂ ಕವಿಗಳಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಆಕಾಶ-ಶಬ್ದಗಳು ಆತನ ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯದಿಂದಲೂ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವು. ಆತನ ಶರೀರವು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಸಾಧ, ಸೌಂದರ್ಯದ ಕೋಶವಾಗಿದೆ || ೩ || ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಗಳೂ ಸ್ಪರ್ಶ ಮತ್ತು ವಾಯುವು ಆತನ ಶ್ವೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದವು. ಅವನ ರೋಮಗಳು ಎಲ್ಲ ಉದ್ವಿಷ್ಟ-ಭಕ್ತಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞೋಪಯೋಗೀ ಅರಸ ಅಕ್ಷಿ, ಕಗ್ಗದಿ, ಮುತ್ತುಗ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವು || ೪ || ಅವನ ರೋಮ - ಗಡ್ಡ - ಮೀಸೆ ಮತ್ತು ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಮೇಘ ಮಿಂಚು, ಶಿಶಿ, ಕಬ್ಬಣ ಮುಂತಾದ ಧಾತುಗಳೂ ಹಾಗೂ ಅವನ ಭುಜಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಬೋಕಪಾಟರು ಪ್ರಕಟವಾದರು || ೫ || ಅವನು ನಡೆದಾಡು ಫಲ ಭೂ, ಭುವಃ ಮಮ ಮೂಲಾ ಬೋಕಗಳಿಗೆ ಆಶಯವು. ಶರಣಾಗತರ ರಕ್ಷಣೆ ಭವನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಅಪಾರ್ಥಗಳ ಕಡೆಗಿಳಿಕೆಗಳೂ ಆ ಶಿವರಯ ಚರಣಕಮಲಗಳೇ ಆಶಯವು || ೬ || ಆ ಮೀಸೆ ಪ್ರಮುಖ ರೇವಣಿ ಜಲ, ವೀರ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮೇಘ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪತೀವಚನಗೆ ಆಧಾರವು ಅವನ ಜನಸೌಂದರ್ಯವು ಸುತಾಪೋಕ್ಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು || ೭ || ನಾರದಾ! ಆ ಮೀಸೆ ಪ್ರಮುಖ ವಾಯು-ಶ್ವೇಂದ್ರಿಯವು ಯಜ್ಞ ನಿಗೂ, ಮಿತ್ರನಿಗೂ ಮುನೀಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಆಶಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಗುಡದ್ದಾರವು ಹಿಂಸೆಗೂ, ಪುನಃಪೇಶನಗೂ ಸರಕಕ್ಕೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವು || ೮ || ಆತನ ಪಶ್ಚಿಮ ಪರಾಜಯ, ಅಧರ್ಮ, ಅಜ್ಞಾನಗಳೂ, ನಾಶಕರವಾದ ವಿದೇಶದಗಳೂ, ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪರ್ವತಗಳೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು || ೯ || ಅವಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾತ್ - ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿ ರಾಜಯಿ ಧಾತು, ಸಮುದ್ರಗಳೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವ್ಯತ್ಯಯವೂ ಅವನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. ಅವನ ಹೃದಯವೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯು || ೧೦ || ನಾರದಾ! ಭರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಾಗೂ, ನಿನಗೂ, ಸುತಾದಿಗಳಿಗೂ, ಶಂಕರನಿಗೂ, ವಿಷ್ಣುವಕ್ಕೂ ಅಪಾರಗಣಕ್ಕೂ, ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಉದ್ಗಮ ಸ್ಥಾನ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ || ೧೧ || ಪೆಚ್ಚಣು ಹೇಳಲಿ! ನಾನೂ, ನಿನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ಘನಶಾದಿಗಳೂ, ದೇವಾಸುರ-ಮನುಷ್ಯರೂ ನಾಗ-ಪಕ್ಷಿ-ಮೃಗಗಳೂ, ತವಳುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಅಶ್ವರೇಯರೂ ಯಕ್ಷರೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಭೂತ-ಪ್ರೇತಗಳೂ, ಸರ್ಪಗಳೂ, ಪುಲಿಗಳೂ, ಪಿತ್ತದೇವತೆಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ವಿದ್ಯಾಧರರೂ, ಜಾರಣರೂ, ವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಆಕಾಶ-ನೀರು-ನೆಲಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇತರ ನಾನಾಜೀವಿಗಳೂ, ಗ್ರಹ-ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ, ಬಾಲವುಳ್ಳ ತಾರಗಳೂ, ಚುಕ್ಕೆಗಳೂ, ತಾರಗಳೂ, ಮಿಂಚು ಮೊಂಡುಗಳೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆ ವಿರಾಟ್ಪುರುಷನ ಅವಯವಗಳು. ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯ-ವರ್ತಮಾನಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲವೂ ಆತನೇ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ

ಗಂಧರ್ವಾಪ್ನಯೋ ಯಕ್ಷಾ ರಕ್ಷೋಭೂತಗಣೋರಗಾಃ |
ಪಶವಃ ಪಿತೃಃ ಸಿದ್ಧಾ ವಿದ್ಯಾಧ್ರಾಶ್ಚಾರಣಾ ದ್ರುಮಾಃ || ೧೩ ||

ಅನ್ಯೇ ಚ ವಿವಿಧಾ ಜೀವಾ ಜಲಸ್ಥಲನಭೌತಾಃ |
ಗೃಹಕ್ಷೇಪಕೇತವಸ್ತಾರಾಸ್ತಡಿಃ ಸ್ತನಯಿತ್ಯಮಃ || ೧೪ ||

ಸರ್ವಂ ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ಭೂತಂ ಭವ್ಯಂ ಭವಚ್ಚ ಯತ್ |
ತೇನೇದಮಾವೃತಂ ವಿಶ್ವಂ ವಿಕಸ್ತಿಮಧಿಕಿಷ್ಕುತಿ || ೧೫ ||

ಸೃಷ್ಟಿಪ್ಲವಂ ಪ್ರತಪನ್ಮಾಣೋ ಬಹಿಶ್ಚ ಪ್ರತಪತ್ಯಸೌ |
ದಿವಂ ವಿರಾಜಂ ಪ್ರತಪಂಸ್ತಪತ್ಯಂತರ್ಬಹಿಃ ಪುಮಾನ್ || ೧೬ ||

ಸೋಽಮೃತಸ್ಯಾಭಯಸ್ಯೇತೋ ಮರ್ತ್ಯಮನ್ಯಂ ಯದತ್ಯಗಾತ್ |
ಮಹಿಮೈಷ ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತುರುಷಸ್ಯ ದುರತ್ಯಯಃ || ೧೭ ||

ಪಾದೇಷು ಸರ್ವಭೂತಾನಿ
ಪುಂಸಃ ಸ್ಥಿತಿಪದೋ ವಿಮಾಃ |
ಅಮೃತಂ ಕ್ಷೇಮಮಭಯಂ
ತ್ರಿಮೂರ್ಧ್ನೋಽಧಾಯಿ ಮೂರ್ಧನು || ೧೮ ||

ಪಾದಾಸ್ತಯೋ ಬಹಿಶ್ಚಾಸನ್ನ ಪ್ರಜಾಣಾಂ ಯ ಅಶ್ರಮಾಃ |
ಅಂತಸ್ಥಿಲೋಕ್ತಾಸ್ತಪೋಃ ಗೃಹಮೇಧೋಽಬೃಹದ್ವಿಷ್ಣುಃ || ೧೯ ||

ಸೃತಿಃ ವಿಚಕ್ರಮೇ ವಿಪ್ಲವೌ ಸಾಶನಾನುಶನೇ ಉಭೇ |
ಯದವಿದ್ಯಾ ಚ ವಿದ್ಯಾ ಚ ಪುರುಷರೂಪಯಾಶ್ರಯಃ || ೨೦ ||

ಗಂಧರ್ವರೂಪವಯಿ ತುಂಬರುವನಲ್ಲದೆ ಹತ್ತು ಅಂಗುಲಗಳಷ್ಟು * ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಮೀರಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. || ೧೨-೧೩ || ಪ್ರಾಣ ವೆಂಬ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ, ಒಳಗೂ, ಹೊರಗೂ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪುರಾಣಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಕೂಡ ಸಮಗ್ರ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷವನ್ನು (ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು) ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ, ಅದರ ಒಳಗೆ-ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೧೪ || ಮುನಿ ವರ್ಯಾ | ಮನುಷ್ಯನ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಏನೆಲ್ಲ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೀರಿಇದ್ದು ಅಮೃತ ಹಾಗೂ ಅಭಯಪದ (ಮೋಕ್ಷಪದ)ದ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವನು. ಅವನ ಮಹಿಮೆಯ ಪಾರವನ್ನು ಯಾರೂ ಹೊಂದಲಾರರು. || ೧೫ || ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳು ಭಗವಂತನ ಒಂದು ಪಾದ (ಅಂಶ) ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಅವನ ಅಂಶಮಾತ್ರ ಸ್ಥಿತಿ ಪದದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ವಿರಾಟಪುರುಷನ ಮೂರ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಜನೋ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಮೃತ ತಪೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇಮ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಭಯಪದವಿದೆ. ಈ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳು ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಮೂರ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ತ್ರಿಮೂರ್ಧಾ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. || ೧೬ ||

ಜನೋಲೋಕ, ತಪೋಲೋಕ, ಸತ್ಯಲೋಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿ ವಾಹಿತರೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೂ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥರೂ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅವನ ಹೊರಗಿನ ಪಾದವಾಗಿದೆ. ದೀರ್ಘ ಕಾಲೀನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾರಹಿತರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರು ಭೂಲೋಕ, ಭುವ ಲೋಕ, ಸ್ವರ್ಲೋಕಗಳೊಳಗೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅವನ ಒಳಗಿನ ಪಾದವಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನ ಹತ್ತು ಅಂಗುಲದಲ್ಲೇ ಇದೆಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚವಿದೆ. ಆದರೆ ಭಗವಂತನು ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಅತೀತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೧೯ || ಭಗವಂತನು ಮನುಷ್ಯರಿಗಾಗಿ ಎರಡು ಮಾರ್ಗ ವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಬಲ್ಲನು. ಒಂದು ಸು-ಅನು ಅರ್ಥಾತ್ ಸೂಮ ಅನುಷ್ಠಾನ. ಇನ್ನೊಂದು ಅನು-ಅತನು ಅರ್ಥಾತ್ ನಿಷ್ಕಾಮ ಅನುಷ್ಠಾನ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೂಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮ ಮಾರ್ಗ ವನ್ನು ವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನಾ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಕಾಮದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳು ಎಸಾರವಾಗಿವೆ. ಅವು ಅವಿದ್ಯಾ ಮೂಲಕವಾಗಿವೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಜೀವಾತ್ಮನು ಎರಡರಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು

* ದಶಾಂಗುಲ ಇದೊಂದು ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನವು ಮತ್ತು ಕೊರತೆಯವು ಚಾಚಿದಾಗ ಅದರ ಮಧ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾವೇಶಮಾತ್ರವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆ ಇದೆ. ಇದೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ೧೦ ಅಂಗುಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ದಶಾಂಗುಲ ವ್ಯಾಯವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಏರು ಅವರಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ವೇದಾಂತ ಪಕ್ಷಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ - ಪೃಥ್ವಿಗಿಂತ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಜಲವಿದೆ. ಜಲದ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಅಗ್ನಿಯೂ, ಅಗ್ನಿಗಿಂತ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ವಾಯುವೂ, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಆಕಾಶವೂ, ಆಕಾಶಕ್ಕಿಂತ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಅಹಂಕಾರವೂ, ಅಹಂಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಮಹತ್ವವೂ, ಮಹತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಹತ್ತು ಪಟ್ಟು ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಭಗವಂತನ ಕೇವಲ ಒಂದು ಪಾದದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಂತನ ಮಹತ್ವ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇದು ದಶಾಂಗುಲ-ವ್ಯಾಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹತ್ತು ಅಂಗುಲಗಳಿಗೂ ಮೀರಿದ್ದಾಪ್ತೆ - ಎಂದರೆ ಈ ವಿಶ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶುಭಾ ಮೇಲಿರುವವನು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತುಂಬ ಮೀರಿರುವನು - ಎಂದು ಅಧಿ ಕೃದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಯ ಆಪೂರ್ವವಾದ ಅವನು ಕೇವಲ ಹತ್ತು ಅಂಗುಲಗಳಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವನು ಎಂದರೆ ಪರಿಮಾಣದ ನಿರ್ದೇಶವಲ್ಲ (ಶ್ರೀಧರೇಯ).

ಯಸ್ಯಾದಂಡಂ ವಿರಾಟ್ ಪಚ್ಛೇ ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಗುಣಾತ್ಮಕಃ |
ತದ್ವೈವಮತ್ಯಗಾದಿಕ್ಷುಂ ಗೋಭಿಃ ಸೂರ್ಯ ಇವಾತಮ್ || ೨೦ ||

ಯದಾಸ್ಯ ನಾಭ್ಯಾನ್ನಲಿಸಾದಹಮಾಸಂ ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ನಾವಿದಂ ಯಜ್ಞಸಂಭಾರಾನ್ಪುರುಷಾವಯವಾದ್ಯತೇ || ೨೧ ||

ತೇಷು ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪತವಃ ಸವನುಸ್ತಯಃ ಕುಶಾಃ |
ಇದಂ ಚ ದೇವಯಜನಂ ಕಾಲಕ್ಷೋರುಗುಣಾನ್ವಿತಃ || ೨೨ ||

ವಸ್ತುನೋಪಧಯಃ ಸ್ನೇಹಾ
ರಸಲೋಹಮೃದೋ ಜಲಮ್ |
ಋಚೋ ಯಜೂಂಽಪಿ ಸಾಮಾನಿ
ಚಾತುರ್ವೇತ್ಯಂ ಚ ಸ್ವಾಮ || ೨೩ ||

ನಾಮಧೇಯಾನಿ ಮಂತ್ರಾಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಾಶ್ಚ ವ್ರತಾನಿ ಚ |
ದೇವತಾಸುಕ್ರಮಃ ಕಲ್ಪಃ ಸಂಕಲ್ಪಸ್ತತ್ರಮೇವ ಚ || ೨೪ ||

ಗತಯೋ ಮತಯಃ ಶ್ರದ್ಧಾ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಂ ಸಮರ್ಪಣಮ್ |
ಪುರುಷಾವಯವೈರೇತೇ ಸಂಭಾರಾಃ ಸಂಭೃತಾ ಮಯಾ || ೨೫ ||

ಇತಿ ಸಂಭೃತಸಂಭಾರಃ ಪುರುಷಾವಯವೈರಹಮ್ |
ತಮೇವ ಪುರುಷಂ ಯಜ್ಞಂ ತೇನೈವಾಯಜಮೀಶ್ವರಮ್ || ೨೬ ||

ತತ್ಸರ್ವೇ ಭ್ರಾತರ ಇಮೇ ಪ್ರಜಾಸಾಂ ಪತಯೋ ನವ |
ಅಯಜನ್ ವಕ್ಷಮವಕ್ಷಂ ಪುರುಷಂ ಸುಸಮಾಹಿತಾಃ || ೨೭ ||

ತತಶ್ಚ ಮನವಃ ಕಾಲೇ ಈಜಿರೇ ಋಷಯೋಽಪರೇ |
ಪಿತರೋ ವಿಬುಧಾ ದೈತ್ಯಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಕೃತುಭಿರ್ವಿಭುಮ್ || ೨೮ ||

ನಾರಾಯಣೇ ಭಗವತಿ ತದಿದಂ ವಿಶ್ವಮಾಹಿತಮ್ |
ಗೃಹೀತಮಾಯೋರುಗುಣಃ ಸರ್ಗಾದಾವಗುಣಃ ಸ್ತುತಃ || ೨೯ ||

ಸೃಜಾಮಿ ತನ್ನಿಯುಕ್ತೋಽಹಂ ಹರೋ ಹರತಿ ತದ್ವಶಃ |
ವಿಶ್ವಂ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪರಿಪಾತಿ ತ್ರಿಶಕ್ತಿದೃಕ್ || ೩೦ ||

ಹಿಡಿಯಲ್ಪವು. ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳ ಆಧಾರ ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ || ೨೦ || ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನಿಂದಲೇ ಭೂತಗಳು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಈ ಜಿಹ್ವಾವಸ್ತು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆ ಪುರಾಣಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಅತಿಶಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸೂರ್ಯನು ಬೆಳಗುತ್ತಾ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ವಿಶ್ವದಿಂದ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದರೆ ಅವನು ಇದರಿಂದ ಅತೀತನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ || ೨೧ ||

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ನಾಭಿಕಮಲದಿಂದ ನಾನು ಜನಿಸಿದಾಗ ನನಗೆ ಯಜ್ಞಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಪುರುಷನ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ || ೨೨ || ಆಗ ನಾನು ಅದೇ ಅಂಗಗಳಲ್ಲೇ ಯಜ್ಞದ ಪಶು, ಯೂಪ ಸ್ತಂಭ, ಕುಶ, ಯಜ್ಞಕ್ಷೇತ್ರವು, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಉತ್ತಮ ಕಾಲವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೆ || ೨೩ || ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ವಾತೆ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳು, ಗೋದಿ, ಅಕ್ಕಿ ಮುಂತಾದ ಓಷಧಿಗಳು, ಶುಭವೇ ಮುಂತಾದ ಸಮೃದ್ಧ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಆರು ರಸಗಳು, ಕಬ್ಬಿಣ, ಮಣ್ಣು, ನೀರು, ಋಕ್ಕು, ಯಜುಸ್ಸು, ಸಾಮಗಳು, ಚಾತುರ್ವೇತ್ಯ ಯಜ್ಞಗಳ ಇವುಗಳೆಂಬವು, ಮಂತ್ರಗಳು, ದಕ್ಷಿಣೆ, ವ್ರತ, ವೇದಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ಕಲ್ಪಗ್ರಂಥಗಳು, ಸಂಕಲ್ಪ, ತಂತ್ರ ಗತಿ, ಮುಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣೆ ಗಳೆಂಬ - ಈ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಆ ಪುರುಷನ ಅಂಗಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ || ೨೪ || ೨೫ || ಹೀಗೆ ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಅಂಗಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ನಾನು ಆ ಯಜ್ಞರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ಪೂಜಿಸಿದೆ || ೨೬ || ಅನಂತರ ನಿನ್ನ ಸೋದರರಾದ ಒಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳೂ ವಿಕಾಗ್ರಚಿತ್ತರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕ ಸ್ವರೂಪವಾದ ವಿರಾಟ್ ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಯಾಮಿರೂಪನಾದ ಆ ಪುರುಷನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದರು || ೨೭ || ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಆಜಾಗ ಮನುಗಳು, ಮುಷುಗಳು, ಪಿಶ್ಯಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ದೈತ್ಯರು, ಮನುಷ್ಯರು ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಭಗವಂತನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು || ೨೮ || ನಾರದಾ! ಈ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವು ಆ ಭಗವಂತನಾದ ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ. ಸ್ವಯಂ ಗುಣಾತೀತನಾಗಿದ್ದರೂ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು || ೨೯ || ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವನಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ರುದ್ರನು ಇದನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಸ್ವತಃ ವಿಘ್ನರೂಪದಿಂದ ಇದನ್ನು ವಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನೇ ಪಶ್ಚ, ರಜ, ತಮಸ್ಸು ಎಂಬ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವನು || ೩೦ || ಮಗು! ನೀನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಆ ಭಗವಂತನನ್ನು

ಇತಿ ತೇಽಭಿಹಿತಂ ತಾತ ಯಥೇದಮನುಪ್ಯಚ್ಛತಿ |
ನಾನ್ಯದ್ಭಾವತಃ ಕಿಂಚಿದ್ಭಾವ್ಯಂ ಸದಸದಾತ್ಮಕಮ್ || ೩೨ ||

ನ ಭಾರತೀ ಮೇಽಂಗ ಮೃಷೋಪಲಕ್ಷ್ಯತೇ
ನ ವೈ ಕೃಷಿನ್ನೇ ಮನಸೋ ಮೃಪಾ ಗತಿಃ |
ನ ಮೇ ಹೃಷೀಕಾಣಿ ಪತಂತ್ಯಸತ್ತಥೇ
ಯನ್ನೇ ಹೃದೌತ್ಯಂತ್ಯವತಾ ದೃತೋ ಪರಿಃ || ೩೩ ||

ಸೋಽಹಂ ಸಮಾಮ್ನಾಯಮಯಿತ್ಯಪೋಮಯಃ
ಪ್ರಜಾಪತೀನಾಮಭಿವಂದಿತಃ ಪತಿಃ |
ಆಸ್ಥಾಯ ಯೋಗಂ ನಿಪುಣಂ ಸಮಾಹಿತ-
ಸ್ತಂ ನಾಡ್ಯಗಚ್ಛಂ ಯತ ಆತ್ಮಸಂಭವಃ || ೩೪ ||

ನತೋಽಸ್ತೃಹಂ ಶಚ್ಚರಣಂ ಸಮೀಯುಷಾಂ
ಭವಚ್ಛಿದಂ ಸ್ವಪ್ನಯನಂ ಸುಮಂಗಲಮ್ |
ಯೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಮಾಯಾವಿಭವಂ ಸ್ವಪರ್ಯಗಾಧ್
ಯಥಾ ನಭಃ ಸ್ಥಾಂತಮಥಾಪರೇ ಕುತಃ || ೩೫ ||

ನಾಹಂ ನ ಯೋಯಂ ಯದ್ಭತಾಂ ಗತಿಂ ವಿದು-
ರ್ನ ವಾಮದೇವಃ ಕಿಮುತಾಪರೇ ಸುರಾಃ |
ತನ್ಮಾಯಯಾ ಮೋಹಿತಬುದ್ಧಯಸ್ತಿದ್ಧಂ
ವಿನಿರ್ಮಿತಂ ಚಾತ್ಮಸಮಂ ವಿಚಕ್ಷುಷೇ || ೩೬ ||

ಯಸ್ಯಾವತಾರಕರ್ಮಾಣಿ ಗಾಯಂತಿ ಹೃಸ್ವದಾದಯಃ |
ನ ಯಂ ವಿದಂತಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ ತಸ್ಯ ಭಗವತೇ ನಮಃ
|| ೩೭ ||

ಬಟ್ಟು ಸದ್ವ್ರತವಾಗಲೀ, ಅಸದ್ವ್ರತವಾಗಲೀ, ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣ
ವಾಗಲೀ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿ. * || ೩೨ ||

ಓಯಿ ನಾರದನೇ! ನಾನು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣ ಹೃದಯದಿಂದ
ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ
ಮಾತು ಎಂದಿಗೂ ಸುಸ್ಥಾಗುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ
ಸಂಕಲ್ಪವು ಎಂದೂ ಆಸಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು
ಎಂದಿಗೂ ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸು
ವುದಿಲ್ಲ || ೩೩ || ನಾನು ವೇದಮಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ತಪೋಮಯ
ನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪ
ಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ
ಪಾಪಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಯೋಗನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಿದಾಗಲೂ ನನ್ನ
ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು
ಮೊದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ || ೩೪ || (ಎಕೆಂದರೆ, ಅವನಾದರೋ
ಎರಮಾತ್ರ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುವನು.) ನಾನಾದರೋ
ಪರಮ ಮಂಗಳಮಯನಾದ ಹಾಗೂ ಶರಣುಬಂದ ಭಕ್ತರ ಭವ
ಒಂಥನವನ್ನು ಧೈರ್ಯಮಾಡುವ ಕ್ಷೇಮಪ್ರದನಾದ ಭಗವಂತನ
ಚರಣಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅನಂತ
ಆಪಾರ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ಅನಂತ
ಮಹಿಮೆಗೆ ಪಾರವಿಲ್ಲ. ಆತನ ಮಾಯೆಯು ವೈಭವವು ಆಪಾರ
ವಾದುದು, ಅನಂತವಾದುದು. ಆಕಾಶವು ತನ್ನ ಅನಂತತೆಯನ್ನು
ತಾನು ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ಅವನೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯು
ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಅರಿಯನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇತರರು ಹೇಗೆ ಅರಿಯ
ಬಲ್ಲರು? || ೩೫ || ನಾನು, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾದ ನೀವೂ, ದೇವ
ದೇವನಾದ ವಾಮದೇವನೂ ಅವನ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವು
ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಅರಿಯಬಲ್ಲರು? ಆತನ
ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾದ ನಾವು ಆತನನ್ನು ತಿಳಿಯುವು
ದಿರಲ್ಲಿ - ಆತನು ನಿರ್ಮಿತದ ಜಾತಿಯ ಸ್ಮರಣವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ
ತಿಳಿಯಲಾರವು. ನಮ್ಮ-ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದನ್ನು
ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆ ಶತ್ತ್ವವನ್ನು ವಾಣಿ ಮತ್ತು
ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ || ೩೬ ||** ನಾವು
ಕೇವಲ ಆತನ ಆವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಾನಮಾಡ ಬಲ್ಲೆವೇ
ಹೊರತು, ಅವನ ಶತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಅಂತಹ
ಭಗವಂತನ ಶ್ರೀಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ || ೩೭ ||

* ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿರುವನು -

ಮತ್ತಃ ಪರಾಶಂ ನಾನ್ಯತ್ಕೀಲಮ್ನಿ ಭನಂಜಯ | ಮಯಿ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರೋತಂ ಸೂತ್ರೇ ಮಣಿಗುಣಾ ಇವ || (ಭಗವದ್ಗೀತೆ ೭/೭)

ಹೇ ಭನಂಜಯನೇ! ನನಗಿಂತ ಭಗವಾದ ಯಾವುದೇ ಪರಮ ಕಾರಣವು ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನೂಲಿನ ಮಣಿಗಳಂತೆ
ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತವಿಟ್ಟಿದೆ.

** ಕುರುಡರು ಅನೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಇದೇನು ದೃಷ್ಟಾಂತ - ಒಮ್ಮೆ ಮೂರುಪ್ಪನ ಕುರುಡರು ಒಬ್ಬಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನೆ
ಸಿಕ್ಕಿತು. ಒಬ್ಬನು ಅನೆಯ ಕಾಲನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಹೇಳಿದನು - ಅನೆಯಿಂದಲೇ ಕಂಠವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಕಿವಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ - ಅನೆಯಿಂದಲೇ ಮೊರವಾಗಿದೆ
ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮೂರನೆಯವನು ಅನೆಯ ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ - ಅನೆಯಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡ ಹೆಜ್ಜಾನಿನಂತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅನೆಯ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೂವರೂ ಕುರುಡರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಮಾರ್ಗವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವಂತೆಯೇ, ಆ ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಮಾನಸಿಕತೆಯ ಭೇದವಿರುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಆ ಶತ್ತ್ವವನ್ನು ಮೊಹಿನಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲು ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಸ ಏವ ಆದ್ಯಃ ಪುರುಷಃ ಕಲ್ಪೇ ಕಲ್ಪೇ ಸೃಜತ್ಯಜಃ |
ಆತ್ಮಾಽಽತ್ಮನಾತ್ಮನಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಸಂಯಚ್ಛತಿ ಚ ಪಾತಿ ಚ || ೬೮ ||

ವಿಶುದ್ಧಂ ಕೇವಲಂ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಸಮ್ಯಗವಸ್ಥಿತಮ್ |
ಸತ್ಯಂ ಪೂರ್ಣಮನಾದ್ಯಂತಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ನಿತ್ಯಮದ್ವಯಮ್ || ೬೯ ||

ಋಷೇ ವಿದಂತಿ ಮುನಯಃ ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಶಯಾಃ |
ಯದಾ ತದೇವಾಸತ್ತರ್ಕ್ಯಸ್ತಿರೋಧೀಯೇತ ವಿಪ್ಲವಮ್ || ೭೦ ||

ಆದ್ಯೋಽವತಾರಃ ಪುರುಷಃ ಪರಸ್ಥ
ಕಾಲಃ ಸ್ವಭಾವಃ ಸದಸನ್ಮನಶ್ಚ |
ಪ್ರವೃಂ ವಿಕಾರೋ ಗುಣ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ
ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರಾಟ್ ಸ್ವಾಸ್ತು ಚರಿಪ್ತು ಭೂಮ್ನು || ೭೧ ||

ಅಹಂ ಭವೋ ಯಜ್ಞ ಇಮೇ ಪ್ರಜೇತಾ
ದಕ್ಷಾದಯೋ ಯೇ ಭವದಾದಯಶ್ಚ |
ಸ್ವಲೋಕಪಾಲಾಃ ಖಿಗಲೋಕಪಾಲಾ
ಸ್ವಲೋಕಪಾಲಾಸ್ತಲಲೋಕಪಾಲಾಃ || ೭೨ ||

ಗಂಧರ್ವವಿದ್ಯಾಧರಚಾರಣೇಶಾ
ಯೇ ಯಕ್ಷರಕ್ಷೋರಗನಾಗನಾಥಾಃ |
ಯೇ ವಾ ಋಷೀಣಾಮೃತಭಾಷಾ ಪಿತ್ಯಣಾಂ
ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರದಾಸವೇಂದ್ರಾಃ |
ಅನ್ಯೇಚಯೇ ಪ್ರೇತಪಿತೃಚಭೂತ -
ಕೂಷ್ಮಾಂಡಯಾದೋಮೃಗಪಕ್ಷ್ಯಧೀಶಾಃ || ೭೩ ||

ಯತ್ಕಿಂ ಚ ಲೋಕೇ ಭಗವನ್ಮಹಸ್ವ-
ದೋಜಹಹಸ್ವದ್ವಲವತ್ ಕ್ಷಮಾವತ್ |
ಶ್ರೀಶ್ರೀವಿಭೂತ್ಯಾತ್ಮವದದ್ಭುತಾರ್ಣವಂ
ತತ್ಸಂ ಪರಂ ರೂಪವದಸ್ವರೂಪಮ್ || ೭೪ ||

ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೋ ಯಾನ್ಯಪ್ತ ಅಮನಂತಿ
ಲೀಲಾವತಾರಾನ್ಪುರುಷಸ್ಯ ಭೂಮ್ನು |
ಅಪೀಯತಾಂ ಕರ್ಣಕಪಾಯಲೋಪಾ-
ನನುಕ್ರಮಿಷ್ಯೇ ತ ಇಮಾನುಪೇಶಾನ್ || ೭೫ ||

ಅನು ಜನ್ಮಹಿತವಾದ ಅರಿಪುರುಷನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿಯೂ
ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು, ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಉಪ ಸಂಹಾರ
ವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೬೮ || ಅವನು ಮೂಲೋಲೇಕ
ವಿವಿಧ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪನು. ಅಚರಾತ್ಮನಾದ ಆತ್ಮನಾಗಿ
ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವನೂ, ಸತ್ಯವೂ, ಪರಿಪೂರ್ಣನೂ, ಆದ್ಯಂತರಹಿತನೂ,
ಗುಣಾತೀತನೂ, ನಿತ್ಯನೂ, ಅದ್ವಿತೀಯನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ
ಅವನು. || ೬೯ || ಮಹರ್ಷಿಯೇ | ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ಅಂತಃ
ಕರಣ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಶಾಂತ ಗೊಳಿಸಿ
ಕೊಂಡಾಗ ಅವನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕೆಟ್ಟ ತರ್ಕಗಳ
ಮುಷುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡಾಗ ಅವನು ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೭೦ ||

ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರವೇ ಈ ವಿರಾಟ್
ಪುರುಷನಾದ್ದು. ಕಾಲ, ಸ್ವಭಾವ, ಕಾರ್ಯ, ಕಾರಣ, ಮನಸ್ಸು,
ಪಂಚ-ಭೂತಗಳು, ಅಹಂಕಾರ, ತ್ರಿಗುಣಗಳು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು,
ಒಡ್ಡಾಂತರೀದ, ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆ, ಸ್ವಾಸ-ಜಂಗಮ
ಜೀವರು - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆ ಭಗವಾನ್ ಅನಂತನದೇ ರೂಪ
ಗಳಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನು
ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮಹಿಮೆಗೆ ಪಾರವಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ
ಅನಂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಭೂಮನೂ ಆರ್ಥಾತ್
ಮಹತ್ವಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೭೧ || ಇವು, ಶಂಕರನು, ಯಜ್ಞಪ್ರವೀಣ
ನಾದ ವಿಷ್ಣು, ವಕ್ತವೇ ಮುಂತಾದ ಪುನಾಪತಿಗಳು, ನೀನು ಮತ್ತು
ನಿನ್ನಂತಹ ದಿವ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿಗಳು, ದಿವ್ಯಪಕ್ಷಿಗಳ
ಅಧಿಪತಿಗಳು, ನರಪತಿಗಳು, ಪಾತಾಳವೇ ಮುಂತಾದ ಕೆಳಗಿನ
ಲೋಕಗಳ ಪಾಲಕರು, ಗಂಧರ್ವ-ವಿದ್ಯಾಧರ-ಚಾರಣರ ಅಧಿ
ನಾಯಕರು, ಯಕ್ಷ-ರಾಕ್ಷಸ-ಕರ್ಪ-ನಿಗಮಾತಿಗಳ ನಾಯಕರು,
ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಪಿತ್ಯಪತಿಗಳು, ದೈತೇಂದ್ರರು, ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರು,
ದಾನವ ಅರಸುಗಳು ಮತ್ತು ಭೂತ-ಪ್ರೇತ-ಪಿತೃ-ಕೂಷ್ಮಾಂಡ,
ಜಲಜಂತುಗಳು, ಮೃಗಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮೊದಲರು, ಐತ್ಸರ್ಯ,
ತೇಜಸ್ವಿ, ಇಂದ್ರಿಯವು, ಮಹೋಬಲ, ಶರೀರಬಲ ಅಥವಾ
ಕ್ರಮೇಂದ್ರದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ಅಥವಾ
ವಿಶೇಷವಾದ ಕೌಂಟರ್, ಅಷ್ಟ ವೈಭವ ಮತ್ತು ವಿಭೂತಿಗಳಿಂದ
ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ, ಅಮೃತವಾದ ರೂಪ-ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಹ್ಯಾತ
ವಾದುವುಗಳೂ, ರೂಪರಹಿತವಾಗಿ ಅತಿಶಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರು
ವವರೂ, ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲರೂ, ಎಲ್ಲವೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮಮಯ
ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆಗಿವೆ. || ೭೨-೭೪ || ನಾರದನೇ | ಇವು
ಗಳಲ್ಲದೆ ಆ ಪರಮಪುರುಷನ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಮತ್ತು
ಪ್ರಧಾನವಾದ ಅನೇಕ ಲೀಲಾವತಾರಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತ
ವಾಗಿವೆ. ಅವು ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಇಂಥಾಗಿ ಕಿವಿಗಳ ಕೊಳೆಯನ್ನು ತೊಳೆದು
ಹಾಕುವ ದಿವ್ಯಚರಿತ್ರಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಾನು
ವರ್ಣಿಸುತ್ತೇನೆ, ಇವಧಾನವಾಗಿ ಶ್ರವಣಮ್. || ೭೫ ||

ಆದೇವಂ ಅಧ್ಯಾಯಃ ಮುಗಿಯಿತು. || ೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತಃ ಮಹಾಭಾರತೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ ಪದ್ಧೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೬ ||

ವಿಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾವತಾರಗಳ ಕಥೆ

ಬ್ರಹ್ಮವಾಚ

ಯತ್ರೋದ್ಯತಃ ಕ್ಷಿತಿಕರೋದ್ಧರಣಾಯ ಬಿಭೃತ್
ಕ್ರೌಡೀಂ ತನುಂ ಸಕಲಯಜ್ಞಮಯೀ ಮನಂತಃ |
ಅಂತರ್ಮಹಾರ್ಣವ ಉಪಾಗತ ಮಾದಿದೈತ್ಯಂ
ತಂ ದಂಶ್ಯ ಯಾದ್ರಿಮಿವ ವಜ್ರಧರೋ ವದಾರ || ೧ ||

ಜಾತೋ ರುಚೀರಜನಯತ್ ಸುಯಮಾನ್ ಸುಯಜ್ಞ
ಆಕೂತಿಸೂನುರಮರಾಸಥ ದಕ್ಷಿಣಾಯಾಮ್ |
ಲೋಕತ್ರಯಸ್ಯ ಮಹತೀಮಹರದ್ವದಾಽಽರ್ತಂ
ಸ್ವಾಯಂಭುವೇನ ಮನುನಾ ಹರಿರಿತ್ಯಮೂಕ್ತಃ || ೨ ||

ಜಜ್ಞೇ ಚ ಕರ್ದಮಗೃಹೇ ದ್ವಿಜ ದೇವಹೂತ್ಯಾಂ
ಸ್ತ್ರೀಭಿಃ ಸಮಂ ನವಭಿರಾತ್ಮಗತಿಂ ಸ್ವಮಾತ್ರೇ |
ಊಚೀ ಯಯಾಽಽತ್ಮತಮಲಂಗೋಪಗಂಪಂ-
ಮಸ್ಮಿನ್ ವಿಧೂಯ ಕಪಿಲಸ್ಯ ಗತಿಂ ಪ್ರಪೇದೇ || ೩ ||

ಅತ್ರೇರಪತ್ಯಮಭಿಕಾಂಕ್ಷತ ಆಹ ತುಷ್ಠೋ
ದಕ್ಷೋ ಮಯಾಹಮಿತಿ ಯದ್ಭಗವಾನ್ ದತ್ತಃ |
ಯತ್ಪಾದಪಂಕಜಪರಾಗಪವಿತ್ರದೇಹಾ
ಯೋಗದ್ವಿಮಾವೃತಭಯೀಂ ಯದುಷ್ಯಹಯಾದ್ಯಾಃ || ೪ ||

ತಪ್ತಂ ತಪೋ ವಿವಿಧಲೋಕಸೃಕ್ಷಯಾ ಮೇ
ಆದೌ ಸನಾತ್ನ ತಪಾಃ ಸ ಚತುಷನೋಽಭೂತ್ |
ಪ್ರಾಕೈಲಾಸಂಪ್ಲವವಿನಷ್ಟಮಿಹಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ
ಸಮ್ಯಗ್ಗಗಾದ ಮುನಯೋ ಯದಚಕ್ಷತಾತ್ಮನ್ || ೫ ||

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ನಾರದನೇ! "ಪ್ರಳಯ
ಜಲದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದ್ದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು
ಅನಂತನಾದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಮಯವಾದ ವರಾಹ
ದೇಹವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡನು. ಆ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಮುದ್ರ
ದೊಳಗೆಯೇ ತನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಒಂದೆ ಅದಿದೈತ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ
ನನ್ನು - ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನು
ಭೇದಿಸಿದಂತೆ, ತನ್ನ ಕೋರದಾಡೆಗಳಿಂದ ಸೀಳಹಾಕಿದನು. || ೧ ||

ಅನಂತರ ಅದೇ ಪ್ರಭುವು ರುಚಿಯೆಂಬ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ
ಪತ್ನಿಯಾದ ಆಕೂತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಸುಯಜ್ಞ' ರೂಪದಲ್ಲಿ
ಲವತರಿಸಿದನು. ಆ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು 'ದಕ್ಷಿಣ' ಎಂಬ ತನ್ನ
ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ 'ಸುಯಮ'ರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ
ಪಡೆದು, ಮೂರು ದೋಣಗಳಿಗೂ ಒದಗಿದ್ದ ಮಹಾಪೀಡೆಯನ್ನು
ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವು ಈತನನ್ನು 'ಹರಿ'
ಎಂಬ ನಾಮದಿಂದ ಕರೆದನು. || ೨ ||

ನಾರದಾ! ಕರ್ದಮ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಹೂತಿ
ದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಸೋದರಿಯರೊಡನೆ
ಭಗವಂತನು 'ಕಪಿಲ'ನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವತರಿಸಿದನು. ಅವನು
ತನ್ನ ತಾಯಿ ದೇವಹೂತಿಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದನು.
ಅದರಿಂದ ಆಕೆಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಗುಣಗಳ ಅಸ್ಥಿಯಿಂದ ಉಂಟಾ
ಗಿದ್ದ ಹೃದಯದ ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಮಷವನ್ನು ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊರೆದು
ಕೊಂಡು ಕಪಿಲನ ನಿಜ್ವರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು
ಕೊಂಡಳು. || ೩ ||

ಅಕ್ರಿಮಹರ್ಷಿಯು ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದಾಗ
ಅತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಭಗವಂತನು - 'ನಾನು ನನ್ನನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಪುತ್ರ
ನಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ; ನಿನಗೆ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ದತ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ
ಎಂದು ವರಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಭಗವಂತನು
'ದತ್ತ' (ದತ್ತಾತ್ರೇಯ) ಎಂಬ ನಾಮದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾತನಾದನು.
ಅವನ ಚರಣಕಮಲಗಳ ವರಗದಿಂದ ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಪವಿತ್ರ
ಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಯದುರಾಜನು ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನರೇ
ಮುಂತಾದವರು ಭೋಗ ಮತ್ತು ಯೋಗಗಳೆಂಬ ಎರಡೂ
ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಾರ್ಥರಾದರು. || ೪ ||

ನಾರದನೇ! ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಗೆ-ಬಗೆಯ
ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆಯಿಂದ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ
ದೆನು. ನನ್ನ ಆ ಆಖಂಡ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು
'ತಪಸ್ವಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಸಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ
ಕೊಡಿ ಸನಕ, ಸನಂದನ, ಸನಾತನ, ಸನತ್ಕುಮಾರ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು
ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ಈ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಳಯ
ದಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಮದಲ್ಲಿ ಮರೆತುಹೋಗಿದ್ದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು

ಧರ್ಮಸ್ಥ ದಕ್ಷದುಹಿತಯೋಜನಿಷ್ಠ ಮೂರ್ತ್ಯಾಂ
ನಾರಾಯಣೋ ನರ ಇತಿ ಸ್ತುತಪುಪ್ರಭಾವಃ |
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ತುತೋ ಭಗವತೋ ನಿಯಮಾವಲೋಕು
ದೇವಸ್ತು ನಂಗಪ್ರತನಾ ಘಟಿತುಂ ನ ಪೇತುಃ || ೬ ||

ಕಾಮಂ ದಹಂತಿ ಕೃತಿನೋ ನನು ರೋಷದೃಷ್ಟ್ವಾ
ರೋಷಂ ದಹಂತಮುತ ತೇ ನ ದಹಂತ್ಯದೃಷ್ಟಮ್ |
ಸೋಽಯಂ ಯದಂತರಮಬಂ ಪ್ರವಿಕಸ್ಥಿಸೇತಿ
ಕಾಮಃ ಕಥಂ ನು ಪುನರಸ್ಯ ಮನಃ ಶ್ರಯೇತ || ೭ ||

ವಿದ್ಧಃ ಸಪತ್ನು ದಿತಪತ್ರಿಭಿರಂತಿ ರಾಜೋ
ಬಾಲೋಽಪಿ ಸನ್ನಪಗತ್ತಪತೇ ವನಾನಿ |
ತಸ್ಯಾದಾದ್ವಾವಗತಿಂ ಗೃಣತೇ ಪ್ರಸನ್ನೋ
ದಿವ್ಯಾಃ ಸ್ತುವಂತಿ ಮನುಯೋ ಯದುಪಯುಧಸ್ತಾತ್ || ೮ ||

ಯದ್ವೇನಮುತ್ಸರ್ಥಗತಂ ದ್ವಿಜವಾಕ್ಯವತ್ರ-
ವಿಶ್ವಶ್ಚ ಪೌರುಷಭಗಂ ನಿರಯೇ ಪತಂತಮ್ |
ತ್ರಾತ್ಪಾರ್ಥಿಕೋ ಜಗತಿ ಪುತ್ರಪದಂ ಚ ಲೇಭೇ
ದುಗ್ಧಾ ವಸೂನಿ ಮುಧಾ ಸಕಲಾನಿ ಯೇನ || ೯ ||

ನಾಭೇರಹಾವೃಷಭ ಆಸ ಸುದೇವಿಸೂನುಃ
ಯೋವೈ ಚೂರಸಮದೃಗ್ತಯೋಗಚರ್ಯಾಮ್ |
ಯತ್ಕಾರಮಹಂಸ್ಯದ್ಯುಷಯಃ ಪದಮಾಮನಂತಿ
ಸ್ತುತಃ ಪ್ರಶಾಂತ ಕರಣ ಪರಿಮುಕ್ತಪಂಗಃ || ೧೦ ||

ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದನು. ಅದರಿಂದ ಅವರು
ಆಗಲೇ ಪರಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ
ಕೊಂಡರು. || ೬ ||

ಧರ್ಮಸ್ಥ ಪತ್ನಿ ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯಾದ 'ಮೂರ್ತಿ' ಎಂಬಾಕೆಯ
ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಳು ನರ-ನಾರಾಯಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ-
ದನು. ಪರಮಾದ್ವೈತವಾದ ತಪೋಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಅವೆ
ತಾರವಿದು. ಇಂದ್ರನ ಪೈರಣೆಯಿಂದ ಆತನ ತಪೋಭಂಗ ಮಾಡ
ಬೇಕೆಂದು ಬಂದ ಮನ್ಮಥನ ಸೇನೆಯಾದ ಅಪರಸ್ವೀಯರು ತಾವೇ
ಅಶಾಭಂಗಹೊಂದಿ, ಅವರ ಉದ್ದೇಶವು ಈಡೇರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ
ಅವರು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಕೃಮೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದರು. || ೬ ||
ನಾರದಾ ! ಶಂಕರನೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನುಭಾವರು ಮನ್ಮಥನು
ತಮ್ಮ ತವರನ್ನು ಕಡಿಸಲು ಒಂದಾಗ ರೋಷದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು
ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವ
ಸಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಅಶಕ್ತ
ರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಕ್ರೋಧವು ನರ-ನಾರಾಯಣನ
ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥ. ಹೀಗಿರು-
ವಾಗೆ ಕಾಮವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿತು ? ಆ
ನರ-ನಾರಾಯಣರೂಪಿ ಭಗವಂತನು ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ
ಬೋಕೆಲಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. || ೭ ||

ತಂದೆಯಾದ ಉತ್ಕರವಾದ ರಾಜನುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ
ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮುಖ ಭಾವವನ್ನು ಆತನ ಮುಖಮು ಸುರುಚಿಯು
ವಾಗ್ಧಾನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ವಯಸ್ಸಿನವ
ನಾದರೂ, ಅವನು ಸಹಿಸದೆ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಪಸ್ಸನ್ನಾ-
ಚರಿಸಲು ಕೂಡಿಗೆ ಹೋದನು. ದೃಢಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ
ಆತನಿಗೆ ಒಲಿದು, ಭಗವಂತನು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಧೃವನಿಗೆ - ದಿವ್ಯ
ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಮೇಲೂ ಕೆಳಗೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡುತ್ತಾ ಸ್ತುತಿಸು-
ತ್ತಿರುವ ಅಶ್ವಿನಿತವಾದ ಧ್ರುವಪದವನ್ನೇ ಕರುಣಿಸಿದನು. || ೮ ||

ವೇನರಾಜನು ಆತ್ಮಂತ ಮರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಹುಂಕಾರವೂಪಿ ವ್ಯವಿಂದ ಆತನ ಪಶ್ಚರ್ಯ, ಪೌರುಷ ಸುಟ್ಟು
ಹೋಯಿತು. ಅವನು ನರಕಕ್ಕೆ ಬೀಳತೊಡಗಿದನು. ಮಹಾತ್ಮರು
ತ್ರಿಭಾವಂತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಆತನ ಶರೀರವನ್ನು ಕಡೆದರು. ಆಗ
ಅಲ್ಲಿ ಪೃಥುಮಹಾರಾಜನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿ
ಭಗವಂತನು ಅವತರಿಸಿ ವೇನನನ್ನು ನರಕದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿದನು.
ಹೀಗೆ 'ಪುತ್ರ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಸಾಧಗತಪಡಿಸಿದನು. ಅದೇ ಅವತಾರ
ದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಹಸುವಾಗಿಸಿ ಅವಳಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗಾಗಿ ಸಮಸ್ತ
ಜೀವಧ-ಆಸ್ತವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕರುಣಿಸಿದನು.
ಎಲ್ಲಿ ವಸುಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ 'ವಸುಂಧರಾ' ಎಂಬ
ಹೆಸರೂ ಭೂಮಿಗೆ ಆಗ ಅನ್ವರ್ಥವಾಯಿತು. || ೯ ||

ಸಾಧರಾಜನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸುದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು
ಋಷಭದೇವನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ಈ ಋಷಭಾವತಾರ
ದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಇಂದ್ರಿಯ-
ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಾಂತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ
ಗೊಂಡು, ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಯೋಗದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿದ್ದು

ಸತ್ತೇ ಮಮಾಸ ಭಗವಾನ್ ಹಯಶೀರಸಾಥೋ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ ಯಜ್ಞಪುರುಷಸ್ತಪನೀಯವರ್ಣಃ |
ಭಂದೋಮಯೋ ಮಖಮಯೋಽಖಿಲದೇವತಾಶ್ಚಾ
ವಾಚೋ ಬಭೂವುರುಶತೀಃ ಶ್ವರೋಽಸ್ಯ ಸ್ತುತಃ || ೧೧ ||

ಮತ್ತೋ ಯುಗಾಂತ ಸಮಯೇ ಮನುನೋಪಲಬ್ಧಃ
ಕ್ಷೋಣೇಮಯೋ ನಿಖಿಲಜೀವನಿಕಾಯಕೇತುಃ |
ವಿಸ್ತಂಘಿತಾನುರುಭಯೇ ಸಲಿಲೇ ಮುಖಾನ್ಯೇ
ಆದಾಯ ತತ್ರ ವಿಜಹಾರ ಹ ವೇದಮಾರ್ಗಾನ್ || ೧೨ ||

ಕ್ಷೀರೋದಧಾವಮರದಾನವಯುಧಪಾನಾ-
ಮುಸೃಷ್ಟತಾಮಮೃತಲಬ್ಧಯ ಆದಿದೇವಃ |
ಪೃಥ್ವೇನ ಕಚ್ಚಫವಪುರ್ವದಧಾರ ಗೋತ್ರಂ
ನಿದ್ರಾಕ್ಷಣೋಽದ್ರಿಪರಿವರ್ತಕಪಾಣಕಂಡೂಃ || ೧೩ ||

ತ್ವೇವಿಪ್ರಪೋರುಭಯಹಾ ಸ ನೃಸಿಂಹರೂಪಂ
ಕೃತ್ವಾ ಭ್ರಮದ್ಬುಕುಟದಂಶ್ಯ ಕರಾಲವಕ್ತ್ರಮ್ |
ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಮಾಶು ಗದಯಾಭವತಂಕಮಾರಾತ್
ಊರ್ವಿ ನಿಪಾತ್ಯ ವಿದದಾರ ಸಖೈಃ ಸ್ವರಂಹಮ್ || ೧೪ ||

ಅಂತಃ ಸರಸ್ತುರುಬಲೇನ ಪದೇ ಗೃಹಿಣೋ
ಗ್ರಾಹೇಣ ಯೂಥಪತಿರಂಬುಜಹಸ್ತ ಆರ್ತಃ |
ಆಹೇದಮಾದಿಪುರುಷಾಖಿಲಲೋಕನಾಥ
ತೀರ್ಥತ್ರವಃ ಶ್ರವಣಮಂಗಲನಾಮಧೇಯ || ೧೫ ||

ಜಡನಂತೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆ
ಗಳನ್ನೇ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪರಮಹಂಸವದೆ, ಅವಧೂತಚರ್ಯೆ
ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. || ೧೧ ||

ಆ ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ನಾನು ಮಾಡಿದ
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ದೇಹಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗು
ತ್ತಿದ್ದ ಕುದುರೆಯ ಮುಖವುಳ್ಳ 'ಹಯಗ್ರೀವ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿ
ಸಿದನು. ಭಗವಂತನ ಆ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹವು ವೇದಮಯ,
ಯಜ್ಞನುಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವ ದೇವಮಯವಾದುದು. ಆತನ ನಿಶ್ಶಾಸ
ರೂಪದಲ್ಲಿ ವೇದವಾಣಿಯು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. || ೧೧ ||

ಬಾಹುಷ್ಪ ಮನ್ಮಂತರದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗ
ವಂತನು ಮತ್ತೆ ರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಾವತ ಮನುವಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು.
ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರೂಪಿ ನೌಕೆಗೆ ಈತನ ದೇಹವು ಆಶ್ರಯ
ವಾಗಲು ತನ್ನೂಲಕ ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯ
ನಾದನು. ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಪ್ರಳಯಜಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮುಖ
ದಿಂದ ಜಾರಿದಿದ್ದ ವೇದಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅದರಲ್ಲೇ
ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೧೨ ||

ದೇವಮುಖ್ಯರೂ ಮತ್ತು ದಾನವಮುಖ್ಯರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು
ಅಮೃತವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯುತ್ತಿ
ರಾಗೆ ಆ ಆದಿದೇವನು ಲಕ್ಷಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳ ಕಚ್ಚಫ
(ಕಮ) ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ತನ್ನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಮಂದರಾಚಲವನ್ನು
ಹೊತ್ತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಪರ್ವತದ ಉಜ್ಜ್ವಲಿಕೆಯಿಂದ
ಬೆನ್ನವೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಸುಖನಿದ್ದೆಗೆ
ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. || ೧೩ ||

ದೇವತೆಗಳ ಹಾಗೂ ಮೂರುಲೋಕಗಳ ಮಹಾಭಯವನ್ನು
ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಆ ದೇವದೇವನು ಅದುರುತ್ತಿರುವ ಹುಬ್ಬು
ಗಳಿಂದಲೂ, ಕಿಣ್ವವಾದ ಕೋರದಾಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ಗಂಟುಹಾಕಿ
ಕೊಂಡ ಮುಖದಿಂದ ಕೂಡಿ ಕಡುಭಯಂಕರವಾದ ನರಸಿಂಹ
ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಆಗ ಗದೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮೇಲೆ
ಎರಗಿ ಬಂದ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನ್ನು ಬರಸೆಳೆದು
ಕೊಂಡು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನನ್ನು ತನ್ನ
ಹರಿತವಾದ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಸೀಳಹಾಕಿದನು. || ೧೪ ||

ಒಂದು ಭಾರೀ ದೊಡ್ಡ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿ
ಯಾದ ಗಜರಾಜನ ಕಾಲನ್ನು ಒಂದು ಮೊಸಳೆಯು ಬಲವಾಗಿ
ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿತು. ಗಜರಾಜನು ಅದರೊಡನೆ ಸೇರಿಸಾಡುತ್ತಾ
ಸೋತು ಆಯಾಸಗೊಂಡು, ಗಾಬರಿಯಾದಾಗ, ಆ ಗಜರಾಜನು
ಸೊಂಡಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕಮಲವೊಂದನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು - 'ಓ
ಅದಿಪುರುಷನೇ! ಸಕಲ ಲೋಕಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ಪುಣ್ಯ
ಕೀರ್ತಿಯೇ! ಶ್ರವಣಮಂಗಳವಾದ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳ ನಾರಾ
ಯಣನೇ! ಎಂದು ಕೂಗಿಡಲು - ಒಡನೆಯೇ ಆ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿದ
ಅನಂತಶಕ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಕ್ರವಾಣಿಯಾಗಿ,
ಪಕ್ಷಿರಾಜ ಗರುಡನ ಬೆನ್ನೇರಿ ಒಂದು ತನ್ನ ಚಕ್ರದಿಂದ ನಕ್ರದ

ಪ್ರತ್ಯಾ ಹರಿಹರಮರಣಾರ್ಥಿನಮಪ್ರಮೇಯ-

ಶ್ವಕ್ರಾಯುಧಃ ಪತಗರಾಜಭುಜಾಧಿರೂಢಃ |

ಚಕ್ರೇಣ ನಕ್ರವದನಂ ವಿನಿಪಾಟ್ಯ ತಸ್ಯಾ-

ದ್ವಜೇ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಭಗವಾನ್ಯಪಯೋಜ್ಞಹಾರ || ೧೬ ||

ಚ್ಯಾಯಾನುಗೃಹೀತವರೋಽಪ್ಯದಿತೇಃ ಸುತಾಸಾಂ

ಲೋಕಾನಿಭಕ್ರಮ ಇಮಾನ್ಯದಫಾಧಿಯಜ್ಞಃ |

ಕ್ವಾಂ ವಾಮನೇನ ಜಗೃಹೇ ತ್ರಿಪದಚ್ಚಪೇನ

ಯಾಂಚಾಮೃತೇ ಪಥಿ ಚರನ್ಯುಭರ್ತ ಚಾಲಃ || ೧೭ ||

ಸಾಧೋಃ ಬಲೇರೂಮುರುಕ್ರಮಪಾದೌಚ-

ಮಾಪಃ ಶಿಖಾಧೃತಮೋ ವಿಬುಧಾಧಿಪತ್ಯಮ್ |

ಯೋ ವೈಪ್ರತಿರುತಮೃತೇ ನ ಚಕೀರ್ಷದನ್ಯ-

ದಾತ್ಮಾನಮಂಗ ಶಿರಸಾ ಹರಯೇಽಭಿಮೇನೇ || ೧೮ ||

ಪಾದಯಿತ್ತು ಸೀಳಹಾಕಿ ಆ ಗಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕಾಪಾಡಿದನು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದನು || ೧೬-೧೭ ||

ಅದಿಹಿತವು ಪೃಥ್ವರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕಿರಿಯವನಾದರೂ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹಿರಿಯನಾದ ದೇವದೇವನವನು. ವಾಮನ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಒರಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಅಳತೆಯನ್ನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನೆವಹೂಡಿ ತಿರುಳುಮಾಡಿ ಬೆಳೆದು, ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ತ್ರಿಲೋಕಗಳನ್ನು ಅಳೆದು ಆಕ್ರಮಿಸಿಟ್ಟನು. ಭಗವಂತನು ಆತನಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿಯೇ ಪಡೆದರೇಕೆಂದರೆ - ಬಲಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂತಹ ಸಜ್ಜನ ಶಿರೋಮಣಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕಪ್ಪರ್ಯುಡಿನವ ಕವಲಿಸಬೇಕಾದರೆ ಎಂತಹ ಸಮರ್ಥರಿಗಾದವನು ಯಾಚಕನಾದೆ? ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬೇರಾವ ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಇಲ್ಲ - ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಆ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾಮಿಯು ತೋರಿಸಿದನು. ವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಒರೀತವಾಗಿ ಕಂದಪದವಿಯಿಂದ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಆಗದೆಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ತ್ರಿಲೋಕಸ್ವಾಮಿಯು ಶಿವಾದವಪ್ರತೀರ್ಷಪತ್ನೇ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಧರಿಸಿದನು * ಅವನ ಸ್ವಾಧಿಪತ್ಯ ಎಂತಹದು! ಮುಖವಾಮನನಿಗೆ ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದ ವಾಗ್ಧಾರವನ್ನು ಗುರುಗಳಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಡೆದರೂ ತನ್ನ ಮೂಲೆಗೆ ಒಮ್ಮೆಲಾಗಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯು ಜಾಗವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಪಾದವನ್ನು ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಶ್ವಮಾರ್ಗವೇ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಶ್ವಮನು. ** || ೧೭-೧೮ ||

ಇಂತಹವನೇ * ಸ್ವ ಭಕ್ತಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಒರಿದ ಆ ಭಗವಂತನು ಹಂಸರೂಪಿಯಾಗಿ ತನ್ನೇ ಮೋಗವ್ಯಾಧ ಮತ್ತು ಆತ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ

* ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಹಾರಾಜಿ ಎಂಬಾ ವಕ್ರಮು ಸ್ವರ್ಗಕುಲದವರು ಕುಂಭಮು-ಚಂದ್ರ ಒಲಿತ ಜಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬಲಿಯು ಒಹಳ ಭಕ್ತಿ-ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಪ್ತವಾದ ಸುಕೋಮಲ ಪರಾಕರ್ಮಲಗಳನ್ನು ಪರ್ವಾತಿರೇಕದಿಂದ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ ನಯನಗಳಿಂದ ಭಾವವಿತ್ತು ಒಣಗಿ ಕೊಳೆದನು. ಆ ಚರಣೋದಕವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿಗೇ ತಾನು ವಾಗಮಾಡಿ ಆರಾಧನೆಯಿಟ್ಟು ಸಿಂಹದಿಸಿದನು.

** ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಶ್ವನೇತವನ ಮಾಡಿದರೆ, ಭಕ್ತರ ಭಕ್ತರಾದ ಭಗವಂತನು ಕೂಡ ತನ್ನೇ ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅವನ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಕಾದನು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳುವವನು -

ಯೇ ಯಥಾಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ತಾನ್ಯಜ್ಞೇವ ಭಜಾಮ್ಯಹಮ್ | ಮಮ ದ್ವಾರ್ತನುಪರ್ಗಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥ ಸರ್ವಶಃ ||

(ಭಗವದ್ಗೀತೆ ೪/೧೦)

ಹೇ ಅರ್ಜುನನೇ! ಯಾವ ಭಕ್ತರು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ ಭಾವದಿಂದ ಭಜಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರನ್ನು ನಾನು ಕೂಡ ಅದೇ ಭಾವದಿಂದ ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅಪ್ಪರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದೊಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾಯಿಕೆಯ ಮಹಾತ್ಮಮ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಭಗವಂತನು ಒರಿಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಾದನು. ಅತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ - ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಲಿಯು ಒಳಗೆ ವಾಮನನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಅದರಿಂದ ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಸೇವಕನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯೂ ಬಲಿಯೊಳಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯ ಮನೆಯು ಮೂರು ಅಡಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಈಕೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಅದ್ಭುತವಾಗಿರುವಂತಹವನನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಲಿಯು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು - 'ನನಗೆ ಯಾರೂ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು ಇಲ್ಲ. ನಾನು ನಾನೇ ಅಣ್ಣನಾಗು. ಒರಿಯು ಒಬ್ಬ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಅಣ್ಣನಾದನು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತಂಗಿಯಾದಳು. ಆಕೆಯು ಬಲಿಯು ಆರಮಣೆಯಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸಿದಳು. ರತ್ನಾಭರಣದ ವಿಷ ಒಂದು ತಂಗಿ ಹೇಳಿದಳು ಅಣ್ಣ! ಇಂದು ನಾನು ನಿನ್ನಗೆ ರಾಜಿ ಕಟ್ಟುವೆನು. ಇದರಿಂದ ತಂಗಿಯು ಅಣ್ಣನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಒಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಒಲಿ ಹೇಳಿದ - ಸರಿ, ಹಾಗಾದರೆ ರಾಜಿಕಟ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪೋಮದಿಂದ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ರಾಜಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಳು ಹಾಗೂ ಇಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಏನು ಕೊಡಲಿ? ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೇಳಿದಳು - 'ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕರೆಕೊಂಡು ಹೋಗಲೆಂದೇ ಬಂದಿರುವೆನು. ಭಗವಂತನು ನನ್ನ ಪೂಜಕನು. ಅವನು ಒರಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಒಳೆಯೂ ಇದ್ದಾನೆ.

(ಮುಂದಿನ ಪುಟಕ್ಕೆ)

ಪುಂಶಂ ಚ ನಾರದ ಭೃಶಂ ಭಗವಾನ್ವಿವೃದ್ಧಂ
ಭಾವೇನ ಸಾಧುಪರಿಹುಪ್ಸು ಉವಾಚ ಯೋಗಮ್ |
ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಭಾಗವತಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವದೀಪಂ
ಯದ್ವಾಸುದೇವತರಣಾ ವಿದುರಂಜಯೇನ || ೧೯ ||

ಚಕ್ರಂ ಚ ದಿಕ್ಪವಿಹತಂ ದಶಋ ಸ್ವತೇಜೋ
ಮನ್ವಂತರೇಷು ಮನುವಂಶಧರೋ ಬಿಭರ್ತಿ |
ದುಷ್ಪೇಷು ಕಾಷು ದಮಂ ವ್ಯದಧಾತ್ಮಕೀರ್ತಿಂ
ಸತ್ಯೇ ತ್ರಿಪೃಷ್ಠ ಉಶತೀಂ ಪ್ರಥಯಂಶ್ಚರಿತ್ಯಃ || ೨೦ ||

ಧನ್ವಂತರಿಶ್ಚ ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಯಮೇವ ಕೀರ್ತಿ-
ರ್ನಾಮ್ನಾ ನೃಣಾಂ ಪುರುಷಾಂ ರುಜ ಆಶು ಹಂತಿ |
ಯಿಚ್ಛೇ ಚ ಭಾಗಮಮೃತಾಯುರವಾವಮಂಧ
ಆಯುಶ್ಚ ವೇದಮನುಶಾಸ್ತ್ರವತೀರ್ಯ ಲೋಕೇ || ೨೧ ||

ಕ್ಷತ್ರಂ ಕ್ಷಯಾಯ ವಿಧಿನೋಪಪ್ಪತಂ ಮಹಾತ್ಮಾ
ಬ್ರಹ್ಮಧ್ರುಗುಜ್ಜಿತಪಥಂ ಸರಕಾರ್ತಿಲಿಪ್ತು |
ಉದ್ಧಂತ್ಯ ಸಾವನಿಸಂಹತಮುಗ್ರವೀರ್ಯ-
ಕ್ರಿಶಪ್ರಕೃತ್ ಉರುಧಾರಪರಶ್ವಧೇನ || ೨೨ ||

ಅಸ್ತತ್ಸಾದಸುಮುಖಃ ಕಲಯಾ ಕಲೇಶ
ಇಕ್ಷಾಕುವಂಶ ಅವತೀರ್ಯ ಗುರೋರ್ನಿದೇಶ |
ತಿಷ್ಠನ್ನನಂ ಸದಯಿತಾನುಜ ಆವಿವೇಶ
ಯಸ್ಮಿನ್ನಿರುದ್ಧ ದಶಕಂಧರ ಆರ್ತಿಮಾರ್ಚ್ಚತ್ || ೨೩ ||

ಪಡಿಸುವ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ್ದಷ್ಟೆ!
ಆ ಧರ್ಮವು ಕ್ಷೀಣಾಸುರೇವನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತರಾದ ಭಕ್ತರಿಗೆ
ಮಾತ್ರ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವಂಶಹುದು. || ೧೯ ||

ಅದೇ ಭಗವಂತನು ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮುಂತಾದ ಮನ್ವಂತರ
ಗಳಲ್ಲಿ ಮನುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಸುರಾರ್ಥನಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಯಾವ
ಅಡೆ-ತಡೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಕಂಟಕ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನ
ಪುಣ್ಯಚರಿತ್ರೆಯ ಕೀರ್ತಿಯು ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಮೇಲಿರುವ
ಸತ್ಯಲೋಕದವರೆಗೂ ಹರಡುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವನು
ಕಾಲ-ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೆ ಭಾರವಾಗುವ ದುಷ್ಪರಾಜರ ನಿಗ್ರಹ
ವನ್ನೂ ಮಾಡುವನು. || ೨೦ ||

ಧನ್ಯಕೀರ್ತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಧನ್ವಂತರಿಯೂ ಅವನ ಅವ
ತಾರವೇ ಆತನು ತನ್ನ ನಾಮದಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ರೋಗಿಗಳ
ರೋಗಗಳನ್ನು ಶಿಫಾದಲ್ಲೇ ನಾಶಪಡಿಸುವನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಮೃತ
ವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಅಮರರನ್ನಾಗಿಸಿದನು. ದೈತ್ಯರು
ಅಪಹರಿಸಿದ ಅವರ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಮರಳಿಕೊಡಿಸಿದನು. ಈ
ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತಾರಮಾಡಿ ಆಯುರ್ವೇದವನ್ನು ಪ್ರವರ್ತನೆ
ಮಾಡಿದನು. || ೨೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೀಪಗಳಾಗಿ ಆರ್ಯ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿ
ಸುವ, ನರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ದುಷ್ಟತ್ರಿಯರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ
ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ, ಭಗವಂತನು ಮಹಾವರಾಹಮಿ ಪರಶುರಾಮನ
ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವತಾರಮಾಡಿ ಹರಿಕುವಾದ ತನ್ನ ಗಂಡುಗೊಡಲಿ
ಯಿಂದ ಇವತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೨೨ ||

ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಭಗವಂತನು ನಮ್ಮನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು
ವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಅಂಶಕಲೆಗಳಾದ ಭರತ-ಲಕ್ಷಣ- ಶತ್ರುಘ್ನರೊಡನೆ
ಕ್ಷೀರಾಮಚಂದ್ರನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ
ದನು. ಈ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು
ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮನೊಡನೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ
ವಾಸಿಸಿದನು. ಅಗಲೇ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ದುಷ್ಪ
ದಶಾನನನು ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಹತನಾದನು. || ೨೩ || ತ್ರಿಪುರಾ
ಸುರರ ವಿಮಾನವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಬಯಸಿದ ರುದ್ರನಂತೆ
ಕುದ್ರನಾಗಿ ಕ್ಷೀರಾಮನು ಶತ್ರುನಗರಿಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವು
ದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸೀತಾವಿಯೋಗದಿಂದ ವೃದ್ಧಿ
ಗೊಂಡ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಮಾತ್ರ
ದಿಂದಲೇ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಮೀನು, ಮೊಸಳೆ, ಸರ್ಪಗಳೇ
ಮುಂತಾದ ಜಲಚರಗಳು ಉರಿದುಹೋಗಲು ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಆಗ

ಬಲಿರಾಜನ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಬ್ಬಿವೆ. ಅವನ ಹೆಸರು ಪುಣ್ಯಕ್ಷೋಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಚರಂಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.
ಇವನು ಅತ್ಯಂತ ಉದಾರನೂ, ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿದ್ದು ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಕುರಿತು
ಹೇಳಿದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬಹಳ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ - ಅನಂದಾಕರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಳುಗುಹಾಕಿದಂತೆ
ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪ್ರಸಂಗಬಂದಾಗ ಕ್ರಿಡುಕಮಹಾಮುನಿಗಳ ಪ್ರದಯ ಕುಂದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ - ಬಲಿಯು
ಅತ್ಯವೇದನೆ ಮಾಡಿರುವನು ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುವರು. ಇದೇ ಅವನಿಗಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಮಾತಾಗಿದೆ ಎಂದು
ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಯಸ್ಯ ಅದಾದುದಧಿರೂಢಭಯಾಂಗವೇಶೋ
ಮಾರ್ಗಂ ಸುಪ್ತರಿಪುರಂ ಹರವತ್ ದಿಘಕ್ಷೋಃ |
ದೂರೇಽನುಪ್ಪನ್ನಧಿತರೋಪುಶೋಣದ್ವಯಾಃ
ತಾತಪ್ತಮಾನಮಕರೋರಗನಕ್ರಚಕ್ರಃ || ೨೪ ||

ವಕ್ತೃಸ್ತುಲಸ್ತರ್ಗರುಗ್ಗಮಪೇಂದ್ರವಾಹ-
ದಂತ್ಯವಿಡಂಬಿತಕುಬ್ಜುಷ ಉಠಹಾಸಮ್ |
ಸದ್ಗೋಽನುಭಿಃ ಸಹ ವಿನೇಷ್ಯತಿ ದಾರಹರ್ತು-
ವಿಗ್ರಹೋಽಪ್ಯಧಾನುಷ ಉಚ್ಚರೋಽಧಿಸ್ತೇ || ೨೫ ||

ಭೂಮೇಃ ಸುರೇತವರೂಢವಿಮದಿತಾಯಾಃ
ಕ್ಷೇಪವ್ಯಯಾಯ ಕಲಯಾ ಸಿತಕೃಷ್ಣಕೇಶಃ |
ಜಾತಃ ಕರಿಷ್ಯತಿ ಜನಾನುಪಲಕ್ಷ್ಯಮಾರ್ಗಃ
ಕರ್ಮಾಣಿ ಚಾತ್ಮಮಹಿಮೋಪನಿಬಂಧನಾನಿ || ೨೬ ||

ತೋಕೇನ ಜೀವಹರಣಂ ಯದುಲೂಕಿಕಾಯಾ-
ಸ್ತ್ವೈಮಾಸಿತಸ್ಯ ಚ ಪದಾ ಕಕಟೋಽಪವೃತ್ತಃ |
ಯದ್ ರಿಂಗತಾಂತರಗತೇನ ದಿವಿಸ್ತ್ವ ತೋರ್ವಾ
ಉನ್ಮೂಲನಂ ತ್ವರಣಾರ್ಜುನಯೋರ್ನ್ ಭಾವ್ಯಮ್ || ೨೭ ||

ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಗಡ-ಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತಾ ಒಡನೆಯೇ
ಒಡೆಯನಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. || ೨೪ || ರಾವಣನು
ಅತಿವಿರಾಕ್ತನಾಗಿ ಯಾಗಿ ದುರಹಂಕಾರದಿಂದ ಬೀಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿ-
ದ್ದನು. ಆತನು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇಂದ್ರನ
ವಾಹನ ಐರಾವತದ ದಂತಗಳು ಅವನ ಕರೋರವಾದ ಎದೆಗೆ
ತಗುಲಿ ಜೂರು-ಜೂರಾಗಿ ಸಾಲು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡು
ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲ ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿದ್ದವು. ವಿಗ್ನಿಹಯಿ ರಾವಣನು ದುರ-
ಹಂಕಾರದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆ ರಾವಣನೇ
ಶ್ರೀರಾಮ ದೇವರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ರಣ-
ರಂಗದಲ್ಲಿ ಗರ್ವದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಬಂದಾಗ
ಶ್ರೀರಾಮನ ಧನುಷ್ಠಾಕಾರದಿಂದಲೇ ಅವನ ಅಹಂಕಾರವು ಪ್ರಾಣ-
ಗೊಡನೆ ಒಗ್ಗಿನವಾಗಿತ್ತು. || ೨೫ ||

ವೈತ್ತರ ದಂಡುಗಳು ಭೂದೇವಿಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ತುಳಿದುಹಾಕ-
ತೊಡಗಿದಾಗ ಆಕೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನು
ತನ್ನ ಬಲೆಯ ಮತ್ತು ಕವು ಕೇಶಗಳಿಂದ ಬಲರಾಮ ಹಾಗೂ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರ ಯೋಜಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾವತಾರವನ್ನು ಸ್ಥಿರಿಸುವನು.* ಇವ
ರಿಬ್ಬರೂ ಆನಂದದ ನಿಧಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ
ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವಂತಹ ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತವಾದ
ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಲೋಕದ ಜನರು ಆ ಲೀಲೆಗಳ
ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಅವನ ಅದ್ಭುತ
ಚರಿತ್ರೆ ಅವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವನ ಭಗವತ್ಪ್ರಕಾರವನ್ನು
ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿತು. || ೨೬ || ಪಕ್ಷಿ ಮಗುವಿರುವಾಗಲೇ ಪೂತನಾ
ರಾಕ್ಷಸಿಯ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೆತ್ತಿಹಿಡಿದು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೂರನೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ
ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಗಾಡಿಯನ್ನು ತಲೆಕೆಳಗು ಮಾಡಿದ್ದು ಅಂಜಿ
ಗಾಲು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದ ಯಮುಜಾರ್ಜುನ ವೃಕ್ಷಗಳ
ನಡುವೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವನ್ನು ಮೆದುಸುಟ್ಟ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ್ದು - ಇಂತಹ
ಪರಮಾದ್ಭುತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ
ಮಾಡಲಾರರು. || ೨೭ || ಸಂದೇಗೋಳುಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿಯ ನಾಗನ
ವಿಷದಿಂದ ದೂಷಿತವಾಗಿದ್ದ ಯಮುಜಾನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು
ಹುಡು-ಕರುಗಳೂ ಗೋವಾಲಕರೂ ಸತ್ತುಹೋಗುವರು. ಆಗ

* 'ಸಿತಕೃಷ್ಣಕೇಶಃ' 'ಸಿತ' ಅಂದರೆ ಗೌರವರ್ಣ, 'ಕೃಷ್ಣ' ಅರ್ಥವಾಕ್ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣ ಮತ್ತು ಕೇಶ. ಅರ್ಥವಾಕ್ 'ಕೇಶ' ಸುಖಮ್, ಈಶ = ನಿಧಿ ಅರ್ಥವಾಕ್
- ಈ ಬಲರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಇಬ್ಬರೂ ಆನಂದದ ನಿಧಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದವನು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಇವರನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ.
ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಅವರ ಆಯುಧವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವನು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ
ಎರಡೂ ಅವತಾರಗಳೂ ಸೌಂದರ್ಯ-ಮಾಧುರ್ಯಗಳ ನಿಧಿಯಾಗಿವೆ. ಪಶು-ಪಕ್ಷಿ ಮುಳುಪ್ಪ, ದೇವತೆ, ಅನುರರು ಮುಂತಾದವರು ಯಾರೇ
ಇವರ ಕೊಪವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಇವರು ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಮತ್ತೆ ಅವರ ಚಿತ್ತ ಅವರಂಥ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮುರಳಿಯನ್ನು ಸುಡಿಸಿದಾಗ ಹುಡುಗರು ತಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ನಿಮಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ್ನು ಆಸ್ತಾನಿರುತ್ತವೆ. ಸವಿಲುಗಳು
ಕುಣಿಯತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಸಾರಸ-ಹಂಪಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಸದೋಪರದಲ್ಲಿ ರೆಡ್ಡಿ ಮಿಟುಗದ ಇವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತವೆ. ಗೋಷಿಯರ
ಕೆಲಸ-ಕಾರ್ಯಗಳು ನಿಂತುಹೋಗುವವು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಇವನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದುಹೋದರು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗಾಗಿಯೂ ಮಹಾರಾಜ
ಜನಕನ ದೂತನು ದೇವರಥದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ - "ದೇವ ದೇವಿ ತವ ಜಾಲಕ ದೋಲಾ, ಅಪಿ ಸ ಆಖಿ ತವ ಅವತ ಕೋಲಾ ||" (ರಾ. ಚ. ಮಾ.)
ಅರ್ಥವಾಕ್ ಈಗ ದೇವಿ ಏನೂ ತಾರದವು ಅವನು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡನು. ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನೇ ನೆಲೆಸಿದನು. ಭಗವಂತನ ಪೌಂದರ್ಯದ
ಒಂದು ಒಂದುವಿಧದ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವು ತೃಪ್ತವಾಗುತ್ತಾ ಇದೆ. ಅದೊಂದರೇ ಸೌಂದರ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯದ ಅಳವಡ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.
ಭಗವಂತನಿಗೆ ಬೆಳ್ಳೆಳ್ಳ ಎಂಬುದೊಂದು ಹೂವಿದೆ. ಇದಾದರೂ ಬೆಳ್ಳೆಯ ಕುರಿತು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಸಂತರು ಇದೊ
ಒಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಬೆಳ್ಳೆ ಅಂದರೆ ತೃಪ್ತಿಯ ಅಂದರೆ ಚಿತ್ತ-ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅವಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕದ್ದು
ಅವನ ಜ್ಞಾನ-ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನೇ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು.

ಯದ್ವೈ ವ್ರಜೇ ವ್ರಜಪತೂನ್ವಿಪತೋಯಪೀಥಾನ್
ಪಾಲಾಂಸ್ತ ಭೇವಯದನುಗ್ರಹದೃಷ್ಟಿವೃಷ್ಟಾಃ |
ತಚ್ಛುದ್ಧಯೇತಿವಿಷವೀರ್ಯವಿಲೋಲಜಿಹ್ವ
ಮುಚ್ಛಾಟಯಿಷ್ಯದುರಗಂ ವಿಹರನ್ ಹೃದಿನ್ಯಾಮ್ || ೨೮ ||

ತತ್ಕರ್ಮ ದಿವ್ಯಮಿವ ಯನ್ನಿತಿ ನಿಪಯಾನಂ
ದಾವಾಗ್ನಿನಾ ಪುಚಿವನೇ ಪರಿದಹ್ಯಮಾನೇ |
ಉನ್ನೇಷ್ಯತಿ ವ್ರಜಮತೋಽವಮಿತಾಂಕಕಾಲಂ
ನೇತ್ರೇ ಪಿಥಾಯ್ಕ ಸುರೋಽನಧಿಗಮ್ಯವೀರ್ಯಃ || ೨೯ ||

ಗೃಹ್ಣೀತ ಯದ್ವದುಪಬಂಧಮಮುಷ್ಯ ಮಾತಾ
ಪುಲ್ಪಂ ಸುತಸ್ಯ ನ ತು ತತ್ತದಮುಷ್ಯ ಮಾತಿ |
ಯಜ್ಞಘ್ನತೋಽಸ್ಯ ವದನೇ ಭುವನಾನಿ ಗೋಪೀ
ಸಂವೀಕ್ಯ ಶಂಕತುನಾಃ ಪ್ರತಿಪೋಧಿತಾಽಽಸೀತ್ || ೩೦ ||

ನಂದಂ ಚ ಮೋಕ್ಷ್ಯತಿ ಭಯಾದ್ಧುರಾಸ್ಯ ಪಾಶಾ-
ದ್ಗೋಪಾಸ್ಥಿರೇಷು ಪಿಹಿ ತಾನ್ಯಯಸೂನುನಾ ಚ |
ಅಹ್ವಾಪೃತಂ ನಿಶಿ ಪಯಾನಮತಿಶ್ರಮೇಣ
ಲೋಕಂ ವಿಹಂಕಮುಪನೇಷ್ಯತಿ ಗೋಕುಲಂ ಸ್ವ || ೩೧ ||

ಗೋಪೈರ್ಮಗಬೇ ಪ್ರತಿಹತೇ ವ್ರಜವಿಪ್ಲವಾಯ
ದೇವೇಽಭಿವರ್ಷತಿ ಪತೂನ್ ಕೃಪಯಾ ರಿರಹ್ನುಃ |
ಧರ್ತೋಚ್ಛ್ರೀಂಠಮಿವ ಸಪ್ತ ದಿನಾನಿ ಸಪ್ತ-
ದರ್ಶೋ ಮಹೀಧ್ರಮನಭೈಕಕೇ ಸರೀಲಮ್ || ೩೨ ||

ಕ್ರೇಡನ್ತನೇ ನಿಶಿ ನಿಶಾಕರರತ್ನಿಗೌರ್ಯಾಂ
ರಾಗೋನ್ಮುಖಃ ಕಲಪದಾಯತಮೂಚ್ಛ್ರೀತೇನ |
ಉದ್ವೀಪಿತಸ್ಮರರುಚಾಂ ವ್ರಜಭೃದ್ವಧೂನಾಂ
ಹರ್ತುರ್ಹರಿಷ್ಯತಿ ಶಿರೋ ಧನದಾನುಗಃ || ೩೩ ||

ಅವನು ತನ್ನ ಅಮೃತಮಯ ಅನುಗ್ರಹದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಅವರ
ಲ್ಲರನ್ನು ಒಡುಕುವನು ಮತ್ತು ಯಮುನಾಜಲವನ್ನು ಕುದ್ದ
ವಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿ ಅಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿ
ವಿಷದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾಲಿಗುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಳಿಯ
ನಾಗನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಸಿದ್ದು ಇದು ಮನುಷ್ಯಕೃತ್ಯವೇ ?
|| ೨೮ || ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲರೂ ಯಮುನಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ
ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಬೇಸಗೆಯ ಕಾಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹತ್ತಿರದ
ಕಾಡಿನ ಕಾಡ್ಲಿಚ್ಛಿಂದ ಉರಿದುಹೋಗತೊಡಗಿದಾಗ ಬಲರಾಮ
ದೇವ ರೂಢನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾಣಾಪಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ
ಗೋವಳರನ್ನು - 'ಎಲ್ಲರೂ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ
ಅವರನ್ನು ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಿಸಿದನು. ಎಂತಹ ಅಲೌಕಿಕ ರೀತಿ
ಇದು! ಅವನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ
ಸಾಧ್ಯವೇ ? || ೨೯ || ತಾಯಿ ಯತೋದೆಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಟ್ಟಿ
ಹಾಕಲು ಯಾವ-ಯಾವುದೋ ಹಗ್ಗವನ್ನು ತಂದರೂ ಅದು
ಅಡೆನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಸುಳಲು ಸಾಕಾಗದೆ ಎರಡು ಅಂಗುಲಗಳು ಕಡಿನು
ಯೇ ಆಗುವುದು. ಅವಳು ಕುಟ್ಟಲಾಗದೆ ಇದ್ದಾಗ, ಅವಳು ಆಕೆಯ
ಮೇಲೆ ಕೃಪೆದೋರಿ ಸ್ವತಃ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದನು. ಇದರಿಂದ
ಅವನಿಗೆ 'ದಾಮೋದರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಅವನು ಅಕಳಸು
ವಾಗೆ ಅಡೆನ ಬಾಯೊಳಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಕಂಡು
ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಗ್ರಸ್ತಳಾದಾಗ ಭಗವಂತನೇ ತನ್ನ
ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದಾಗ, ತಾಯಿಯು ಅವನ
ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಿತು ಸಮಾಧಾನಗೊಳ್ಳುವಳು. || ೩೦ || ಅವನು
ತಂದೆ - ನಂದಗೋಪನನ್ನು ಹೆಚ್ಚುವಿನ ಭಯದಿಂದಲೂ, ವರುಣ
ದೇವರ ಶಾಶದಿಂದಲೂ ಬಿಡಿಸುವನು. ಮಯಾಸುರನ ಪುತ್ರ
ವ್ಯೂಮಾಸುರನು ಗೋಪಬಾಲಕರನ್ನು ಪರ್ವತದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ
ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಾಗ, ಅವರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಕಾವಾಡು
ವನು ಗೋಕುಲದ ಜನರು ಹಗಲು ದುಡಿಯುತ್ತಾ, ರಾತ್ರಿ
ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಾ ಯಾವ ಸಾಧನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ತನ್ನ
ಪರಮಧಾಮವಾದ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಕೊಂಡುಹೋಗುವನು. || ೩೧ ||
ವೃಷಾಕ್ಷನಾದ ನಾರದನೇ ! ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಗೋಪಾಲ
ಕರು ಇಂದ್ರಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಾಗ, ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಇಂದ್ರನು ಇಡೀ
ಗೋಕುಲವನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಭಯಂಕರ ಮಳೆಗರೆ
ಯಲು, ಆ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಗೋವಳರನ್ನೂ ಕರುಣೆಯಿಂದ
ರಕ್ಷಿಸಲು - ಇನ್ನೂ ಏಳು ವರ್ಷವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಏಳು ದಿವಸ
ಗಳ ಕಾಲ ಗೋವರ್ಧನ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸಾಯಿಕೊಡೆಯಂತೆ
ರೀಡಾಚಾಲವಾಗಿ ಒಂದೇ ಬೆರಳಿಂದ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು
ಅದರ ಆಸರೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಾವಾಡುವನು. || ೩೨ ||

ವೃಂದಾವನದ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಭೃವಾದ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಹರಡಿ
ರುವ ರಮಣೀಯವಾದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಸಕ್ರೇಡ ಯನ್ನಾಡುವ
ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕೊಳಲಿನಿಂದ ಸಂಗೀತಸುಧೆಯನ್ನು
ಮಹಿಸತೊಡಗುವಾಗ ಪ್ರೇಮಪರವಶರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ
ಗೋಪಿಕೆಯರನ್ನು ಕುಬೇರನ ಸೇವಕನಾದ ಶಂಖಚೂಡನು

ಯೇ ಚ ಪ್ರಲಂಬವಿರದರ್ದುರಕೇಶ್ಯರಿಷ್ಠ-
ಮಲ್ಲೇಭಕಂಸಯವನಾಃ ಕುಜಪೌಂಡ್ರಕಾದ್ಯಾಃ |
ಅನ್ಯೇ ಚ ಶಾಲಿಕ್ಯಪಿಬಲ್ವಲದಂತವಕ್ತ-
ಸಪ್ತೋಕ್ತಫಲಂಬರವಿದೂರಥಮೃಮುಖ್ಯಾಃ || ೨೪ ||

ಯೇ ವಾ ಮೃಧೇ ಸಮಿತಶಾಲಿನ ಆತ್ರಚಾಪಾಃ
ಕಾಂಭೋಜಮತ್ಯ ಕುದುಕೈಕಂಸ್ಯಂಜಯಾದ್ಯಾಃ |
ಯಾಸ್ಯಂತ್ಯದರ್ಶನಮಲಂ ಬಲಪಾರ್ಥಭೀಮ-
ವ್ಯಾಜಾಹ್ವಯೇನ ಹರಿಕಾ ನಿಲಯಂ ತದೀಯಮ್ || ೨೫ ||

ಕಾಲೇನ ಮೀಲಿತಧಿಯಾಮದದೃಶ್ಯ ನೃಣಾಂ
ಸ್ತೋಕಾಯುಷಾಂ ಸ್ಥೂಗಮೋ ಬಹ ದೂರಪಾತಃ |
ಅವಿಹಿತಸ್ತನ್ವನುಯುಗಂ ಸ ಹಿ ಸತ್ಯವತ್ಯಾಂ
ವೇದದ್ರುಮಂ ವಿಟಪಮೋ ವಿಘಟಿಷ್ಯತಿ ಸ್ವ || ೨೬ ||

ದೇವದ್ವಿತಾಂ ನಿಗಮವರ್ತನಿ ನಿಷ್ಠಿತಾನಾಂ
ಪೂರ್ವಾರ್ಥಯೇನ ವಿಹಿತಾಭರದೃಶ್ಯತೂರ್ವಭಿಃ |
ಲೋಕಾನ್ ಭೃತಾಂ ಮತಿನಿಮೋಹಮತಿಪ್ರಲೋಭಂ
ವೇಷಂ ವಿಧಾಯ ಬಹು ಭಾಷ್ಯತ ಬಿಷ್ಣುರ್ಮಮ್ || ೨೭ ||

ಯರ್ಹ್ಯಾಲಯೇಷ್ವಪಿ ಸತಾಂ ನ ಹರೇಃ ಕಥಾಃ ಸ್ಯುಃ
ಪಾಖಂಡಿನೋ ದ್ವಿಜಜನಾ ವೃಷಲಾ ನೃದೇವಾಃ |
ಸ್ಯಾಥಾ ಸ್ವಧಾ ವಪಡಿತಿ ಸ್ವ ಗಿರೋ ನ ಯತ್
ತಾಸ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಕಲೇರ್ಭಗವಾನ್ಯುಗಾಂತೇ || ೨೮ ||

ಸರ್ಗೇ ತಪೋಽಹಮೃಷಯೋ ನವ ಯೇ ಪ್ರಜೇಶಾಃ
ಸ್ಯಾನ್ತೇ ಚ ಧರ್ಮಮಖಿಮಸ್ತಮರಾಮೋಶಾಃ |
ಅಂತೇ ತ್ವಧರ್ಮಹರಮನ್ಯುವಶಾಸುರಾದ್ಯಾ
ಮಾಯಾವಿಭೂತಯ ಇಮಾಃ ಪೃತುತುಃಪಾಜಃ || ೨೯ ||

ಅವಹರಿಸುವಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅವನ ಶಿರಚ್ಛೇದನಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು
ರಕ್ತಿಸುಷುಮಿ || ೨೩ || ೨೪ - ಪ್ರಲಂಬಾಸುರ, ಧೇನುಕಾಸುರ,
ವಿಕಾಸುರ, ಕೇಶಿ, ಅರಿಷ್ಠಾಸುರ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ದೈತ್ಯರನ್ನೂ,
ಜಾಗೂರ ಮುಂತಾದ ಮಲ್ವರನ್ನೂ, ಕುವಲಯಾ ಪೀಡವೆಂಬ
ಅಸುರನ್ನೂ, ಕಂಸ, ಕಾಲಿಯವರ, ನರಕಾಸುರ, ಪೌಂಡ್ರಕದೇಶದ
ಮಿಥ್ಯಾವಾಸುದೇವ, ಶಾಲ್ವಿ, ದ್ವಿವಿದನೆಂಬ ವಾನರ, ಬಲ್ವಲಿ,
ದಂತವಕ್ತ ನಗವತರಾಜನ ಎಳು ಕೊಬ್ಬಿದ ಗೊಳಿಗಳನ್ನೂ
ಶಂಕರಾಸುರ, ವಿದೂರಥ, ರುಕ್ಮ ಮುಂತಾದವರನ್ನೂ, ಬಿಲ್ಲು
ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಒರುವ ಕಾಂಭೋಜ, ಮತ್ಯ,
ಕುರು, ಕೈಕಯ, ಸೃಂಜಯ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳ ರಾಜರನ್ನೂ
ಅತನು ಸಂಹರಿಸುವನು. ಕೆಲವರನ್ನು ತಾನೇ ಕೊಂದು, ಕೆಲವರನ್ನು
ಬಲಶಾಮ, ಭೀಮಸೇನ, ಆರ್ಜುನನೇ ಮುಂತಾದವರಿಂದ
ಸಂಹಾರಮಾಡಿಸುವನು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಭಗವಂತನ ಧಾಮವನ್ನೇ
ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವರು || ೨೪-೨೫ ||

ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಒದ್ದಿಕ್ಕಿಯು, ಆಯುಷ್ಯೂ
ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ, ಇವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ಇಡೀ ನನ್ನ
ವೇದವಾಗಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇರದಿದ್ದಾಗ, ಕರು
ಣಾಳುವಾದ ಪ್ರಭುವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯವತಿಯ
ಗರ್ಭದಿಂದ ಭಗವಾನ್ ವೇದವ್ಯಾಸರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗಟ
ಗೊಂಡು, ವೇದ ಪ್ರಕ್ರಮವು ನಾನಾ ಶಾಖೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗ
ಮಾಡುವನು || ೨೬ ||

ವೇದವಶ್ತುಗಳಾದ ದತ್ತರು ವೇದಮಾರ್ಗದ ಆಸರೆಯನ್ನು
ಪಡೆದು ಮಯೂಸುರನು ರಚಿಸಿದ ಅದೃಶ್ಯವಾದ ವೇಗವುಳ್ಳ ಪುರ
ಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿಕೊಡಗಿದಾಗ, ಈ ಭಗ
ವಂತನು ಜನರ ಮುಗ್ಧರನ್ನು ಮೋಹಪಡಿಸಿ ಪ್ರಲೋಭನೆಯನ್ನು
ಉಂಟು ಮಾಡುವ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬುವದೇವರ ರೂಪದಲ್ಲಿ
ಬಹಳವು ಉಪದ್ರವಗಳನ್ನೂ ಒಪವೇಶ ಮಾಡುವನು. ಏಕೆಂದರೆ,
ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣಮಾಡುವುದೇ ಭಗವಂತನ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೇ || ೨೭ ||

ಕಲಿಯುಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತುರುಪರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಶ್ರೀಮಹಿಷಯ ಶರ್ಮ-ಕೀರ್ತಕ-ಉತ್ಸವಾದಿಗಳು ನಡೆಸಲು ಅವಕಾಶ
ಮಿಲಿಸದಂತಾದಿನ್ನು ಪಾಪಂಜಿಗಳೂ, ಧರ್ಮಭಾತುಕರು, ತಾದ್ವರು
ರಾಜರಾಗಿ ಬಿಡುವರು. ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು
ಮಾಡುವ ಮನ್ಯು ಮತ್ತು ಶ್ವಾದ್ರಗಳ ಸದ್ವಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಹಾ,
ಸ್ವಧಾ, ವಷಟ್ ಕಾರಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಮಯ
ದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುಗವನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಕಲ್ಪಿರೂಪದಲ್ಲಿ
ಅವತರಿಸುವನು || ೨೮ ||

ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಯಬಂದಾಗ ತಪಸ್ಸಿನ ರೂಪ
ರನ್ನೂ, ನನ್ನ ರೂಪರನ್ನೂ ಮರೀಚಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಮಹರ್ಷಿ
ಗಳ ಮತ್ತು ಒಂಭತ್ತು ವ್ಯಾಜಾಪತಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ, ಹಾಗೆಯೇ
ಶಕ್ತಿಯ ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಧರ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮನು, ದೇವತೆ
ಗಳೂ ಮತ್ತು ರಾಜರುಗಳೂ ಇವರ ರೂಪರನ್ನೂ, ವಿನಾಶಕಾಲ
ಬಂದಾಗ ಅಧರ್ಮ, ರುದ್ರದೇವರು, ಕ್ರೋಧವಶವೆಂಬ ಸರ್ಪ
ಗಳೂ, ದೈತ್ಯರೂ - ಮುಂತಾದ ರೂಪರನ್ನೂ ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನ

ವಿಶ್ವೋರ್ವ ವೀರ್ಯಗಣನಾಂ ಕುಮೋಽರ್ಹತೀಶ
ಯಃ ಪಾರ್ಥಿವಾಸ್ತಪಿ ಕವಿರ್ವಿಮಮೇ ರುಣಾಂ |
ಚಕ್ರಂಭ ಯಃ ಸ್ವರಂಹಸಾಸ್ವಲತಾ ತ್ರಿಪೃಷ್ಠಂ
ಯಸ್ಮಾತ್ತಿಸಾಮ್ಯಸದನಾದುರುಕಂಶಯಾನಮ್ || ೪೦ ||

ನಾಂತಂ ವಿದಾಮ್ಯಹಮಮೀ ಮನಯೋಽಗ್ರಚಾರ್ತೇ
ಮಾಯಾಬಲಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಕುಮೋಽಪರೇ ಯೇ |
ಗಾಯನ್ ಗುಣಾನ್ ದಶಶತಾನನ ಆದಿದೇವಃ
ಶೇಷೋಽಧುನಾಪಿ ಸಮವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಸ್ಯ ಪಾದಮ್ || ೪೧ ||

ಯೇಷಾಂ ಸ ಏವ ಭಗವಾಂದಯಯೇದನಂತ
ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಽಽತ್ರಿತಪದೋ ಯದಿ ನಿರ್ವಲೀಕಮ್ |
ತೇ ದುಸ್ತರಾಮತಿತರಂತಿ ಚ ದೇವಮಾಯಾಂ
ನೈಷಾಂ ಮಮಾಹಮಿತಿ ಧೀಃ ಕ್ಷುಗಾಲಭಕ್ತೀ || ೪೨ ||

ದೇವಾಹಮಂಗ ಪರಮಸ್ಯ ಹ ಯೋಗಮಾಯಾಂ
ಯೂಯಂ ಭವತ್ಯ ಭಗವಾನಥ ದೈತ್ಯದಯೀ |
ಪತ್ತೀ ಮನೋಃ ಸ ಚ ಮನುಶ್ಚ ತದಾತ್ಮಜಾಶ್ಚ
ಪ್ರಾಚೀನುರ್ಹಾರ್ಮಭರಂಗ ಉತ ಧ್ರುವಶ್ಚ || ೪೩ ||

ಇಕ್ಷ್ವಾಕುರೈಲಮುಚುಕುಂದವಿದೇಹಗಾಧಿ-
ರಘ್ವಂ ಬರೀಷಠಗರಾ ಗಯನಾಹುಷಾದ್ಯಾಃ |
ಮಾಂಧಾತ್ರಲರ್ಕಶತಧನ್ಯನುರಂತಿದೇವಾ
ದೇವವ್ರತೋ ಬಲಿರಮೂರ್ತರಯೋ ದಿಲೀಪಃ || ೪೪ ||

ಸೌಭರ್ಯತಂಕ ತಿಬಿದೇವಲಪಿಪ್ಪಲಾದ-
ಸಾರಧ್ವತೋದ್ಧವಪರಾಶರಭೂರಿಷೇಣಾಃ |
ಯೇಽಸ್ಮೇ ವಿಭೀಷಣಹನೂಮದುಷೇಂದ್ರದತ್ತ-
ಪಾರ್ಥಾಪ್ಲಿಷೇಣವಿದುರಾಶ್ರುತದೇವವರ್ಯಾಃ || ೪೫ ||

ನಾದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮಾಯಾವಿಭೂತಿಗಳು ಪ್ರಕಟ
ಗೊಳ್ಳುವವು. || ೪೦ || ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿಗಳು ಅನಂತವಾದುವು.
ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೊಂದು ಭೂಳಿನ
ಕಣಗಳನ್ನು ಎಳೆದುಟ್ಟರೂ, ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಯಾವಾ
ಹೂ ಎಳೆಸಿ ಮುಗಿಸಿಯಾನು ? ಯಾರಿಗೆ ಕಾನೇ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿ
ಇದ್ದೀತು ? ಈ ಅನಂತ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಪ್ರಭುವು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವ
ತಾರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿರೋಣಗಳನ್ನೂ ಅಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈತನ ಚರಣಗಳ
ಅದ್ಭುತವಾದ ವೇಗದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಸತ್ಯ
ರೋಣದವರೆಗೆ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ನಡುಗತೊಡಗಿದಾಗ ಈತನೇ
ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದನು. || ೪೧ || ಸಮಸ್ತ
ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯನ್ನೂ ಸಂಹಾರವನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಮಾಯೆಯು
ಈತನ ಒಂದು ಕತ್ತಿಯು. ಇಂತಹ ಅನಂತ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ
ನಾಗಿರುವ ಈತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯೆನು. ನಿನ್ನ
ಅಲ್ಲಾಂದಿರಾದ ಸಂಹಾರಿಗಳೂ ಅರಿಯರು. ಇನ್ನು ಇತರರ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ ? ಅದಿದೇವನಾದ ಆದಿಶೇಷ
ಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ಸಾವಿರ ಬಾಯುಗಳಿಂದ ಇವನ ಗುಣಗಳನ್ನು
ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಹಾಡುತ್ತಾ ಬಂದರೂ, ಇಂದಿಗೂ ಅವುಗಳ
ದಡಕಾಣಬಾಗಲಿಲ್ಲ. || ೪೨ || ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸರ್ವ
ಸ್ವವನ್ನೂ ಮತ್ತು ತಮ್ಮನ್ನೂ ಅವನ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ
ಶೋಭಿಸುವವರ ಮೇಲೆಯೇ ಆ ಅನಂತ ಭಗವಂತನು ದಯೆಯನ್ನು
ಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ದಯೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರೇ ಅವನ ದುಸ್ತರವಾದ
ಮಾಯೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತು ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.
ಇಂತಹ ಸುಕೃತಿಗಳಿಗೆ ನರಿ-ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗುವ ತಮ್ಮ
ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂಬ
ಅಹಂಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. || ೪೩ || ಪ್ರಿಯ ನಾರದನೇ ! ಈ
ವರಮವೈರುಷನ ಯೋಗಮಾಯೆಯನ್ನು ನಾನು ಒಲಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ
ನಿನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಅಲ್ಲಾಂದಿರಾದ ಸಂಹಾರಿಗಳೂ, ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನೂ,
ದೈತ್ಯಕುಲಭೂಷಣನಾದ ಕ್ರಿಷ್ಣಾದನ್ನೂ ಶಕರೂಪಾ, ಮನು,
ಮನುಪುತ್ರ ಪ್ರಿಯವ್ರತ ಮುಂತಾದವರೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಒಹಿ,
ಯಥಾ, ಅಂಗ ಮತ್ತು ಧ್ರುವ ಇವರೆಲ್ಲ ಒಲ್ಲರು. || ೪೪ ||
ಇವರೆಲ್ಲರೇ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು, ವೈರೂರವ, ಮುಚುಕುಂದ, ಜನಕ,
ಗಾಧಿ, ರಘು, ಅಂಬರೀಷ, ಸಗರ, ಗಯ, ಯಯಾತಿ ಮುಂತಾದ
ವರೂ, ಮಾಂಧಾತಾ, ಅಲರ್ಕ, ಶತಧನ್ಯಾ, ಆನು, ರಂತಿದೇವ,
ಭೀಷ್ಮ, ಒಲಿ, ಅಮೂರ್ತರಯ, ದಿಲೀಪ, ಸೌಭರಿ, ಉತ್ತಂಕ,
ಶಿಡಿ, ದೇವಲ, ಪಿಪ್ಪಲಾದ, ಸಾರಧ್ವತ, ಉದ್ಧವ, ಪರಾಶರ, ಭೂರಿ
ಷೇಣ, ಹಾಗೂ ವಿಭೀಷಣ, ಹನುಮಂತ, ಶುಕಮುನಿ, ಅರ್ಜುನ,
ಅರ್ಜುನೇಣ, ವಿದುರ, ಶ್ರುತದೇವ ಮುಂತಾದ ಮಹಾಶೈಲರೂ
ತೀರಿದ್ದಾರೆ. || ೪೪-೪೫ || ಭಗವಂತನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಅತ್ಯಂತ
ಅದ್ಭುತವಾದುದು. ಆ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಶರಣಾದವರು ಅವನ ಭಕ್ತರೇ
ಆಗಿಹೋಗುವರು. ಅವರ ಶೀಲ-ಸ್ವಭಾವಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳೂ
ಸತ್ಪುರುಷರಂತೆ ಆಗಿ ಹೋಗುವವು. ಅವರು ಬೇಕಾದರೆ, ಸ್ವಿ,
ಪೂದ್ರ, ಹೂಣ ಭಲ್ಲರು ಜಾತಿಯ ಮನುಷ್ಯರೇ ಆಗಿರಲಿ,
ಬೇಕಾದರೆ ಪಶು-ಪಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದ ಯಾವುದೇ ಯೋನಿಯವ

ತೇ ವೈ ವಿದಂತ್ಯತೀತರಂತಿ ಚ ದೇವಮಾಯಾಂ
 ಸ್ವಿತೂದ್ರಹೂಣಶಬರಾ ಅಪಿ ಪಾಪದೇವಾಃ |
 ಯದ್ಯದ್ವತ್ಸಕ್ರಮಪರಾಯಣಾಶೀಲಶ್ಚಾ-
 ಪ್ರಿಯಗ್ನಾ ಅಪಿ ಕಿಮು ಶ್ರುತಧಾರಣಾ ಯೇ || ೪೬ ||

ಶತ್ತ್ವಶಾಂತಮಭಯಂ ಪ್ರತಿಬೋಧಮಾತ್ರಂ
 ಶುದ್ಧಂ ಸಮಂ ಸದಸತಃ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮ್ |
 ಪುನೋ ನ ಯತ್ರ ಪುರುಕಾರವಾನ್ವಿಯಾರ್ಥೋ
 ಮಾಯಾ ಪರೈತ್ಯಭಿಮುಖೇ ಚ ವಿಲಜ್ಜಮಾನಾ || ೪೭ ||

ತದ್ವೈ ಪದಂ ಭಗವತಃ ಪರಮಸ್ತು ಪುಂಸೋ
 ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಯದ್ವಿಧುರಜಸ್ರಾಪಿಂ ವಿಶೋಕಮ್ |
 ಸತ್ಯಜ್ಞಾಯಮ್ಯ ಯತಪೋ ಯಮರ್ಕಹೇತಿಂ
 ಜಹ್ಯುಃ ಸ್ವರಾಡಿತ ನಿಪಾಣಖನಿತ್ರಮಿಂದ್ರಃ || ೪೮ ||

ಸ ಶ್ರೇಯಸಾನುಪಿ ವಿಭುರ್ಭಗವಾನ್ಯತೋಽಸ್ಯ
 ಭಾವಸ್ತುಭಾವವಿಹಿತಸ್ಯ ಸತಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಃ |
 ದೇಹೇ ಸ್ವರಾತುವಿಗಮೇಽನುವಿಶೀರ್ಯಮಾಣೇ
 ಪೂಮೇವ ತತ್ರ ಪ್ರಯಪೋ ನ ವಿಶೀರ್ಯತೇಽಜಃ || ೪೯ ||

ರಾಗಲೀ ಅಪರಿಚ್ಛರೂ ಭಗವಂತನ ಶರಣಾಗತಿಯ ಬಲದಲ್ಲಿ
 ವಾಚಲಶ್ಯವಾದ ಈ ದೇವಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟಹೋಗುತ್ತಾರೆ.
 ಒಂದಾಗಿ ವೈದಿಕ ಸದಾಚಾರಿಗಳು ವಾಚಹೋಗುವರು ಎಂದು
 ಹೇಳುವೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ || ೪೬ ||

ನಾರದನೇ ! ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಶಾಶ್ವತವೂ, ಪ್ರಶಾಂತವೂ,
 ಅಭಯವೂ, ಜ್ಞಾನೈಕಸ್ವರೂಪವೂ ಆಗಿರುವುದು. ಅವನಲ್ಲಿ
 ಮಾಯೆಯ ಮಲವಾಗಲಿ, ಅದರಿಂದ ರೂಪವಾದ ವಿಷಮತೆ
 ಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಸತ್-ಅಸತ್ ಎರಡನ್ನೂ ಮೀರಿದವನು.
 ಯಾವುದೇ ವೈದಿಕ ಅಥವಾ ಶೌಕ ಶಬ್ದಗಳು ಅವನವರೆಗೆ ತಲುಪ
 ರಾರವು. ನಾನಾ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗುವ ಕರ್ಮಗಳ
 ಫಲಗಳೂ ಅವನವರೆಗೆ ತಲುಪಲಾರವು. ಹೆಚ್ಚೇನು, ಸ್ವಯಂ
 ಮಾಯೆಯೂ ಕೂಡ ಅವನ ಎದುರು ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ನಾಟ
 ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. || ೪೭ || ಮಹಾತ್ಮರು-ಶೋಕರಹಿತ ಅನಂದ
 ಸ್ವರೂಪ ಒಬ್ಬನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ
 ಅದೇ ಪರಮವುರುಷ ಭಗವಂತನ ಪರಮಪದವಾಗಿದೆ. ಸಂಯ
 ಮಿಗಳು ಅದರಲ್ಲೇ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸ್ಥಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.
 ಜ್ಞಾನ-ಅನಂದಗಳ ಆಸ್ವಾದಿನಿಯಾಗಿರುವ ಅವನಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿರು
 ವಂತಹವರಿಗೆ ಸುಖವ್ಯಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳೇ?
 ಏಲಕ್ಕೆ ಆಧಾರನಾಗಿರುವ ಮೇಘರೂಪಿಯಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ
 ನೀರಿಗೋಸ್ಕರ ಬಾವಿಯನ್ನು ಕೋಡುವ ಗುದ್ದಲಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ
 ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ! ನೀರು ಬೇಡಾರಾಗ ಸ್ವತಃ ಅವನು ಇತರರಿಗೂ ಮಳೆ
 ಸುರಿಸಿ ನೀರು ಕೊಡಬಲ್ಲವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ
 ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ
 ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸು
 ತ್ತಾರೆ. || ೪೮ || ಎಗತ್ತಿರಲಿಲ್ಲದ ಜೀವಿಸ್ಕರ ಸಾಧನೆಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ
 ಪ್ರಭುವೇ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಈ ಜೀವಿಯ ಭಾವ ಮತ್ತು
 ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆನುಸರಿಸಾಗಿ ಶಾಶ್ವತ ಮೂಲಕ ಅವನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು
 ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ
 ಆಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾವಹಾರಿ ಜೀವನೂ ಅಜ್ಞಾನಾ ಶಾಶ್ವತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
 ಶರೀರ ನಾಶವಾದರೂ ಜೀವಿಯ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. * ಈ ಸ್ಥೂಲ
 ದೇಹವಾದರೂ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಈ ಶರೀರವು
 ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಐದು ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋದಾಗ ದೇಹರೂಪ
 ದಿಂದ ಎರುವ ಉಪಾಧಿಯು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ
 ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಘಟಿಕಾಶವು ಮಹಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡ
 ರೂಪವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಏಳಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಉಪಾಧಿಯು ಕೇವಲ
 ನಾಶವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಮಹಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಂತರ
 ಬೇಕಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹದ ಉಪಾಧಿಯು ಇಲ್ಲವಾದಾಗಲೂ
 ಆತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೪೯ ||

ಸೋಽಯಂ ತೇಽಭಿಹಿತಸ್ತಾತ ಭಗವಾನ್ವಿಶ್ವಭಾವನಃ |
ಸಮಾಸೇನ ಹರೇರ್ನಾನ್ಯದನ್ಯಸ್ಮಾತ್ ಸದಸುಚ್ಛ ಯತ್

ಇದಂ ಭಾಗವತಂ ನಾಮ ಯನ್ನೇ ಭಗವತೋದಿತಮ್ |
ಸಂಗ್ರಹೋಽಯಂ ವಿಭೂತೀನಾಂ ಕ್ಷಮೇತದ್ವಿಪ್ರಲೀಕುರು
|| ೫೦ ||

ಯಥಾ ಹೌ ಭಗವತಿ ನೃಣಾಂ ಭಕ್ತಿರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ |
ಸರ್ವಾತ್ಮನೃಬಿಲಾಧಾರೇ ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪ ವರ್ಣಯ
|| ೫೧ ||

ಮಾಯಾಂ ವರ್ಣಯತೋಽಮುಷ್ಯ ಈಶ್ವರಸ್ಥಾನುಮೋದತಃ |
ಶೃಣ್ವತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ನಿತ್ಯಂ ಮಾಯಯಾಽಽತ್ಮಾ ನ ಮುಷ್ಯತಿ
|| ೫೨ ||

ಮಗೂ ನಾರದನೇ! ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ವಿಶ್ವವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಾನು ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸತ್ ಆಗಲಿ, ಅಸತ್ ಆಗಲಿ, ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿ ಯಾವುದೂ ಆತನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನು ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. || ೫೦ || ಭಗವಂತನು ನನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಆ ಭಾಗವತವು ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ನೀನು ಇದನ್ನು ವಿಶ್ವಾರಗೊಳಿಸು. || ೫೧ || ಸರ್ವಾತ್ಮಕನೂ, ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಆಧಾರನೂ ಆಗಿರುವ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸು. || ೫೨ || ಭಗವಂತನ ಆಜಿಂತ್ಯವಾದ ಈ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವವನೂ, ಇತರರು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಅದನ್ನು ಕ್ರವಣಿಸಿ, ಅನುಮೋದನ ಮಾಡುವವನೂ ಅದ ಪುರುಷನ ಚಿತ್ರವು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. || ೫೩ ||

ಎಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಬ್ರಹ್ಮನಾರದಸಂವಾದೇ ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೭ ||

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಮಾಡಿದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

ರಾಜೋದಾಚ

ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಚೋದಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮಬ್ರಹ್ಮಾಖ್ಯಾನೇಽಗುಣಸ್ಯ ಚ |
ಯಶ್ಚೈ ಯಶ್ಚೈ ಯಥಾ ಪ್ರಾಪ ನಾರದೋ ದೇವದರ್ಶನಃ
|| ೧ ||

ಏತದ್ವೇದಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತತ್ತ್ವಂ ವೇದವಿದಾಂ ವರ |
ಹರೇರದ್ಭುತವೀರ್ಯಸ್ಯ ಕಥಾ ಯೋಕಸುಮಂಗಲಾಃ
|| ೨ ||

ಕಥಯಸ್ವ ಮಹಾಭಾಗ ಯಥಾಹಮಬಿಲಾತ್ಮನಿ |
ಕೃಪ್ಲೇ ನಿವೇಶ್ಯ ನಿಸಂಗಂ ಮನಸ್ಸಕ್ಷ್ಮೇ ಕಲೇವರಮ್
|| ೩ ||

ಶೃಣ್ವತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ನಿತ್ಯಂ ಗುಣತಶ್ಚ ಸ್ವಾಕೇಚ್ಛಿತಮ್ |
ಕಾಲೇನ ನಾತಿದೀರ್ಘೇಣ ಭಗವಾನ್ವಿಶ್ವತೇ ಹೃದಿ
|| ೪ ||

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಹೇಳಿದನು - ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಕ್ತಮರೇ! ದೇವರುಗಳ ನಾರದರು ದೇವನಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಂಪನ್ನರು. ಅವರ ದರ್ಶನ ದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಮವಾದುದು. ಆ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು - "ಮತ್ತಾ ನಾರದಾ! ಗುಣಾತೀತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ವರ್ಣನೆಮಾಡು" ಎಂದು ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ. || ೧ || ಅವರು - ಯಾರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ. ಅದ್ಭುತವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವ ಭಗವಂತನ ಕಥೆಗಳು ಜೋಡಿಸಿ ಪರಮಮಂಗಳವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವು. ಆತನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಿ. || ೨ || ಶುಕಮಹಾತ್ಮರೇ! ತಾವು ವೇದಜ್ಞರಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು. ಸಂಗರಹಿತವಾದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸರ್ವಾತ್ಮಕವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಾಗಿಸಿ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ನನಗೆ ಭಗವದ್ವಿಷಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ. || ೩ || ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯಲೀಲೆಗಳನ್ನು ದಿನ-ದಿನವೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕ್ರವಣಿಸುವವರ, ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುವವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲೇ ಪುನಃಜಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೪ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಿವಿಗಳ ರಂಧ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತರ ಭಾವಮಯ ಹೃದಯಕಮಲವನ್ನು

ಯಸ್ಮಿನ್ಮರ್ಮಸಮಾವಾಯೋ ಯಥಾ ಯೇನೋಪಗೃಹ್ಯತೇ |
ಗುಣಾನಾಂ ಗುಣೇನಾಂ ಚೈವ ಪರಿಣಾಮಮಭೀಷ್ಟತಾಮ್ || ೧೪ ||

ಘೂಷಾತಾಲಕಕುಬ್ಜವೈರೋಮಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಘೂಭೃತಾಮ್ |
ಸರಿತ್ಸಮುದ್ರದ್ವೀಪಾನಾಂ ಸಂಭವಶ್ಚೈತದೋಕಸಾಮ್ || ೧೫ ||

ಪ್ರಮಾಣಮಂಡಕೋಶಸ್ಯ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಭೇದತಃ |
ಮಹತಾಂ ಚಾನುಚರಿತಂ ವರ್ಣಾಶ್ರಮವಿನಿಶ್ಚಯಃ || ೧೬ ||

ಯುಗಾನಿ ಯುಗಮಾನಂ ಚ ಧರ್ಮೋ ಯಶ್ಚ ಯುಗೇ ಯುಗೇ |
ಅವತಾರಾನುಚರಿತಂ ಯದಾಶ್ಚರ್ಯತಮಂ ಹರೇಃ || ೧೭ ||

ನೃಣಾಂ ಸಾಧಾರಣೋ ಧರ್ಮಃ ಸವಿಶೇಷಶ್ಚ ಯಾದೃಶಃ |
ಶ್ರೇಣೀನಾಂ ರಾಜರ್ಷೀಣಾಂ ಚ ಧರ್ಮಃ ಕೃಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠ ಬೇವತಾಮ್ || ೧೮ ||

ತತ್ತ್ವಾನಾಂ ಪರಿಸಂಖ್ಯಾಸಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಹೇತುಲಕ್ಷಣಮ್ |
ಪುರುಷಾರಾಧನವಿಧಿಯೋಗಸ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಸ್ಯ ಚ || ೧೯ ||

ಯೋಗೇಶ್ವರೈಶ್ಚರ್ಯಗತಿರ್ಲಿಂಗಭಂಗಾಶ್ಚ ಯೋಗಿನಾಮ್ |
ವೇದೋಪವೇದಧರ್ಮಾಣಾಮಿತಿಹಾಸಪುರಾಣಯೋಃ || ೨೦ ||

ಸಂಪದಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಿಕ್ರಮಃ ಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಃ |
ಇಷ್ಟಾ ಪೂರ್ತಸ್ಯ ಕಾಮ್ಯಾನಾಂ ತ್ರಿವರ್ಗಸ್ಯ ಚ ಯೋ ವಿಧಿಃ || ೨೧ ||

ಯಶ್ಚಾನುಶಾಯಿನಾಂ ಸರ್ಗಃ ಪಾವಿಂಡಸ್ಯ ಚ ಸಂಭವಃ |
ಆತ್ಮನೋ ಬಂಧಮೋಕ್ಷೌ ಚ ವ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಸ್ವರೂಪತಃ || ೨೨ ||

ಯಥಾಽಽತ್ಮ ತಂತ್ರೋ ಭಗವಾನ್ಪ್ರೀಡ್ಯಾತ್ಮಮಾಯಯಾ |
ವಿಸೃಜ್ಯ ವಾ ಯಥಾ ಮಾಯಾಮುದಾಶ್ಚೇ ಸಾಕ್ಷಿದ್ವಿದ್ಯುಃ || ೨೩ ||

ಸರ್ವಮೇತಚ್ಚ ಭಗವನ್ ಪೃಚ್ಛತೇ ಮೇಽನುಪೂರ್ವತಃ |
ತತ್ತ್ವೋಽಹಸ್ಯಸ್ಯುದಾಹರ್ತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಯ ಮಹಾಮುನೇ || ೨೪ ||

ಗುಣಗಳ ಫಲವಾಗಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಜೀವಿಗಳು ಯಾವ-ಯಾವ ಯೋನಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಯಾವ-ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ? || ೧೪ || ಪೃಥ್ವಿ, ವಾತು, ದಿಕ್ಕುಗಳು, ಆಕಾಶ, ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಪರ್ವತ, ನದಿ, ಸಮುದ್ರ, ದ್ವೀಪಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜೀವರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ? || ೧೫ || ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಪರಿಮಾಣವೇನು ? ಅದರ ಒಳಗಿನ-ಹೊರಗಿನ ಪರಿಮಾಣವೆಷ್ಟು ? ಜೊತೆಗೆ ಮಹಾವುರುಷರ ಚರಿತ್ರೆ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳ ಭೇದಗಳೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರಿ. || ೧೬ || ಯುಗಗಳ ಭೇದ, ಅವುಗಳ ಪರಿಮಾಣ, ಅವುಗಳ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳು, ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನ ನಾನಾ ಅವತಾರಗಳ ಪರಮಾರ್ಥರ್ಮಮಯ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಿ. || ೧೭ || ಮನುಷ್ಯರ ಸಾಧಾರಣ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮಗಳು ಯಾವು-ಯಾವವು ? ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ವ್ಯವಹಾರವುಳ್ಳ ಜನರ, ರಾಜರ್ಷಿಗಳ ಮತ್ತು ವಿವಿಧವಿಧಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ಜನರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಉಪದೇಶಿಸಿರಿ. || ೧೮ || ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟು ? ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷಣಗಳಾವವು ? ಭಗವಂತನ ಆರಾಧನೆಯ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಯೋಗದ ವಿಧಾನವೇನು ? || ೧೯ || ಯೋಗೇಶ್ವರರಿಗೆ ಯಾವ-ಯಾವ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ ? ಅವರಿಗೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ ? ಯೋಗಿಗಳ ಲಿಂಗ ಶರೀರಗಳ ಭಂಗ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ? ವೇದ, ಉಪವೇದ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಹಾತ್ವರ್ಯವೇನು ? || ೨೦ || ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಪ್ರಳಯ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ? ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿ ವೈದಿಕ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಮಗಳೂ, ಬಾವಿ ತೊಡಿಸುವುದೇ ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ತಕರ್ಮಗಳೂ, ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳೂ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವಿಧಿಯೇನು ? || ೨೧ || ವ್ರತಯ ಕಾಲದ ವ್ರತಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿದ್ದ ಜೀವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ? ಪಾಪಾಂಡದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ? ಅತ್ಯಂತ ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನು ? ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವನು ? || ೨೨ || ಭಗವಂತನಾದರೋ ಪರಮ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಮಾಯೆಯೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಾಕ್ಷಿಯಂತೆ ಉದಾಸೀನ ಹೇಗಾಗುತ್ತಾನೆ ? || ೨೩ || ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹಾಮುನಿಗಳೇ ! ಶರಣಾಗತನಾಗಿರುವ ನಾನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು. ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರಿ. || ೨೪ || ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾವಾದರೋ ಸ್ವಯಂಭುವಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಂತೆ ಪರಮಪ್ರಮಾಣರಾಗಿರುವಿರಿ. ಇತರರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಬಂದಂತೆ

ಆತ್ಮ ಪ್ರಮಾಣಂ ಹಿ ಭವಾನ್ವಯೋಚ್ಚೈ ಯಥಾತ್ಮತತ್ವ ಭೂಃ |
ಪರೇ ಚೇಹಾನುತಿಷ್ಠಂತಿ ಪೂರ್ವೇಣಾಂ ಪೂರ್ವಾಚೈಃ ಕೃತಮ್

|| ೨೫ ||

ನ ಮೇಽಸವಃ ಪರಾಯಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನನತನಾದಮೀ |
ಪಿಬತೋಽಮೃತಪೀಯೂಷಮನ್ಯತ್ ಕುಪಿತಾದ್ವಿಜಾತ್

|| ೨೬ ||

ಸೂತ ಉವಾಚ

ಸ ಉಪಾಮಂತ್ರಿತೋ ರಾಜ್ಞಾ ಕಥಾಯಾಮಿತಿ ಸತ್ತತೇಃ |
ಬ್ರಹ್ಮರಾತೋ ಭೃಶಂ ಪ್ರೀತೋ ವಿಷ್ಣುರಾತೇನ ಸಂಸದಿ

|| ೨೭ ||

ಪ್ರಾಹ ಭಾಗವತಂ ನಾಮ ಪುರಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಮಿತ್ಕಮ್ |
ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಭಗವತ್ಪೂಕ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪ ಉಪಾಗತೇ

|| ೨೮ ||

ಯದ್ವತ್ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಪಭಃ ಪಾಂಡೂನಾಮನುಪೃಚ್ಛತಿ |
ಅನುಪೂರ್ವೇಣ ತತ್ಸರ್ವಮಾಖ್ಯಾತುಮುಪಚಕ್ರಮೇ

|| ೨೯ ||

ಅಸುಷ್ಣಾನ ಮೂಡುವರು | ೨೫ || ಪರಮ ಪೂಜ್ಯರೇ! ನನ್ನ ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸದಿರಿ. ಕುದ್ರಣಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಉಪವೃತ್ತಿ ಇನ್ನಪ್ಪಾಣಗಳು ಕೋಗಲಾರವು ಎಂದರೆ ನಾನು ತಮ್ಮ ಮುಖಾರವಿಂದದಿಂದ ಸೊಸುಕ್ಕಿರುವ ಭಗವಂತನ ಅಮೃತಮಯ ರೀಲಾಕಠಗಳನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆ || ೨೬ ||

ಸೂತಪುರಾಣಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಶೌನಸಾದಿ ಮುಖಿಗಳೇ! ವಿಷ್ಣುರಾತ ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಸೂತ-ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ರೀಲಾಕಠೆಯನ್ನು ಕೇಳಲು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮರಾತ ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು || ೨೭ || ಅವರು ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮರಾತದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಭಗವಂತನೇ ಬ್ರಹ್ಮವೇವನಿಗೆ ಕರುಣಿಸಿದ್ದ ವೇದತುಲ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರು || ೨೮ ||

ಪಾಂಡವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಪರೀಕ್ಷಿತನು ಯಾವ-ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದನೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಶುಕ ಮುನಿಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸತೊಡಗಿದರು || ೨೯ ||

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು || ೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ
ಪ್ರಶ್ನ ವಿಧಿನಾರ್ಮಾಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೪ ||

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಭಗವದ್ಭಾವವನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದುದು,
ಅವರಿಗೆ ಭಗವಂತನಿಂದ ಚತುಃಶ್ಲೋಕೀ ಭಾಗವತದ ಉಪದೇಶ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಆತ್ಮಮಾಯಾಮೃತೇ ರಾಜನ್ ಪರಸ್ಥಾನುಭವಾತ್ಮನಃ |
ನ ಫುಟೇತಾರ್ಥಸಂಬಂಧಃ ಸ್ವಪ್ನದ್ರಪ್ತುರಿವಾಂಘಸಾ

|| ೧ ||

ಒಹುರೂಪ ಇವಾಭಾತಿ ಮಾಯಯಾ ಒಹುರೂಪಯಾ |
ರಮಮಾಗೋ ಗುಣೇಷ್ಟಾ ಮಮಾಹಮಿತಿ ಮನ್ಯತೇ

|| ೨ ||

ಯರ್ಹಿ ವಾವ ಮಹಿಮ್ನಿ ಸ್ವೇ ಪರಸ್ಮಿನ್ಕಾಲಮಾಯಯೋಃ |
ರಮೇತ ಗತಮೋಹಸ್ತಕ್ತ್ವಿದಾಶ್ವೇ ತದೋಭಯಮ್

|| ೩ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ರಾಜೇಂದ್ರ! ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡುವವನಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹಾತಿತನಾಗಿ ಅನುಭವಸ್ವರೂಪವಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ದೃಶ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಯೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ || ೧ || ಮಾಯೆಯು ಒಹುರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು. ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳಿಲ್ಲವನಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಮಾಯಾ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ರಮಿಸತೊಡಗಿದಾಗ 'ಇದು ನಾನು, ಇದು ನನ್ನದು' ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯತೊಡಗುತ್ತಾನೆ || ೨ || ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜೀವಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ನಿರ್ಗುಣ-ನಿರಾಕಾರವಾಗಿದೆ. (ಸ್ಥಿತ ಮನೆಯು ಪೂರ್ಣ ಶುಭ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ವಸ್ತುವಿನ ಬಣ್ಣ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವನು ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ

ಅಹತ್ಯವಿಶುದ್ಧಾರ್ಥಂ ಯದಾಹ ಭಗವಾನ್ಯತಮ್ |
ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ದರ್ಶಯನ್ ರೂಪಮವ್ಯಲೀಕವ್ರತಾದೃತಃ || ೪ ||

ಪ ಆದಿದೇವೋ ಜಗತಾಂ ಪರೋ ಗುರುಃ
ಸ್ಥಿತ್ಯಮಾಸ್ತಾಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಯ್ಯುಕ್ತಃ |
ತಾಂ ಸಾಧ್ಯಗಚ್ಛದ್ವತುತ್ರಸಮೃತಾಂ
ಪ್ರಪಂಚನಿರ್ಮಾಣವಿಧಿಯಯಾ ಭವೇತ್ || ೫ ||

ಪ ಚಿಂತಯನ್ ದ್ವಕ್ವರಮೇಕದಾಂಭ-
ಸ್ಯುಪಾಶ್ವಕೋದ್ವಿಗ್ಗದಿತಂ ವಚೋ ವಿಭುಃ |
ಶ್ಲೋಕಂ ಯತ್ ಪೋಷಣಮೇಕವಿಂಶಂ
ನಿಷ್ಕಿಂಚನಾನಾಂ ಸೃಪ ಯದ್ವನಂ ವಿಮುಃ || ೬ ||

ಋಷಯಃ ತದ್ವದ್ವಕ್ವಯಾ ದಿತೋ
ವಿಲೋಕ್ಯ ತತ್ರಾಸ್ಯದಪಶ್ಯಮಾನಃ |
ಶ್ಲಿಷ್ಯಮಾಸ್ತಾಯ ವಿಮೃತ್ಯ ತದ್ವಿತಂ
ತಪಸ್ಕುಪಾದಿಶ್ಯ ಇವಾದರ್ಥೇ ಮನಃ || ೭ ||

ದಿವ್ಯಂ ಸಹಸ್ರಾಬ್ದಮಮೋಘದರ್ಶನೋ
ಜತಾನಿಲಾತ್ಮಾ ವಿಜಿತೋಭಯೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಆಕೃಷ್ಣತ ಸ್ಥಾವಿಲಲೋಕತಾಪನಂ
ತಪಸ್ತಪೀಯಾಂತ್ರಪತಾಂ ಸಮಾಹಿತಃ || ೮ ||

ತಸ್ಯ ಸ್ವರೋಕಂ ಭಗವಾನ್ ಸಭಾಜಿತಃ
ಸಂದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಪರಂ ನ ಯತ್ಪರಮ್ |
ವೈಪೇತಸಂಕ್ಷೇಪವಿಮೋಹಸಾಧ್ವಯಂ
ಸ್ವದೃಷ್ಟವದ್ವಿವಿಙ್ವದೈರಭಿಪುತ್ರಮ್ || ೯ ||

ಸಿತನಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಮೇಲೆ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಮಾಯೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದಿಲ್ಲ) ಮೋಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉದಾಸೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲೇ ರಮಮಾಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೩ || ಆಹತ್ಯದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿಷ್ಕಪಟವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಭಗವಂತನು ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ದರ್ಶನಮಾಡಿಸಿ ಆಹತ್ಯದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪರಮ ಸತ್ಯವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದನು. ಅಯ್ಯಾ! ಅದನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. || ೪ ||

ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ಪರಮಗುರುಗಳಾದ ಆದಿದೇವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಾನ್ಯವಾದ ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಲೀ, ವಿಧಾನವಾಗಲೀ ಅವರಿಗೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. || ೫ || ಪರೀಕ್ಷಿಸೇ! ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಳಯಕುಂದುದಿಂದ ಎರಡು ಆಕ್ಷರಗಳು ಎರಡು ಬಾರಿ ಕೇಳಿ ಬಂತು. ಅದು ವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹದಿನಾರನೆಯ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ವರ್ಣಗಳ ಸೇರುವಿಕೆಯಿಂದಾದ 'ತಪ' ಎಂಬುದು. ಈ ತಪಸ್ಸೇ ಹ್ಯಾಗೆ ಭಗವಂತನು ಮಹಾಶೈವ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೬ || ಆ ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇದನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು? ಎಂದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದನು. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಬ್ರೂಣ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಮಲಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು - 'ಹೇಗೂ ನನಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ನೇರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಹಿತವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದರು. || ೭ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಎಲ್ಲ ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಜ್ಞಾನವು ಅಮೋಘವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಆಗ ಒಂದು ಸಾವಿರ ದಿವ್ಯವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು - ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅದ್ಭುತವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. || ೮ ||

ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಇಲ್ಲದಿರುವ ತನ್ನ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಲೋಕವನ್ನು ತೋರಿದನು. ಆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಕ್ಷೇಶ ಮೋಹ ಭಯ ಇವುಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂದರ್ಶನದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ಬಾರಿ ದೊರೆತರೂ ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ವರೇ-ಪರೇ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. || ೯ || ಅಲ್ಲಿ ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣ ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರವಾದ ಸ್ವರ್ಗರೂಪವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಯೆಯು ಹೊಯ್ಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಮಾಯೆಯು

ಪ್ರವರ್ತತೇ ಯತ್ರ ರಜಸ್ಸಮಸ್ತಯೋಃ
 ಸತ್ತ್ವಂ ಚ ಮಿತ್ರಂ ನ ಚ ಕಾಲವಿಕ್ರಮಃ |
 ನ ಯತ್ರ ಮಾಯಾ ಕಿಮುಕ್ತಾಪರೇ ಹರೇ-
 ರನುವ್ರತಾ ಯತ್ರ ಸುರಾಸುರಾರ್ಚಿತಾಃ || ೧೦ ||

ಶ್ಯಾಮಾವದಾತಾಃ ಶತಪತ್ರಲೋಚನಾಃ
 ಪಿಶಂಗವಸ್ತ್ರಾಃ ಸುರುಚಃ ಸುಪೇಶಸಃ |
 ಸರ್ವೇ ಚತುರ್ಭಾಹವ ಉನ್ಮುಷ್ಣಾಃ-
 ಪ್ರವೇಕನಿಷ್ಕಾಭರಣಾಃ ಸುವರ್ಚಸಃ |
 ಪ್ರವಾಲವೈದೂರ್ಯದ್ಯುಕಾಲಮರ್ಚಸಃ
 ಪರಿಸ್ಮೃತಾಂಕುಲಮೌಲಿಮಾಲಿನಃ || ೧೧ ||

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುಭಿರ್ಯುಃ ಪರಿತೋ ವಿರಾಜತೇ
 ಲಸದ್ವಿಮಾಸಾವಲಿಭಿರ್ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ |
 ವಿದ್ಯೋತಮಾಸ ಪ್ರಮದೋತ್ತಮಾದ್ಯುಭಿಃ
 ಸವಿದ್ಯುದಭ್ರಾವಲಿಭಿರ್ಯುಥಾ ನಭಃ || ೧೨ ||

ಶ್ರೀಯತ್ರ ರೂಪಿಣ್ಯರುಗಾಯಪಾದಯೋಃ
 ಕರೋತಿ ಮಾನಂ ಬಹುಧಾ ವಿಭೂತಿಭಿಃ |
 ಪ್ರೇಮಿಂ ಶ್ರಿತಾ ಯಾ ಕುರುಮಾಕುರಾಸುಗೈ-
 ರ್ವಿಗೀಯಮಾನಾ ಪ್ರಿಯಕರ್ಮ ಗಾಯತೀ || ೧೩ ||

ದದರ್ಶ ತತ್ರಾಖಿಲಸಾತ್ವತಾಂ ಪತಿಂ
 ಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಂ ಯಜ್ಞಪತಿಂ ಜಗತ್ಪತಿಮ್ |
 ಸುನಂದನಂದಪ್ರಬಲಾರ್ಹಣಾದಿಭಿಃ
 ಸ್ವಪಾರ್ಷದಮುಖೈಃ ಪರಿಸೇವಿತಂ ವಿಭುಮ್ || ೧೪ ||

ಭೃತ್ಪ್ರಸಾದಾಭಿಮುಖಂ ದೃಗಾಸವಂ
 ಪ್ರಸನ್ನತಾಸಾರುಣಲೋಚನಾನನಮ್ |
 ಕಿರೀಟಿನಂ ಕುಂಡಲಿನಂ ಚತುರ್ಭುಜಂ
 ಪೀತಾಂಬರಂ ವಕ್ಷಸಿ ಲಕ್ಷಿತಂ ಶ್ರಿಯಾ || ೧೫ ||

ಸಂತಾನಗಳು ಹೇಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಯಾವು? ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ದೈತ್ಯರಿಂದಲೂ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಭಗವಂತನ ಪಾರ್ಶ್ವದರು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ || ೧೦ || ಅವರ ಶರೀರಗಳು ಉಜ್ವಲವಾದ ಕಾಂತಿ ಮಂಡೊಡಗೂಡಿ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣದಿಂದಲೂ, ಕಮಲದಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಪೀತಾಂಬರದಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅವರ ಒಂದೊಂದು ಅಂಗದಿಂದಲೂ ಸೌಂದರ್ಯ ಮೃತ್ವು ಹೊರಡುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ಕೋಮಲ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚತುರ್ಭುಜಗಳಿವೆ. ಅವರು ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿದ್ದು ರತ್ನಾಟಕವಾದ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹವಳ, ವೈಡೂರ್ಯಮಣಿ ಮತ್ತು ಕಮಲದ ಉಜ್ವಲವಾದ ತಂತುವಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಘಳ-ಘಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಗಳೂ, ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಿರುಕವ್ವೂ, ಕಂಠದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಮಾಲೆಗಳೂ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ || ೧೧ || ಮಿಂಚಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಆಕಾಶ ವಾತಮಃ ಆ ಬೋಕವು ಕಮನೀಯ ಕಾಮಿನಿಯರ ಕಾಂತಿ ಮುಂದೆ ಕೂಡಿದ ಮಹಾತ್ಮರ ದಿವ್ಯ ತೇಜೋಮಯ ವಿಮಾನ್ಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿದೆ || ೧೨ || ಆ ಪ್ರೇಮಕರೋಕದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ರೂಪ-ಲಾವಣ್ಯ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ತನ್ನ ಒಗೆ-ಒಗೆಯ ವಿಭೂತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತನ ಪೀತರೂಪಮುಲಗಳನ್ನು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರ ದಿಂದ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಾಳೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಉಯ್ಯಾ ರಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮನಾದ ಭಗವಂತನ ರೀಲೆ ಗಳನ್ನು ಗಾಯನ ಮಾಡತೊಡಗುವಳು. ಆಗ ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯ-ಸುವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಉನ್ಮುಷ್ಣರಾದ ಭಕ್ತರೂಪಿಗಳಾದ ದುಂಬಿಗಳು ತಾಳೂ ಶೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡತೊಡಗುತ್ತವೆ || ೧೩ ||

ಆ ದಿವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಭಕ್ತರ ಸಂರಕ್ಷಕನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪತಿಯೂ, ಯಜ್ಞಪತಿ ಮೂ, ವಿಶ್ವಪತಿಯೂ ಆದ ಭಗವಂತನು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಒಹ್ಹದೇವರು ನೋಡಿದರು. ನಂದ, ಸುನಂದ, ಪ್ರಬಲ, ಅರ್ಹಣ ಮುಂತಾದ ಪಾರ್ಶ್ವದ ಮುಖ್ಯರು ಆ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು || ೧೪ || ಮಹಾಪ್ರಭುವಿನ ಮುಖ ಕಮಲವು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹತೋರುವ ಮಧುರವಾದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ಯಿಂದ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಕೆಂಪು ಚಗ್ಗಾದ ಕಾಂತಿ, ಕಡುಮೋಹಕವಾದ, ಮಧುರವಾದ ಕಡೆಗಣ್ಣು ಮೋಟ - ಇವು ಕೊಡಲೇ ಪ್ರೇಮೀ ಭಕ್ತರಿಗೆ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತವೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರೀಟವೂ, ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಗಳೂ, ಮೈಮೇಲೆ ಪೀತಾಂಬರವೂ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವರ್ಣರೇವೆಯಂತೆ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಂದವಾದ ನಾಲ್ಕು ಭುಜಗಳಿವೆ || ೧೫ || ಪ್ರಭುವು ಅಮೂಲ್ಯವೂ, ಸರ್ವೋ

ಅಧ್ಯಹರ್ಣೀಯಾಸನಮಾಸ್ಥಿತಂ ಪರಂ
ವೃತಂ ಚತುಷೋದಶಪಂಚ ಶಕ್ತಭಃ |
ಯುಕ್ತಂ ಭಗ್ನಃ ಸ್ವರೀತದ್ವ ಚಾಧ್ಯವೈಃ
ಸ್ವ ವಿವ ಧಾಮನ್ ರಮಮೂಣಮೀಶ್ವರಮ್ || ೧೬ ||

ತದ್ವರ್ತನಾಹ್ಲಾದಪರಿಪುತಾಂತರೋ
ಹೃಷ್ಯತನುಃ ಶ್ರೇಮಫರಾಪ್ರರೋಚನಃ |
ನನಾಮ ಪಾದಂಬುಜಮಶ್ಯ ವಿಶ್ವಗ್ಂ
ಯತ್ ಪಾರಮಹಂಸೇನ ಪಥಾಧಿಗಮ್ಯತೇ || ೧೭ ||

ತಂ ಪ್ರೀಯಮಾಣಂ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಂ ತದಾ
ಪ್ರಜಾವಿಸರ್ಗೇ ನಿಜಶಾಸನಾರ್ಹಣಮ್ |
ಬಭಾಷ ಈಷತ್ ಸ್ಥಿತಕೋಚಜಾ ಗಿರಾ
ಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರೀತಮನಾಃ ಕರೇ ಸ್ಪೃಶನ್ || ೧೮ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ತ್ವಯಾಹಂ ತೋಷಿತಃ ಸಮ್ಯಗ್ವೇದಗರ್ಭ ಸ್ವಕೃತ್ಯಾ |
ಚರಂ ಭೃತೇನ ತಪಾ ದುಸ್ತೋಷ ಕೂಟಯೋಗಿನಾಮ್ || ೧೯ ||

ವರಂ ವರಯ ಭದ್ರಂ ತೇ ವರೇಶಂ ಮಾಭಿವಾಂಛಿತಮ್ |
ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಿಶ್ರಾಮಃ ಪುಯೋ ಮದ್ವರ್ತನಾವಧಿಃ || ೨೦ ||

ದುನೀಷಿತಾನುಭಾವೋಽಯಂ ಮಮ ಲೋಕಾವಲೋಕನಮ್ |
ಯದುಪಪ್ರುತ್ಯ ರಹಸಿ ಚಕರ್ಥ ಪರಮಂ ತಪಃ || ೨೧ ||

ಪ್ರತ್ಯಾದಿಪ್ಪಂ ಮಯಾ ತತ್ರ ತ್ವಯಿ ಕರ್ಮವಿಮೋಹಿತೇ |
ತಪೋ ಮೇ ಹೃದಯಂ ಸಾಕ್ಷಾದಾತ್ಮಾಹಂ ತುಷೋಽನು || ೨೨ ||

ಸೃಜಾಮಿ ತಪಸ್ಯೇದಂ ಗ್ರಹಾಮಿ ತಪಾ ಪುನಃ |
ಬಿಭ್ರಮಿ ತಪಾ ವಿಶ್ವಂ ವೀರ್ಯಂ ಮೇ ದುಶ್ಚರಂ ತಪಃ || ೨೩ ||

ತಮವು ಆದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಕೃತಿ, ಮಹತ್ವತ್ವ, ಅಹಂಕಾರ, ಮನಸ್ಸು ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪಂಚ ತನ್ಮಾತ್ರೆಗಳು, ಪಂಚಭೂತಗಳು - ಹೀಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಶಕ್ತಿಗಳು ಮೂರ್ತೀಭವಿ ಆತನ ವಾಲ್ಮುಕಿ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿವೆ. ಸಮಗ್ರವಾದ ಎಶ್ವರ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಕೀರ್ತಿ, ಶ್ರೀ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯ ಎಂಬ ನಿತ್ಯವಿಧವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವುದ ರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವು ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ಆ ಪ್ರಭುವು ಸದಾಕಾಲ ತನ್ನ ಆನಂದಮಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಾನೆ || ೧೬ || ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ದೊಡ್ಡನೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಹೃದಯವು ಉಕ್ಕೇರುವ ಆನಂದ ದಿಂದ ತುಂಬಹೋಯಿತು. ದೇಹವು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗಿ, ಕಣ್ಣು ಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದಾಶ್ರುಗಳು ಜಿಮ್ಮಿಬಂದವು. ಪರಮಹಂಸರಿಗೆ ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುವ ಭಗವಂತನ ಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. || ೧೭ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಆ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನು ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲು ತನ್ನ ಶಾಸನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಪ್ರೀತಿತುಂಬಿದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ನೇವರಿಸುತ್ತಾ ಮೃದುವಾದ ಮಂದಹಾಸ ದಿಂದ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಹೀಗಂದನು - || ೧೮ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ನುಡಿದನು - ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ನಿನ್ನ ಹೃದಯ ದಲ್ಲಾದರೋ ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳ ಜ್ಞಾನವು ತುಂಬಿದೆ. ನೀನು ಸೃಷ್ಟಿರಚನೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಚರಕಾಲ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿರುವೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಮಲವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯೋಗ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವರು ಎಂದಿಗೂ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನ ಗೊಳಿಸಲಾರರು. || ೧೯ || ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿಕೋ. ಬೇಡಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನನಗಿದೆ. ನನ್ನ ದರ್ಶನವಾಗುವವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತಪಸ್ಸೇ ಮುಂತಾದ ಸಾಧನೆಗಳ ಪರಿಶ್ರಮವಿರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ದರ್ಶನವಾದಾಗ ಆದೇ ಪರಿಶ್ರಮಗಳ ಫಲವೆಂದು ತಿಳಿ. ಬಳಿಕ ಯಾವುದೇ ಪರಿಶ್ರಮಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಜೀವರ ಸಮಸ್ತ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಸಾಧನೆಗಳ ವಿಶ್ರಾಮ-ಪರ್ಯವಾಹನ ನನ್ನ ದರ್ಶನದಲ್ಲೇ ಇದೆ. || ೨೦ || ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯೇ ನನ್ನ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಇಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಲೋಕದ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. || ೨೧ || ಆಗ ನೀನು ಸೃಷ್ಟಿರಚನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಕರವ್ವ ಮೂಢ ನಾಗಿದ್ದೆ ಇದರಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ ನಾನೇ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಪಾಪರಹಿತನೇ! ತಪಸ್ಸು ನನ್ನ ಹೃದಯವಾಗಿದೆ. ನಾನೇ ತಪಸ್ಸಿನ ಆತ್ಮಾ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೨೨ || ನಾನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತೇನೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಇದನ್ನು ಧರಿಸಿ-

ಪ್ರಹೇಮಾಚ

ಭಗವನ್ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮಧ್ಯಕ್ಷೋಽವ್ಯತೋ ಗುಹಾಮ್ |
ವೇದ ಹೃಪ್ರತಿದುದ್ದೇನ ಪ್ರಜ್ಞಾನೇನ ಚೀರ್ಷಿತಮ್ || ೨೪ ||

ತಥಾಪಿ ನಾಥಮಾನಸ್ಯ ನಾಥ ನಾಥಯ ನಾಥಿತಮ್ |
ಪರಾಮೇ ಯಥಾ ರೂಪೇ ಚಾನೀಯಾಂ ತೇ ಹೃದೋಪಿಣಃ || ೨೫ ||

ಯಥಾಽಽತ್ಯ ಮಾಯಾಯೋಗೇನ ನಾನಾಶಕ್ತೃಪೃಂಹಿತಮ್ |
ವಿಲುಂಪನ್ ವಿಸೃಜನ್ ಗೃಹ್ಣನ್ ಬಿಭ್ರದಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ || ೨೬ ||

ಶ್ರೇಷ್ಠಮೋಘಸಂಕಲ್ಪ ಊರ್ಣನಾಭಿಯೃಘೋರ್ಣುಕಃ |
ತಥಾ ತದ್ವಿಷಯಾಂ ಧೇಹಿ ಮನೀಷಾಂ ಮಯಿ ಮಾಧವ || ೨೭ ||

ಭಗವಚ್ಚಿತ್ತಮಹಂ ಕರವಾಣಿ ಹೃತಂದ್ರಿತಃ |
ನೇಪಮಾನಃ ಪ್ರಜಾಪ್ತಾಂ ಬಧ್ನೇಯಂ ಯದನುಗ್ರಹಾತ್ || ೨೮ ||

ಯಾವತ್ಸಖಾ ಸುಖೀರಿವೇಶ ತೇ ಕೃತಃ
ಪ್ರಜಾವಿಷಗೇ ವಿಭಜಾಮಿ ಭೋ ಜನಮ್ |
ಅವಿಕ್ಲವಸ್ತೇ ಪರಿಕರ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತೋ
ಮಾ ಮೇ ಸಮುನ್ನದೃ ಮದೋಽವಮಾನಿನಃ || ೨೯ ||

ಪ್ರಭಗವಾನುವಾಚ

ಜ್ಞಾನಂ ಪರಮಗುಹ್ಯಂ ಮೇ ಯದ್ವಿಜ್ಞಾನಪರಮಸ್ಥಿತಮ್ |
ಸರಹಸ್ಯಂ ತದಂಗಂ ಚ ಗೃಹಾಣ ಗದಿತಂ ಮಯಾ || ೩೦ ||

ಯಾವಾನಹಂ ಯಥಾಭಾಷೋ ಯದ್ವ್ಯಾಪುರ್ಣಕರ್ಮಣಿ |
ತಥೈವ ತತ್ತ್ವವಿಜ್ಞಾನಮಪ್ತು ತೇ ಮದನುಗ್ರಹಾತ್ || ೩೧ ||

ಪಾಶೇನುಕ್ತೇನ ಮತ್ತ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ತಪಸ್ಸು-ಇವೆಂದು ವಾದಿಸಲಶಕ್ತವಾದ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. || ೨೩ ||

ಬ್ರಹ್ಮವೇದವು ಹೇಳಿದವು - ಭಗವಂತನೇ ! ನೀನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕಿರೂಪದಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವೆ ನಾನು ವಿನು ಮಾತಲು ಒಂದುಸುತ್ತಿರುವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದೇ ಇದ್ದೀಯೆ || ೨೪ || ಮಹಾಪಭೂ ! ರೂಪರಹಿತವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಪರರೂಪ ಮತ್ತು ಅಪರರೂಪ (ಸಗುಣ-ವಿಗುಣ) ಗಳೆರಡನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೨೫ || ನೀನು ಮಾಯೆಗೆ ಸ್ಥಾಮಿಯಾಗಿರುವೆ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನು, ಜೇಡರ ಹುಳವು ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಒಲೆಯನ್ನು ಹಣೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಟಿ ವಾಡುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ಅದನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾನಾಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನಾಡಿಕೊಂಡು ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವೆ, ಇದನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವೆ ? ಎಂಬ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನನಗೆ ವಯಲಾರಿಸು || ೨೬-೨೭ || ನಾನು ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲನೆಮಾಡುವಂತೆಯೂ, ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಕರ್ತೃತ್ವವ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಒಂದಿತ್ತನಾಗದಂತೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆಮಾಡು || ೨೮ || ಪಭೋ ! ನೀನು ಪರಮಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಮಿತ್ರನಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆ, ಅದರಿಂದ ನಾನು ಈ ಸೃಷ್ಟಿರಚನೆಯೆಂಬ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚುಕೆಯಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದ ಗುಣ-ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ವಿಭಾಜಿಸುವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನ್ನ ವಿಸ್ತೃತಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದಂತೆ ಆನುಗ್ರಹಿಸು. || ೨೯ ||

ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು - ವಿರಂಚಯೇ ! ನನ್ನ ಪರಮ ಗೋಪನೀಯ, ವಿಜ್ಞಾನಸೂತ್ರ ಜ್ಞಾನದ ಕುರಿತು ನಿನಗೆ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಅದರ ರಹಸ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂಗಗಳ ಸಹಿತ ವರ್ಣಿಸುವೆನು, ಸುವರ್ಣಾನುವಾಗಿ ಕೇಳು || ೩೦ || ನನ್ನ ವಿಸ್ತಾರವೆಷ್ಟು ? ನನ್ನ ಅಕ್ಷಣವೇನು ? ನನಗೆ ಯಾವ-ಯಾವ ರೂಪಗಳೂ, ಗುಣಗಳೂ, ಕರ್ಮಗಳೂ ಇವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲದರ ತಾತ್ವಿಕ ವಾದ ಜ್ಞಾನವು ನಿನಗೆ ಇನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಉಂಟಾಗಲಿ || ೩೧ ||

ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲು ಕೇವಲ ನಾನೇ ಇದ್ದೆ ನಾನಲ್ಲದೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಲಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಲಿ ಎರಡರ ಕಾರಣವಾದ ಅಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಉಂಟಾದ ಮೇಲೆ ವಿನೆಲ್ಲ ಈ ದೃಶ್ಯ ವರ್ಗವಿದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. 'ಸತ್' (ಆಕ್ಷರ) 'ಅಸತ್' (ಕ್ಷರ) ಅದರಿಂದ ಆಚೆ (ಪುರುಷೋತ್ತಮ) ಇರುವುದೆಲ್ಲವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ, ಇವೆಲ್ಲದರ ನಾರವಾದ ಬಳಕೆಯೂ ಉಳಿಯುವುದೆಲ್ಲವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೨ || ಪರಮಾತ್ಮನ

ಅಹಮೇವಾಸಮೇವಾಗ್ರೇ ನಾನ್ಯದ್ ಯತ್ಸದಸತ್ತರಮ್ |
ಪಶ್ಯಾದ್ಧಹಂ ಯದೇತಚ್ಚ ಯೋಽವಶಿಷ್ಟೇತ ಸೋಽಸ್ತು ತಮ್ || ೩.೨ ||

ಯತೇಽರ್ಥಂ ಯತ್ಪ್ರತೀಯೇತ ನ ಪ್ರತೀಯೇತ ಚಾತ್ಮನಿ |
ತದ್ವಿದ್ಯಾಭಾಷಣೋ ಮಾಯಾಂ ಯಥಾಭಾಷೋ ಯಥಾ ತಮಃ || ೩.೩ ||

ಯಥಾ ಮಹಾಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಭೂತೇಷೂಚ್ಛಾಂತೀಷ್ಠುಃ |
ಪ್ರವಿಷ್ಟಾನ್ಯಪ್ರವಿಷ್ಟಾನಿ ತಥಾ ತೇಷು ನ ತೇಷ್ವಹಮ್ || ೩.೪ ||

ವಿತಾವದೇವ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ತುಂ ತತ್ತಜಿಜ್ಞಾಸುಸಾಽಽತ್ಮನಃ |
ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಭ್ಯಾಂ ಯತ್ ಸ್ಯಾತ್ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವದಾ || ೩.೫ ||

ಏತನ್ಮತಂ ಸಮಾತಿಷ್ಟ ಪರಮೇಣ ಸಮಾಧಿನಾ |
ಭವಾನ್ಯಲ್ಪವಿಕಲ್ಪೇಷು ನ ವಿಮುಹ್ಯತಿ ಕರ್ಮಿಚಿತ್ || ೩.೬ ||

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಉವಾಚ

ಸಂಪ್ರದಿಶ್ಯೈವಮಜನೋ ಜನಾನಾಂ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಮ್ |
ಪಶ್ಯತಸ್ತಸ್ಯ ತದ್ರೂಪಮಾತ್ಮನೋ ನೈರುಣದ್ವಯಃ || ೩.೭ ||

ಅಂತರ್ಹಿತೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾಯ ಪರಯೇ ವಿಹಿತಾಂಜಲಿಃ |
ಸರ್ವಭೂತಮಯೋ ವಿಶ್ವ ಸುಖೇದಂ ಸ ಪೂರ್ವಮತ್ || ೩.೮ ||

ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಧರ್ಮಪತಿರೇಕದಾ ನಿಯಮಾನ್ ಯಮಾನ್ |
ಭದ್ರಂ ಪ್ರಜಾನಾಮನ್ವಿಚ್ಛನ್ನಾತಿಷ್ಠತ್ವಾ ರ್ಥಕಾಮ್ಯಯಾ || ೩.೯ ||

ಸತ್ತಯಲ್ಲದೆ ಕಂಡುಬರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಮಾಯೆಯ ಆಟವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಶ್ವತ್ಥದ ದರ್ಶನವಾದಾಗೆ ಮಾಯೆಯು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಮಾಯೆಯಾದರೋ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಕೇಂದ್ರ, ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಗಳೆಂಬ ಎರಡೂ ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. ತಮ ಅರ್ಥಾರ್ಥ ರಾಹುಗ್ರಹದ ಗಣನೆ ನವಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಅದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ವಿಶ್ವವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇದೇ ವಸ್ತು ಮಾಯೆ ಎಂದು ತಿಳಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ವದ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಿದ್ಯೆಯ ಮೂಲಕ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಕು. || ೩.೩ || ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿ-ದೊಡ್ಡ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ (ಆಕಾಶಾದಿ) ಪಂಚಭೂತಗಳು ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿವೆ ಮತ್ತು ಸೇರಿಕೊಂಡೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ) ನಾನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸೇರಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. || ೩.೪ || ಪರಮಾತ್ಮನ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ವಿಧಿರೂಪದಿಂದ - ಅರ್ಥಾರ್ಥ 'ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೀಗಿದ್ದಾನೆ, ಹಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಈ ಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೂ ನಿಷೇಧ ರೂಪದಿಂದ ಅರ್ಥಾರ್ಥ 'ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೀಗೂ ಇಲ್ಲ, ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲ' ಈ ಭಾವದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ ಇಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. || ೩.೫ || ಬ್ರಹ್ಮನೇ! ನೀನು ಆವಿಚಲ ಸಮಾಧಿಯ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಿಷ್ಣುವಿನಿರು. ಇದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಕಲ್ಪ-ಕಲ್ಯಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೀನು ಎಂದೂ ಮೋಹಿತನಾಗಲಾರೆ (ಅದರಿಂದ ಸಾಧಕನು ಸುಕ್ಷಮಾನಂದ ಘನ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಂದ ಬೇರೆಯಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನು ಶೋಕ, ಮೋಹ ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮ ಶಾಂತಿಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. || ೩.೬ ||

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಜನ್ಮಹಿತಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಜನರಲ್ಲಿ, ಉತ್ತಮಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಅವರು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನಹೊಂದಿದನು. || ೩.೭ || ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂದಯೇ ಅವ್ಯಕ್ತನಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಆತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಪುನಃ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದರು. || ೩.೮ || ಒಮ್ಮೆ ಧರ್ಮಪತಿಗಳಾದ ಆ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವು ಉಂಟಾಗಲೆಂಬ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯಮ-ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. || ೩.೯ || ಆಗಲೇ ಅವರ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ಮಾಯಾಪತಿ

ತಂ ನಾರದಃ ಪ್ರಿಯತಮೋ ರಿಕ್ತಾದಾಸಾಮನುವ್ರತಃ |
ಕುಶಕ್ರವಮೋಃ ಶೀಲೇನ ಪ್ರತ್ರಯೇಣ ದಮೇನ ಚ
|| ೪೦ ||

ಮಾಯಾಂ ವಿವಿಧಿಷ್ವನ್ನೋರ್ಮಾರ್ಯೇಶ್ವ ಮಹಾಮುನಿಃ |
ಮಹಾಭಾಗವತೋ ರಾಜಸ್ವಿತರಂ ಪರ್ಯತೋಜಯತ್
|| ೪೧ ||

ತುಷ್ಠ ನಿಶಾಮ್ಯ ಪಿತರಂ ಲೋಕಾನಾಂ ಪ್ರಪಿತಾಮಹಮ್ |
ದೇವರ್ಷಿಃ ಪರಿಪ್ರಚ್ಯ ಭವಾನ್ಯನ್ಯಾನುಪೃಚ್ಛತಿ
|| ೪೨ ||

ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ಭಾಗವತಂ ಪುರಾಣಂ ದಶಲಕ್ಷಣಮ್ |
ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಭಗವತಾ ಪ್ರಾಹ ಪ್ರೀತಃ ಪುತ್ರಾಯ ಭೂತಕೃತ್
|| ೪೩ ||

ನಾರದಃ ಪ್ರಾಹ ಮುನಯೇ ಸರಸ್ವತ್ಪಾಸ್ತರ್ಜೇ ನೃಪ |
ಧ್ಯಾಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ವ್ಯಾಸಾಯಾಮಿತತೇಜಸೇ
|| ೪೪ ||

ಯದುತಾಹಂ ತ್ವಯಾ ಪೃಷ್ಠೋ ವೈರಾಜಾತ್ಪುರುಷಾದಿದಮ್ |
ಯಥಾಸೀತ್ತದುಪಾಖ್ಯಾಸ್ಯೇ ಪ್ರತ್ಯಾನ್ಯಾಂಶ್ಚ ಕೃತಃ
|| ೪೫ ||

ಭಗವಂತನ ಮಾಯೆಯ ಕೃತ್ವವನ್ನು ಆರಿಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ
ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ, ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಅವರ ಸೇವೆ ಮಾಡು
ತ್ತಿದ್ದನು. ವರಮ ಭಾಗವತೋತ್ತಮನಾದ ನಾರದ ಮಹರ್ಷಿಯು
ಹೀಗೆ ಒಹುಕಾಲ ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ
ದನು. || ೪೦-೪೧ || ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಚನೇ ! ಲೋಕಪಿತಾಮಹರಾದ
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಪ್ರಸನ್ನ ರಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾರದಮುನಿಯು
- ನೀನು ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಂತೆ, ಅದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು
ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. || ೪೨ || ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ತನಗೆ ಭಗವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣ
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ಪುರಾಣವನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರ
ನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. || ೪೩ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಅನಂತರ
ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯು - ಸರಸ್ವತಿನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪಠ
ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ವ್ಯಾಸಮುನಿ
ಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದರು. ವ್ಯಾಸಮಹಾ
ಮುನಿಗಳು ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. || ೪೪ || ನೀನು
ನನ್ನಲ್ಲಿ - ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷ ನಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕೇಳಾಯಿತು ?
ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆಯಲ್ಲ ! ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಹಾಗೂ ನೀನು ಕೇಳಿದ ಇತರ
ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಈ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾನು
ಉತ್ತರಿಸುವೆನು. || ೪೫ ||

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೯ ||

ಇತಿ ತ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ
ದ್ವಿತೀಯಸ್ಕಂಧೇ ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೯ ||

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ತ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಶ್ರೀಕುಶ ಉವಾಚ

ಅತ್ರ ಸರ್ಗೋ ವಿಸರ್ಗಶ್ಚ ಸ್ಥಾನಂ ಪೋಷಣಮೂತಯಃ |
ಮನ್ವಂತರೇಶಾನುಕಥಾ ನಿರೋಧೋ ಮುಕ್ತಿರಾತ್ರಯಃ
|| ೧ ||

ದಶಮಸ್ಥ ವಿಶುದ್ಧರ್ಥಂ ಸವಾನಾಮಿಹ ಲಕ್ಷಣಮ್ |
ವರ್ಣಯಂತಿ ಮಹಾತ್ಮನಃ ಶ್ರುತೇನಾರ್ಥೇನ ಚಾಂಬಸಾ
|| ೨ ||

ಶ್ರೀಕುಶಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಈ
ತ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಸರ್ಗ, ವಿಸರ್ಗ, ಸ್ಥಾನ, ಪೋಷಣ, ಉತಿ,
ಮನ್ವಂತರ, ಈಶಾನುಕಥಾ, ನಿರೋಧ, ಮುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಆತ್ರಯ
ಎಂಬ ಹತ್ತು ವಿಷಯಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. || ೧ || ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆ
ಯದಾದ 'ಆತ್ರಯತತ್ತ್ವ'ವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ
ಕೆಲವೆಡೆ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ, ಕೆಲವೆಡೆ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ, ಕೆಲವೆಡೆ
ಎರಡರ ಅನುಕೂಲವಾದ ಅನುಭವದಿಂದ ಮಹಾತ್ಮರು ಉಳಿದ
ಒಂಭತ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸುಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವರು. || ೨ ||
ಈಚ್ಛರನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಉಂಟಾಗಿ
ರೂಪಾಂತರವಾದಾಗ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಆಶಾದಿ ಪಂಚಭೂತ

ಭೂತಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಧಿಯಾಂ ಜನ್ಮ ಸರ್ಗ ಉದಾಹೃತಃ |
ಬ್ರಹ್ಮಕೋ ಗುಣವೈಷಮ್ಯಾದ್ವಿಸರ್ಗಃ ಪೌರುಷಃ ಸ್ಥಿತಃ
|| ೩ ||

ಸ್ಥಿತಿವೈಕುಂಠವಿಜಯಃ ಪೋಷಣಾಂ ತದನುಗ್ರಹಃ |
ಮನ್ವಂತರಾಗೆ ಸದ್ಧರ್ಮ ಊತಯಃ ಕರ್ಮವಾಸನಾಃ
|| ೪ ||

ಅವತಾರಾನುಚರಿತಂ ಹರೇಶ್ವಾಸ್ಯಾನುವರ್ತಿನಾಮ್ |
ಸತಾಮೀಶಕಥಾಃ ಪೋಕ್ತಾ ನಾನಾಶ್ಯಾನೋಪಬಂಧಿತಾಃ
|| ೫ ||

ನಿರೋಧೋಽಸ್ಯಾನುಶಯನಮಾತ್ಮನಃ ಸಹ ಶಕ್ತಿಭಿಃ |
ಮುಕ್ತಹಿತ್ವಾ ಸೃಥಾ ರೂಪಂ ಸ್ವರೂಪೇಣ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ
|| ೬ ||

ಆಭಾಸಶ್ಚ ನಿರೋಧಶ್ಚ ಯತಶ್ಚಾಧ್ಯಮೀಯತೇ |
ಸ ಆಶ್ರಯಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಶಬ್ದತೇ
|| ೭ ||

ಯೋಽಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೋಽಯಂ ಪುರುಷಃ ಸೋಽಸಾವೇವಾಧಿದೈವಿಕಃ |
ಯಸ್ತತ್ಪ್ರೋಭಯವಿಚ್ಛೇದಃ ಪುರುಷೋ ಹ್ಯಾಧಿಭೌತಿಕಃ
|| ೮ ||

ಗಳೂ, ಶಬ್ದಾದಿ ತನ್ಮಾತ್ರಗಳೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ ಇವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು 'ಸರ್ಗ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. (ಗುಣಗಳ ಸಾಮ್ಯವ್ಯಕ್ತಿ ಇರುವಂತನಕ ಏನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ) ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಉಂಟಾದಾಗಲೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಸರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ವಿಧಿನ್ ಚರಾಚರ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು 'ವಿಸರ್ಗ' ಎಂದು ಹೇಳುವರು. || ೩ || ಈ ವಿಶ್ವದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ ಇವು ಮೂರೂ ಲೀಲಾ ರೂಪವಾಗಿ ಭಗವಂತನಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ (ಸ್ಥಿತಿ) ಪಾಲಿಸುವುದು, ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರು ವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂಲಕವೇ ಇದರ ಪೋಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆ ಮತ್ತು ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ವಾಲನೆ- ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು 'ಸ್ಥಿತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಭಗವಂತ ನಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುದನ್ನು 'ಪೋಷಣೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆರೂಪವಾದ ಶುದ್ಧ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡುವ ಮನ್ವಂತರಗಳ ಅಧಿಪತಿಗಳ ಸದ್ಧರ್ಮವನ್ನು 'ಮನ್ವಂತರ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮ ಒಂಥನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಜೀವಿಗಳ ಕರ್ಮವಾಸನೆಯನ್ನು 'ಊತ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. || ೪ || ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಉಪಾ ಖ್ಯಾನಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಅವತಾರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವನ ಭಕ್ತರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು 'ಕತಾನುಕಥಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಹಾಡಿ-ಶ್ರವಣಿಸಿ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮವ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವನು. || ೫ || ಭಗವಂತನು ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರು ವಾಗ ಜೀವನು ತನ್ನ ಉಪಾಧಿಗಳೊಡನೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದು ವುದೇ 'ನಿರೋಧ'ವಾಗಿದೆ. ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಮಶ ಕರ್ತೃತ್ವ, ಭೋಕ್ತೃತ್ವ ಮುಂತಾದ ಅನಾತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ತನ್ನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ವರೂಪ ವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವುದೇ 'ಮುಕ್ತ'ಯಾಗಿದೆ. || ೬ || ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನೇ! ಈ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳು ಯಾವ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೇ 'ಆಶ್ರಯ' ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಕರೆ ಯುತ್ತವೆ. ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ ಎಲ್ಲರ ಆಶ್ರಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಆಶ್ರಯತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇತರ ಒಂಭತ್ತು ತತ್ತ್ವ ಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. || ೭ || ಯಾವ ಪುರುಷನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ (ಜೀವ)ನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೋ ಅವನೇ ಅಧಿದೈವ (ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳ ದೇವತೆಗಳು) ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆಯೇ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಅಧಿಭೌತಿಕವೂ ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಪಾಂಚ ಭೌತಿಕ ಸ್ಥೂಲದೇಹದ ಕುರಿತು ಅತ್ಯುದ್ದಿ ಉಂಟಾದ ಕಾರಣ ಜೀವನು ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ

ಏಕಮೇಕತರಾಭಾವೇ ಯದಾ ನೋಪಲಭಾಮಹೇ |
ತ್ರಿತಯಂ ತತ್ರ ಯೋ ವೇದ ಸ ಆತ್ಮಾ ಸ್ವಾತ್ಮಯಾತ್ಮಯಃ || ೯ ||

ಪುರುಷೋಽಂಕಂ ವಿನಿರ್ಭಿದ್ಯ ಯದಾಸೌ ಸ ವಿನಿರ್ಗತಃ |
ಆತ್ಮನೋಽಯನಮನ್ವಿಚ್ಛನ್ನ ಪೋಽಸ್ರಾಕ್ಷೀಚ್ಛುಚಿಃ ಶುಚಿಃ || ೧೦ ||

ತಾಸ್ವಪಾತ್ಸೀತ್ ಸ್ವಪ್ನಾಸು ಸಹಸ್ರಪರಿವತ್ಸರಾನ್ |
ತೇನ ನಾರಾಯಣೋ ನಾಮ ಯದಾಪಃ ಪುರುಷೋದ್ಭವಾಃ || ೧೧ ||

ದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಚ ಕಾಲಶ್ಚ ಸ್ವಭಾವೋ ಜೀವ ಏವ ಚ |
ಯದನುಗ್ರಹತಃ ಸಂತಿ ನ ಸಂತಿ ಯದುಪೇಕ್ಷಯಾ || ೧೨ ||

ಏಕೋ ನಾನಾತ್ವಮನ್ವಿಚ್ಛನ್ ಯೋಗತಲ್ಪಾತ್ಸಮುತ್ಥಿತಃ |
ವೀರ್ಯಂ ಹಿರಣ್ಮಯಂ ದೇವೋ ಮಾಯಯಾ ವ್ಯಸೃಜತ್ತಿದ್ರಾ || ೧೩ ||

ಅಧಿದೈವಮಥಾಧ್ಯಾತ್ಮಮಧಿಭೂತಮಿತಿ ಪ್ರಭುಃ |
ಯಥೈಕಂ ಪೌರುಷಂ ವೀರ್ಯಂ ತ್ರಿಧಾಭಿದ್ಯತ ತಚ್ಚಕ್ಷಣ || ೧೪ ||

ಅಧಿದೈವಿಕಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ (ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ - ಜೀವಾತ್ಮನೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಧಿದೈವಿಕ ಮತ್ತು ಅಧಿಭೌತಿಕ ಎರಡನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದೇವತೆಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾವು ಉಳಿದ ಎರಡನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರೆವು. ಹಾಗೆಯೇ ಶರೀರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾವು ಅವರಡನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರೆವು. ಮೂರೂ ಸೇರಿಯೇ ಒಂದು- ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ) ಈ ಮೂರನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವವನೇ ಪರಮಾತ್ಮನು. ಇವು ಮೂರೂ ಪರಮಾತ್ಮನದೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿವೆ. ಒರ್ವ ಪರ ಮಾತ್ಮನಲ್ಲದೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಅವನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. || ೯-೯ ||

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಹೊರಟಾಗ ಅವನು ತನಗೆ ನೆಲಸುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹುಡುಕತೊಡಗಿದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶುದ್ಧಸಂಕಲ್ಪನಾದ ಆ ಪುರುಷರೂಪನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ 'ಜಲ'ವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. || ೧೦ || ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷರೂಪನಾದ 'ನರ'ನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ ಜಲಕ್ಕೆ 'ನಾರ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ತಾನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಆ ನಾರವನ್ನು ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಆತನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆವಿಗೂ ಪವಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು 'ನಾರಾಯಣ' ಎನಿಸಿದನು. || ೧೧ || ಭಗವಂತನಾದ ಆ ನಾರಾಯಣನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ದ್ರವ್ಯ, ಕರ್ಮ, ಕಾಲ, ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಜೀವ ಮುಂತಾದವುಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತವೆ. ಆತನು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲ (ಮಹತ್ತಿನಿಂದ ಪೃಥಿವರಗಿನ ದ್ರವ್ಯಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕರ್ಮ, ಸ್ವಾದಿಗುಣಗಳ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕಾಲ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮಹೊಂದುವಿಕೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಸ್ವಭಾವ, ಸುವಿ-ದುಷಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಜೀವ-ಇವೆಲ್ಲದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಆ ನಾರಾಯಣನಿಂದಲೇ.) || ೧೨ || ಆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನು ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ತಾನು ಅನೇಕವಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದಾಗ, ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅವಿಲಂಬಹೃದದ ದೀಪ್ಯರೂಪ ತನ್ನ ಸುರ್ವಾಮಯ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಅಧಿದೈವ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಅಧಿಭೂತ ಎಂಬ ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದನು. (ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕು ಮುಂತಾದ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ ದೇವತೆಗಳು ಅಧಿದೈವವೆಂದೂ, ಜೀವನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮನೆಂದೂ, ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗಂಧವೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ಅಧಿಭೂತವೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವು.) ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಒಂದೇ ವೀರ್ಯವು ಹೀಗೆ ಮೂರು ವಿಭಾಗವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮುಂದೆನಾರಾಯಣನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು. || ೧೩-೧೪ ||

ಅಂತಃಶರೀರ ಆಕಾಶಾತ್ ಪುರುಷಸ್ಯ ವಿಚೇಷ್ಟತಃ |
ಓಷಃ ಸಹೋ ಬಲಂ ಜಜ್ಞೇ ತತಃ ಪ್ರಾಣೋ ಮಹಾನುಃ || ೧೫ ||

ಅನು ಪ್ರಾಣಂತಿ ಯು ಪ್ರಾಣಾಃ ಪ್ರಾಣಂತಂ ಸರ್ವಜಂತುಃ |
ಅಪಾನಂತಮಪಾನಂತಿ ನರದೇವಮಿವಾನುಗಾಃ || ೧೬ ||

ಪ್ರಾಣೇನ ಕ್ಷಿಪತಾ ಕ್ಷುತ್ಪದಂತರಾ ಜಾಯತೇ ಪ್ರಭೋಃ |
ಪಿಪಾಸತೋ ಜಕ್ಷತಶ್ಚ ಪ್ರಾಣ್ಣುಖಂ ನಿರಭಿಕ್ಷತ || ೧೭ ||

ಮುಖತಸ್ತಾಲು ನಿರ್ಭಿಕ್ಷಂ ಜಿಹ್ವಾ ತಕ್ರೋಷಜಾಯತೇ |
ತತೋ ನಾನಾರೋ ಜಜ್ಞೇ ಜಿಹ್ವಯಾ ಯೋಽಧಿಗಮ್ಯತೇ || ೧೮ ||

ವಿವಕ್ಷೋರ್ಮುಖತೋ ಭೂಮೋ
ವಹ್ನಿರ್ವಾಗ್ ವ್ಯಾಹೃತಂ ತಯೋಃ |
ಜಲೇ ವೈ ತ್ವ ಸುಚಿರಂ
ನಿರೋಧಾ ಸಮಜಾಯತ || ೧೯ ||

ಸಾಸಿಕೇ ನಿರಭಿಕ್ಷೇತಾಂ ದೋಧೂಯತಿ ನಭಸ್ಥಿ |
ತತ್ರ ವಾಯುರ್ಗಂಧ ವಹೋ ಪ್ರಾಣೋ ನಸಿ ಜಿಘ್ರಕೃತಃ || ೨೦ ||

ಯದಾಽಽತ್ಮನಿ ನಿರಾಲೋಕಮಾತ್ಮಾನಂ ಚ ದಿದೃಕ್ಷತಃ |
ನಿರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಹೃಕ್ಷಿಣೇ ತಸ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ಷುರ್ಗುಣಗ್ರಹಃ || ೨೧ ||

ಬೋಧ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಯುಷಭಿರಾತ್ಮನಸ್ತಜ್ಜಿಘ್ರಕೃತಃ |
ಕರ್ಣೌ ಚ ನಿರಭಿಕ್ಷೇತಾಂ ದಿಶಃ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಗುಣಗ್ರಹಃ || ೨೨ ||

ಮಧು ನೋ ಮೃದುಕಾಶಿನ್ಯಲಭಂಗುರ್ವೋಷ್ಣ ಶೀತತಾಮ್ |
ಜಿಘ್ರತಸ್ತಜ್ಜಿಘ್ರಿಣ್ಣಾ ತ್ಯಾಂ ರೋಮಮಹೀರುತಾಃ |
ತತ್ರ ಚಾಂತರ್ಬಹಿರ್ವಾತಸ್ತಪ್ತಾ ಲಬ್ಧಗುಣೋ ವೃತಃ || ೨೩ ||

ಆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದಾಗ, ಆ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಆಕಾಶದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ಶರೀರಶಕ್ತಿಗಳು ಉಂಟಾದುವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಅವಲ್ಲದರ ಪ್ರಭುವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮಕವಾದ ಮಹಾಪ್ರಾಣನು ಹುಟ್ಟಿದನು. || ೧೫ || ಸೇವಕರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದೆಯೇ ನಡೆಯುವಂತೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪ್ರಾಣದ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲರ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವು ಬಲಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಬಲ, ಅದು ಬಲಹೀನವಾದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಬಲಹೀನರಾಗುತ್ತವೆ. || ೧೬ || ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ವೇಗವಾಗಿ ಬಂದು-ಹೋಗತೊಡಗಿದಾಗ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನಿಗೆ ಹಾವು-ಜಾಯಾರಿಕೆಯ ಅನುಭವವಾಯಿತು. ಆಹಾರ-ಪಾನೀಯಗಳ ಇಚ್ಛೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತರೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಅವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜಾಯ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. || ೧೭ || ಅದರಿಂದ ಆಹಾರಿಗೆಯೂ, ಅನಂತರ ದನೇಂದ್ರಿಯ (ನಾಲಿಗೆ) ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ನಾಲಿಗೆಯು ಗ್ರಹಿಸುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ರಸಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವು. || ೧೮ || ಅವನಿಗೆ ಮಾತಾಡಲು ಇಚ್ಛೆ ಉಂಟಾದಾಗ ವಾಕ್ ಇಂದ್ರಿಯ, ಅದರ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ದೇವತೆ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಷಯ ಮಾತಾಡುವುದು - ಇವು ಮೂರೂ ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಬಳಿಕ ಬಹಳ ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಆ ಜಲರಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. || ೧೯ || ತ್ವಾಸದ ಮೇಗದಿಂದ 'ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳು' ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಅವನಿಗೆ ಮೂರುವ ಇಚ್ಛೆಯಾದಾಗ ಮೂಗು ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವೂ, ಗಂಧವನ್ನು ಹರಡುವಂತಹ ಅದರ ದೇವತೆ ವಾಯು ದೇವರೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡರು. || ೨೦ || ಮೊದಲು ಆತನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಇತರರನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಉಂಟಾದಾಗ ಕ್ಷಣಗುಡ್ಡಗಳೂ, ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿ ಸೂರ್ಯನು ಮತ್ತು ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯವು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಲೇ ರೂಪದ ಗ್ರಹಣ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. || ೨೧ || ಅನಂತರ ಮೊದಲೂ ಮಿಶ್ರಗಳು ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನನ್ನು ಸ್ಪೃಶ್ಯಗಳಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ಕಿವಿಗಳು, ಅದರ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ದಿಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯವು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. || ೨೨ || ಬಳಿಕ ಅವನು ಮಧುಗಳ ಮೃದುತ್ವ, ಕಾಶಿನ್ಯ, ಲಘುತ್ವ, ಗುರುತ್ವ, ಉಷ್ಣತೆ, ಶೈತ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಬಯಸಿದಾಗ ಅವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಮ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಪೃಥ್ವಿಯಿಂದ ಮರಗಳು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಆ ಚರ್ಮದಿಂದ ರೋಮಗಳೂ ಮತ್ತು ಅದರ ಒಳಗೂ-ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ವಾಯುವು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ತ್ವಗ್ ಇಂದ್ರಿಯವೂ ಜೊತೆ-ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶದ ಅನುಭವವಾಗತೊಡಗಿತು. || ೨೩ || ಅವನಿಗೆ